

SER

S. FRAN

AUCTOR

E J U

Quarun
alt

R
Ex Typo
Apu

SERAPHICI VIRI
S. FRANCISCI ASISIATIS
VITÆ DUÆ

AUCTORE B. THOMA DE CELANO

EJUS DISCIPULO.

Quarum una ad fidem ms. recensita, altera nunc primùm prodit.

ROMÆ MDCCCVI.

Ex Typographia S. Michaelis ad Ripam

Apud Linum Contedini.

Superiorum permissu.

EDITOR
AD LECTOREM.

Cum nuper in perexiguam bibliothecam cœnobii s. Francisci ordinis nostri Minorum Conventualium Phaleroni in Piceno a quodam extraneo inlatus postliminiò fuisset codex membran. in 4. seculi, ut puto, XIII. continens vetustam s. Francisci Asisiensis Vitam, a me paulo ante, indicio per amicum accepto, frustra ibi quæsitus, illius loci fratres humanitate summa illum ad me Romam miserunt, lætusque in eo legi Vitam seraphici patris emendatiorem, & perfectiorem editâ primo a Bolland. Act. SS. Collectoribus to. 2. Octobris die 4. ex ms. monasterii Longipontis Suessionen. diœcesis, indeque exemplar qua potui diligentia meo usui confeci. At cum codicem ad eos, a quibus acceperam, elegantibus operculis ornatum remitterem, lator juga conscendens asperi montis, qui post Interamnam occurrit, rebus suis a furibus spoliatus est, cum quibus etiam codex misere periit. Hoc eventu perculsus, quoniam pro eo recuperando omnis opera irrita hucusque fuit, meum esse duxi, exemplar typis committere, ut, si forte auctographum in manus incidit alicujus, qui justus sit, noverit ipse hac via cui debeat illud restituere, & insimul bonori prospiciam seraphici patris, emendatiora antiqua ejus acta omnium oculis exponendo. * * *Huic*

Huic addere libuit aliam ejusdem sancti Vitam hactenus ineditam, superioribus annis repertam in codice membran. ms., forte unico, archivi sac. conventus Asisiensis ab illius præfecto fr. Ubaldo Thebaldi sac. Theol. mag., cujus apographum, adjunctis in margine multis emendationibus, cum commentario, & aliis monumentis misit ad citatos Act. SS. Collectores Bolland., quibus tamen ob temporis angustiam nulli usui fuit; quorum nunc desiderium ego suppleo, simul occurrens infelicitati sortis, quæ fuit aliquot ejusdem loci monumentorum, & timeo illi quoque codici esse servatam.

Vita primo loco edita dicta fuit ab antiquis Legenda Gregorii IX., *quia jussu illius Pontificis scripta, & quidem post canonizationem sancti peractam anno* 1228., *& ante translationem sacri corporis anno* 1230., *ad basilicam in illius honorem erectam, cum de illa auctor plura, de ista nulla verba faciat. Cum autem, ut inquit auctor in prologo*, omnia, quæ sanctus fecit, & docuit, nullorum ad plenum *teneret* memoria, *& pag.* 121. *dicat, reliquisse* volentibus sequi vestigia ejus novæ benedictionis gratiam studium exquirendi, *quod indicat & initio par.* 2. *pag.* 73., *in generalibus ordinis comitiis Genuæ an.* 1244. *congregatis a fr. Crescentio Æsino ibi in supremum ministrum electo præceptum fuit iis, qui scirent, ut ommissa in prima Legenda scriptis tra-*

de-

derent, ne temporis cursu memoria eorum periret. Huic jussioni obsequentes bb. Leo, Angelus, & Rufinus s. Francisci socii Legendam *scripserunt, quæ dicitur* trium sociorum, *editam apud Bolland. to. 2. Octobr. die 4.; ceteri vero socii utentes manu, & calamo. illius, qui* olim *ejus* scripsit præconia *pag. 273., aliam confecerunt tit.* Memoriale beati Francisci in desiderio animæ, *quæ hìc secundo loco editur, & veluti prima appendix potest haberi.*

Neuter codex refert nomen auctoris, sed illud legitur in Chron. ms. nunc Biblioth. Vatic. num. 7260. scriptoris coævi Fr. Salimbene Parmen. fol. 283. col. 3., qui de dicto fr. Crescentio ait: Hic præcepit fratri THOMÆ DE CELLANO, qui PRIMAM LEGENDAM B. FRANCISCI fecerat, ut iterum scriberet alium librum, eo quod multa inveniebantur de beato Francisco, quæ scripta non erant. Et scripsit pulcherrimum librum tam de miraculis, quam de vita, quem appellavit MEMORIALE BEATI FRANCISCI IN DESIDERIO ANIMÆ; sed processu temporis a fr. Bonaventura generali ministro ex his omnibus compilatus est unus optime ordinatus: *quod ex parte confirmat antiquus scriptor Bartholomæus Pisanus Conformit.* XI. *par.* 2. *de provincia Pennen., & loco Celani dicens*: de quo fuit fr. Thomas, qui mandato apo-

apostolico scripsit sermone polito LEGENDAM PRIMAM BEATI FRANCISCI, & prosam de mortuis, quæ cantatur in missa, scilicet Dies iræ dies illa, dicitur fecisse.

De hoc Thoma pauca nota sunt, eaque habentur apud Wadd. in Annal ad an. 1221. *n* 6., *&* 1222. *n.* 24. *edit.* 2., *& in libro Scriptor. ord. Minor., Sbaraleam in Supplemento Scriptor.* 3. *ordinum s. Franc. mea præcipue recensione, & cura nuper edito, Bolland. to.* 2. *Octobr. die* 4., *& Thebaldum in mss. citatis.* THOMAS *hic a loco ortus, vel originis dictus est* de Celano, *quod est in diœcesi Marsicana, ut ipse innuit pag.* 192., *prope lacum Fucinum. Politioribus litteris, in quibus quantum valeret, indicant hæc opuscula, videtur in seculo operam dedisse; illis enim initiis ff. Minores juxta desiderium sancti fundatoris curantes unice* charitate boni esse *pag.* 256., *paucis libris contenti, & codice divites Bibliorum sacrorum pag.* 177. 194., *quorum integra collectio* tota, & plena Bibliotheca *dicitur infra pag.* 92. *pro more illius ætatis, assidua ejus lectione spiritum alebant. Humilibus verbis cap.* 20. *par.* 1. *Vitæ* 1. *pag.* 35. *innuere videtur, Minorum institutum suscepisse anno* 1215. *post s. Francisci reditum ex Hispania, dicens:* Sed bone Deus, cui mei, & multorum sola bonitate placuit recordari! cum jam ivisset versus Hispaniam, in faciem restitit. Reverten-

te

te quoque ipso ad ecclesiam s. Mariae de Portiuncula, tempore non multo post quidam litterati viri, & quidam nobiles ei gratissime adhaeserunt; *verosimiliter enim ipse unus fuit ex his litteratis, & nobilibus. Ipsum vero s. Franciscus adeo charum habuit, ut etiam secretorum suorum particeps factus primam ejus Vitam contexuerit ex narrationibus non modò acceptis* a fidelibus, & probatis testibus, *sed &* ex ipsius ore auditis: *ex quarum numero certe illa est, quae legitur Vitae* 1. *cap.* 1. *&* 2. *par.* 1.; *solent enim viri sancti suas culpas etiam leves nimium extollere, quod non advertens Thomas, eam de juvene Francisco ibi dedit narrationem, quae parum cohaeret cum illa s. Bonaventurae, qui, diligenti, frequentique habita collatione* cum familiaribus *sancti sociis* superviventibus, ac maxime cum quibusdam, qui sanctitatis ejus & conscii fuerunt, & sectatores praecipui, *ut inquit in prologo Legendae maj., ita scribit cap.* 1.: Cum inter vanos fuerit hominum filios juvenili aetate nutritus in vanis, & post aliqualem litterarum notitiam lucrativis negotiationum deputatus negotiis, superno tamen sibi assistente praesidio, nec inter lascivos juvenes, quamvis effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiit, nec inter cupidos mercatores, quamquam intentus ad lucra, speravit in pecunia, & thesauris. Inerat namque

que juvenis Francisci præcordiis divinitus indita quædam ad pauperes miseratio liberalis, quæ secum ab infantia crescens, tanta cor ipsius benignitate repleverat, ut jam evangelii non surdus auditor omni proponeret se petenti tribuere, maxime si divinum allegaret amorem: *& post pauca*: porro mansuetudinis lenitas cum elegantia morum, patientia, & tractabilitas supra humanum modum, munificentiæ largitas ultra suppetentiam facultatum, quibus bonæ indolis adolescens certis florere conspiciebatur indiciis, quædam videbantur esse præludia, quod copiosior super eum foret in posterum divinæ benedictionis gratia diffundenda. *Ejusdem quoque Bonaventuræ, triumque sociorum relatione illustrari poterunt quinque sequentia capita ejusdem Vitæ* 1., *in quibus vel non integre, vel confuse res gestæ leguntur usque ad perfectam sancti ad Deum conversionem; præcipue vero quæ præcesserunt mortem s. Francisci inverse relata a Thoma ibidem par.* 2. *cap.* 7. *&* 8. *pag.* 38. *& seqq.*, *ordinanda sunt juxta descriptionem accuratam ejusdem seraphici doctoris, qui cap.* 14. *Leg. major. ita ejus felicem transitum narrat*: Horâ denique sui exitus propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco ad se vocari, & eos consolatoriis verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem. De pa-

patientia, & paupertate, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ fide servandis sermonem protraxit, ceteris institutis sanctum evangelium anteponens. Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos manus in modum crucis brachiis cancellatis, pro eo quod hoc signum semper amabat, & omnibus fratribus tam præsentibus, quam absentibus in Crucifixi virtute, ac nomine benedixit. Insuper & adjecit: valete, filii omnes, in timore Domini, & permanete in eo semper. Et quoniam futura tentatio, & tribulatio appropinquat, felices qui perseverabunt in his, quæ cœperunt; ego vero ad Deum propero, cujus gratiæ vos omnes commendo. Suavi hujusmodi admonitione completa, jussit Deo vir charissimus evangeliorum sibi codicem apportari, & evangelium secundum Joannem, quod incipit ab eo loco, Ante diem festum paschæ, sibi legi poposcit. Ipse vero, prout potuit, in hujus psalmi vocem erupit, Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum; & ad finem usque complevit, Me, inquit, expectant justi, donec retribuas mihi. Tandem cunctis in eum completis mysteriis, animâ illâ sanctissimâ carne solutâ, & in abissum divinæ claritatis absorptâ, beatus vir obdormivit in Domino. *Thomas autem dicens pag. 73. se describere tota parte 2. obitum beati Fran-*

Francisci, & *gesta ante duos annos*, *prout potuit* recte scire, *indicat*, *per illud tempus a sancti patris præsentia semper abfuisse*. *Forte tunc adhuc moram trahebat in Germania*, *quò missus fuerat cum aliis anno* 1221., *ut Minorum institutum ibi propagaret*, *ex auctore coævo apud Wadd. in Annal. Minor.*; *neque ultra in Historia seraphica extat de eo mentio*. *Forte de se loquitur pag.* 256. *Vitæ* 2. *nomine* cujusdam sociorum prædicationibus aliquando intendentis, *a quibus visione sancti retractus*, *per viam simplicitatis incedere jussus est*. *Putatur deinceps spiritualem curam gessisse monialium s. Joannis de Varro in Marsis ordinis s. Claræ*, *apud quas corpus illius venerationem obtinuit*, *quam* & *nunc habet apud Minores Conventuales Taleacotii hæredes jurium illius proximi solitarii monasterii antea extincti*, *ad quorum ecclesiam sacræ exuviæ violenter ex antiquo sepulchro translatæ sunt sub initium seculi* XVI., *uti habetur ex monitorio Rom. Curiæ contra raptores expedito* 16. *Martii an.* 1517., *instante Jacobo Marsorum Episcopo*. *Asservatur quoque ibi missale olim ad usum dicti beati*, *in quo cum habeatur Missa de s. Clara an.* 1255. *inter sanctos adscripta*, *colligitur*, *post illum annum beati Thomæ mortem contigisse*.

Scripsit etiam in honorem s. Francisci Sequentiam, *quæ post Bolland. hic iterum editur in*

in fine ex duplici ms. cod. membran. Asisiensi, ut simul conjuncta habeantur quæ de beato Francisco idem auctor exaravit. De illa vero pro Defunctis Dies iræ dies illa *legatur Sbaralea in cit. Supplemento.*

Putant Bolland. Collect., Legendam s. Francisci a seraphico doctore scriptam, & magnis laudibus commendatam ceteras antea editas in oblivionem paulatim deduxisse; sed quid amplius refertur in quodam cod. membr. ms. Sermonum Dominicalium, ferialium, & festorum *cœnobii s. Franc. Eugubii incip.* Dominica 1. de Adventu. Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis, *& fin.* quia per verba prædicantis curia cœlestis impletur (*nescio initium 1. Sermonis, quo determinari posset, utrum illi sint* Jacobi de Rhodo *simili textu incipientes, ut ait Sbaralea in cit. Supplem.; sed initium ex sacra scriptura pluribus potest esse commune*), *ubi fol. penultimo legitur*: Item præcipit generale Capitulum (*Parisiis habitum an.* 1266.) per obedientiam, quod omnes Legendæ de beato Francisco olim factæ deleantur, & ubi inveniri poterunt extra ordinem, ipsas fratres studeant amovere, cum illa Legenda, quæ facta est per generalem (*Bonaventuram*), sit compilata, prout ipse habuit ab ore illorum, qui cum beato Francisco quasi semper fuerunt, & cuncta certitudi-

na-

naliter sciverint, & probata ibi sint posita diligenter: *quod prudenti consilio tunc factum est, ut abolerentur narrationes iis nævis maculatæ, quorum aliquot supra indicavi. Neque tamen inutiliter codices tunc proscripti usque nunc superfuerunt; quia eorum ope & plura scitu digna nobis innotescunt, pietati etiam utilia, frustra alibi quæsita, & non pauca apud recentiores scriptores relata etiam corriguntur.*

Moneo denique, in hac editione aliquot addidisse verba, necessaria ad integritatem sensus restituendam, quæ tamen curavi charactere italico distingui, & ansulis includi (); nam aliæ voces eodem charactere, sed sine ansulis, textui intermixtæ in Vita 1., *sunt in auctographo, & quidem minio exaratæ; ex erroribus vero amanuensis nonnullos tantum emendavi, usus ut plurimum editione Bolland., & notis margineis cit. Thebaldi, præfixo asterisco *, & rejectis in fine verbis immutatis, eorumque correctionibus; pluries autem, dum id fieri potuit, emendavi, addita littera aliqua vel syllaba, quæ deesse videbatur, charactere tamen italico distincta: ceterum voces plures juxta illius ævi morem scriptas,* jessit, inquid, set, *& alias similes, absque ulla distinctione ad regulas orthographiæ redegi. Sic quippe iis satisfactum puto, qui antiqua monumenta, prout extant, jure prodire volunt, & simul consultum aliis,*

quos

quos hujusmodi minutiæ ob difficultatem assequendi sensum possent a lectione repellere. Etenim & ipse cum sociis seraphici viri præfat. ad Vitam 2. pag. 137. 138., simili studio, licet longe impari, cupiens omnium, & singulorum simplici animo *spiritualia* lucra conquirere, *hac editione desidero solum omnibus, & præsertim piis in memoriam reducere*, quæ sanctissimi patris tam in se, quam in suis fuerit voluntas bona, beneplacens, & perfecta in omni exercitio disciplinæ cœlestis, & summæ perfectionis studio, quod semper habuit apud Deum in sacris affectibus, & apud homines in exemplis.

AP-

APPROBATIO.

JUssu Rmi P. Mag. Sac. Palatii Ap. perlegi opus inscriptum *Seraphici viri S. Francisci Assisiatis vitæ duæ Auctore B. Thoma de Celano ejus discipulo*: nihilque non dignum reperi sive magno illo, sanctissimoque plurimorum Filiorum patriarca, cujus gesta admirationis plena, atque ad Christi Crucifixi imaginem, & evangelicorum consiliorum sublimitatem moribus consectandas efficaciter excitantia, Sanctæque Romanæ Ecclesiæ fidei, & obedientiæ luculentissimum testimonium reddentia narrantur; sive Sancto discipulo, a quo fideliter, & piissimo animo, nec sine venustate fuere descripta. Quapropter maxime probo consilium docti viri, qui vitam alteram ad ms. fidem recensitam rursus edit; alteram vero ex ms. accuratissime expressam nunc primum in lucem emittit.

Romæ ad S. Mariæ supra Minervam die 3. Junii an. 1806.

Fr. Mauritius Benedictus Oliveri
Sac. Theol. Mag. Ord. Præd. Hebraic. Litterar. professor in Romano Archigymnasio.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Rev. Patri Sac. Palat. Apost. Magistro.

Benedictus Fenaja Archiepiscopus Philippen. ac Vicesgerens.

IMPRIMATUR.

Fr. Th. Vinc. Pani Ord. Præd. Sacri Palatii Apostolici Magist.

S. FRANCISCI ASISIENSIS
VITA PRIMA,

AUCTORE B. THOMA DE CELANO

EJUS DISCIPULO.

IN NOMINE DOMINI. AMEN.

INCIPIT PROLOGUS SUPER VITAM B. FRANCISCI.

DEcus, & vitam beatissimi patris nostri Francisci pia devotione veritate semper prævia, & magistra seriatim cupiens enarrare, quia omnia, quæ fecit, & docuit, nullorum ad plenum tenet memoria, ea saltem, quæ ex ipsius ore audivi, vel a fidelibus, & probatis testibus intellexi, * jubente domino, & glorioso Papa Gregorio, prout potui, verbis licet imperitis studui explicare. Sed utinam ejus merear esse discipulus, qui semper locutionum vitavit ænigmata, & verborum falleras ignoravit. In tribus quoque opusculis divisi omnia, quæ de ipso beato viro colligere potui, per singula capitula universa distinguens, ne varietas ipsa rerum gestarum confunderet ordinem, & in dubium adduceret veritatem. Primum itaque opus historiæ ordinem servat, ac puritati beatæ conversationis, & vitæ suæ, sanctisque moribus, & salutaribus documentis ejus potissimum dedicatur. In quo etiam miracula pauca de multis, quæ, ipso vivente in carne, dominus Deus noster per eum operari dignatus est, inseruntur. Secundum autem opus

a penultimo vitæ suæ anno usque ad felicem ipsius obitum gesta narrat. Tertium vero miracula multa continet, & plura tacet, quæ cum Christo regnans in cœlo gloriosissimus sanctus operatur in terris. Reverentiam quoque refert, honorem, laudem, & gloriam, quam ei felix Papa Gregorius, & cum eo universi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales devotissime persolverunt eum in * sanctorum cathalogo conscribentes. Gratia omnipotenti Deo, qui semper in sanctis suis admirabilem, & amabilem se ostendit.

AD

AD LAUDEM, ET GLORIAM DEI OMNIPOTENTIS PATRIS, ET FILII, ET SPIRITUS SANCTI.

Incipit vita beatissimi patris nostri Francisci.

Qualiter conversatus fuerit in habitu, & animo seculari. 1.

VIr erat in civitate Assisii, quæ in finibus vallis Spoletanæ sita est, nomine Franciscus, *Vana doctrina puerorum*, qui a primævo ætatis suæ anno a parentibus suis secundum seculi vanitatem nutritus est insolenter, & ipsorum miseram vitam diu imitatus, & mores vanior ipse, atque insolentior est effectus. Quoniam hæc pessima consuetudo apud eos, qui christiano censentur nomine, sic undique inolevit, & perniciosa doctrina hæc velut lege publica ita ubique firmata est præscripta, ut ab ipsis cunabulis remisse nimis, & dissolute filios suos studeant educare. Primum namque cum fari, vel balbutire incipiunt, turpia quædam, & execrabilia valde signis, & vocibus edocentur pueri ii nondum nati. Et cum tempus ablactationis advenerit, quædam luxu, & * lascivia plena non solum fari, sed & operari coguntur. Non audet aliquis illorum ætatis timore coactus honeste se gerere, quoniam ex hoc duris subjacet disciplinis. Ideo bene ait secularis poeta: quia inter exercitationem parentum crevimus, ideo in pueritia nos mala omnia sequuntur. Testimonium hoc verum est, * & eo inimicitiora sunt filiis vota parentum, quo * cessere felicius. Sed & cum paulo plusculum ætate profecerint, se ipsis impellentibus, semper ad deteriora opera dilabuntur. Ex vitiata namque radice arbor vitio-

tiosa succrescit, & quod semel male depravatum est, vix reduci potest ad regulam æquitatis. Cum vero * adolescentiæ portas cœperint introire, quales eos fieri arbitraris? Tunc profecto omni dissolutionis genere fluitantes, eo quod liceat eis explere omne, quod libet, omni studio se tradunt flagitiis deservire. Sic enim voluntaria servitute servi effecti peccati, arma iniquitatis exponunt omnia membra sua, & nihil in se christianæ religionis in vita, seu in moribus præferentes solo christianitatis nomine se tuentur. Simulant miseri plurimum se nequiora fecisse quam fecerint, ne videantur abjectiores, quo innocentiores existunt. Hæc sunt misera rudimenta, in quibus homo iste, quem sanctum hodie veneramur, quoniam vere sanctus est, a pueritia versabatur, & fere usque ad vicesimum quintum ætatis suæ annum tempus suum miserabiliter perdidit, & consumpsit. Immo super omnes coëtaneos suos in vanitatibus male proficiens incentor malorum, & æmulator stultitiæ abundantius existebat; admirationi omnibus erat, & in pompa vana gloriæ præire ceteros videbatur. In jocis, in curiosis, in scurrilibus verbis, & inanibus, in cantilenis, in vestibus mollibus, & fluidis, quia prædives erat, non avarus, sed prodigus, non accumulator pecuniæ, sed substantiæ dissipator, cautus negotiator, sed vanissimus dispensator: homo tamen * humanius agens, habilis, & affabilis multum, licet ad insipientiam sibi; quoniam multi ob hoc maxime per ipsum ibibant * fautores malorum, & criminum incentores: sicque constipatus agminibus iniquorum, sublimis, & magnanimis incedebat, iter agens per medium babiloniæ platearum, quousque respiceret de cœlis Deus, & propter nomen suum longe faceret furorem suum ab eo, & infrenaret os ejus laude sua, ne

ne penitus interiret. Facta est proinde super eum manus Domini, & immutatio dexteræ excelsi, ut per eum daretur peccatoribus fiducia in gratiam respirandi, & conversionis ad Deum omnibus fieret ad exemplum.

Qualiter Deus visitavit cor ejus per corporis infirmitatem, & nocturnam visionem. 11.

ENim vero cum adhuc vir iste juvenili calore in peccatis fervesceret, & lubrica ætas ad explenda juvenilia jura ipsum impelleret insolenter, ac mansuescere nesciens antiqui serpentis foret virulentia concitatus, adest subito divina ultio, vel potius unctio super eum, & aggreditur primo sensum erroneum revocare, animo angustiam, & corpori molestiam inferendo juxta illud propheticum: ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria. Sicque diu infirmitate attritus, ut meretur pervicacia hominum, quæ vix nisi suppliciis emendatur, cœpit intra se alia solito cogitare. Cumque jam paululum respirasset, & baculo sustentatus causa recuperandæ sanitatis cœpisset huc ac illuc per domicilium ambulare, die quadam foras exivit, & circumadjacentem provinciam cœpit curiosius intueri. Sed pulcritudo agrorum, vinearum amœnitas, & quicquid visui pulcrum est, in nullo eum potuit delectare. Mirabatur propterea subitam sui mutationem, & prædictorum amatores stultissimos reputabat. Ab ea itaque die cœpit se ipsum vilescere sibi, & in contemptu quodam habere, quæ prius in admiratione habuerat, & amore; non plene tamen, nec vere, quia nondum solutus erat a vinculis vanitatis, nec perversæ servitutis jugum excusserat de cervice. Gravissimum enim est as-

assueta relinquere, & animo semel injecta non de facili enervantur. Recurrit animus longo tempore segregatus ad rudimenta principii, & assiduitate plurimum vitium vertitur in naturam. Expectat proinde Franciscus adhuc divinam fugere manum, & paternæ correctionis paulisper oblitus, arridentibus sibi prosperis, cogitat quæ sunt mundi, ac ignorans consilium Dei, de gloria seculari, & vanitate facturum adhuc maxima se promittit. Nam nobilis quidam civitatis Assisii militaribus armis se non mediocriter parat, & inanis gloriæ vento inflatus ad pecuniæ, vel honoris augenda lucra iturum in Apuliam se spopondit. Quibus auditis, Franciscus, quia levis animo erat, & non modicum audax, ad eundum conspirat cum illo generis nobilitate impari, sed magnanimitate superior, pauperior divitiis, sed profusior largitate. Nocte igitur quadam cum ad hæc consumanda tota se deliberatione dedisset; & desiderio æstuans ad iter agendum maxime anhelaret, qui percusserat eum in virga justitiæ, per visionem nocturnam visitat eum in dulcedine gratiæ; & quia gloriæ cupidus erat, gloriæ fastigio eum allicit, & exaltat. *Visio*. Videbatur ei namque domum suam totam habere plenam militaribus armis, sellis scilicet, clipeis, lanceis, & ceteris apparatibus; gaudensque plurimum, quid hoc esset secum tacitus mirabatur. Non enim consueverat talia in domo sua videre, sed potius pannorum cumulos ad vendendum. Cumque ad subitum rerum eventum stuperet non modicum, responsum est ei, omnia hæc arma sua fore, militumque suorum. Expergefactus quoque animo gaudenti mane surrexit, & præsagium magnæ prosperitatis reputans visionem prosperum futurum iter suum in Apuliam securatur. Nesciebat enim quid diceret, & munus sibi de cælo da-

datum adhuc minime cognoscebat. In eo tamen perpendere poterat visionis hujus suam interpetrationem non esse veram, quia licet satis rerum gestarum utcumque similitudinem contineret, non tamen animus ejus circa talia solito lætabatur. Vim namque quamdam sibi facere oportebat, ut cogitata perficeret, & iter concupitum effectui manciparet. Et quidem pulchre satis primo de armis fit mentio, & oportune multum arma traduntur contra fortem armatum militi pugnaturo, ut quasi alter David in nomine Domini Dei exercituum liberet Israelem.

Qualiter mente, sed non corpore mutatus de thesauro invento, & sponsa allegorice loquebatur. III.

IMmutatus quoque, sed mente non corpore, ire in Apuliam se recusat, & voluntatem suam studet dirigere ad divina; sicque parumper a seculari tumultu se subtrahens, & negotio, studet in interiori homine recondere Jesum Christum. Abscondit velut prudens negotiator inventam margaritam oculis illusorum, & occulte nititur eam venditis omnibus comparare. Nam cum vir quidam in civitate Assisii magnus inter ceteros, & assidua familiaritas mutuæ dilectionis ad communicanda secreta sua ipsi præberet ausum, eum ad loca remota, & consiliis apta sæpius perducebat, quemdam thesaurum pretiosum, & magnum se asserens invenisse. Exultat homo ille, ac de auditis existens sollicitus libenter cum eo gradiat, quoties advocatur. *Modo conversationis*. Cripta quædam erat juxta civitatem, ad quam frequenter euntes de thesauro mutuo loquebantur. * Intrabat vir

vir Dei, qui sanctus jam sancto proposito erat, criptam illam, socio de foris expectante, & novo, ac singulari perfusus spiritu patrem suum in abscondito exorabat. Gestiebat neminem scire quid ageret intus, & occasione boni melius sapienter occultans solum Deum in suo sancto proposito consulebat. Orabat devotus, ut Deus æternus, & verus dirigeret viam suam, & suam illum doceret facere voluntatem. Maximam sustinebat animi passionem, & donec opere compleret quod conceperat corde, quiescere non valebat. Cogitationes variæ sibi invicem succedebant, & ipsarum importunitas eum duriter perturbabat. Ardebat intus igne divino, & conceptum ardorem mentis celare de foris non valebat. Pœnitebat eum peccasse tam graviter, & offendisse oculos majestatis, nec jam eum mala præterita, seu præsentia delectabant; sed nondum plene receperat continendi fiduciam a futuris. Propterea cum foras revertebatur ad socium, ita erat labore confectus, ut alius intrans, alius exiens videretur. Quadam vero die cum Dei misericordiam plenissime invocasset, ostensum est ei a Domino quid ipsum agere oporteret. Tantoque deinceps repletus est gaudio, quod non se capiens præ lætitia, etiam nolens ad aures hominum aliquid eructabat. Sed licet præ magnitudine inspirati amoris silere non posset, cautius tantum aliquid, & in ænigmate loquebatur. Sicut enim speciali amico, ut dictum est de thesauro abscondito, sic & ceteris loqui figuraliter nitebatur. Dicebat se in Apuliam nolle ire, sed in patria propria promittebat nobilia, & ingentia se facturum. Putabant homines, quod uxorem ducere vellet, ipsumque interrogantes dicebant: uxorem ne ducere vis Francisce? Qui respondens eis ajebat: nobiliorem, & pulchriorem sponsam

sam, quam unquam videritis, ducam, quæ ceteris forma præemineat, & sapientia cunctas excellat. Et equidem immaculata Dei sponsa est vera religio, quam suscepit, & thesaurus absconditus est regnum cælorum, quod tanto desiderio exquisivit, quia necessaria erat animo vocatio evangelica in eo explenda, qui evangelii erat minister in fide, & veritate futurus.

Qualiter venditis omnibus, pecuniam susceptam contempserit. IIII.

EJa sic affectus servus altissimi, & Spiritu sancto confirmatus, quoniam aderat tempus statutum, sequitur illum beatum imperium animi sui, quo ad optima bona, calcatis secularibus omnibus, itur. Non licebat de cetero facere moram, quia letalis morbus ubique jam in tantum excreverat, & multorum sic omnes occupaverat artus, ut aliquantisper modico retardante, abriperet vitam, vitali spiritu intercluso. Surgit proinde signo sanctæ crucis se muniens, & præparato equo, super eum ascendit, assumptisque secum pannis scarulatis ad vendendum, ad civitatem, quæ Fulgineum vocatur, festinus devenit. Ibi ex more venditis omnibus, quæ portabat, caballum, cui tunc insederat, felix mercator assumpto pretio dereliquit. Regressusque inde, depositis sarcinis, quid ageret de pecunia religiosa mente tractabat. Mirum in modum mox totus in Dei opere conversus, gravatum valde se sentiens pecuniam illam vel una hora portare, ac velut arenam reputans omne illius emolumentum, ad deponendum illam cito festinat; cumque versus civitatem Assisii remearet, reperit juxta viam quamdam ecclesiam, quæ in ho-

nore sancti Damiani fuerat antiquitus fabricata, sed casum proximum ex vetustate nimia minabatur. Ad quam novus Christi miles adveniens, pietate tantæ necessitatis commotus cum timore, ac reverentia introivit; & invento illic quodam paupere Sacerdote, magnaque cum fide osculatis ejus manibus sacris, pecuniam ei obtulit, quam portabat, & propositi sui ordinem enarravit. Obstupefactus Sacerdos, & ultra quam credi potest subitam rerum conversionem miratus, quod audiebat, credere recusavit. Et quia putabat illudi sibi, noluit apud se oblatam pecuniam retinere. Viderat enim eum, ut ita dicam, pene die altera enormiter vivere inter cognatus, & notos, & supra ceteros suam stultitiam exaltare. At ipse pertinacius persistens verbis suis fidem facere nitebatur, orans enixius, & deprecans Sacerdotem, ut eum secum morari pro Domino pateretur. Acquievit tandem Sacerdos de mora illius, sed timore parentum pecuniam non recepit; quam verus pecuniarum contemptor in quamdam fenestram projiciens de ipsa velut de pulvere curat. Cupiebat enim possidere sapientiam, quæ auro melior, & prudentiam, quæ pretiosior est argento.

Qualiter pater ejus persequens ligavit eum. V.

MOram igitur faciente in prædicto loco servo Dei excelsi, pater ejus circuit usquequaque, tamquam sedulus explorator scire cupiens quid de filio actum sit; & dum intellexisset, eum in loco jam dicto taliter conversari, tactus dolore cordis intrinsecus ad subitum rerum eventum turbatus est valde nimis, convocatisque amicis, & vicinis, citissime cucurrit ad locum, in quo Dei famulus morabatur. At

At ipse, qui novus Christi athleta erat, cum audiret persequentium minas, ac eorum præsentiret adventum, dare locum iræ volens, in quamdam occultam foveam, quam ad hoc ipsemet paraverat, se mergebat. Erat fovea illa in domo, uni tantum cognita soli, in quam per mensem unum sic continuo latitavit, ut ad causam humanæ necessitatis egredi vix auderet. Cibus si quando dabatur, in foveæ occulto edebat eum, & clandestinum ei omne impendebatur obsequium, oransque orabat jugiter lacrimarum imbre perfusus, ut liberaret Deus de manibus persequentium animam suam, & ut pia vota sua benigno favore compleret. In jejunio, & fletu exorabat clementiam salvatoris, & de sua diffidens industria totum jactabat in Domino cogitatum; & licet esset in fovea, & in tenebris constitutus, perfundebatur tamen indicibili quadam lætitia sibi hactenus inexperta, ex qua totus ignescens, relicta fovea, palam se persecutorum exposuit maledictis. Surrexit itaque protinus impiger, festinus, & alacer, & ad præliandum pro Domino scutum fidei præferens, magnæque fiduciæ armis munitus versus civitatem aggressus est viam, & divino calore succensus cœpit semetipsum segnitiei, & ignaviæ plurimum incusare. Quo viso, cuncti, qui noverant eum, comparantes ultima primis cœperunt illi miserabiliter exprobrare, & insanum, ac dementem acclamantes lutum platearum, & lapides in eum projiciunt. Cernebant eum a pristinis moribus alteratum, & carnis maceratione valde confectum, & ideo totum, quod ajebat, exinanitioni, & dementiæ imputabant. *Vera patientia*. Sed quia melior est patiens arrogante, famulus Dei surdum * his omnibus se præstabat, & nulla fractus, aut mutatus injuriâ pro iis omnibus gratias Domino referebat. In vanum namque iniquus per-

persequitur ad honesta tendentem, quia quanto plus fuerit ille concussus, tanto fortius triumphabit: generosum animum, ait quidam, dedecus efficit fortiorem. Cumque diu rumor, ac plausus hujusmodi de ipso per plateas, ac vicos discurreret civitatis, & huc, & illuc illudentium sonitus resultaret, inter multos, quorum tetigit aures horum fama, tandem pervenit ad patrem. Qui cum audisset filii sui nomen, & in eo tale negotium a concivibus intorqueri, continuo surgit non ad liberandum eum, sed potius ad perdendum; nullaque moderatione servata, tamquam lupus ad ovem advolat, & torvo, ac truci vultu illum respiciens, injecta manu inverecunde, ac inhoneste satis ad propriam domum pertraxit eum, sicque omni miseratione subtracta, per plures dies eum in tenebroso loco reclusit, & putans animum ejus flectere ad sui consensum, primo verbis, deinde verberibus, & vinculis agit. *Constans proposito*. Ipse vero ex hoc ad exequendum propositum sanctum promptior, & validior reddebatur, & nec exprobratus verbis, nec vinculis fatigatus patientiam dereliquit. Non enim per flagella, & vincula potest a mentis recta intentione declinare, ac statu, nec a Christi grege abduci, cui præcipitur in tribulatione gaudere, nec trepidat in diluvio aquarum multarum, cui est refugium a pressura Filius Dei, qui ne aspera nostra nobis videantur, semper sua ostendit esse majora, quæ pertulit.

Qualiter mater ejus solvit eum; & quomodo coram Episcopo Assisii se denudavit. VI.

FActum est autem, cum pater ejus, familiari causa urgente, aliquantulum a propria civitate discessisset, & vir Dei vinctus in domus ergastulo permaneret,

ret, mater ejus, quæ sola domi cum eo remanserat, factum viri sui non approbans, blandis sermonibus filium allocuta est; cumque videret, quod eum a suo proposito revocare non posset, commota sunt materna viscera super eum, & confractis vinculis, liberum eum abire permisit. At ipse gratias omnipotenti Domino referens, ad locum, in quo fuerat prius, concitus est reversus; majori enim libertate jam utitur tentationum documentis probatus, & propter multiplicia bella imaginem induerat lætiorem. *Probata virtus*. Securiorem ex injuriis receperat animum, & liberius ubique pergens magnanimior incedebat. Revertitur interea pater, & eo non invento, peccata peccatis accumulans ad convitia uxoris convertitur. Cucurrit deinde ad locum fremens, & perstrepens, ut, si eum revocare non posset, saltem de provincia effugaret. Verum quia timor Dei fiducia est fortitudinis, ut audivit carnalem patrem gratiæ filius ad se venientem, securus, & lætus ultro se obtulit, libera voce clamans, se pro nihilo ducere vincula, & verbera ejus; insuper attestatur, se pro Christi nomine gaudenter mala omnia subiturum. Videns autem pater, quod ab incepto itinere eum revocare non posset, totus ad extorquendam pecuniam instigatur. Desideraverat vir Dei eam in pauperum victum, & illius loci ædificiis totam expendere, ac præbere; sed quia pecuniam non amabat, nulla de ipsa specie boni decipi potest, & quia nullo ipsius detinebatur affectu, ad ejus amissionem in aliquo non turbatur. Inventa itaque pecunia, quam maximus terrenorum contemptor, & cœlestium divitiarum nimis cupidus exquisitor in pulverem, & fenestram excusserat, sævientis patris aliquantulum extinguitur furor, avaritiæ sitis inventionis vapore utcumque restinguitur. Ducit eum deinde

da

ad Episcopum civitatis, ut in ipsius manibus omnibus ejus renuntians facultatibus, omnia redderet, quæ habebat: quod non solum ipse non renuit, sed & multum gaudens prompto animo accceleravit facere postulata. Cumque perductus esset coram Episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo; imo nec verba expectat, nec facta, sed continuo depositis, & projectis omnibus vestimentis, restituit ea patri, insuper & nec femoralia retinens totus coram omnibus denudatur. Episcopus vero animum ipsius attendens, fervoremque, ac costantiam nimis admirans protinus exurrexit, & inter brachia sua ipsum recolligens, pallio, quo indutus erat, contexit eum. Intellexit aperte divinum esse consilium, & facta viri Dei, quæ præsentialiter viderat, cognovit mysterium continere. Factus est propterea deinceps adjutor ejus, & fovens ipsum, atque confortans amplexatus est eum in visceribus charitatis. Ecce jam nudus cum nudo luctatur, & depositis omnibus, quæ sunt mundi, solius divinæ justitiæ memoratur. Studet jam sic propriam contemnere vitam, omnem pro illa sollicitudinem deponendo, ut sibi pauperi pax esset in obsessa via, & solus carnis paries ipsum a divina visione interim separaret.

Qualiter a latronibus captus projectus fuit in nivem; & quomodo servivit leprosis. VII.

Jam enim cum semicinctiis involutus pergeret, qui quondam carulaticis utebatur, & per quamdam silvam laudes Domino lingua francigena decantaret, latrones super eum subito irruerunt; quibus ferali animo eum quis esset interrogantibus, confidenter vir Dei plena voce respondit dicens: præco sum magni Re-

Regis. quid ad vos? At illi percutientes eum in defosso loco pleno magnis nivibus projecerunt dicentes: jace rustice præco Dei. Ipse vero se huc, atque illuc revolvens, nive a se discussa, illis recedentibus, de fovea exilivit, & magno exhilaratus gaudio cœpit alta voce per nemora laudes creatori omnium personare. Tandem ad quoddam claustrum Monachorum veniens, per plures dies in sola vili camisia quasi garzio in coquina existens cupiebat vel de brodio saturari. Verum cum, omni miseratione subtracta, nullum posset vel vetustum acquirere indumentum, non motus ira, sed necessitate coactus inde progrediens venit ad Eugubii civitatem, ubi a quodam olim amico ejus sibi tunicam acquisivit. Post hæc autem, modico tempore jam elapso, cum viri ubique fama crebresceret, & nomen ejus divulgaretur in populis, prior monasterii supradicti quod factum fuerat in virum Dei recolens, & intelligens, venit ad eum, & ob reverentiam salvatoris ab eo suppliciter pro se, suisque veniam postulavit. Deinde vero totius humilitatis sanctus amator se transtulit ad leprosos, eratque cum eis diligentissime serviens omnibus propter Deum, & lavans putredinem omnem ab eis, ulcerum etiam saniem extergebat, sicut ipse in testamento suo loquitur dicens: quia cum essem in peccatis, nimis amarum mihi videbatur videre leprosos, & Dominus conduxit me inter illos, & feci misericordiam cum illis. In tantum namque, ut dicebat, aliquando amara ei leprosorum visio existebat, ut, cum tempore vanitatis suæ per duo fere milliaria eminus ipsorum domos respiceret, nares suas manibus propriis obturaret. Sed cum jam gratia, & virtute altissimi sancta, & utilia inciperet cogitare, in seculari adhuc habitu constitutus leprosum unum obvium ha-

habuit die quadam; semetipso fortior effectus accessit, & osculatus est eum. Exinde quoque cœpit seipsum magis ac magis contemnere, quousque misericordia redemptoris ad perfectam suimet victoriam perveniret. Aliorum quoque pauperum in seculo manens, & adhuc seculum sequens erat adjutor, non habentibus porrigens misericordiæ manum, & afflictis gerens compassionis affectum. Nam cum die una præter morem suum, quia curialissimus erat, cuidam pauperi ab eo eleemosynam postulanti exprobrasset, statim pœnitentia ductus cœpit dicere intra se, magni vituperii fore, magnique dedecoris petenti pro nomine tanti regis subtrahere postulata. Posuit proinde in corde suo nemini pro Deo a se petenti secundum posse de cetero aliquid denegare; quod & diligentissime fecit, & implevit, quousque totum omnimode præbuit semetipsum, evangelici consilii primitus exequutor, quam doctor effectus: quod petit a te, inquit, da ei, & volenti a te mutuari ne avertaris.

Quomodo construxit ecclesiam sancti Damiani; & de conversatione Dominarum in eodem loco degentium. VIII.

PRimum itaque opus, quod beatus Franciscus aggreditur, liberatione sui de manu carnalis patris obtenta, domum construit Deo; illamque non de novo facere tentat, sed veterem reparat, vetustam resarcit; non fundamentum evellit, sed super illud ædificat, prærogativam, licet ignorans, semper reservans Christo; fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. Cumque ad locum, in quo, sicut di-

dictum est, ecclesia sancti Damiani antiquitus constructa fuerat, reversus foret, gratia illum altissimi comitante, in brevi eam tempore studiosius reparavit. Hic est locus ille beatus, & sanctus, in quo gloriosa religio, & excellentissimus ordo pauperum Dominarum, & sanctarum virginum a conversione beati Francisci fere sex annorum spatio jam elapso, per eumdem beatum virum felix exordium sumpsit, in quo domina Clara civitate Assisii oriunda, lapis pretiosissimus, atque fortissimus ceterorum superpositorum lapidum extitit fundamentum. Nam cum post imitationem ordinis Fratrum dicta domina sancti viri monitis ad Deum conversa fuisset, multis extitit ad profectum, & innumeris ad exemplum. Nobilis parentela, sed nobilior gratia; virgo carne, sed mente castissima; ætate juvencula, sed animo cana; constans proposito, & in divino amore ardentissima desiderio; sapientia prædita, & humilitate præcipua, Clara nomine, clarior vita, clarissima moribus. Super hanc quoque pretiosissimarum margaritarum nobilis structura surrexit, quarum laus non ex hominibus, sed ex Deo est; cum nec angusta meditatio eam cogitare sufficiat, nec brevis locutio explicare. Præcipue namque ante omnia in eis viget virtus mutuæ, ac continuæ charitatis, quæ ita ipsarum in unum copulat voluntates, ut cum quadraginta, vel quinquaginta pariter alicubi morentur, idem velle, ac idem nolle unum in eis spiritum faciat de diversis. Secundo in unaquaque rutilat humilitatis gemma, quæ collata dona, & bona de cœlis habita sic conservat, ut virtutes ceteras mereatur. Tertio virginitatis, & castitatis lilium sic respergit odore mirabili universas, ut terrenarum cogitationum oblitæ sola desiderent cœlestia meditari, & tantus ex ipsius flagrantia in ipsarum

cordibus æterni sponsi amor exoriatur, ut integritas sacræ affectionis omnem ab eis consuetudinem vitæ prioris excludat. Quarto sic omnes altissimæ paupertatis sunt titulo insignitæ, ut extremæ * necessitati victus, & vestitus vix, vel nunquam satisfacere acquiescant. Quinto verò sic abstinentiæ, ac taciturnitatis adeptæ sunt gratiam singularem, ut ad cohibendum carnalem motum, & frenandam linguam vix minime patiantur; cum & quædam ipsarum ita sint a collocutionibus dissuetæ, ut, cum necessitas exigit eas loqui, vix verba formare, prout expedit, recordentur. Sexto quippe in his omnibus virtute patientiæ tam admirabiliter adornantur, ut nulla tribulationum adversitas, vel molestiarum injuria ipsarum frangat animum, vel immutet. Septimo denique contemplationis summam taliter meruerunt acquirere, ut in ea discant omne, quod agendum eis, seu vitandum sit, & feliciter noverint mente Deo excedere, nocte, ac die divinis laudibus insistentes. Dignetur æternus Deus gratia sua sancta tam felix principium exitu concludere sanctiori. Et hæc ad præsens de virginibus Deo dicatis, & devotissimis ancillis Christi dicta sufficiant, cum ipsarum vita mirifica, & institutio gloriosa, quam a domino Papa Gregorio tunc temporis Hostiensi Episcopo susceperunt, proprium opus requirat, & otium.

Quo-

Quomodo, mutato habitu, refecit ecclesiam sanctæ Mariæ in Portiuncula, & audito evangelio, relictis omnibus, habitum, quem fratres habent, adinvenit, & fecit. VIIII.

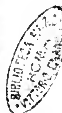
INterea sanctus Dei, mutato habitu, & prædicta ecclesia reparata, migravit ad locum alium juxta civitatem Assisii, in quo ecclesiam quamdam dirutam, & propemodum eversam reædificare incipiens, a bono principio non destitit, quousque ad perfectum adduceret universa. Inde vero ad alium se transtulit locum, qui Portiuncula nuncupatur, in quo ecclesia beatæ Virginis matris Dei antiquitus constructa extiterat, sed deserta tunc a nemine curabatur; quam cum sanctus Dei cerneret sic destructam, pietate commotus, quia devote fervebat erga totius bonitatis matrem, cœpit ibidem assiduus commorari. Factum est autem, cum jam dictam ecclesiam reparasset, conversionis ejus annus tertius agebatur, quo in tempore quasi heremiticum ferens habitum, accinctus corrigia, & baculum manu gestans calceatus pedibus incedebat. Sed cum die quadam evangelium qualiter Dominus miserit discipulos suos ad prædicandum, in eadem ecclesia legeretur, & sanctus Dei assistens ibidem utcumque verba evangelica intellexisset, celebratis missarum solemniis, a Sacerdote sibi exponi evangelium suppliciter postulavit. *Evangelica vocatio.* Qui cum ei cuncta per ordinem enarrasset, audiens sanctus Franciscus Christi discipulos non debere aurum, sive argentum, seu pecuniam possidere, non peram, non sacculum, non virgam, non panem in via portare, non calciamenta, non duas tunicas habere, sed re-

regnum Dei, & pœnitentiam prædicare, continuo exultans in spiritu Dei, hoc est, inquit, quod volo, hoc est, quod quæro, hoc totis medullis cordis facere concupisco. Festinat proinde pater sanctus superabundans gaudio ad impletionem salutaris auditus, nec moram patitur præterire, quin operari devotus incipiat quod audivit. Solvit protinus calceamenta de pedibus, baculum deponit e manibus, & tunica una contentus pro corrigia funiculum immutavit. Parat sibi ex tunc tunicam crucis imaginem præferentem, ut in ea propulset omnes dæmoniacas phantasias: parat asperrimam, ut carnem in ea crucifigat cum vitiis, & peccatis: parat sibi ex tunc pauperrimam, & incultam, & quæ a mundo nullatenus valeat concupisci. Cetera vero, quæ audierat, summa cum diligentia, summa cum reverentia facere gestiebat. Non enim fuerat evangelii surdus auditor, sed laudabili memoriæ quæ audierat cuncta commendans ad literam diligenter implere curabat.

De prædicatione evangelii, & annuntiatione pacis, & sex priorum Fratrum conversione.
Capitulum decimum.

EXinde cum magno fervore spiritus, & gaudio mentis cœpit omnibus pœnitentiam prædicare, verbo simplici, sed corde magnifico ædificans audientes. Erat verbum ejus velut ignis ardens, penetrans intima cordis, & omnium mentes admiratione replebat. Totus alter videbatur quam fuerat, & cælum intuens dedignabatur respicere terram. Et mirum certe, quia ibi cœpit primitus prædicare, ubi, cum adhuc esset infantulus, didicerat legere, in quo & loco sepultus est ho-

honorifice, (*ut*) primum, & felix initium felicior consumatio commendaret. Ubi didicit, ibi & docuit, & ubi cœpit, ibi feliciter consumavit. In omni prædicatione sua, priusquam convenientibus proponeret verbum Dei, pacem imprecabatur dicens: Dominus det vobis pacem. Hanc viris, & mulieribus, hanc obviis, & obviantibus semper devotissime nuntiabat: propterea multi, qui pacem oderant pariter, & salutem, Deo cooperante, pacem amplexati sunt toto corde, facti & ipsi filii pacis, & æmuli salutis æternæ; inter quos quidam de Assisio pium, ac simplicem spiritum gerens virum Dei devote primo secutus est. Post hunc frater Bernardus pacis legationem amplectens ad mercandum regnum cælorum post sanctum Dei cucurrit alacriter. Hic enim frequenter susceperat beatum patrem hospitio, cujus vitam, & mores intuitus, & expertus, refectusque sanctitatis odore, concipit timorem, & salutis spiritum parturivit. Videbat eum nocte orantem, rarissime dormientem, laudantem Deum, & gloriosam Virginem matrem ejus; mirabatur, atque dicebat: vere hic homo a Deo est. Accelerat proinde vendere omnia sua, & pauperibus, non parentibus largitus est ea, & perfectioris viæ titulum apprehendens sancti evangelii consilium adimplevit: si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, sequere me. Quo facto, vita, & habitu sancto Francisco associatus est, eratque cum eo semper, quousque, multiplicatis fratribus, cum obedientia pii patris ad alias transmissus est regiones. Ejus namque ad Deum conversio forma extitit convertendis in venditione possessionum, & elargitione pauperum. Sanctus Franciscus vero de tanti viri adventu, & conversione gavisus est gaudio magno

gno valde, eo quod Dominus videretur ejus habere curam, dans ei socium necessarium, & amicum fidelem. Statim autem vir alter Assisii eum secutus est, qui valde in conversatione laudabilis extitit, & quod sancte cœpit, sanctius postmodum consumavit; hunc vero post non multum temporis sequutus frater Ægidius vir simplex, & rectus, ac timens Deum, qui longo tempore durans sancte, juste, ac pie vivendo perfectæ obedientiæ, laboris quoque manuum, vitæ solitariæ, sanctæque contemplationis nobis exempla relinquit; iis autem uno alio apposito, fr. Philippus septenarium numerum adimplevit, cujus Dominus munditiæ calculo labia tetigit, ut loqueretur de ipso dulcia, & melliflua eructaret; scripturas quoque sacras intelligens, cum non didicerit, illorum imitator effectus est, quos idiotas, & sine litteris Judæorum princeps causabatur.

De spiritu prophetiæ, & monitis sancti Francisci. XI.

Beatus igitur pater Franciscus consolatione, & gratia Spiritus sancti quotidie replebatur, omnique vigilantia, & sollicitudine novos filios novis institutionibus informabat, sanctæ paupertatis, beatæ simplicitatis viam gressu indeclinabili eos edocens ambulare. Quadam vero die cum Domini misericordiam super impensis sibi beneficiis miraretur, & conversationis suæ, suorumque processum concupisceret sibi a Domino indicari, locum orationis petiit, sicut & sæpissime faciebat, ubi cum diu perseveraret cum timore, & tremore * dominatori universæ terræ assistens, & in amaritudine animæ suæ annos male expensos recogitaret, frequenter replicans verbum illud:

lud: Deus propitius esto mihi peccatori: quædam lætitia indicibilis, & suavitas maxima sensum cœpit cordis ejus * intime superfundere. Cœpit quoque a semetipso deficere, compressisque affectibus, ac tenebris effugatis, quæ timore peccati fuerant in corde concretæ, infusa est sibi certitudo remissionis omnium delictorum, & fiducia exhibita est in gratiam respirandi. Raptus est deinde super se, atque in quodam lumine totus absortus est, dilatato mentis sinu, quæ futura erant luculenter inspexit. Recedente denique suavitate illâ cum lumine, spiritu innovatus jam mutatus in virum alterum videbatur. Sicque reversus gaudenter dixit ad fratres: confortamini, charissimi, & gaudete in Domino, nec, quia pauci videmini, efficiamini tristes; ne vos deterreat mea, vel vestra simplicitas, quoniam, sicut mihi a Domino ostensum est, in maximam multitudinem faciet vos crescere Deus, & usque ad fines orbis multipliciter dilatabit. Ad vestrum quoque profectum dicere cogor quod vidi, quod & utique magis silere liberet, si charitas me non cogeret vobis referre. Vidi multitudinem magnam hominum ad nos venientium, & in habitu sanctæ conversationis, beatæque religionis regula nobiscum volentium conversari; & ecce adhuc sonitus eorum est in auribus meis euntium, & redeuntium secundum obedientiæ sanctæ mandatum; vidique vias ipsorum multitudine plenas ex omni fere natione in his partibus convenire. Veniunt Francigenæ, festinant Hispani, Teuthonici, & Anglici currunt, & aliarum diversarum linguarum accelerat maxima multitudo. Quod cum audissent fratres, repleti sunt gaudio salvatoris sive propter gratiam, quam dominus Deus contulerat sancto suo, sive quia proximorum lucrum sitiebant ardenter, quos desiderabant, ut salvi essent, in

in idipsum quotidie augumentari. Et dixit ad eos sanctus: ut devote, & fideliter domino Deo nostro super omnia dona sua fratres gratias referamus, & ut sciatis, qualiter cum præsentibus, & futuris sit fratribus conversandum, futurorum * processuum intelligite veritatem. Inveniemus nunc in principio nostræ conversionis poma quædam dulcia, & suavia multum ad edendum; sed paulo post quædam minoris suavitatis, ac dulcedinis offeruntur; postremo vero quædam amaritudine plena dabuntur, quibus non poterimus vesci, quoniam præ acerbitate sua erunt inesilia universis, licet quamdam exteriorem olentiam, ac pulchritudinem repræsentent. Et vere, vobis sicut locutus sum, in magnam gentem vos Deus augmentabit; sed ultimo sic eveniet, quemadmodum si homo jactet retia sua in mare, vel in aliquem locum, & concludat piscium multitudinem copiosam, & cum omnes miserit in naviculam suam, præ multitudine omnes portare fastidiens eligat majores, & placentes in vasis suis, ceteros autem foras emittat. Hæc omnia, quæ sanctus Dei prædixit, quanta veritate præfulgeant, quanta se manifestatione aperiant, satis manifestum est considerantibus in spiritu veritatis. Ecce quomodo spiritus prophetiæ requievit in sancto Francisco.

Quomodo misit eos binos per mundum, & brevi tempore iterum congregati sunt. XII.

Eodem quoque tempore quodam alio bono viro religionem intrante, ad octenarium numerum processerunt. Tunc beatus Franciscus omnes ad se convocavit, & plura eis de regno Dei, de contemptu mundi, de abnegatione propriæ voluntatis, & proprii

prii corporis subjectione pronuntians binos illos in partes quatuor segregavit. ait ad eos: ite, charissimi, bini & bini per diversas partes orbis annuntiantes hominibus pacem, & pœnitentiam in remissionem peccatorum; & estote patientes in tribulatione, securi quia propositum, & promissum suum Dominus adimplebit. Interrogantibus humiliter respondete, persequentibus benedicite, vobis injuriantibus, & calumniam inferentibus gratias agite, quia pro his vobis regnum præparatum est æternum. At illi cum gaudio, & lætitia multa suscipientes obedientiæ sanctæ mandatum, coram sancto Francisco supplices se prosternebant in terram; ipse vero amplexans eos dulciter, & devote dicebat singulis: jacta cogitatum tuum in Domino, & ipse te enutriet. Hoc verbum dicebat, quoties ad obedientiam fratres aliquos transmittebat. Tunc frater Bernardus cum fratre Ægidio versus sanctum Jacobum iter arripuit, sanctus Franciscus vero cum uno socio aliam mundi elegit partem, reliqui quatuor incedentes bini per partes reliquas tenuerunt. Sed, modico tempore jam elapso, sanctus Franciscus eos omnes videre desiderans orabat Deum, qui congregat dispersos Israel, ut eos congregare in brevi misericorditer dignaretur; sicque factum est, ut in modico secundum desiderium suum absque humana vocatione gratias agens Deo pariter convenirent. Convenientibus vero in unum, de visione pii pastoris magna gaudia celebrant, & se sic uno convenisse desiderio admirantur. Referunt deinde bona, quæ misericors Dominus fecerat eis, & si negligentes, & ingrati aliquatenus extitissent, correctionem, & disciplinam a sancto patre humiliter petunt, & diligenter suscipiunt. *Perfecta confessio*. Sic enim consueverant facere semper, cum veniebant ad eum, nec ab ipso

co-

cogitationem minimam, vel primos etiam motus animi occultabant; & cum omnia implevissent, quæ ipsis præcepta erant, servos se inutiles reputabant. Sic enim totam illam primam beati Francisci scholam puritatis spiritus possidebat, ut, cum utilia, sancta, & justa operari sciret, de ipsis gaudere inaniter penitus ignoraret. Beatus pater vero nimia charitate filios suos amplectens, cœpit eis suum aperire propositum, & quæ sibi Deus revelaverat, indicare. Erat certe illo in tempore sancto Francisco, & fratribus suis exultatio magna nimis, & gaudium singulare, quando aliquis, quicumque, ac qualiscumque fidelis, dives, pauper, nobilis, ignobilis, vilis, carus, prudens, simplex, clericus, idiota, laicus in populo christiano spiritu Dei ductus veniebat sanctæ religionis habitum suscepturus. Erat etiam secularibus viris de omnibus admiratio multa, & humilitatis exemplum eos provocans ad emendatioris vitæ viam, & pœnitentiam peccatorum; nulla ignobilitas, nulla paupertatis infirmitas obsistebat, quin inhædificarentur in omni opere Dei, quos volebat ædificare Deus, qui esse cum mundo abjectis, & simplicibus delectatur.

Quomodo regulam scripserit XI. *habens fratres; & quomodo dominus Papa Innocentius confirmavit, & de visione arboris*. XIII.

Videns beatus Franciscus, quod dominus Deus quotidie augeret numerum in idipsum, scripsit sibi, & fratribus suis habitis, & futuris simpliciter, & paucis verbis vitæ formam, & regulam, sancti evangelii præcipue sermonibus utens, ad cujus perfectionem solummodo inhiabat: pauca tamen alia inseruit, quæ omnino ad conversionis sanctæ usum neces-

cessario iminebant. Venit proinde Romam cum omnibus dictis fratribus desiderans nimium sibi a domino Papa Innocentio III. quæ scripserat confirmari. Erat tunc temporis Romæ venerabilis Assisii natus Episcopus nomine Guido, qui sanctum Franciscum, & omnes fratres in omnibus honorabat, & speciali venerabatur dilectione; cumque vidisset sanctum Franciscum, & fratres ejus, causam nesciens ipsorum adventum graviter tulit; timebat enim, ne patriam propriam vellent deserere, in qua Deus per servos suos jam cœperat maxima operari: gaudebat plurimum tantos viros in suo episcopatu habere, de quorum vita, & moribus maxime præsumebat. Sed audita causa, & eorum intellecto proposito, gavisus est in Domino valde, spondens eis dare consilium, & subsidium ferre. Accessit præterea sanctus Frunciscus ad reverendum dominum Episcopum Sabinensem nomine Johannem de sancto Paulo, qui inter alios Romanæ curiæ principes, & majores videbatur terrena despicere, & amare cœlestia; qui eum benigne, atque charitative suscipiens ipsius propositum, & voluntatem plurimum commendavit. Verum quia homo erat providus, & discretus, cœpit eum de multis interrogare, & ut ad vitam monasticam, seu heremiticam diverteret, suadebat: at sanctus Franciscus suasionem ejus humiliter, prout poterat, recusabat; non sua despiciendo, sed alia pie affectando altiori desiderio ferebatur. Mirabatur dominus ille fervorem ipsius, & timens ne a tanto proposito resiliret, planiora itinera ostendebat. Tandem ejus constantiæ victus precibus acquievit, & coram domino Papa studuit ejus negotia de cetero promovere. Præerat Ecclesiæ Dei tunc temporis Dominus Innocentius Papa tertius, vir gloriosus, doctrina quoque affluentissimus, sermone cla-

clarissimus, zelo justitiæ fervens in iis, quæ christianæ fidei cultus causa poscebat. Hic cum virorum Dei votum agnovisset, discretione prævia petitioni eorum assensum præbuit, & effectu prosequente complevit, atque de plurimis exhortans eos, monens benedixit sancto Francisco, & fratribus ejus, dixitque eis: ite cum Domino, fratres, & prout vobis Deus inspirare dignabitur, omnibus pœnitentiam prædicate. Cum etiam omnipotens Deus vos numero multiplicabit, & gratia, ad me cum gaudio referetis, & ego vobis his plura concedam, & securius majora committam. *Visio*. Vere Dominus erat cum sancto Francisco, quocumque pergebat, * eum revelationibus læticans, & beneficiis exhortans. Nam cum nocte quadam se sopori dedisset, visum est sibi per quamdam viam ambulare, juxta quam arbor magnæ proceritatis stabat. Arbor illa pulchra, & fortis, grossa, & alta nimis. Factum est autem, dum appropinquaret ad eam, & sub ea stans ejus pulchritudinem, & altitudinem miraretur, subito ipse sanctus ad tantam devenit altitudinem, ut cacumen arboris tangeret, eamque manu capiens* facillime inclinaret ad terram. Et revera sic actum est, cum dominus Innocentius arbor in mundo excelsior, & sublimior ejus petitioni, & voluntati tam benignissime inclinavit.

De reditu ipsius ab urbe Roma in vallem Spoletanam, & de mora ipsius per viam. XIII.

SAnctus Franciscus cum fratribus suis de munere, ac gratia tanti patris, & domini plurimum exultans gratias egit omnipotenti Deo, qui ponit humiles in sublimi, & mœrentes erigit sospitate, statimque venit visitare limina beati Petri, & oratione com-

completa, egressus ex urbe, versus vallem Spoletanam iter arripiens cum sociis est profectus. *Utilis collatio.* Conferebant ad invicem, dum sic irent, quanta, & qualia eis clementissimus Deus dona contulerit, qualiter a vicario Christi, domino, & patre universæ christianæ nationis gratissime sunt recepti; qualiter etiam monita, & præcepta ipsius adimplere valerent; qualiter regulam, quam susceperant, possent sincere observare, ac indeclinabiliter custodire; qualiter in omni sanctitate, & religione coram altissimo ambularent; qualiter denique vita, & mores ipsorum per incrementa sanctarum virtutum forent proximis ad exemplum. Cumque novi Christi discipuli de hujusmodi sufficienter in schola humilitatis disputassent, dies multum ascendit, & hora præteriit. Pervenerant tunc ad desertum locum nimium præ lassitudine itineris fatigati, & esurientes refectionem aliquam invenire non poterant, eo quod locus ille ab hominibus habitatione valde remotus erat. Statimque, divina gratia procurante, occurrit eis homo afferens in manu panem, deditque eis, & abiit: ipsi vero non cognoscentes eum mirati sunt in cordibus suis, & ut magis de misericordia divina confiderent alter alterum admonebat. Sumptoque cibo, & ipso non modicum confortati, venientes ad quemdam locum prope civitatem Ortensem, ibidem fere per dies quindecim sunt morati. Aliqui eorum intrantes civitatem acquirebant necessaria victus, & modicum illud, quod acquirere poterant ostiatim, ad fratres alios deportantes, cum gratiarum actione, ac lætitia cordis pariter manducabant; si quid vero residui erat, quoniam alicui dare non poterant, recondebant illud in quodam sepulchro, quod aliquando conservaverat corpora mortuorum, ut idem iterum manducarent. Locus ille desertus

tus erat, atque relictus, & aut rarorum, aut nullorum frequentabatur accessu. *Læta paupertas*. Erat eis exultatio magna, cum nihil viderent, vel haberent, quod eos posset vane, seu carnaliter delectare. Cœperunt præterea cum sancta paupertate ibidem habere commercium, & in defectu omnium, quæ sunt mundi, nimium consolati disponebant, sicut ibi erant, ei ubique perpetuo adhærere. Et quia, deposita omni sollicitudine terrenorum, sola eos divina consolatio delectabat, statuunt, confirmant nullis tribulationibus agitati, nullis impulsi tentationibus ab ejus amplexibus resilire. Sed licet ipsius loci amœnitas, quæ ad corrumpendum verum vigorem animi non mediocriter potest, eorum non detineret affectus, ne saltem longioris moræ assiduitas vel solum exterius eis aliquid proprietatis innecteret, loco ipso relicto, sequentes felicem patrem, vallem Spoletanam tunc temporis intraverunt. Conferebant pariter veri cultores justitiæ, utrum inter homines conversari deberent, an ad loca solitaria se conferrent: sed sanctus Franciscus, qui non de industria propria confidebat, sed oratione sancta omnia præveniebat negotia, elegit non soli sibi vivere, sed ei, qui pro omnibus mortuus est, sciens se ad hoc missum, ut Deo animas lucraretur, quas diabolus conatur auferre.

De fama beati Francisci, conversione multorum ad Deum, & quomodo ordo vocatus est fratrum Minorum, & qualiter religionem intrantes informabat beatus Franciscus. XV.

CIrcuibat proinde fortissimus miles Christi Franciscus civitates, & castra non in persuasibilibus huma-

humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina, & virtute spiritus annuntians regnum Dei, prædicans pacem, docens salutem, & pœnitentiam in remissionem peccatorum. Erat in omnibus fiducialiter agens ex auctoritate apostolica sibi concessa, * nullis utens adulationibus, nullis seductoriis blandimentis. *Sincera prædicatio*. Nesciebat aliquorum culpas palpare, sed pungere, nec vitam fovere peccantium, sed aspera increpatione percutere, quoniam sibi primo suaserat opere quod verbis aliis suadebat, & non timens reprehensorem, veritatem fidelissime loquebatur ita, ut licteratissimi viri gloria, & dignitate pollentes ejus mirarentur sermones, & timore utili ejus præsentia terrerentur. Currebant viri, currebant & feminæ, festinabant clerici, accelerant religiosi, ut viderent, & audirent sanctum Dei, qui homo alterius seculi omnibus videbatur. Omnis ætas, omnisque sexus properabat cernere mirabilia, quæ noviter Dominus per servum suum operabatur in mundo. Videbatur certe tempore illo sive per præsentiam sancti Francisci, sive per famam quædam nova lux e cælo missa in terris, fugans universam tenebrarum caliginem, quæ pene totam sic occupaverat regionem, ut vix aliquis sciret quo foret pergendum. Sic enim alta profunditas oblivionis Dei, & negligentiæ sopor mandatorum ejus fere omnes presserat, ut vix excitari a veteribus, & inveteratis malis aliquatenus paterentur. Radiabat velut stella fulgens in caligine noctis, & quasi mane expansum super tenebras; sicque factum est, ut in brevi totius provinciæ facies sit immutata, & lætiori vultu appareret, ubique deposita pristina fœditate. Fugata est prior ariditas, & seges in squallenti campo cito surrexit; cœpit etiam multa vinea germinare germen odoris Domini, & productis ex se floribus suavitatis, fru-

fructus honoris, & honestatis pariter parturivit. Resonabat ubique gratiarum (*actio*), & vox laudis ita, ut multi, secularibus curis abjectis, in vita, & doctrina beatissimi patris Francisci suimet reciperent notitiam, (*ut*) ad creatoris amorem, & reverentiam * aspirarent. Cœperunt multi de populo nobiles, & ignobiles, clerici, & laici divina inspiratione compuncti ad sanctum Franciscum accedere, cupientes sub ejus disciplina, & magisterio perpetuo militare; quos omnes sanctus Dei velut cælestis gratiæ rivus uberrimus charismatum imbribus rigans, agrum cordis ipsorum virtutum floribus exornabat: egregius nempe artifex, ad cujus formam, regulam, & doctrinam efferendo præconio in utroque sexu Christi renovatur Ecclesia, & trina triumphat militia salvandorum: omnibus quoque tribuebat normam vitæ, ac salutis viam in omni gradu veraciter demonstrabat. Sed de ordine, quem charitate pariter, & professione assumpsit, & tenuit, præcipue sermo in manibus est. Quid enim? ordinem fratrum Minorum primitus ipse plantavit, & ea scilicet occasione hoc ei nomen imposuit; cum nempe sic in regula scriberetur: & sint minores: ad hujus sermonis prolationem ea quidem hora, volo, inquit, ordo fratrum Minorum fraternitas hæc vocetur. Et vere minores, qui omnibus subditi existentes semper quærebant locum vilitatis, & officium exercere, & in quo quædam fore injuria videretur, *Humilitas*, ut sic in solido veræ humilitatis fundati felici dispositione in eis consurgeret omnium virtutum fabrica spiritalis. Revera super constantiæ fundamentum charitas nobili structura surrexit, in qua vivi lapides ex omnibus mundi partibus coacervati ædificati sunt in habitaculum Spiritus sancti. *Charitas*. O quanto charitatis ardore flagrabant novi Christi di-

discipuli! quantus in eis piæ societatis vigebat amor! Cum enim alicubi pariter convenirent, vel in via, ut moris est, sibi invicem obviarent, ibi spiculum spiritalis resultabat amoris super omnem amorem vere dilectionis seminarium spargens. Quid plura? Casti amplexus, suaves affectus, osculum sanctum, dulce colloquium, risus modestus, aspectus jucundus, oculus simplex, lingua placabilis, responsio mollis, idem propositum, promptum obsequium, & indefessa manus. Et quidem cum cuncta terrena despicerent, & se ipsos nunquam privato amore diligerent, totius amoris affectum in communi refundentes se ipsos dare in pretium satagebant, ut fraternæ necessitati pariter subvenirent. Desiderabiliter conveniebant, delectabilius simul erant; sed gravis erat utrinque separatio socialis, amarum divortium, acerba disjunctio: sed nihil sanctæ obedientiæ præceptis audebant præponere obedientissimi milites, qui, antequam perficerentur obedientiæ verba, se ad exequendum imperium præparabant, nihil scientes discernere in præceptis ad quæque injuncta, omni contradictione remota, quasi præcipites concurrebant. *Paupertas*. Paupertatis sanctissimæ sectatores quia nihil habebant, nihil amabant, nihil perinde perdere verebantur. Sola tunica erant contenti, repetiata quandoque intus, & foris; nullus in ea cultus, sed despectus multus, & vilitas apparebat, ut in ea crucifixi mundo penitus viderentur. Fune succincti femoralia vilia gestabant, & in his omnibus permanere, nihilque amplius habere propositum pium habebant. *Securitas*. Securi præterea erant ubique, nullo timore suspensi; nulla cura distracti sine omni sollicitudine diem crastinum expectabant, nec de serotino utique hospitio in magno frequenter itineris discrimine positi anxiabantur.

 Nam

Nam (*cum*) sæpe in maximis frigoribus necessario carerent hospitio, clibanus recolligebat eos, vel certe in criptis, seu speluncis humiliter latitabant. *Exercitium*. Diebus vero manibus propriis quod noverant laborabant, existentes in domibus leprosorum, vel in aliis locis honestis servientes omnibus humiliter, & devote. Nullum officium exercere volebant, de quo posset scandalum exoriri, sed semper sancta, & justa opera honesta, & utilia operantes, omnes, cum quibus conversabantur, ad humilitatis exemplum, & patientiam provocabant. *Patientia*. Ita eos virtus patientiæ circumdederat, ut quærerent potius ibi esse, ubi persecutionem suorum corporum paterentur, quam ubi possent, sanctitate ipsorum cognita, vel laudata, mundi favoribus sublevari. Nam multoties obprobria passi, contumeliis affecti, denudati, verberati, ligati, carcerati, nullius patrocinio se tuentes cuncta sic humiliter sustinebant, ut in ore ipsorum nonnisi sola vox laudis, & gratiarum actio resonabat. *Meditatio*. Vix, vel nunquam a laude Dei, & oratione cessabant, sed continua discussione quicquid egerant recolligentes, pro bene actis gratias Deo, pro neglectis, & incaute commissis gemitus, & lacrimas persolvebant. Relictos a Deo se fore putabant, si non se in spiritu devotionis solita pietate cognoscerent visitari. Cum enim orationibus incumbere vellent, ne ipsos arriperet somnus, aliquo adminiculo tenebantur, ne per somni surreptionem oratio turbaretur. *Carnis maceratio*. Aliqui se instrumentis ferreis circumdabant, aliqui vero ligneis ergastulis se cingebant. Si quando ciborum copiâ, vel potus, ut assolet, eorum sobrietas turbaretur, vel itineris lassitudine necessitatis metas vel in modico pertransirent, multorum dierum abstinentia se acer-

bis-

bissime cruciabant. Tanta denique maceratione incentiva carnis reprimere satagebant, ut in frigidissimam glaciem non abhorrerent sæpius se nudare, ac totum corpus spinarum aculeis compungentes effusione sanguinis irrigare. *Contemptus sui*. Ita enim omnia terrena strenuissime contemnebant, ut extrema vitæ necessaria vix recipere paterentur, & tam longa consuetudine a corporea consolatione disjuncti quæque aspera non timerent. *Pax*. In his omnibus pacem, & mansuetudinem cum omnibus sequebantur, & pudica semper, & pacifica operantes summo studio cuncta scandala devitabant. Vix enim tempore necessario loquebantur, nec de ipsorum ore scurrile, aut otiosum quidpiam procedebat, ut in omni vita, & conversatione ipsorum nec posset impudicum quid, vel inhonestum aliquatenus inveniri. *Morum honestas*. Actus eorum omnis disciplinatus, incessus omnis modestus, sensus omnes mortificati erant in eis, ut vix audire, seu videre, nisi quod eorum intentionem exposceret, paterentur, defixis in terram oculis, mentem cœlo habebant. Nulla invidia, nulla malitia, nullus rancor, nulla oblocutio, nulla suspicio, amaritudo nulla in eis locum habebat, sed concordia multa, quies continua, gratiarum actio, & vox laudis erat in eis. Hæc sunt documenta pii patris, quibus non verbo tantum, & lingua, sed opere, & veritate maxime novos filios informabat.

De mora ipsius apud Rigumtortum; & de custodia paupertatis. XVI.

Recolligebat se beatus Franciscus cum ceteris juxta civitatem Assisii in loco, qui digitur Rigus tortus, quo in loco tugurium quoddam relictum erat,

sub cujus umbra vivebant magnarum, & pulchrarum domuum strenuissimi contemptores, & tuebantur se ibidem a turbine pluviarum. Nam, ut ait sanctus, citius de tugurio, quam de palatio in cœlum ascenditur. Conversabantur in eodem loco cum beato patre filii & fratres in labore multo, & inopia universarum rerum, sæpissime omni panis solatio destituti, solis contenti rapis, quas per planitiem Assisii huc, atque illuc in angustia mendicabant. Locus ille tam angustissimus erat, ut in eo sedere, aut quiescere vix valerent. Nullum pro his murmur resonat, nulla querimonia, sed corde placido mens plena gaudio conservat patientiam. Sanctus Franciscus quotidianam, imo continuam sui, & suorum inquisitionem diligentissime faciebat, & nil in eis residere patiens lubricum, ab ipsorum cordibus omnem negligentiam abigebat. *Rigor disciplinæ*. Rigidus in disciplina, & super custodiam suam erat vigilans omni hora. Nam si qua, ut assolet, carnis tentatio eum quandoque pulsaret, in quadam fovea glacie plena, cum hiems existeret, se mergebat, in ea tam diu persistens, quoadusque carnalis omnis recederet corruptela. Et quidem tantæ mortificationis exemplum ceteri ferventissime sequebantur. Docebat eos, non solum mortificare vitia, & carnis incentiva reprimere, verum etiam & ipsos exteriores sensus, per quos mors intrat ad animam; quoniam cum illo tempore Otho imperator ad suscipiendam coronam terreni imperii per partes illas cum magno strepitu, & pompa transiret, sanctissimus pater cum reliquis juxta viam ipsius transitus in prædicto existens tugurio nec ad videndum foras exivit, nec aliquem respicere pertulit præter unum, qui constantissime illi annuntiaret, gloriam hanc sibi tempore modico duraturam. Erat enim glo-

gloriosus sanctus secum habitans, & deambulans in latitudine cordis sui in se dignum Deo habitaculum præparabat, & ideo aures ejus non rapiebat clamor exterior, nec vox aliqua excutere poterat, seu interrumpere ingens negotium, quod habebat in manibus. Apostolica in eo vigebat auctoritas, & ideo regibus, & principibus adulari penitus recusabat; dabat semper sanctæ simplicitati operam, nec sinebat locum angustum cordis latitudinem impedire. Scribebat propterea nomina fratrum per tigna domicilii; ut unusquisque orare volens, aut quiescere, recognosceret locum suum, & ne angusta loci modicitas mentis silentium perturbaret. Cumque ibidem moraretur, accidit, ut die quadam quidam asinum ducens deveniret ad umbraculum, in quo vir Dei cum sociis morabatur, & ne pateretur repulsam, adhortans asinum suum ad ingrediendum locutus est hoc verbum: vade intus, quia loco huic benefaciemus. Quod verbum sanctus audiens graviter tulit, illius viri cognoscens intentionem. *Proprietatis abjectio*. Putabat enim ille, ipsos ibidem morari velle ad augendum locum, & ut domum domui copularent. Statimque sanctus Franciscus egrediens inde, relicto tugurio illo propter rustici verbum, transtulit se ad locum alium non longe ab illo, qui Portiuncula dicitur, ubi, sicut supra dictum est, ecclesia sanctæ Mariæ ab ipso diu ante fuerat reparata. Nihil volebat proprietatis habere, ut (*omnia*) posset in Domino plenius possidere.

Quo-

Quomodo beatus Franciscus docuit fratres orare; & de obedientia, & puritate fratrum. XVII.

DEprecati sunt eum fratres tempore illo, ut doceret eos orare, quoniam in simplicitate spiritus ambulantes adhuc ecclesiasticum officium ignorabant. Quibus ipse ait: cum orabitis, dicite Pater noster, &, adoramus te, Christe, & ad omnes ecclesias tuas, quæ sunt in universo mundo, & benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum. *Vera custodia.* Hoc autem ipsi fratres pii magistri discipuli summa cum diligentia observare curabant, quia non ea tantum, quæ beatus Franciscus dicebat eis fraterno consilio, seu paterno imperio, verum etiam si ea, quæ cogitabat, vel meditabatur ipse, aliquo scire possent inditio, studebant efficacissime adimplere. Dicebat enim eis ipse beatus pater, veram obedientiam fore non solum prolatam, sed excogitatam, non solum imperatam, sed desideratam; hoc est, si frater fratris prælati subditus non solum audiat vocem, sed comprehendat voluntatem, statim ad obedientiam totum se debet colligere, ac facere quod eum velle signo aliquo comprehendet. In quocumque propterea loco aliqua ecclesia constructa foret, etiamsi præsentes non erant, tantum ut possent eam utcumque cernere de remotis, inclinant se versus eam proni in terram, &, inclinato utroque homine, adorant omnipotentem dicentes: adoramus te, Christe, & ad omnes ecclesias tuas, sicut docuerat sanctus pater; &, quod non minus est admirandum, ubicumque crucem, vel crucis signum intuebantur, sive in terra, sive in pariete, sive in arboribus, sive in sepibus viarum, faciebant hoc idem.

idem. *Sancta simplicitas*. Sic enim eos repleverat sancta simplicitas, sic eos cordis puritas possidebat, ut duplicitatem animi penitus ignorarent, quia sicut una fides, ita unus spiritus erat in eis, una voluntas, una charitas, animorum cohærentia, semper morum concordia, virtutum cultus, conformitas mentis, & pacis actionum. Nam dum cuidam Sacerdoti ex secularibus, qui meritis valde (*infamis*) erat, & enormitate scelerum ab omnibus contemnendus, confiterentur peccata sua, & per multos eis innotuisset illius nequitia, nullo modo tamen credere voluerunt, nec propterea omiserunt peccata sua ei solito confiteri, nec debitam impendere reverentiam. Et quidem cum ipse, vel alius Sacerdos cuidam e fratribus quadam die dixisset, vide, frater, ne sis hypocrita, statim propter Sacerdotis verbum credidit se frater ille hypocritam esse, propter quod die, ac nocte lamentabatur nimio dolore affectus. Quærentibus autem ab eo fratribus, quid sibi vellet tanta mœstitia, & tam insuetus mœror, respondit dicens: Sacerdos quidam tale verbum mihi locutus est, de quo tanto dolore afficior, quod vix possum aliud cogitare. Consolabantur eum fratres, & ne sic crederet, hortabantur. Quibus ipse dicebat: quid est, quod dicitis, fratres? Sacerdos est, qui locutus est verbum. potest ne mentiri Sacerdos? Cum ergo Sacerdos non mentiatur, necesse ergo est, ut quod locutus est, verum esse credamus. Sicque diu in hac simplicitate perdurans, (*ad*) verbum tamen tandem patris beatissimi acquievit, qui ei verbum Sacerdotis exposuit, & ejus intentionem sagaciter excusavit. Vix alicui fratrum tanta posset mentis inesse turbatio, quod ad ejus ignitum eloquium non discederet omne nubilum, rediretque serenum.

De

De curru igneo, & de notitia absentium, quam beatus Franciscus habebat. XVIII.

AMbulantes coram Deo simpliciter, & coram hominibus confidenter meruerunt tunc temporis fratres divina revelatione lætificari. Dum enim igne Spiritus sancti succensi non solum constitutis horis, verum etiam qualibet hora, cum parum eos terrena sollicitudo, vel * molesta curarum anxietas occuparet, Pater noster in melodia spiritus voce supplici decantarent, beatissimus pater Franciscus nocte quadam se ab eis corpore absentavit, & ecce fere media noctis hora quibusdam e fratribus quiescentibus, quibusdam vero in silentio affectuose orantibus, per ostium domus currus igneus splendidissimus intrans bis, & ter huc, atque illuc per domicilium se convertit, super quem globus maximus residebat, qui solis habens aspectum noctem clarere fecit. Obstupefacti sunt vigilantes, exterriti sunt dormientes, & non minus cordis senserunt, quam corporis claritatem. Convenientibus quoque in unum, cœperunt quærere inter se quid hoc esset, sed ex vi, & gratia tantæ lucis unius alteri erat conscientia manifesta. *Prærogativa*. Intellexerunt denique, ac noverunt, animam sancti patris extitisse fulgore tam maximo radiantem, quæ ob præcipuæ paternitatis suæ gratiam, & maximæ pietatis in filios curam tanti muneris benedictionem a Deo meruit obtinere. Et quidem manifestis inditiis hoc probarant, & experti fuerant, occulta cordis eorum patrem sanctissimum non latere. O quoties, nullo docente homine, sed Spiritu sancto revelante, absentium fratrum acta cognovit, occulta cordium aperuit, & conscientiam exploravit! O quantos

tos in somnis admonuit, quibus & agenda præcepit, & non agenda prohibuit! o quantorum futura mala prædixit, quorum præsentia bona in facie videbantur. Sic & iniquitatum finem plurimorum præsciens futuram in ipsis salutis gratiam nuntiavit; imo si quis puritatis, & simplicitatis spiritu meruit illustrari, visionis ejus modo cæteris inexperto consolatione potitus est singulari. Referam unum inter alia, quod fidelibus testibus agnovi. Cum tempore quodam frater Johannes de Florentia esset a sancto Francisco minister fratrum in Provincia constitutus, & capitulum fratrum in eadem Provincia celebrasset, dominus Deus solita pietate ostium ei sermonis aperuit, & fratres omnes ad audiendum reddidit benevolos, & * attentos. Erat inter eos frater unicus Sacerdos fama clarus, sed clarior vitâ Munaldus nomine, cujus virtus in humilitate fundata oratione frequenti adjuta scuto patientiæ servabatur. Intererat etiam illi capitulo frater Antonius, cujus aperuit Dominus sensum, ut intelligeret scripturas, & super mel & favum de Jesu verba dulcia eructaret in populo universo, qui cum fratribus ferventissime, ac devotissime prædicaret hoc super verbum JESUS NAZARÆNUS REX JUDÆORUM, dictus frater Munaldus respexit ad ostium domus, in qua erant fratres pariter congregati, & vidit ibi oculis corporeis beatum Franciscum in aere sublevatum extensis velut in cruce manibus benedicentem fratres. Repleti quoque videbantur omnes consolatione Spiritus sancti, & de concepto salutis gaudio satis credibile fuit eis quod de visione, & præsentia patris gloriosissimi audierunt. Quod vero alienorum cordium occulta cognoverit, inter multa, quæ multi sæpius sunt experti, unum, de quo nulla potest exoriri dubitatio, in medium pro-

proferatur. *Occultorum cognitio*. Frater quidam Ricerius nomine nobilis genere, sed nobilior moribus, amator Dei, & sui contemptor cum pio (*spiritu*), ac voluntate plenissima duceretur, ut sancti patris Francisci gratiam perfecte posset assequi, & habere, timebat valde, ne sanctus Franciscus eum occulto aliquo judicio abhorreret, & a gratia dilectionis suæ redderet alienum. Putabat frater ille, quoniam timoratus erat, quemcumque sanctus Franciscus intima charitate diligeret, dignum etiam fore divinam gratiam promereri, e regione vero cui non se benevolum ostenderet, & placatum, arbitrabatur eum iram superni judicis incursurum. Hæc autem dictus frater volvebat in animo, hæc secum frequenter tacitus loquebatur, nulli prorsus revelans suæ cogitationis arcanum. Cetero cum die quadam beatus pater in cellula esset orans, & dictus frater solita cogitatione turbatus venisset ad locum, sanctus Dei & adventum ejus cognovit, & quod volvebat animo intellexit. Statim proinde fecit eum ad se vocari, & dixit ad eum: nulla te conturbet tentatio, fili, nulla cogitatio exacerbet, quoniam quam charissimus mihi es, & inter præcipue mihi charos mea dilectione, ac familiaritate dignum te noveris. Securus ad me intra, quando volueris, & de familiaritate sume facundiam. Miratus est frater dictus admiratione permaxima, & exinde reverentior factus quantum crevit in gratia dicti patris, tantum cœpit in Dei misericordia fiducialiter dilatari. Quam ægre, pater sancte, debent absentiam tuam ferre qui omnino disperant in terris ultra tui similem invenire. Juva, quæso, intercessione quos obvolutos cernis noxia labe peccati. Cum esses omnium justorum spiritu jam repletus futura prævidens, & præsentia sciens, ut omnem jactantiam

fu-

fugeres, sanctæ simplicitatis semper imaginem præferebas. Sed ad superiora recurramus, historiæ ordinem requirentes.

De custodia, qua super fratres vigilabat; & de contemptu sui, & vera humilitate. XIX.

Reversus est vir beatissimus Franciscus corporaliter ad fratres suos, a quibus, sicut dictum est, nunquam spiritualiter recedebat, sancta, & diligenti examinatione omnium acta perquirens, si quid minus recti comprehenderet perpetratum. Et primo quidem spiritualia vitia decernebat, deinde dijudicabat corporalia, ad ultimum extirpans occasiones omnes, quæ peccatis solent aditum aperire. *Paupertatis custodia.* Omni studio, omni sollicitudine custodiebat sanctam, & dominam paupertatem., non patiens, ne quando ad superflua perveniret, nec vasculum in domo aliqua residere, cum sine ipso utcumque posset extremæ necessitatis evadere servitutem. Impossibile namque fore ajebat satisfacere necessitati, & voluptati non obedire. *Abstinentia.* Cocta cibaria vix, aut rarissime admictebat, admissa vero sæpe aut conficiebat cinere, aut condimenti saporem aqua frigida extinguebat. O quoties per mundum ambulans ad prædicandum evangelium Dei, vocatus a magnis principibus ad prandium, qui eum miro venerabantur affectu, gustatis parumper carnibus propter observantiam sancti evangelii, reliquum, quod comedere videbatur * . . . . manu ori adducta, ne quis posset perpendere quod agebat. De potu vini quid dicam, cum nec ipsam aquam desiderio sitis æstuans

æstuans ad sufficientiam bibere pateretur. *Somnus sobrius*. Accubitum vero suum ubique receptus hospitio nullis sinebat stramentis, seu vestibus operiri, sed nuda humus, tunicâ interpositâ, nuda suscipiebat membra; cum quandoque corpusculum suum somni beneficio recrearet, sedens sæpius, nec aliter se deponens dormiebat, pro cervicali ligno, vel lapide utens. Cum comedendi aliquid suscitaretur, ut moris est, appetitus, vix acquiescebat illud postmodum manducare. *Perfectus sui contemptus*. Accidit namque quadam vice, cum infirmitate gravatus aliquantulum pullorum carnium comedisset, resumptis utcumque corporis viribus, introivit Assisii civitatem. Cumque pervenisset ad portam civitatis, præcepit cuidam fratri, qui cum eo erat, ut funem collo ligaret, & sic eum per totam civitatem traheret quasi latronem, voce præconis clamans, & dicens: ecce gluttonem videte, qui impinguatus est carnibus gallinarum, quas, vobis ignorantibus, manducavit. Accurrebant proinde multi ad tam ingens spectaculum, & ingeminatis suspiriis collacrimantes ajebant: veh nobis miseris, quorum vita tota versatur in sanguine, & in luxuriis, & ebrietatibus corda, & corpora enutrimus. Sicque compuncti corde ad melioris vitæ statutum tanto provocabantur exemplo. Multa quoque in hunc modum sæpissime faciebat, ut & se ipsum perfecte contemneret, & ad honorem perpetuum ceteros invitaret. Factus erat sibi tamquam vas perditum, nullo timore, nulla sollicitudine pro corpore oneratus strenuissime objiciebat ipsum contumeliis, ne ipsius amore temporale aliquid concupiscere cogeretur. Verus sui contemptor omnes se ipsos contemnere verbo, & exemplo utiliter instruebat. Quid enim? Magnificabatur ab omnibus, & laudabili judicio efferebat-

batur a cunctis, sed solus ipse se vilissimum reputabat, solus se ardentissime contemnebat. Sæpe namque ab omnibus honoratus dolore nimio sauciabatur, & favorem humanum pro foribus arcens faciebat sibi e regione ab aliquo exprobrari. Vocabat quoque ad se fratrem aliquem dicens ei: per obedientiam tibi dico, ut mihi duriter injurieris, & contra istorum mendacia vera loquaris. Cumque frater ille licet invitus eum rusticum, mercenarium, & inutilem diceret, subridens, & applaudens plurimum respondebat: benedicat tibi Dominus, quia verissima loqueris, talia enim decet audire filium Petri de Bernardonis; sic loquens nativitatis suæ primordia recolebat. Nam ut se perfecte contemptibilem demonstraret, & veræ confessionis exemplum ceteris exhiberet, cum in aliquo delinquebat, non erubescebat illud in prædicatione coram omni populo confiteri. *Nuda, & vera confessio*. Imo si forte sinistra cogitatione de aliquo tangeretur, vel casu in quoquam invectionis emitteret verbum, statim cum omni humilitate illimet, de quo sinistrum quidpiam cogitaverat, vel dixerat, peccatum confitens, ab eo veniam postulabat. Totius innocentiæ conscientia testis non sinebat eum quiescere, omni sollicitudine se custodiens, donec vulnus mentis mulcendo sanaret. In omni certe genere nobilium proficere, non prospici cupiebat, modis omnibus fugiens admirationem, ne unquam incurreret vanitatem. Heu nobis, qui sic te amisimus, sancte pater, totius beneficentiæ, ac humilitatis exemplar. Justo quippe judicio amisimus quem habentes cognoscere non curavimus.

De

De desiderio, quo ad suscipiendum martyrium ferebatur, Hispaniam primò, deinde Syriam deambulans; & quomodo Deus per eum nautas de periculo, multiplicatis cibariis, liberavit. XX.

AMore divino fervens beatissimus pater Franciscus studebat semper ad fortia mittere manum, & dilatato corde viam mandatorum Dei ambulans perfectionis summam attingere cupiebat. Sexto namque conversionis suæ anno sacri martyrii desiderio flagrans maxime ad prædicandam fidem christianam, & pænitentiam Saracenis, & ceteris infidelibus ad partes Syriæ voluit transfretare. Qui cum navem quamdam, ut illuc tenderet, intravisset, & ventis contrariis flantibus in partibus Sclavoniæ cum ceteris navigantibus se invenit. Videns autem a tanto desiderio se fraudatum, facto modico temporis intervallo, nautas quosdam Anconam tendentes, ut eum secum ducerent, exoravit, quoniam illo in anno vix ulla navis potuit transmeare. Verum illis hoc agere pertinacius recusantibus propter defectum expensarum, sanctus Dei confidens plurimum de Dei bonitate navem latenter cum socio introivit. Adfuit divinâ providentiâ tunc quidam, omnibus ignorantibus, secum necessaria victus ferens, qui quemdam Deum timentem de navi ad se vocavit, & ait ad eum: tolle tecum hæc omnia, & pauperibus his in navi latitantibus necessitatis tempore fideliter exhibebis. Sicque factum est, ut, cum, tempestate nimia exorta per multos dies, laborantes in remigando cibaria omnia consumpsissent, sola pauperis Francisci ci-

cibaria superessent. *Miraculum*. Quæ tantum divina gratia, & virtute multiplicata sunt, ut, cum adhuc dierum plurimi forent navigationis itinera, ex sui copia usque ad portum Anconæ omnium necessitatibus plenissime subvenirent. Videntes itaque nautæ, se per servum Dei Franciscum maris pericula evasisse, gratias egerunt omnipotenti Deo, qui semper in servis suis mirabilem, & amabilem se ostendit. Ser- 56
vus Dei excelsi Franciscus relinquens mare terram deambulabat, eamque verbi vomere scindens, seminans semen vitæ, fructum proferens benedictum. Statim namque quamplures boni, & idonei clerici viri, & laici fugientes mundum, & diabolum viriliter elidentes gratia, & voluntate altissimi vita, & proposito eum devote secuti sunt. *Martyrii fervor*. Sed licet electissimorum fructuum evangelicus palmes copiam ex se producat, martyrii tamen sublime propositum, & desiderium ardens in eo nullo modo frigescit. Post non multum vero temporis versus Marochium iter arripuit, ut Miramamolino, & complicibus suis Christi evangelium prædicaret. Tanto namque desiderio ferebatur, ut peregrinationis suæ quandoque relinqueret comitem, & ad exequendum propositum spiritu ebrius festinaret. Sed bonus Deus, cui mei, & multorum sola bonitate placuit recordari! cum jam ivisset versus Hispaniam, in faciem restitit, & ne ultra procederet, ægritudine intentata eum a cœpto itinere revocavit. Revertente quoque ipso ad ec- 57
clesiam sanctæ Mariæ de Portiuncula, tempore non multo post quidam literati viri, & quidam nobiles gratissime adhæserunt. *Sancta discretio*. Quos ipse, erat animo nobilissimus, & discretus, honorifice, que digne pertractans, quod suum erat unicuique issime impendebat. Revera discretione præcipua præ-

præditus considerabat prudenter in omnibus cunctorum graduum dignitatem. Sed nondum valet quiescere, quin beatum imperium animi sui adhuc ferventius exequatur. Nam tertiodecimo anno conversionis suæ ad partes Syriæ pergens, cum quotidie bella inter christianos, & paganos fortia, & dura ingruerent, assumpto secum socio, conspectibus soldani Saracenorum se non timuit præsentare. *Magnanimitas*. Sed quis enarrare sufficiat, quanta coram eo mentis constantia consistebat, quanta illi virtute animi loqueretur, quanta facundia, & fiducia legi christianæ insultantibus respondebat! Nam primo quam ad soldanum accederet, captus a complicibus, contumeliis affectus, attritus verberibus non terretur, comminatis suppliciis, non veretur, morte intentata, non expavescit. Et quidem licet a multis satis hostibili animo, & mente aversa exprobratus fuisset, a soldano tamen honorifice est susceptus. Honorabat eum prout poterat, &, oblatis muneribus multis, ad divitias mundi animum ejus inflectere conabatur. Sed cum vidisset eum strenuissime omnia velut stercora contemnentem, admiratione maxima repletus est, & quasi virum omnibus dissimilem intuebatur eum, permotus valde verbis ejus, & eum libentissime audiebat. In omnibus his Dominus ipsius desiderium non implevit, prærogativam illi reservans gratiæ singularis.

De prædicatione avium, & obedientia creaturarum. XXI.

INterea dum, sicut dictum est, multi appositi sunt ad fratres, beatissimus pater Franciscus iter faciebat per vallem Spoletanam, qui ad locum quemdam ap-

applicuit prope Mevanium, in quo diversi generis congregata erat animalium maxima multitudo, columbarum videlicet, cornicularum, & aliarum, quæ vulgo monaclæ vocantur. Has cum vidisset beatissimus servus Dei Franciscus, quia homo maximi fervoris erat, magnum etiam circa inferiores, & irrationabiles creaturas pietatis, atque dulcedinis gerens affectum, alacriter cucurrit ad eas, in via sociis derelictis. Cum autem satis prope jam esset, videns quod eum præstolarentur, ipsas more solito salutavit. Sed admirans non modicum, quomodo aves non surrexissent in fugam, ut facere solent, ingenti repletus gaudio humiliter deprecatus est eas, ut verbum Dei deberent audire, & inter plura, quæ locutus est eis, hoc adjunxit: fratres mei volucres, multum debetis laudare Dominum creatorem vestrum, & ipsum diligere semper, qui dedit vobis plumas ad induendum, pennas ad volandum, & quidquid necesse fuit vobis. Nobiles vos fecit Deus inter creaturas suas, & in puritate aëris vobis contulit mansionem, quoniam cum nec seminetis, nec metatis, ipse nihilominus sine omni vestra sollicitudine vos protegit, & gubernat. Ad hæc aviculæ illæ, ut ipse dicebat, & qui cum eo fuerant fratres, miro modo super naturam suam exultantes cœperunt extendere collum, protendere alas, aperire os, & in illum respicere. Ipse vero transiens per medium illarum ibat, & revertebatur cum tunica sua capita eorum contingens, & corpora. Benedixit denique ipsis, & signo crucis facto licentiam tribuit, ut ad locum alium transvolarent. Beatus autem ibat cum sociis suis per viam suam gaudens, & gratias agebat Deo, quem omnes creaturæ confessione supplici venerantur. *Sancta simplicitas.* Cum esset jam simplex gratia, non natura,

cœpit se de negligentia incusare, quod olim non prædicaverit avibus, postquam audirent tanta cum reverentia verbum Dei. Sicque factum est, ut ab illo die cuncta volatilia, cunctaque reptilia, & etiam creaturas, quæ non sentiunt, ad laudem, & amorem creatoris sollicitus hortaretur, quoniam quotidie, invocato nomine salvatoris, propria experientia ipsarum obedientiam cognoscebat. Nam cum die quadam ad castrum nomine Albianum, (*ut*) verbum Dei proponeret, advenisset, ascendens in eminentiori loco spectandus ab omnibus, cœpit silentium postulare. Silentibus vero cunctis, & reverenter astantibus, hirundines quamplures garrientes, & perstrepentes multum nidificabant in eodem loco. Quibus garrientibus, quia beatus Franciscus ab hominibus audiri non poterat, avibus locutus est. *Obedientia hirundinis.* Sorores meæ hirundines, jam tempus est, ut loquar & ego, quia vos satis dixistis. Audite verbum Dei, & estote in silentio, & quiete, donec sermo Dei compleatur. At ipsæ aviculæ, stupentibus, & mirantibus omnibus, qui assistebant, statim conticuerunt, nec motæ sunt de loco illo, quoadusque prædicatio finiretur. Illi ergo viri cum vidissent hoc signum, repleti sunt admiratione maxima dicentes: vere hic homo sanctus est, & amicus altissimi. Et festinabant devotione maxima vel ejus saltem contingere vestimenta laudantes, & benedicentes Dominum. Et mirum certe, cum ipsæ irrationabiles creaturæ ipsius erga se affectum pietatis cognoscerent, & amorem dulcissimum præsentirent. Nam cum tempore quodam apud castrum Græcii moraretur, lepusculus unus captus laqueo a fratre quodam vivus aportatus est ei, quem videns beatissimus pietate commotus ait. *Lepusculus.* frater lepuscule veni ad me. Quare sic

et

te decipi permisisti? Statimque a fratre dimissus, qui eum tenebat, ad sanctum confugit, & velut in tutissimo loco, nullo cogente, in ejus sinu quievit. Cumque aliquantulum quievisset ibidem, pater sanctus eum materno affectu demulcens dimisit eum, ut liber ad nemus rediret. Qui cum sæpe in terra positus ad sanctissimum recurreret, jussit eum tandem ad silvam, quæ propinqua erat, a fratribus deportari. *Cuniculus*. Simile quoddam contigit de quodam cuniculo, quod animal valde indomesticum est, cum esset in insula Perusii. Eodem quoque pietatis affectu erga pisces ducebatur, quos, cum oportunitatem haberet, captos in aqua vivos rejiciebat, præcipiens eis cavere * sibi, ne iterum caperentur. *Piscis*. Cum enim tempore quodam in lacu Reatino juxta quemdam portum in navicula resideret, piscator quidam piscem magnum capiens, qui vulgo dicitur tinca, illum devotus obtulit ei. Qui eum hilariter, & benigne suscipiens fraterno nomine ipsum vocare cœpit, & extra naviculam eum in aqua reponens, cœpit devotus benedicere nomen Domini, sicque aliquandiu dum in oratione persisteret, dictus piscis juxta naviculam ludens in aqua non recedebat de loco, in quo eum posuerat, donec, oratione completa, sanctus Dei recedendi sibi licentiam exhiberet. Sic enim gloriosus pater Franciscus in via obedientiæ ambulans, divinæ subjectionis perfecte jugum amplectens in creaturarum obedientia magnam coram Deo adeptus (*est*) dignitatem. Nam aqua in vinum ei conversa est, cum quodam tempore apud heremum sancti Urbani ægritudine gravissima laboraret. Ad cujus gustum tanta facilitate convaluit, ut divinum fore miraculum, sicut & erat, ab omnibus crederetur. Et vere sanctus, cui sic obediunt creaturæ, cujus & ad nutum in alteros usus ipsa transeant elementa. *De*

De prædicatione ipsius apud Esculum; & quomodo per ea, quæ manu tetigerat, ipso absente, sanabantur infirmi. XXII.

TEmpore illo, in quo, sicut dictum est, venerabilis pater Franciscus volucribus prædicavit, civitates, & castella circuiens, & ubique benedictionum semina spargens, ad civitatem Esculanam applicuit, in qua cum verbum Dei more solito ferventissime loqueretur, in mutatione dexteræ excelsi tanta gratia, & devotione pene universus populus est repletus, ut ad audiendum, & videndum eum anhelantes omnes se invicem conculcarent. *Devotio*. Nam & triginta viri clerici, & laici tunc temporis ab ipso sanctæ religionis habitum susceperunt; tanta erat fides virorum, & mulierum, tanta mentis devotio erga sanctum Dei, ut felicem se pronunciaret qui saltem vel vestimentum ejus contingere potuisset. Ingrediente ipso aliquam civitatem, lætabatur clerus, pulsabantur campanæ, exultabant viri, congaudebant feminæ, applaudebant pueri, & sæpe ramis arborum sumptis, psallentes ei obviam procedebant, confundebatur hæretica pravitas, extollebatur fides ecclesiæ, &, fidelibus jubilantibus, hæretici latitabant; nam tanta in eo apparebant insignia sanctitatis, quod nemo se illi audebat verbis opponere, cum ad ipsum solummodo respiceret frequentia populorum. Inter omnia, & super omnia fidem sanctæ romanæ Ecclesiæ suadendam, venerandam, & imitandam fore censebat, in qua sola laus consistit omnium salvandorum. Venerabatur Sacerdotes, & omnem ecclesiasticum ordinem nimio amplexabatur affectu. *Mi-*

ra-

raculum. Offerebant ei populi panes ad benedicendum, quos longo tempore servantes, ad eorum gustum ab universis ægritudinibus sanabantur. Sic & multoties fide maxima freti ei tunicam incidebant, ut quasi nudus aliquando remaneret; &, quod magis est admirandum, si rem aliquam manu tangeret sanctus pater, per eam etiam nonnullis sanitas reddebatur. *Miraculum*. Nam cum mulier quædam in partibus Aretii villulam quamdam inhabitans gravida esset, veniente tempore partus, in pariendo diebus pluribus laboravit, sicque incredibili attrita dolore nec mors, nec vita sibi præstabant. Vicini quoque, & cognati ejus audierunt beatum Franciscum per viam illam fore ad quamdam heremum transiturum: expectantibus autem illis, accidit beatum Franciscum ad dictum locum per aliam viam transire; iverat enim eques, eo quod erat debilis, & infirmus. Sed veniente ipso ad locum, per quemdam fratrem nomine Petrum equum remisit ad virum illum, qui sibi eum concesserat intuitu charitatis: frater Petrus reducens equum per viam illam transivit, in qua mulier torquebatur, quem videntes viri terræ illius festini cucurrerunt ad eum, putantes ipsum esse beatum Franciscum, sed cognoscentes ipsum non esse, tristati sunt valde nimis. Tandem cœperunt quærere inter se, si posset res aliqua inveniri, quam manu tetigisset beatus Franciscus. Cumque in his diu quærendo facerent moram, demum invenerunt freni habenas, quas ipse manu tenuerat equitando, extrahentesque frenum ex equo, cui sanctus pater insederat, posuerunt super mulierem habenas, quas propriis manibus contrectaverat ipse, quæ incontinenti, remoto periculo, cum gaudio peperit, & salute. *Miraculum*. Gualfreducius Castrum plebis inhabitans homo religio-

giosus timens, & colens Deum cum omni domo sua chordam apud se habebat, qua beatus Franciscus quandoque succintus fuerat. Accidit autem, ut in terra illa viri multi, & mulieres non paucæ variis infirmitatibus, & febribus laborarent, ibatque prædictus vir per infirmantium domos, & intinta chorda in aqua, vel ex pilis ipsius aliquid commiscens in ea dabat bibere patientibus, & ita in Christi nomine sanitatem consequebantur omnes. Hæc autem in absentia beati Francisci fiebant, & his multo plura, quæ a nobis non possent sermone longissimo explicari. Verum de iis, quæ per ejus præsentiam operari dignatus est dominus Deus noster, pauca quædam huic operi breviter inseremus.

Quomodo claudum apud Tuscanellum, & paraliticum apud Narnium sanavit. XXIII.

CUm tempore quodam ad evangelizandum regnum Dei sanctus Dei Franciscus regiones longas, ac varias circuiret, pervenit ad civitatem quamdam, quæ dicitur Tuscanella, in qua cum more solito spargeret semen vitæ, miles quidam ejusdem civitatis eum suscepit hospitio, cujus filius unicus erat claudus, & toto corpore debilis, qui licet ætate puerulus, ablactationis tamen transierat annos, & adhuc in cunabula morabatur. Pater vero pueri videns virum Dei tanta præditum sanctitate, projecit se ad pedes ejus humiliter filii sui ab eo postulans sanitatem. Qui cum tantæ virtutis, & gratiæ se indignum, & inutilem reputaret, diu hoc facere recusavit. Tandem precum illius instantia victus, oratione præmissa, manum imposuit puero, & benedicens allevavit eum, qui statim, cernentibus singulis, & gaudentibus,

bus, in nomine domini nostri Jesu Christi surrexit incolumis, huc atque illuc per domicilium cœpit ambulare. Quodam vero tempore cum Narnium venisset vir Dei Franciscus, & ibidem diebus pluribus moraretur, vir quidam ejusdem civitatis nomine Petrus paraliticus in lecto jacebat, qui per quinque mensium spatium ita fuit omnium membrorum officio destitutus, quod nullo modo surgere poterat, nec aliquatenus se movere, & sic pedum, & manuum, ac capitis totaliter auxilio perdito, solam linguam movere valebat, & oculos aperire. Audiens vero quod sanctus Franciscus Narnium advenisset, transmisit nuntium ad Episcopum civitatis, ut divinæ pietatis intuitu servum Dei altissimi ad ipsum mittere dignaretur, confidens ex infirmitate, qua tenebatur, ex ejus visione, ac præsentia liberari. Sic utique factum est, ut cum beatus Franciscus accessisset ad eum, signum crucis a capite usque ad pedes faciens super eum, statim omni fugato morbo eum pristinæ restitueret sanitati.

Quomodo mulierem cæcam illuminavit, & apud Eugubium aliam contractam extendit. XXIV.

MUlier quædam civitatis supradictæ oculorum cæcitate percussa signum crucis a beato Francisco super oculos suos suscipiens statim lumen recipere meruit concupitum. Apud Eugubium mulier erat, quæ manus ambas contractas habens nihil cum eis poterat operari. Quæ cum cognovisset sanctum Franciscum civitatem intrasse, statim cucurrit ad eum, & facie miserabili, mœstitiaque plena contra-

ctas

ctas ei manus ostendens cœpit rogare ipsum, ut eas tangere dignaretur. Qui pietate commotus manus ejus tetigit, ac sanavit; statimque mulier domum rediens lætabunda caseatam unam propriis manibus fecit, ipsamque obtulit sancto viro. Ipse vero parumper ex eadem caseata charitative suscipiens, reliquum jussit mulieri cum familia manducare.

Quomodo fratrem unum a caduco morbo, seu a dæmonio liberavit, & quomodo apud Sancti Gemini castrum dæmoniacam liberavit. XXV.

Frater unus infirmitatem maximam, & horribilem * visu patiebatur frequenter, quam quo nomine censeam nescio, cum quidam malignum fuisse diabolum opinentur. Nam totus sæpe allidebatur, & miserabili aspectu respiciens volutabatur spumans, nunc membra illius contrahebantur, nunc extendebantur, nunc plicata, & torta, nunc rigida efficiebantur, & dura, quandoque totus extensus, & rigidus pedibus æquatis capiti elevabatur in altum, quantum viri statura est, & subito resilibat ad terram, cujus languorem fortissimum sanctus pater Franciscus miseratus ivit ad eum, & facta oratione signavit eum, ac benedixit. Qui subito sanus effectus infirmitatis ejus molestias aliquas minime postmodum toleravit. Quadam die cum transiret beatissimus pater Franciscus per episcopatum Narniensem, devenit ad castrum quoddam, quod dicitur Sancti Gemini, & evangelizans ibi regnum Dei a viro quodam timente atque colente Deum satis famæ bonæ in terra illa cum tribus fratribus hospitio est susceptus. Uxor autem

tem ejus a dæmonio vexabatur, sicut notum erat omnibus inhabitantibus terram illam, rogavitque beatum Franciscum vir ejus pro illa, confidens eam posse ipsius meritis liberari. Sed quoniam plus desiderabat in simplicitate sua contemptui haberi, quam de ostensione sanctitatis mundi hujus favoribus extolli, facere hoc penitus recusabat. Tandem quia Deus in causa erat, rogitantibus eum multis, victus precibus acquievit. Vocavit quoque fratres ad se, qui erant cum eo, in singulis domus illius angulis singulum fratrem constituens dixit eis: oremus, fratres, ad Dominum pro muliere hac, ut jugum diaboli ab ea excutiat Deus ad laudem, & gloriam suam. Stemus separatim, inquit, in angulis domus, ne spiritus iste malignus nos fugere, aut decipere valeat quærens diverticula angulorum. Completa quoque oratione, beatus Franciscus in virtute spiritus accessit ad mulierem, quæ miserabiliter torquebatur, & horrende clamabat, & ait: in nomine domini nostri Jesu Christi per obedientiam præcipuo tibi, dæmon, ut exeas ab ea, nec audeas ipsam amplius impedire. Vix verba compleverat, & tam velocissime cum furore, atque stridore foras egressus est, quod propter subitam sanitatem mulieris, & tam citissimam obedientiam dæmonis sanctus pater sibi putaret fore illusum. Statimque cum rubore de loco illo recessit, divina providentia id gerente, ne posset in aliquo inaniter gloriari. Unde factum est, quod cum alia vice per eumdem locum transiret beatus Franciscus, frater Helias cum eo erat, & ecce mulier illa, ut cognovit adventum ejus, continuo surrexit, & accurrens per plateam clamabat post eum, ut sibi eloqui dignaretur. Ipse vero nolebat ei loqui, sciens eam esse mulierem illam, de qua expulerat quandoque virtute divi-

vina dæmonium. At ipsa osculabatur vestigia pedum ejus gratias agens Deo, & sancto Francisco servo ejus, qui de manu mortis liberaverat eam. Tandem frater Helias compulit sanctum prece, qui locutus est ei certificatus per multos de infirmitate, & liberatione sua.

Quomodo etiam apud Civitatem de castello dæmonium expulit. XXVI.

APud Civitatem etiam de castello mulier quædam obsessa erat a dæmonio, in qua civitate cum esset beatissimus pater Franciscus, perducta est mulier ad domum, in qua ipse manebat. Mulier illa foris stans cœpit frendere dentibus, & torvo vultu miserabili voce garrire, sicut mos est spirituum immundorum. Multi enim de civitate illa utriusque sexus accedentes rogaverunt sanctum Franciscum pro muliere; diu namque malignus eam vexaverat torquendo, & illos turbaverat garriendo. Sanctus pater misit tunc ad eam fratrem, qui erat secum, experiri volens, utrum foret dæmonium, an deceptio muliebris. Quem videns mulier illa deridere cœpit ipsum, sciens sanctum Franciscum minime fore. Pater sanctus intus erat orans, finitaque oratione, foras exivit. Mulier autem cœpit tremere, ac volutari super terram non sustinens virtutem ejus. Quam vocans ad (*se*) sanctus Franciscus dixit: in virtute obedientiæ præcipio tibi, immunde spiritus, exi ab ea. Qui confestim dimisit eam sine aliqua lesione satis indignabundus recedens. Gratias omnipotenti Deo, qui omnia in omnibus operatur. Verum quia non miracula, quæ sanctitatem non faciunt, sed ostendunt, sed potius excellentiam vitæ, ac sincerissimam con-

conversationis ipsius formam decrevimus explanare, his præ nimietate ommissis, æternæ salutis opera retexemus.

De claritate, & constantia mentis ejus; & de prædicatione coram Papa Honorio; & quomodo se, & fratres commisit domino Hugoni Episcopo Hostiensi. XXVII.

VIr Dei Franciscus doctus erat, non sua quærere, sed quæ aliorum saluti præcipue cerneret expedire. Super omnia tamen desiderabat dissolvi, & esse cum Christo, propterea summum ejus studium erat ab omnibus, quæ in mundo sunt, liber existere, ne vel ad horam contagione alicujus pulveris mentis ejus serenitas turbaretur. Insensibilem omnibus, quæ perstrepunt exterius, se reddebat, totis visceribus undique sensus exteriores recolligens, ac motus animi cohibens soli vacabat Deo. In foraminibus petræ nidificabat, & in caverna maceriæ habitatio ejus. Felici certe habitatione circuibat cœlibes mansiones, & in vulneribus salvatoris exinanitus totus diutius residebat. Eligebat proinde frequenter solitaria loca, ut ex toto animum in Deum posset dirigere, nec tamen pigritabat, cum tempus cerneret oportunum, se negotiis ingerere, ac saluti libens intendere proximorum. Nam ejus tutissimus portus ejus oratio non unius existens momenti, vacuave, aut præsumptuosa, sed longa tempore, plena devotione, humilitate placida, si sero incipiebat, vix mane finiebat; ambulans, sedens, comedens, & bibens orationi vacabat intentus. In ecclesiis derelictis, & in deserto positis solus ad orandum nocte per-

pergebat, in quibus, divina gratia protegente, multos timores, multasque angustias animi superavit. Manu ad manum cum diabolo confligebat, cum in ejusmodi locis non solum tentationibus ipsum pulsaret interius, verum etiam exterius ruinis, & subversionibus deterreret; sed sciens fortissimus miles Dei, Dominum suum ubique posse omnia, terroribus non cedebat, sed ajebat in corde suo: nihil amplius, o malevole, potes in me malitiæ tuæ arma excutere, quam in publico coram omnibus maneremus. *Vera constantia*. Revera constantissimus erat valde, & (*in*) nullo nisi quæ erant Dei attendebat. Nam cum inter multa millia hominum verbum Dei sæpissime prædicaret, ita securus erat, ac si cum familiari socio loqueretur, populorum maximam multitudinem quasi virum unum cernebat; & uni quasi multitudini diligentissime prædicabat. De puritate mentis providebat sibi securitatem dicendi sermonem, & non præcogitatus mira, & inaudita omnibus loquebatur. Si quando vero aliqua meditatione præveniret sermonem, congregatis populis, & meditata quandoque non recordabatur, & loqui alia ignorabat. Absque rubore aliquo confitebatur populis, se multa præmeditasse, quorum nihil penitus poterat recordari, sicque de subito tanta eloquentia replebatur, ut in admirationem converteret animos auditorum. Quandoque vero nihil sciens loqui, benedictione data, ex hoc solo maxime prædicatos populos dimittebat. Sed & cum tempore quodam, causa religionis poscente, ad urbem Romam venisset, loqui coram Papa Honorio, & venerabilibus Cardinalibus plurimum sitiebat; quod intelligens dictus Hugo Episcopus Hostiensis, qui sanctum Dei singulari venerabatur affectu, timore, ac lætitia est repletus, admirans sancti Dei fervorem,

&

& simplicem intuens puritatem. Sed confidens de misericordia omnipotentis, quæ pie se colentibus necessitatis tempore nunquam deest, eum coram domino Papa, & reverendis Cardinalibus introduxit; qui coram tantis principibus assistens, licentia, & benedictione suscepta, intrepidus loqui cœpit. Et quidem cum tanto fervore spiritus loquebatur, quod non se capiens præ lætitia, cum ex ore verbum proferret, pedes quasi saliendo movebat, non ut lasciviens, sed ut igne divini amoris ardens, non ad risum movens, sed plantum doloris extorquens. Multi enim illorum compuncti sunt, divinam gratiam, & tantam viri constantiam admirantes. Verum venerabilis dominus Episcopus Hostiensis timore suspensus erat, totis visceribus orans ad Deum, ne beati viri contemneret simplicitatem, quoniam in eum sancti gloria resultabat, & dedecus, eo quod erat pater super ejus familiam constitutus. Adhæserat ei namque sanctus Franciscus tamquam filius patri, & unicus matris suæ, securus in sinu clementiæ suæ dormiens, & quiescens. Pastoris certe ille implebat vicem, & faciebat opus, sed sancto viro pastoris reliquerat nomen. Beatus pater necessaria providebat, sed felix dominus illa provisa effectui mancipabat. O quanti maxime in principio cum hæc agerentur, novellæ plantationi ordinis insidiabantur, ut perderent! O quanti electam vineam, quam dominica manus benignissime novam in mundo plantabat, præfocare studebant! Quam multi primos, & purissimos fructus ejus furari, consumere nitebantur! Qui omnes tam reverendi patris, & domini gladio interfecti, & ad nihilum sunt redacti. Erat enim rivus eloquentiæ, murus Ecclesiæ, veritatis assertor, & amator humilium. Benedicta proinde, ac memorabilis illa dies, in qua sanctus Dei

Dei tam venerabili domino se commisit. Cum enim tempore quodam dominus iste legationem, sicut sæpe solebat, pro Sede apostolica in Tuscia fungeretur, beatus Franciscus non multos adhuc fratres habens, & volens in Franciam ire, devenit Florentiam, ubi tunc jam dictus Episcopus morabatur. Nondum alter alteri erat præcipua familiaritate conjunctus, sed sola fama beatæ vitæ mutua eos, & affectuali junxerat charitate. Ceterum quia moris erat beati Francisci, cum aliquam civitatem, vel terram ingrederetur, ad Episcopos, vel Sacerdotes accedere, audiens de præsentia tanti pontificis, magna cum reverentia ejus se clementiæ præsentavit. Quem dominus Episcopus videns, humili devotione suscepit, sicut & semper omnibus sanctam religionem prætendentibus faciebat, & illis præcipue, qui beatæ paupertatis, & sanctæ simplicitatis insigne nobile deferebant. Et quoniam sollicitus erat pauperum supplere inopiam, & ipsorum negotia specialiter pertractare, causam adventus diligenter quæsivit, & ejus propositum benignissime intellexit. Quem cum cerneret super ceteros terrena contemnentem, & illo igne ferventem, quem Jesus misit in terram, anima sua ex tunc animæ illius conglutinata est, & devote ipsius petens orationem, & gratissime suam ei offerens in omnibus protectionem. Monuit proinde ipsum cœptum non perficere iter, sed ad curam, & custodiam eorum, quos sibi dominus Deus concesserat, sollicite vigilare. Videns autem sanctus Franciscus tam reverendum dominum sic pium gerere animum, affectui dulcem, sermonem efficacem, gavisus est gaudio magno valde. Et exinde procidens ad pedes ejus se ipsum, & fratres suos devoto ei animo tradidit, & commisit.

De spiritu charitatis, & affectu compassionis, quo fervebat erga pauperes; & quid de ove, & agniculis fecerit. XXVIII.

PAter pauperum pauper Franciscus pauperibus omnibus se conformans pauperiorem se quempiam conspicere gravabatur non inanis gloriæ appetitu, sed solius compassionis affectu, & licet tunica vili satis hispida foret contentus, illam multoties cum aliquo paupere dividere cupiebat. Sed ut ditissimus pauper magno pietatis affectu ductus posset utcumque pauperibus subvenire, postulabat in magnis frigoribus a divitibus hujus seculi mantellum, seu pelles præstari sibi. Qui cum devote libentius facerent quam ab eis pater beatissimus postularet, dicebat eis: tali tenore hoc a vobis recipiam, quod rehabere de cætero nullatenus expectetis. Cum aliquis ex pauperibus ei primitus obviaret, exultans, & gaudens ex accepto pauperem induebat. Molestissimum erat ei, cum alicui pauperi cerneret exprobrari, vel in aliquam creaturam maledictionis verbum audiret ab aliquo intorqueri. Unde accidit, ut frater quidam cuidam pauperi eleemosynam postulanti verbum inventionis inferret dicens: vide, ne forte sis dives, & simules paupertatem. Quod audiens pater pauperum sanctus Franciscus graviter doluit, & fratrem talia proferentem durissime increpavit, præcepitque ei, ut se coram paupere denudaret, ac pedes ejus deosculans veniam postularet. Ajebat namque: qui pauperi maledicit, Christo injuriam facit, cujus portat nobile signum, qui se fecit pauperem in hoc mundo. Frequenter proinde inveniens pauperes lignis, vel aliis sarcinis oneratos, ad

ad adjuvandum illos propriis humeris, licet nimium debilis, supponebat. Affluebat spiritu charitatis, pietatis viscera gestans non solum erga homines necessitatem patientes, verum etiam muta brutaque animalia reptilia, volatilia, & ceteras sensibiles, & insensibiles creaturas. Sed in omni genere animalium speciali dilectione, ac promptiori affectu agniculos diligebat, eo quod domini nostri Jesu Christi humilitas in scripturis sacris agno assimilatur frequentius, & convenientius coaptatur. Sic omnia illa, præcipue in quibus filii Dei posset aliqua similitudo allegorica reperiri, amplexabatur charius, videbat libentius. Nam cum tempore quodam iter faceret per Marchiam de Ancona, & in eadem civitate verbum Dei prædicasset, ac versus Auximum cum domino Paulo, quem ministrum constituerat in eadem provincia omnium fratrum, iter arripuisset, invenit in campis pastorem quemdam caprarum, & hircorum gregem pascentem. Erat inter hircorum, & caprarum pluralitatem ovicula una pergens humilius, & quietius pascens. *Compassio*. Quam cum videret beatus Franciscus, sistit gradum, & tactus dolore cordis intrinsecus altius ingemiscens dixit ad fratrem, qui comitabatur eum: numquid non ovem hanc cernis, quæ inter has capras, & hircos sic ambulat mansueta? Ita dico tibi, quod sic dominus noster Jesus Christus inter pharisæos, & principes sacerdotum mitis, & humilis ambulabat. Rogo te propterea, fili, per charitatem ipsius, ut mecum huic compatiaris oviculæ, & soluto pretio, de medio istarum caprarum, & hircorum educamus eam. Frater Paulus vero dolorem ejus admirans cœpit ipsemet etiam condolere. Cum autem nihil præter viles tunicas, quibus induebantur, haberent, & solliciti de solvendo pretio existerent,

sta-

statim quidam mercator iter agens adfuit, & pretium obtulit, quod optabant. At ipsi gratias agentes Deo, suscepta ove, Auximum pervenerunt; & introeuntes ad Episcopum civitatis, ab ipso magna cum reverentia sunt suscepti. Mirabatur tamen dominus Episcopus & de ove, quam vir Dei ducebat, & de affectu, quo erga eam ducebatur. Sed cum Christi servus longam sibi de ove sermonis parabolam retexisset, corde compunctus Episcopus super viri Dei puritatem gratias egit Deo. Die vero sequenti egressus de civitate, & cogitans quidnam de ove faceret, de consilio consortis & fratris sui eam in quodam claustro famularum Christi apud Sanctum-Severinum tradidit conservandam. Venerabiles quoque ancillæ Christi velut magnum munus sibi a Deo datum gaudentes oviculam susceperunt. Quam temporibus multis sollicite custodientes, de lana ipsius tunicam texuerunt, & eam beato patri Francisco apud ecclesiam sanctæ Mariæ in Portiuncula tempore cujusdam capituli transmiserunt. Quam cum magna exultatione, & cum reverentia sanctus Dei suscipiens, & amplexans deosculabatur eam, omnes invitans ad tantum gaudium circumstantes. Alia vero vice cum per eamdem Marchiam transiret, eodem fratre ipsum alacriter comitante, viro cuidam obviavit, qui duos agniculos suspensos, & ligatos in humero suo ad forum, ut venderet, deportabat. Cumque agnos balantes beatus Franciscus audisset, commota sunt viscera ejus, & appropinquans tetigit eos, quasi mater super plorantem filium affectum compassionis ostendens. Et ait ad virum: cur fratres meos agnos sic ligatos, & suspensos excrucias? Qui respondens ait: eos ad forum porto, ut vendam, pretii necessitate compulsus. Et ait sanctus: quid postea fiet de illis? Ad

quem ille: emptores, inquit, eos interficient, & manducabunt. Absit: respondit sanctus. Non fiat istud; sed tolle pro pretio mantellum, quem porto, & agnos mihi concede. Qui alacri animo agniculos tribuit, & mantellum suscepit, quoniam multo majoris pretii erat mantellus, quem causa frigoris expellendi sanctus a quodam fideli viro mutuo susceperat ea die. Ceterum sanctus, apud se susceptis agniculis, quid de ipsis faceret sollicitus cogitabat, & habito consilio fratris associantis eum, eos viro illi reddidit gubernandos, præcepitque sibi, ne ullo tempore venderet eos, nec malum aliquod eis inferret, sed conservaret, nutriret, regeret studiose.

De amore, quem propter creatorem in omnibus creaturis habebat, & descriptione utriusque hominis. XXIX.

LOngum esset nimis, & impossibile omnia numerare, ac recolligere, quæ gloriosus pater Franciscus fecit, & docuit, donec in carne vixit. Quis enim unquam posset summum ejus affectum exprimere, quo in omnibus, quæ Dei sunt, ferebatur? Quis enarrare sufficeret dulcedinem, qua fruebatur contemplans in creaturis sapientiam creatoris, potentiam, & bonitatem ejus. Revera miro, & ineffabili gaudio ex hac consideratione sæpissime replebatur, cum respiceret solem, cum lunam cernebat, cum stellas, & firmamentum intuebatur. O pietas simplex, & o simplicitas pia! circa vermiculos etiam nimio flagrabat amore, quia legerat de salvatore dictum: ego sum vermis, & non homo. Et idcirco eos colligebat de via in tuto recondens loco, ne transeuntium vestigiis tere-

rerentur. Quid de aliis inferioribus creaturis dicam, cum & apibus in hieme, ne frigoris algore deficerent, mel, sive optimum vinum faceret exhiberi? Quorum efficaciam operum, & ingenii excellentiam ad Domini gloriam tanto præconio extollebat, ut diem unam plerumque in eorum, & ceterarum creaturarum laudibus consumaret. Sicut enim olim tres pueri in camino ignis ardentis positi ad laudandum, & glorificandum creatorem universitatis omnia elementa invitabant, sic & iste vir spiritu Dei plenus in omnibus elementis, & creaturis creatorem omnium, ac gubernatorem glorificare, laudare, ac benedicere non cessabat. * Quantam putas ejus menti exhilarationem florum speciositas importabat? cum eorum venustatis cerneret formam, & suavitatis olentiam præsentiret? Nam ad illius floris pulchritudinem considerationis oculum deflectebat, qui lucidius in vernali tempore de radice Jesse progrediens ad odorem suum suscitavit innumera millia mortuorum. Cumque florum copiam inveniret, ita prædicabat eis, & ad laudem eos dominicam invitabat, ac si ratione vigerent. Sic & segetes, & vineas, lapides, & silvas, & omnia speciosa camporum, irrigua fontium, & hortorum virentia quæque, terram, & ignem, aerem, & ventum sincerissima puritate ad divinum movebat amorem, & libens obsequium hortabatur. Omnes denique creaturas fraterno nomine nuncupabat, & modo præcellenti, atque ceteris inexperto creaturarum occulta cordis acie decernebat, utpote qui jam evaserat in libertatem gloriæ filiorum. Nunc in cœlis, o bone Jesu, laudat te admirabilem, cum Angelis, qui certe in terra positus amabilem omnibus te prædicabat creaturis. Nam super hominum intellectum afficiebatur, cum nomen tuum, sancte Domine, no-

minaret, & totus existens in jubilo, ac jucunditate castissima plenus novus certe homo, & alterius seculi videbatur. Propterea ubicumque scriptum aliquod sive humanum, sive divinum in via, in domo, seu in pavimento inveniebat, reverentissime colligebat illud, & in sacro, vel honesto loco reponebat ea reverentia quidem, ne ibi esset nomen Domini, vel ad id pertinens scriptum. Enim vero cum a quodam fratre quadam die fuisset interrogatus, ad quid etiam paganorum scripta, & ubi non erat nomen Domini sic studiose colligeret, respondit dicens: fili, quia ibi licteræ sunt, ex quibus componitur domini Dei nomen. Bonum quoque, quod ibi est, non pertinet ad paganos, neque ad aliquos homines, sed ad solum Deum, cujus est omne bonum: Et quod non minus est admirandum, cum licteras aliquas salutationis, vel admonitionis gratia faceret scribi, non patiebatur ex his deleri licteram aliquam, aut sillabam, licet superflua sæpe, aut incompetens poneretur. *Interior*. O quam pulcer, quam splendidus, quam gloriosus apparebat in vitæ innocentia, in simplicitate verborum, in puritate cordis, in dilectione Dei, in charitate fraterna, in flagrantia obedientiæ, in cordis obsequio, in aspectu angelico! Dulcis in moribus, natura placidus, affabilis in sermone, commodissimus in exhortatione, fidelissimus in commisso, providus in consilio, in negotio efficax, gratiosus in omnibus; mente serenus, animo dulcis, spiritu sobrius, contemplatione suspensus, orationi assiduus, & in omnibus fervens; constans proposito, virtute stabilis, gratia perseverans, & in omnibus idem; ad indulgendum velox, ad irascendum tardus, liber ingenio, memoria luculentus, subtilis in disserendo, circumspectus in eligendo, & in om-

omnibus simplex; rigidus in se, pius in aliis, discretus in omnibus. *Homo exterior*. Facundissimus homo, facie hilaris, vultu benignus, immunis ignaviæ, insolentiæ expers, statura mediocris parvitati vicinior, caput mediocre, ac rotundum, facies utcumque oblonga, & protensa, frons plana, & parva, mediocres oculi, nigri, & simplices, fusci capilli, supercilia recta, nasus æqualis, subtilis, & rectus, aures erectæ, sed parvæ, tempora plana, lingua placabilis, ignea, & acuta, vox vehemens, dulcis, clara, atque sonora, dentes conjuncti, æquales, & albi, modica labia, atque subtilia, barba nigra, pilis non plene respersa, collum subtile, humeri recti, brevia brachia, tenues manus, digiti longi, ungues producti, crura subtilia, parvuli pedes, tenuis cutis, caro paucissima, aspera vestis, somnus brevissimus, manus largissima, & quia erat humillimus, omnem mansuetudinem ostendebat ad omnes homines, omnium moribus se conformans. Sanctior inter sanctos, inter peccatores quasi unus ex illis. Adjuva igitur peccatores peccatorum amator, pater sanctissime, & quos cernis miserabiliter in delictorum sordibus jacere, dignare, quæso misericordissime, tuis gloriosissimis suffragiis relevare.

De præsepio, quod fecit in die natalis Domini. XXX.

SUmma ejus intentio, præcipuum ejus desiderium, supremumque propositum ejus erat, sanctum evangelium in omnibus, & per omnia observare, ac perfecte omni vigilantia, omni studio, toto desiderio mentis, toto cordis fervore domini nostri Jesu Christi doctrinam sequi, & vestigia imitari. Recordabatur

tur assidua meditatione verborum ejus, & sagacissima consideratione ipsius opera recolebat. Præcipue incarnationis humilitas, & charitas passionis ita ejus memoriam occupabant, ut vix vellet aliud cogitare. Memorandum proinde, ac reverenti memoria recolendum quod tertio anno ante gloriosi obitus sui diem apud castrum, quod Græcium dicitur, fecit in die natalis domini nostri Jesu Christi. Erat in terra illa vir quidam nomine Johannes bonæ famæ, sed melioris vitæ, quem beatus Franciscus amore præcipuo diligebat, quoniam, cum in terra sua nobilis, & honorabilis plurimum extitisset, * carnis nobilitate calcata, nobilitatem animi est sortitus. Hunc vero beatus Franciscus, sicut sæpe solebat, per xv. dies ante nativitatem Domini fecit ad se vocari, & dixit ei: si desideras, ut apud Græcium præsentem festivitatem Domini celebremus, festina procedere, & quæ tibi dico, præpara diligenter. Volo enim illius pueri memoriam agere, qui in Bethleem natus est, & infantilium necessitatum ejus incommoda, quomodo in præsepio reclinatus, & quomodo astante bove, atque asino supra fœnum positus extitit, utcumque corporeis oculis pervidere. Quod audiens vir bonus atque fidelis, cucurrit citius, & omnia in prædicto loco, quæ sanctus dixerat, præparavit. Appropinquavit autem dies lætitiæ, tempus exultationis advenit, & de pluribus locis vocati sunt fratres. Viri, & mulieres terræ illius secundum posse suum exultantibus animis cereos, & faces præparant ad illuminandam noctem, quæ scintillanti sidere dies omnes illuminavit, & annos. Venit denique sanctus Dei inveniens omnia præparata, vidit, & gavisus est. Et quidem præparatur præsepium, apportatur fœnum, bos, & asinus adducuntur. Honoratur ibi simplicitas,

exal-

exaltatur paupertas, humilitas commendatur, & quasi nova Bethleem de Græcio facta est. Illuminatur nox ut dies, & hominibus, atque animalibus delitiosa existit. Adveniunt populi, & ad novum mysterium novis gaudiis adlætantur. Personat silva voces, & jubilantibus rupes respondent. Cantant fratres Domino laudes debitas persolventes, & tota nox jubilatione resultat. Stat sanctus Dei coram præsepio suspiriis plenus, pietate contritus, & mirabili gaudio superfusus. Celebrantur missarum solemnia super præsepe, & nova fruitur consolatione sacerdos. Induitur sanctus Dei leviticis ornamentis, quia levita erat, voce sonora sanctum evangelium cantat; vox vehemens, vox dulcis, vox clara, voxque sonora cunctos invitans ad præmia summa. Prædicat deinde populo circumstanti, & de nativitate pauperis regis, & Betheleem parvula civitate melliflua ructat. Sæpe quoque cum vellet Christum Jesum nominare, amore flagrans nimio eum puerum de Betheleem nuncupabat, & more balantis ovis Betheleem dicens, os suum voce, sed magis dulci affectione implebat. Labia sua etiam, cum puerum de Betheleem, vel Jesum nominaret, quasi lanniebat lingua, felici palato degustans, & deglutiens dulcedinem verbi hujus. Multiplicabantur ibi dona omnipotentis, & a quodam viro virtutis mirabilis visio cernitur. Videbat enim in præsepio puerulum unum jacentem exanimem, ad quem videbat accedere sanctum Dei, & eumdem puerum quasi a somni sapore suscitare. Nec inconveniens visio ista, cum puer Jesus in multorum cordibus oblivioni fuerit datus, in quibus, ipsius gratia faciente, per servum suum sanctum Franciscum resuscitatus est, & impressus memoriæ diligenti. Finiuntur deinde solemnes excubiæ, & unusquisque cum gaudio ad propria remeavit:

vit: * conservatur fœnum in præsepio positum, ut per ipsum jumenta, & animalia salva faciat Deus; quemadmodum multiplicavit misericordiam suam sanctam. Et revera sic actum est, ut animalia multa diversos morbos habentia per circumadjacentem regionem manducantia de hoc fœno a suis sint ægritudinibus liberata. Imo & mulieres partu gravi, ac longo laborantes de prædicto fœno sibi superimponentes partu pariunt salutari, atque a diversis cladibus utriusque sexus concursus desideratam ibidem obtinent sanitatem. Consecratus est denique locus præsepii templum Domino, & in honorem beatissimi patris Francisci super præsepe altare construitur, & ecclesia dedicatur, ut ubi animalia quandoque fœni pabulum comederunt, ibi de cætero ad sanitatem animæ, ac corporis manducent homines carnes agni immaculati, & incontaminati Jesu Christi domini, qui summa, & ineffabili charitate dedit se ipsum nobis; cum Patre, ac Spiritu sancto vivens, & regnans Deus æternaliter gloriosus per cuncta sæcula sæculorum. Amen. Alleluja. alleluja.

Explicit primum opus de vita, & actibus beati Francisci.

INCIPIT SECUNDUM OPUS DE VITA DUORUM ANNORUM TANTUM, ET DE FELICI OBITU BEATISSIMI PATRIS NOSTRI FRANCISCI. I.

Superiori quidem tractatu, quem gratia Salvatoris congruo fine conclusimus, vitam, & actus beatissimi patris nostri Francisci usque ad decimum octavum conversionis suæ annum enarrando utcumque conscripsimus. Reliqua vero gesta ipsius a penultimo vitæ suæ anno, prout potuimus recte scire, huic opusculo breviter adnectemus, & ea sola, quæ necessario magis occurrunt, ad præsens intendimus adnotare, ut qui plus his dicere cupiunt, quid addant semper valeant invenire. Anno siquidem dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo vicesimo sexto quarta decima indictione quarto nonas Octobris die dominico beatissimus pater noster Franciscus in civitate Asisii, de qua ortus est, apud sanctam Mariam de Portiuncula, ubi ordinem fratrum Minorum ipse primo plantavit, expletis xx. annis ex quo perfectissime adhæsit Christo, Apostolorum vitam, & vestigia sequens, egressus de carnis ergastulo ad cœlestium spirituum mansiones, perfecte quæ cœpit consumans, felicissime convolavit. Cum hymnis, & laudibus in ea civitate sacrum, & sanctum corpus ipsius collocatum est, & honorifice reconditum, ubi ad gloriam omnipotentis multis coruscat miraculis. Amen. Hic vero cum in via Dei, & ipsius cognitione a primævo juventutis flore parum, vel nihil esset instructus, in naturali simplicitate, ac vitiorum fervore tempore non pauco perdurans, mutatione dexteræ excelsi justificatus a peccato gratia, & virtute sublimissimi super omnes tempore suo repertos divina

sa-

sapientia est repletus. Nam cum doctrina evangelica, & non particulariter, sed generaliter ubique multum per opera defecisset, missus (*est*) hic a Domino, ut universaliter per totum mundum Apostolorum exemplo testimonium perhiberet veritati; sicque factum est, ut doctrina sua omnem mundi sapientiam ostenderet evidentissime fore stultam, & brevi spatio temporis ad veram sapientiam Dei per stultitiam prædicationis inclinaverit, Christo duce; quoniam in novissimo tempore novus evangelista quasi unus ex paradisi fluminibus in toto terrarum orbe fluenta evangelii pia irrigatione diffudit, & viam Filii Dei, atque doctrinam veritatis opere prædicavit. Facta est proinde in eo, & per eum orbis terrarum insperata exultatio, & sancta novitas, antiquæ religionis germen inveteratos diu, & veteres multum subito innovavit. Datus est spiritus novus in cordibus electorum, & in medio eorum effusa est unctio salutaris, cum velut unum de luminaribus cœli Christi servus, & sanctus novo ritu, novisque signis desuper radiavit. Renovata sunt per eum antiqua miracula, dum in deserto mundi hujus ordine novo, sed antiquo more plantata est vitis fructifera proferens flores suavitatis in odorem virtutum sanctarum, ubique sacræ religionis palmites extendendo. Nam licet fuerit similis nobis passibilis, non fuit tamen contentus præcepta communia observare, sed ferventissima effluens charitate * totius perfectionis arripuit viam, perfectæ sanctitatis apprehendit summam, & omnis consumationis vidit finem. Omnis proinde ordo, omnis sexus, omnis ætas habet in ipso doctrinæ evidentia documenta, habet & sanctorum operum exempla præcipua. Si qui ad fortia proponunt mittere manus, & excellentioris viæ charismata meliora æmulari nituntur,

tur, respiciant in speculo vitæ suæ, & omnem perfectionem addiscent. Si qui vero ad humiliora, & planiora se conferunt, timentes ambulare per ardua, & montis ascendere verticem, in hoc gradu etiam apud eum invenient congrua monimenta. Si qui denique signa, & miracula quærunt, ipsius interrogent sanctitatem, & quod postulant consequentur. Et quidem gloriosa vita ipsius priorum sanctorum perfectionem illustrat lumine clariori; probat hoc passio Jesu Christi, & ejus crux plenissime manifestat. Revera in quinque partibus corporis passionis, & crucis signaculo pater venerabilis est signatus, acsi in cruce cum Dei Filio pependisset. Sacramentum hoc magnum est, & prærogativæ dilectionis indicat majestatem: sed arcanum in eo latet consilium, & reverendum contegitur mysterium, quod soli Deo cognitum credimus, & per ipsum sanctum ex parte revelatum. Proptera in ejus laudibus non expedit multa tentare, cujus laus ab ipso est, qui est laus omnium, fons, & honor fortissimus dans præmia lucis. Benedicentes igitur Deum sanctum, verum, & gloriosum ad historiam recurramus.

De summo desiderio beati Francisci, & qualiter in libri aperitione intellexit de se, & Dei voluntate. (11.)

Tempore quodam beatus, & venerabilis pater Franciscus relictis secularibus turbis, quæ ad audiendum, & videndum eum quotidie devotissime concurrebant, locum quietis, & secretum solitudinis petiit, cupiens ibi vacare Deo, & extergere, si quid pulveris sibi ex conversatione hominum adhæsisset. Mos ejus

ejus erat tempus impensum sibi ad gratiam promerendam dividere, & prout oportere videbat, aliud proximorum lucris impendere, aliud contemplationis beatis secessibus consumare. Assumpsit proinde secum socios valde paucos, quibus ejus conversatio sancta magis quam ceteris nota erat, ut tuerentur eum ab incursu, & conturbatione hominum, & suam quietem in omnibus diligenter servarent. *Sacra contemplatio*. Cumque illic aliquandiu permansisset, & oratione continua, frequentique * contemplatione divinam familiaritatem modo ineffabili fuisset adeptus, quid æterno regi de se, & in se foret acceptius, aut esse posset cognoscere * cupiebat. Curiosissime exquirebat, & piissime anhelabat scire, quali modo, quali via, aut quali desiderio domino Deo valeret juxta consilium, & beneplacitum voluntatis suæ perfectius adhærere. Hæc summa philosophia ejus semper fuit, hoc summum desiderium in eo, quoad vixit, semper flagravit, ut quæreret a simplicibus, a sapientibus, ac perfectis, & imperfectis, qualiter posset viam apprehendere veritatis, & ad majus propositum pervenire. Nam cum esset perfectissimus perfectorum, perfectum abnuens imperfectum se penitus reputabat. Gustaverat enim, & viderat, quam dulcis, suavis, & bonus foret Deus Israel his, qui rectò sunt corde, & in simplicitate pura, & puritate vera quærunt illum. *Contemplationis fructus*. Infusa namque dulcedo, & suavitas rarissimis raro data, quam sibi desuper senserat aspirare, cogebat eum totum a se ipso deficere, & tanta jucunditate repletus cupiebat modis omnibus illuc ex toto transire, ubi excedendo se ipsum jam parte præcesserat. Paratus erat homo spiritum Dei habens animi pati angustias, omnesque passiones corporis tolerare, si tandem optio sibi daretur, ut volun-

luntas Patris cælestis misericorditer compleretur in eo. Accessit proinde die quadam ante sacrum altare, quod in heremitorio, in quo ipse manebat, erat constructum, & accepto codice, in quo sacra evangelia erant conscripta, reverenter altari superposuit illum, sicque prostratus in oratione Dei non minus corde, quam corpore humili prece poscebat, ut benignus Deus pater misericordiarum, & Deus totius consolationis suam sibi dignaretur ostendere voluntatem. *Perfecta voluntas*. Et ut perfecte conservare valeret quod olim simpliciter, & devote inceperat, quid sibi esset opportunum agere, in prima libri apertione indicari suppliciter precabatur. Sanctorum quippe, & perfectissimorum virorum spiritu ducebatur, qui pia devotione in desiderio sanctitatis simile aliquid fecisse leguntur. Surgens quoque ab oratione in spiritu humilitatis, animoque contrito, ac signaculo sanctæ crucis se muniens de altari librum accepit, eumque cum reverentia, & timore suscepit. Factum est autem, cum aperuisset librum, occurrit sibi primo passio domini nostri Jesu Christi, & id solum, quod tribulationem eum passurum denuntiabat. Sed ne hoc casu evenisse possit aliquatenus suspicari, bis, & ter librum aperuit, & idem, vel simile scriptum invenit. Intellexit tunc vir spiritu Dei repletus, quod per multas tribulationes, per multas angustias, & per multas pugnas, oporteret eum in regnum Dei intrare. Sed non turbatur fortissimus miles propter ingruentia bella, nec animo decidit prœliaturus Dei prœlia in castris hujus seculi. *Fortitudo*. Non veritus est succumbere hosti qui non cedebat etiam sibi, cum diu supra modum humanarum virium laborasset. Revera ferventissimus erat, & si retroactis seculis socium habuit proposito, nemo tamen eo superior inventus est desiderio. Nam

&

& levius perfecta operari quam dicere (*non*) cognoscebat, semper non verbis, quæ bonum non faciunt, sed ostendunt, sed sanctis operibus efficax studium, & operam præbens. Manebat proinde inconcussus, & lætus, & sibi & Deo in corde suo lætitiæ cantica decantabat. Propterea majori revelatione dignus habitus est, qui sic de minimo exultavit, & in modico fidelis constituitur super multa.

De visione hominis imaginem Seraphim crucifixi habentis. III.

FAciente ipso moram in heremitorio, quod a loco, in quo positum est, Alverna dicitur, duobus annis antequam animam redderet cœlo, vidit in visione Dei virum unum quasi Seraphim sex alas habentem stantem super se manibus extensis, ac pedibus conjunctis cruci * affixum, duæ alæ super caput elevabantur, duæ ad volandum extendebantur, duæ denique totum velabant corpus; cumque ista videret beatus servus altissimi, admiratione permaxima replebatur, sed quid sibi vellet hæc visio, advertere nesciebat. Gaudebat quoque plurimum, & vehementius lætabatur in benigno, & gratioso respectu, quo a Seraphim conspici se videbat, cujus pulchritudo inestimabilis erat nimis, sed omnino ipsum crucis affixio, & passionis illius acerbitas deterrebat; sicque surrexit, ut ita dicatur, tristis, & lætus, & gaudium, atque mœror suas in ipso alternabant vices. ***Signorum apparitio***. Cogitabat sollicitus quid posset hæc visio designare, & ad capiendum ex ea intelligentiæ sensum anxiabatur plurimum spiritus ejus. Cumque liquido ex ea intellectu aliquid non perciperet, & multum ejus cordi visionis hujus novitas insideret, cœperunt in

in manibus ejus, & pedibus apparere signa clavorum, quemadmodum paulo ante virum supra se viderat crucifixum. Manus, & pedes ejus in ipso medio clavis confixæ videbantur, clavorum capitibus in interiori parte manuum, & superiori pedum apparentibus, & eorum acuminibus existentibus de adverso. Erant enim signa illa rotunda interius in manibus, exterius autem oblonga, & caruncula quædam apparebat quasi summitas clavorum retorta, & repercussa, quæ carnem reliquam excedebat. Sic & in pedibus impressa erant signa clavorum, & a carne reliqua elevata: dextrum quoque latus quasi lancea transfixum, cicatrice obducta, erat, quod sæpe sanguinem emittebat ita, ut tunica ejus cum femoralibus multoties respargeret sanguine sacro. Heu quam pauci, dum viveret crucifixus servus Domini crucifixi, sacrum lateris vulnus cernere meruerunt! Sed felix Helias, qui, dum viveret sanctus, utcumque illud videre meruit, sed (*non*) minus felix Ruphinus, qui manibus propriis contrectavit. Enim vero cum semel dictus frater Ruphinus manum suam in sinu sanctissimi viri, ut eum scalperet, immisisset, dilapsa est manus ejus, ut sæpe contingit, ad dextrum latus ipsius, & occurrit ei pretiosam illam tangere cicatricem, ad cujus tactum sanctus Dei non modicum doluit, & manum a se repellens, ut ei Dominus (*parceret*) acclamavit. Studiosissime namque abscondebat hoc ab extraneis, celabat cautissime a propinquis ita, ut & collaterales fratres, & ejus devotissimi secutores hoc per multum temporis ignorarent. Et licet tantis ac talibus margaritis tamquam pretiosissimis gemmis servus, & amicus altissimi se videret ornatum, atque super omnium hominum gloriam, & honorem mirifice decoratum, non evanuit tamen in corde suo, nec quæsivit inde alicui

cui per appetitum vanæ gloriæ complacere; sed & ne humanus favor datam sibi gratiam furaretur, modis omnibus, quibus poterat, hoc abscondere satagebat. *Secretorum absconsio*. Mos etenim ipsius erat (*raro*), aut nulli præcipuum revelare secretum, timens specie præcipuè dilectionis ex eorum revelatione, sicut solent facere prædilecti, pati aliquod in datam sibi gratiam detrimentum. Gerebat proinde semper in corde suo, & in ore frequenter habebat propheticum illud: in corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Quoties vero ex secularibus ad eum aliqui convenissent, ab eorum collocutione cupiens abstinere, fratribus, & filiis, qui secum morabantur, tale dederat signum, ut cum videlicet prædictum versiculum recitasset, statim eis, qui convenerant, modeste licentiam exhiberent. Expertus namque fuerat, magnum fore malum cuncta communicare cunctis, & spiritualem sciebat esse non posse, cujus secreta perfectiora, & plura non sunt quam ea, quæ in facie videntur, & ex apparentia possunt in unaquaque parte ab hominibus judicari. Invenerat enim aliquos sibi exterius concordantes, & interius dissidentes, applaudentes coram, irridentes retro, qui judicium sibi acquisierunt, & rectos ei suspectos aliquantulum reddiderunt. Sæpe namque malitia denigrare nititur puritatem., & propter mendacium familiare multis paucorum non creditur veritati.

De fervore beati Francisci in infirmitate oculorum ejus. IV.

PEr ejusdem igitur temporis curricula cœpit corpus suum variis urgeri languoribus, & vehementioribus quam prius solitum esset. Frequentes namque

que patiebatur infirmitates, utpote qui perfecte castigaverat corpus suum, & illud in servitutem redegerat ex multis jam præcedentibus annis. Nam per decem & octo annorum spatium, quod tunc erat expletum, vix, aut nunquam requiem habuerat caro sua varias, & longissimas circuiens regiones, ut spargeret ubique semina verbi Dei spiritus ille promptus, spiritus ille devotus, spiritus ille fervens, qui eam inhabitabat. Replebat omnem terram evangelio Christi ita, ut una die quatuor, aut quinque castella, vel etiam civitates sæpius circuibat, evangelizans unicuique regnum Dei, & non minus exemplo, quam verbo ædificans audientes de toto corpore fecerat linguam. *Concordia utriusque hominis*. Tanta enim in eo carnis ad spiritum erat concordia, tanta obedientia, quod cum ille omnem * niteretur apprehendere sanctitatem, ipsa nihilominus non solum non repugnabat, sed etiam præcurrere satagebat, juxta quod scriptum est: sitivit in te anima mea, quam multipliciter & caro mea. Assiduitas vero subjectionis fecerat eam voluntariam, & ex quotidiana inclinatione sui situm apprehenderat tantæ virtutis, quoniam consuetudo sæpe vertitur in naturam. Sed quoniam secundum jura naturæ, humanæque conditionis modum necesse est, quod de die in diem homo exterior corrumpatur, licet is, qui intus est, renovetur, illud pretiosissimum vasculum, in quo cœlestis thesaurus erat absconditus, cœpit undique conquassari, & virium omnium pati defectum. Verum quia cum consumatus fuerit homo, tunc incipiet, & cum finietur, tunc operabitur, in carne infirma spiritus promptior efficiebatur. Tantum quoque animarum diligebat salutem, & proximorum sitiebat lucra, ut cum per se ambulare non posset, asello vectus circuiret terras.

Frequenter eum monebant fratres, illi omni precum instantia suggerentes, ut infirmum corpus, & valde debilitatum medicorum auxilio utcumque recreare deberet. Ipse autem, illo suo nobili spiritu in cœlum directo, qui solvi solummodo cupiebat, & cum Christo esse, hoc facere penitus recusabat. Verum quia nondum impleverat ea, quæ passionum Christi deerant in carne sua, licet stigmata ejus in corpore suo portaret, infirmitatem oculorum incurrit gravissimam, quemadmodum multiplicavit in eo Deus misericordiam suam. Cœpit de die in diem infirmitas illa succrescere, & ne ex incuria videretur quotidie augmentari, frater Helias tandem, quem loco matris elegerat sibi, & aliorum fratrum fecerat patrem, compulit eum, ut medicinam non abhorreret, sed eam reciperet in nomine Filii Dei, per quem creata erat; sicut scriptum est: altissimus de terra creavit medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam. Sanctus pater vero acquievit, & humiliter obtemperavit sermonibus se monentis.

Qualiter apud Reatum civitatem receptus fuit a dño Ugone Episcopo Hostiensi; & quomodo sanctus eum pronuntiabat futurum Episcopum totius mundi. V.

FActum est autem, cum plures accederent suis eum medicaminibus adjuvare, non invento remedio, accessit ad civitatem Reatinam, in qua infirmitatis illius morari vir peritissimus dicebatur. Perveniente igitur eo ibidem, benigne satis, & honorifice est susceptus a tota Romana curia, quæ in eadem civitate tunc temporis morabatur, præcipue tamen a dño Ugo-

Ugone Episcopo Hostiense devotissime susceptus est, qui morum honestate, ac sanctitate vitæ maxime præfulgebat. Hunc vero beatus Franciscus patrem, & dominum elegerat super universam religionem, & ordinem fratrum suorum ex assensu, & voluntate dñi Honorii Papæ, eo quod illi beata paupertas multum placebat, & sancta simplicitas in maxima reverentia existebat. *Gloriosa humilitas*. Conformabat se dominus ille moribus fratrum, & in desiderio sanctitatis cum simplicibus era (*simplex*), cum humilibus erat humilis, cum pauperibus erat pauper; erat frater inter fratres, inter minores minimus, & velut unus ceterorum, in quantum licitum erat, in vita & moribus gerere se studebat. Sollicitus erat ubique sanctam religionem plantare, & in remotis partibus clara fama * clarioris vitæ ipsius ordinem plurimum ampliabat. Dedit illi Dominus linguam eruditam, in qua confundebat adversarios veritatis, in qua refellebat inimicos crucis Christi, in qua reducebat errantes ad viam, in qua discordes pacificabat, & concordes fortiori charitatis vinculo colligabat. Erat in Ecclesia Dei lucerna ardens, & lucens, & sagitta electa in tempore opportuno. O quoties, depositis pretiosis vestibus, vilibus indutus, discalceatis pedibus, quasi unus e fratribus incedens rogabat ea, quæ ad pacem sunt! hoc inter virum, & proximum suum, quoties oportebat, hoc inter Deum, & hominem semper sollicite faciebat. Propterea paulo post elegit eum Deus pastorem in universa Ecclesia sua sancta, & exaltavit caput ejus in tribubus populorum; quod ut inspiratum divinitus, & Christi Jesu voluntate operatum esse sciatur, longe ante beatus pater Franciscus hoc verbum prædixit, & opere præsignavit. Nam cum ordo, & religio fratrum, divina gratia faciente, satis jam inci-

peret dilatari, & velut cedrus in paradiso Dei in cælestibus sanctorum attolleret virtutem meritorum, & tamquam vinea electa sacros produceret palmites in latitudinem orbis terræ, sanctus Franciscus accessit ad dominum Papam Honorium, qui Romanæ tunc præerat Ecclesiæ, supplici prece petens ab eo, ut dominum Ugonem Episcopum Hostiensem sui, fratrumque suorum patrem, & dominum ordinaret. Annuit dominus Papa precibus sancti, & benigne obtemperans suam illi super ordinem fratrum contulit potestatem, quam ille reverenter, & devote suscipiens tamquam fidelis servus, & prudens constitutus super familiam Domini studebat modis omnibus cibum æternæ vitæ sibi commissis ministrare in tempore oportuno. Propterea sanctus pater modis omnibus se subjiciebat ei, & miro, ac reverenti eum venerabatur affectu. Spiritu Dei ducebatur, quo repletus erat, & ideo longe ante intuebatur quod postmodum erat in oculis omnium sic futurum. *Prophetia*. Nam quoties familiaris religionis urgente causa, vel potius charitate Christi, qua erga ipsum flagrabat, cogente, scribere vellet ei, nequaquam acquiescebat ipsum in litteris suis vocari Episcopum Hostiensem, seu Veletrensem, sicut ceteri utebantur in salutationibus consuetis, sed assumpta materia, sic ajebat: Reverendissimo patri, sive, domino Ugoni totius mundi Episcopo. Sæpe namque benedictionibus inauditis salutat eum, & licet esset devota subjectione filius, dictante tamen spiritu, quandoque ipsum paterno consolabatur colloquio, ut confortaret super eum benedictiones patrum, donec veniret desiderium collium æternorum. Nimio quoque amore dictus dominus erga sanctum virum flagrabat, & ideo quidquid beatus vir loquebatur, & quidquid faciebat placebat ei, & in sola visione illius sæpe totus

tus afficiebatur. Testatur ipse de eo, quod nunquam in tanta esset turbatione, seu animi motu, quod in visione, ac collocutione sancti Francisci omne mentis nubilum non discederet, rediretque serenum, effugaretur accidia, & gaudium desuper aspiraret. Ministrabat iste beato Francisco tamquam servus domino suo, & quoties videbat eum, tamquam Christi apostolo reverentiam exhibebat, & inclinato utroque homine, sæpe manus ejus deosculabatur ore secreto. Curabat sollicitus, & devotus, quomodo beatus pater recuperare posset oculorum pristinam sanitatem, sciens eum virum sanctum, & justum, & Ecclesiæ Dei necessarium, & utilem valde nimis. Compatiebatur super eum universæ congregationi fratrum, & filios miserabatur in patrem. Monebat proinde sanctum patrem, curam gerere sui, & infirmitatis necessaria non abjicere, ne ad peccatum aliquod potius, quam ad meritum horum deputaretur incuria. Sanctus Franciscus vero quæ sibi a tam reverendo domino, & tam charissimo patre dicebantur, humiliter observabat, cautius deinde agens, & securius necessaria curæ suæ. Sed in tantum jam creverat malum, ut ad remedium qualecumque acutissima requirebat ingenia, & acerbissima medicamina exposcebat. Sicque factum est, quod in pluribus locis decocto capite, incisis venis, superpositis emplastis, & immissis colliriis, nihil proficeret, sed quasi semper deterius se haberet.

De moribus fratrum famulantium sancto Francisco; & qualiter ipse disponebat conversari. VI.

HÆc fere per duos annos in omni patientia, & humilitate sustinuit, in omnibus gratias agens Deo. Sed (*ut*) liberius ipse suam intentionem dirigere pos

posset ad Deum, & beatarum mansionum in cœlo positarum frequenter mente excedens circuire posset, ac ingredi officinas, & in pinguedine gratiæ coram placidissimo, & serenissimo universorum Domino se in cœlestibus præsentare, quibusdam fratribus merito sibi valde dilectis commiserat curam sui. Erant enim illi viri virtutum, devoti Deo, placentes sanctis, gratiosi hominibus, super quos velut domus super columnas quatuor beatus pater Franciscus innitebatur. Eorum namque nomina supprimo, ipsorum verecundiæ parcens, quæ tamquam spiritualibus viris satis est eis familiaris, (*et*) amica. Verecundia enim omnium est ornatus ætatum, innocentiæ testis, pudicæ mentis inditium, disciplinæ virga, specialis gloria conscientiæ, famæ custos, & totius honestatis insigne. Hæc virtus adornaverat istos, hæc amabiles, & benevolos eos reddebat hominibus; hæc utique gratia omnibus erat communis, sed singulos virtus singula decorabat. Erat unus discretionis præcipuæ, alter patientiæ singularis, gloriosæ simplicitatis alius, reliquus vero secundum corporis vires robustus, & secundum animi mores placabilis. Ii vero omni vigilantia, omni studio, omni voluntate beati patris quietem animi excolebant, infirmitatem corporis procurabant, nullas declinantes angustias, nullos labores, quin totos se sancti servitio manciparent. Sed licet gloriosus pater jam esset coram Deo in gratia consumatus, & operibus sanctis rutilaret inter homines mundi hujus, cogitabat tamen semper perfectiora incipere, & tamquam doctissimus miles in castris Dei, provocato adversario, excitare iterum nova bella. Proponebat, Christo duce, ingentia se facturum, & fatiscentibus artubus, jam emortuo corpore, novo certamine sperat de hoste triumphum. Vera namque virtus

tus temporis finem ignorat, cum mercedis expectatio sit æterna. Flagrabat proinde desiderio magno valde ad humilitatis reverti primordia, & præ amoris immensitate spe gaudens corpus suum, licet ad tantam jam devenisset extremitatem, revocare cogitabat ad pristinam servitutem. Amputabat a se penitus omnium curarum obstacula, & cunctarum sollicitudinum strepitum plenissime compescebat, cumque infirmitatis suæ occasione vigorem pristinum necessario temperaret, dicebat: incipiamus, fratres, servire domino Deo, quia hucusque vix, vel parum in nullo profecimus. *Perfecta humilitas.* Non arbitrabatur se adhuc comprehendisse, & infatigabilis durans in sanctæ novitatis proposito, semper inchoare sperabat. Volebat ad serviendum leprosis redire denuo, & haberi contemptui, sicut aliquando habebatur: hominum conversationem fugere proponebat, & ad loca remotissima se conferre, ut sic exutus omni cura, & aliorum sollicitudine deposita, solus carnis paries in se, & Deum interim separaret. Videbat enim multos ad magisterii regimina convolare, quorum temeritatem detestans, ab hujusmodi peste sui exemplo revocare studebat eos. *Utilis doctrina.* Dicebat enim, bonum fore coram Deo, & acceptabile, curam gerere aliorum, & sollicitudinem animarum ajebat eos suscipere debere, qui dumtaxat in ea nihil de suo quærerent, sed divinam semper in omnibus attenderent voluntatem; qui videlicet propriæ saluti nihil præponerent, & subditorum non applausus attenderent, sed profectus, non coram hominibus pompam, sed gloriam ante Dominum; qui prælationem non affectarent, sed timerent; quos habita non extolleret, sed humiliaret, & ablata non dejiceret, sed exaltaret; sed præcipue in tempore hoc, in

quo

quo tantum superexcrevit malitia, & superabundavit iniquitas, periculosum dicebat regere, regi vero affirmabat utilius. Dolebat quosdam propria opera reliquisse, & novis adinventionibus pristinam oblitos esse simplicitatem. Propterea lamentabatur eos, qui quandoque magis superioribus toto desiderio intendebant, ad infima, & vilia descendisse, & per frivola, & inania in campo vacuæ libertatis * relictis veris gaudiis discurrere, ac vagare. Orabat proinde divinam clementiam pro liberatione filiorum, & conservari eos in data gratia devotissime precabatur.

Quomodo de Senis venit Assisium, & de ecclesia sanctæ Mariæ in Portiuncula, & fratrum benedictione. VII.

IN mense autem sexto ante obitus sui diem cum esset apud Senas pro infirmitate oculorum curanda, cœpit in toto reliquo corpore infirmari, &, fracto stomaco infirmitate diuturna, & vitio hepatis, sanguinem multum evomuit, ita quod visus est morti appropinquare. Quo comperto, frater Helias citissime de longinquo cucurrit ad eum; in cujus adventu sanctus pater in tantum convaluit, ut, relicta terra illa, cum ipso ad Cellam de Cortona veniret. Veniente quoque ipso ibidem, & per tempus aliquod faciente moram, intumuit venter ejus, turguere crura, tumueruntque pedes, & stomachi magis ac magis defectum incurrit, ut cibum aliquem recipere vix valeret. Rogavit deinde fratrem Heliam, ut eum Assisium faceret deportari. Fecit bonus filius quod benignus pater præcepit, & præparatis omnibus, ipsum ad concupitum locum perduxit. Lætata est civitas in adventu beati patris, & omnium populorum ora laudabant

bant Deum; universa namque multitudo populi sanctum Dei sperabat in proximo moriturum, & hæc erat exultationis tantæ materia. Dei quoque nutu factum est hoc, ut sancta anima carne soluta inde ad cœlorum regna transiret, ubi sibi adhuc in carne manenti primo data est notitia supernorum, & infusa unctio salutaris. Nam cum in omni sede terrarum cœlorum regna constituta cognosceret, & in omni loco divinam gratiam electis Dei tribui crederet, expertus erat tamen, locum ecclesiæ sanctæ Mariæ in Portiuncula gratia uberiori repletum, & supernorum visitatione spirituum frequentatum. Ajebat proinde fratribus sæpe: videte, o filii, ne quando hunc locum relinquatis. Si ab una parte foras pelleremini, ex alia reintrate; nam locus iste vere sanctus est, & habitatio Dei. Hìc cum pauci essemus, nos augmentavit altissimus; hìc luce sapientiæ suæ illuminavit suorum paupera corda; hìc igne amoris sui nostras voluntates accendit; hìc qui oraverit corde devoto, quod petierit obtinebit, & offendens gravius punietur: propterea filii omnes honore dignum habete locum habitaculi Dei, & in toto corde vestro in voce exultationis, & confessionis ibi confitemini Domino. Interea infirmitate crescente, omne robur corporis ejus elanguit, & omnibus viribus destitutus nullo modo poterat se movere. Et quidem cum a quodam fratre fuisset interrogatus, quid vellet potius tolerare, hanc scilicet diutinam, & sic longam infirmitatem, an a carnifice quodcumque grave martyrium sustinere, respondit: illud mihi carius, illud dulcius, acceptiusve semper extitit, & existit, quod domino Deo nostro magis in me, & de me facere placet, cujus utique voluntati solum semper desiderio concors, & obediens per omnia inveniar. Sed in cujuslibet mar-

ty-

tyrii compensatione hanc infirmitatem pati vel tres dies molestius mihi foret; quod non pro mercedis remuneratione loquor, sed pro sola, quam ingerit, molestia passionis. O martyr & martyr, qui ridens libentissime tolerabat quod erat omnibus acerbissimum, & gravissimum intueri! Revera nullum in eo remanserat membrum absque nimio passionis dolore, & calore naturali sensuum amisso, ad extrema quotidie propinquabat. Stupebant medici, mirabantur fratres, quomodo spiritus vivere posset in carne sic mortua, cum, consumptis carnibus, sola cutis ossibus adhæreret. *Benedictio fratrum*. Enim vero cum videret sibi imminere diem extremum, quod etiam per revelationem divinam duobus ante annis ei fuerat indicatum, vocatis ad se fratribus, quos volebat, unicuique, sicut ei desuper dabatur, velut olim patriarcha Jacob, suis filiis benedixit, immo vero alter Moyses ascensurus in montem, quem constituit ei Deus, filios Israel benedictionibus ampliavit. Cumque a sinistris ipsius resideret frater Helias, circumsedentibus reliquis filiis, cancellatis manibus, dexteram posuit super caput ejus, & exteriorum oculorum lumine privatus, & usu, super quem, inquit, teneo dexteram meam? Super fratrem Heliam, inquiunt. Et ego sic volo, ait. Te, inquit, fili, in omnibus, & per omnia benedico, & sicut in manibus tuis fratres meos & filios augmentavit altissimus, ita & super te, & in te omnibus benedico. In cœlo, & in terra benedicat te rex omnium Deus. Benedico te sicut possum, & plusquam possum, & quod non possum ego, possit in te qui omnia potest. Recordetur Deus operis, & laboris tui, & in retributione justorum sors tua servetur. Omnem benedictionem, quam cupis, invenias, & quod digne postulas, impleatur.

Va-

Valete filii omnes in timore Dei, & permanete in Christo semper, quoniam futura est super vos tentatio maxima, & retributio appropinquat. Felices qui in his, quæ cœperunt, perseverabunt, a quibus nonnullos futura scandala separabunt; ego enim ad Dominum propero, & ad Deum meum, cui devote in spiritu meo servivi, jam ire confido. Erat tunc temporis manens in palatio Assisinatis Episcopi, & propterea rogavit fratres, ut eum ad locum sanctæ Mariæ de Portiuncula transportarent. Volebat enim ibi animam reddere Deo, ubi, sicut dictum est, primo perfecte viam veritatis agnovit.

Quod fecerit, & dixerit, & quomodo feliciter obiit. VIII.

CONversionis suæ tempus jam erat viginti annorum spatio consumatum, sicut sibi divina innotuerat voluntate. Nam cum ipse beatus pater, & frater Helias tempore quodam apud Fulgineum morarentur, nocte quadam cum se sopori dedissent, astitit fratri Heliæ Sacerdos quidam albis indutus, grandævæ ac provectæ ætatis, aspectu venerabilis dicens. *Una revelatio.* Surge, frater, & dic fratri Francisco, quoniam expleti sunt decem, & octo anni, ex quo mundo renuntians Christo adhæsit, & duobus tantum annis dehinc in hac vita manens viam universæ carnis, vocante ipso ad se Domino, introibit. Sicque factum est, ut sermo Dei, quem diu ante prædixerat, constituto termino compleretur. Cum ergo in loco sibi valde desiderato paucis quievisset diebus, & cognosceret, tempus propinquæ mortis instare, vocavit ad se duos fratres & suos filios speciales, præcipiens eis de morte propinqua, imo de vita sic proxima

in

in exultatione spiritus alta voce laudes Domino decantare. Ipse vero, prout potuit, in illum Davidicum psalmum erupit: Voce mea, inquit, ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum. Frater autem quidam de assistentibus, quem sanctus satis magno diligebat amore, pro fratribus omnibus plurimum existens sollicitus, cum hæc intueretur, & sancti cognosceret exitum propinquare, dixit ad eum: benigne pater, heu absque patre jam remanent filii, & oculorum privantur lumine vero! Recordare igitur orphanorum, quos deseris, & omnibus culpis remissis, tam præsentes, quam absentes tua sancta benedictione lætifica. Ad quem sanctus: ecce, inquit, ego vocor a Deo, fili; fratribus meis tam absentibus, quam præsentibus offensas omnes, & culpas remitto, & eos, sicut possum, absolvo, quibus tu hoc denuntians ex parte mea omnibus benedices. *Transitus*. Jussit denique codicem evangeliorum portari, & evangelium secundum Johannem sibi legi poposcit ab eo loco, ubi incipit: ante * diem festum paschæ sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad patrem. Hoc etiam evangelium legere proposuerat sibi minister, priusquam ei præciperetur, hoc etiam in prima libri aperitione occurrit, cum tota, & plena bibliotheca esset, in qua hoc evangelium legi debebat. Jussit proinde se superponi cilicio, & conspergi cinere, qui terra, & cinis mox erat futurus. Convenientibus itaque multis fratribus, quorum ipse pater, & dux erat, reverenterque astantibus, & expectantibus omnibus exitum beatum, & consumationem felicem, sanctissima illa anima carne soluta est, quæ in abisso claritatis absorta, corpus obdormivit in Domino. Unus autem ex fratribus & discipulis ejus fama non modicum celebris, cujus nomen nunc exi-

existimo reticendum, quoniam dum vivit in carne, non vult tanto præconio gloriari, vidit animam sanctissimi patris recto tramite in cælum conscendere super aquas multas. Erat enim (*quasi*) stella quodammodo lunæ immensitatem habens, solis vero utcumque retinens claritatem, a candida subvecta nubecula. Libet propterea de ipso sic exclamare: O quam gloriosus est iste sanctus, cujus animam vidit discipulus in cœlum ascendere, pulchra ut luna, electa ut sol, in nube candida cum ascenderet, gloriosissime rutilat! *Laus, & oratio*. O vere mundi lucerna sole splendidius lucens in Christi Ecclesia, ecce jam lucis tuæ radios subtraxisti, & in illa luminosa patria secedens pro nobis miseris Angelorum, & Sanctorum frequentiam commutasti! O insignis præconii almitas gloriosa, noli filiorum te cura exuere, licet exuta jam sis consimili carne! Nosti, revera nosti in quanto eos discrimine positos reliquisti, quorum labores innumeros, & frequentes angustias sola tua præsentia felix omni hora misericorditer relevabat. O vere misericors pater sanctissime, qui peccantibus filiis misereri semper, & parcere benigne paratus eras! Tibi ergo benedicimus, digne pater, cui benedixit altissimus, qui semper est Deus super omnia benedictus. Amen.

Lamentum fratrum, & gaudium, cum eum cernerent signa ferentem crucis; & de alis Seraphim. IX.

FActus est propterea concursus populorum multorum laudantium Deum, ac dicentium: laudatus, & benedictus tu dominus Deus noster, qui nobis in-

indignis tam pretiosum depositum commendasti: laus, & gloria sit tibi, Trinitas ineffabilis. Catervatim tota civitas Assisii ruit, & omnis accelerat regio videre magnalia Dei, quæ in servo sancto suo gloriose ostenderat Deus majestatis. Unusquisque autem cantabat canticum lætitiæ, prout cordis gaudium suggerebat, de adimpleto desiderio benedicebant universe omnipotentiam salvatoris. Verumtamen filii lamentabantur tanto patre orbati, & pium cordis affectum lacrimis, & suspiriis ostendebant. Sed temperabat mœstitiam gaudium inauditum, & miraculi novitas eorum mentes in stuporem nimium convertebat. Versus est luctus in canticum, & ploratio in jubilationem. *Homo crucifixus*. Nunquam enim audierant, nec legerant in scripturis quod oculis monstrabatur, quod & persuaderi vix potuisset eis, si non tam evidenti testimonio probaretur. Resultabat revera in eo forma crucis & passionis agni immaculati, qui lavit crimina mundi, dum quasi recenter e cruce depositus videretur, manus, & pedes clavis confixas habens, & destrum latus quasi lancea vulneratum. Intuebantur namque carnem illius, quæ nigra fuerat prius, candore nimio renitentem, & ex sui pulchritudine beatæ resurrectionis præmia pollicentem. Cernebant denique vultum ejus quasi vultum Angeli, quasi viveret, non sicut mortuus esset, & cetera membra ejus conversa in teneritudinem, & agilitatem innocentiæ puerilis. Non sunt contracti nervi ejus, ut mortuorum solent, non indurata cutis, non rigida effecta sunt membra, sed huc, atque illuc vertentia se veluti ponebantur. Cum tam mira pulchritudine cunctis cernentibus responderet, & caro ejus candidior esset effecta, cernere mirabile erat in medio manuum, & pedum ipsius simul ipsos clavos ex ejus car-

carne compositos, ferri retenta nigredine, ac dextrum latus sanguine rubricatum. Non incutiebant horrorem mentibus intuentium signa martyrii, sed decorem multum conferebant, & gratiam, sicut in pavimento albo nigri lapilli solent. Accurrebant fratres & filii, & collacrimantes deosculabantur manus, & pedes pii patris eos derelinquentis, nec non & dextrum latus, in cujus plaga illius memoria celebris agebatur, qui ex eo loco sanguinem, & aquam pariter fundens mundum reconciliavit Patri. Maximum donum sibi exhiberi cernebat quivis de populo, si admittebatur non solum ad deosculandum, sed etiam ad videndum sacra stigmata Christi Jesu, quæ sanctus Franciscus portabat in corpore suo. Quis enim hoc videns fletui, & non magis gaudio esset intentus, & si fleret, non magis præ letitia, quam præ dolore id faceret? Cujus tam ferreum pectus non moveretur ad gemitum? cujus tam lapideum cor non scinderetur ad compunctionem, non accenderetur ad divinum amorem, armaretur ad bonam voluntatem? quis tam hebes, tam insensibilis, qui manifesta non cognosceret veritate, sanctum istum sicut singulari munere honoratum in terris, sic ineffabili gloria magnificatum fore in cælis? *Laus*. O singulare donum, & prærogativæ dilectionis inditium, iisdem gloriæ armis militem adornari, quæ filio regis excellentissima dignitate conveniunt! o æterna memoria dignum miraculum, & sine omni intermissione admirabili reverentia memorabile sacramentum, quod oculata fide illud mysterium repræsentat, in quo agni immaculati sanguis per quinque foramina copiosissime manans lavit crimina mundi! O sublime decus crucis vivificæ mortuis vitam præstans, cujus onus tam premit suaviter, & tam dulciter pungit, ut in ea mortua caro vivat, & infir-

firmus spiritus roboretur! Hic te dilexit multum, quem sic gloriosissime decorasti. Gloria, & benedictio soli sapienti Deo, qui innovat signa, immutat mirabilia, ut infirmorum mentes novis revelationibus consoletur, & ut per visibilium mirabile opus ipsorum corda in amore invisibilium rapiantur. O mira, & amabilis dispositio Dei, quæ, ut nulla de miraculi novitate posset exoriri suspicio, primo misericorditer ostenderat in eo, qui de cælis erat, quod mirabiliter paulopost facturus erat in eo, qui degebat in terris! Et quidem indicare voluit verus pater misericordiarum quanto præmio dignus sit qui eum diligere studuerit toto corde, ut in superiori scilicet, ac sibi viciniori super cœlestium spirituum ordine collocetur. *Expositio alarum*. Quod utique indubitanter adipisci poterimus, si more Seraphim duas alas extenderimus super caput, habentes videlicet beati Francisci exemplo in omni opere bono intentionem puram, & operationem rectam, & iis directis ad Deum, soli sibi placere in omnibus infatigabiliter studuerimus. Quæ ad velandum caput necessario conjunguntur, quia rectitudinem operis absque puritate intentionis, & e converso pater luminum minime acceptabit, ipso dicente: si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus lucidum erit, si autem nequam fuerit, totum corpus tenebrosum erit. Oculus namque simplex non est, qui non videt quod est videndum, cognitione veritatis carens, aut quod non videndum fuerit intuetur, intentionem puram non habens. In primo non simplicem, sed cæcum, in secundo nequam ipsum aperta ratio judicabit. Pennæ harum alarum sunt amor patris salvantis misericorditer, & timor Dei judicantis terribiliter, quæ animos electorum, malos reprimendo motus, & castos ordinando affe-

affectus, debent suspendere a terrenis. Duabus quoque alis volandum est ad impendendam duplicem proximo charitatem, reficiendo videlicet animam verbo Dei, & corpus terreno subsidio sustentando. Quæ alæ rarissime conjunguntur, quia vix utrumque valet ab aliquo adimpleri. Pennæ harum diversa sunt opera, quæ ad consilium, & auxilium requiruntur proximo exhibenda. Duabus denique alis regendum est corpus nudum meritis, quod tunc ordinate impletur, cum scilicet, quoties peccato interveniente fuerit denudatum, contritionis, atque confessionis innocentia revestitur. Pennæ harum multimodæ sunt affectiones, quæ ex peccatorum execratione, & appetitu justitiæ procreantur. Hæc omnia beatissimus pater Franciscus perfectissime adimplevit, qui seraphim imaginem tenuit, atque formam, & in cruce perseverans ad sublimium spirituum gradum meruit advolare. Semper enim in cruce fuit, nullum subterfugiens laborem, atque dolorem, tantum ut posset in se de se voluntatem Dei adimplere. Noverunt præterea qui cum illo conversati sunt fratres, quam quotidiana, & continua collatio de Jesu fuerit in ore ipsius, quam dulcis, & suavis confabulatio, quam benigna, & amore plena collocutio. Ex abundantia cordis os loquitur, & fons illuminati amoris replens omnia viscera ejus ebulliebat foras. Multa utique illi cum Jesu, Jesum in corde, Jesum in ore, Jesum in auribus, Jesum in oculis, Jesum in manibus, Jesum in reliquis membris semper portabat. O quoties, cum sederet ad prandium, audiens, vel nominans, vel cogitans Jesum, corporalis escæ oblitus est, ut de sancto legitur, videns non videbat, & audiens non audiebat. Imo & multoties cum per viam iret meditans, & cantans Jesum, obliviscebatur itineris, & omnia elementa invitabat

 ad

ad laudem Jesu. Et quia miro amore semper in corde suo gerebat, & conservavit Christum Jesum, & hunc crucifixum, propterea signaculo suo gloriosissime supra cæteros est insignitus, quem etiam mente excedens contemplabatur in gloria indicibili, & incomprehensibili sedentem ad dexteram Patris, cum quo ipse coaltissimus altissimi Filius in unitate Spiritus sancti vivit, & regnat, vincit, & imperat Deus æternaliter gloriosus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De planctu Dominarum apud sanctum Damianum; & quomodo cum gloria, & laude sepultus est. X.

FRatres ergo & filii, qui convenerant cum omni multitudine populorum, quæ ex vicinis civitatibus tantis se gaudebant interesse solemniis, totam noctem, in qua obiit sanctus pater, divinis laudibus consumaverunt ita, ut præ jubilationum dulcedine, ac luminum claritate fore Angelorum excubiæ viderentur. Mane autem facto, convenit multitudo civitatis Assisii cum universo clero, & tollentes sacrum corpus de loco, in quo obierat, cum hymnis, & laudibus clangentibus tubis ipsum ad civitatem honorifice portaverunt. Acceperunt singuli ramos olivarum, aliarumque arborum, sacras exequias solemniter exequentes, & multiplicatis luminaribus, laudum munia vocibus altissonis exolvebant. Cumque, portantibus filiis patrem, & grege sequente pastorem ad pastorem omnium properantem, perventum esset ad locum, in quo religionem, & ordinem sacrarum virginum, & Dominarum pauperum ipse primo plantavit, deponentibus eum in ecclesia sancti Damiani, in

qua

quæ dictæ filiæ suæ, quas Domino acquisierat, morabantur, aperta est fenestra parvula, per quam ancillæ Christi constituto tempore communicare solent dominici corporis sacramento. Aperta est & arca, in qua supercælestium virtutum thesaurus latebat, in qua portabatur a paucis qui multos portare solebat. Et ecce domina Clara, quæ vere meritorum sanctitate clara erat, aliarum mater, primaque planta hujus sancti ordinis fuit, venit cum reliquis filiabus ad videndum patrem non loquentem eis, nec reversurum ad eas, alibi properantem. Et ingeminatis suspiriis cum magno cordis gemitu, & lacrimis multis respicientes eum, suppressa voce clamare cœperunt: pater, pater, quid faciemus? cur nos miseras deseris, aut cui sic desolatas relinquis? cur nos quo vadis non præmisisti gaudentes, quas sic hic dimittis dolentes? quid præcipis nos facturas in isto carcere sic reclusas, quas nunquam, ut soles, disponis ulterius visitare? Tecum nostra consolatio tota recedit, & simile solatium non remanet seculo tumulatis. Quis in paupertate tanta non minus meritorum quam rerum solatiabitur nobis? O pauperum pater, paupertatis amator! quis in tentatione succurret innumeras tentationes expertas tentationum examinator cautus? quis in tribulatione consolabitur tribulatas, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis? O amarissima separatio, & inimica absentatio! o nimis horrenda mors, quæ millia filiorum, & filiarum tanto patre orbata trucidas, cum irrevocabiliter elongare festines illum, per quem studia nostra, si qua sunt, maxime floruerunt! Sed virgineus pudor multo fletui imperabat, & super illum plangere nimis erat incongruum, in cujus transitu frequentia concurrit exercitus Angelorum, & lætati sunt cives Sanctorum, &

domestici Dei; sicque inter tristitiam, & lætitiam positæ deosculabantur splendidissimas manus ornatas pretiosissimis gemmis, ac coruscantibus margaritis; & ablato eo, clausa est illis janua, quæ minime ultra vulneri tanto patebit. O quantus luctus omnium erat in harum mœrenda, & pietate plena reclamatione! quanta præcipue mœrentium lamenta filiorum! sed singularis eorum dolor communis omnium erat, ita quod vix quisquam posset abstinere a fletu, cum Angeli pacis amare flerent. Pervenientibus deinde omnibus ad civitatem, cum jucunditate magna, & exultatione in sacro loco, sed sacratiori de cetero posuerunt sanctissimum corpus, ubi ad gloriam summi omnipotentis Dei novorum multiplicitate miraculorum mundum illuminat, sicut hactenus eum in sanctæ prædicationis doctrina mirabiliter illustravit. Deo gratias. Amen. *Pia oratio*. Ecce, sanctissime, ac benedicte pater, debitis, & dignis, licet insufficientibus laudibus te prosecutus sum, & tua gesta utcumque narrando conscripsi. Da propterea mihi misero ita digne in præsenti te sequi, ut misericorditer consequi merear in futuro. Recordare, o pie, pauperum filiorum, quos post te unicum ipsorum, & singulare solatium vix aliqua consolatio manet. Nam licet tu eorum omnium potior, & prima portio Angelorum choris immixtus, & in throno gloriæ Apostolis sis insertus, jacent ipsi nihilominus in luto fœcis, obscuro inclusi carcere, sic flebiliter ad te clamantes. Repræsenta, pater, Jesu Christo Filio summi Patris sacra stigmata ejus, & lateris, pedum, manuum crucis signacula prode, ut dignetur ipse misericors ostendere propria vulnera Patri, qui nobis miseris revera propter hoc semper placabilis erit. Amen. Fiat. fiat.

Explicit secundum opus.

IN-

INCIPIT TERTIUM OPUSCULUM ET DE CANONIZATIONE BEATI PATRIS NOSTRI FRANCISCI, ET DE MIRACULIS EJUS.

GLoriosissimus ergo pater Franciscus vicesimo conversionis suæ anno feliciorem finem felici connectens principio felicissime cœlo spiritum commendavit, ubi gloria, & honore coronatus, & locum sortitus in medio lapidum ignitorum throno divinitatis assistens, eorum, quos reliquit in terris, studet efficaciter negotia pertractare. Revera quid illi poterit denegari, in cujus sacrorum stigmatum pressura forma resultat illius, qui coæqualis Patri existens sedet ad dexteram majestatis in excelsis, splendor gloriæ, & figura substantiæ Dei purgationem peccatorum faciens? Quidni exaudiatur, qui configuratus morti Jesu Christi in societate passionum ejus manuum, pedum, atque lateris sacra vulnera repræsentat? Lætificat certe jam mundum omnem novo gaudio sospitatum, & veræ salutis offert commoda universis. Miraculorum luce clarissima mundum irradiat, & veri sideris fulgore totum illustrat orbem. Lugebat olim mundus ejus se præsentia fraudatum, & quadam tenebrarum voragine ad ejus occasum se viderat occupatum. Sed jam velut in meridie in novæ lucis exortu fulgentioribus radiis illustratus sentit se universam caliginem amisisse. Cessavit jam, benedictus Deus, omnis querimonia ejus, cum quotidie ubique novis exultationibus in sanctarum virtutum fastibus ex ipso copiosissime cumuletur. Veniunt ab oriente, & occidente, veniunt a meridie, & septentrione qui ejus sunt patrocinio sublevati: hæc ita fore * comprobant testimonio verita-

tatis. Ideo, dum utique vixit in carne, supernorum amator præcipuus nihil in mundo proprietatis suscepit, ut universitatis bonum plenius, & jucundius possideret. Factus est proinde in toto quod noluit esse in parte, & æternitatem pro tempore commutavit. Ubique omnibus subvenit, ubique omnibus adest, & vere unitatis amator participii detrimenta non novit. Vivens adhuc inter peccatores universum peragrat, & prædicat orbem, regnans jam cum Angelis in excelsis facilius cogitatu volat tamquam nuntius summi regis, & populis omnibus præstat beneficia generosa. Tota proinde universitas populorum honorat eum, glorificat, & collaudat. Revera commune bonum participant omnes. Quis enumerare sufficiat quanta, quis dicere valeat qualia per eum ubique Deus dignatur miracula operari? Quanta nempe in sola Francia Franciscus mirabilia patrat? ubi ad deosculandum, & adorandum capitale, quo sanctus Franciscus in infirmitate fuerat usus, Francorum rex, & regina, & universi magnates occurrunt. Ibi etiam sapientes orbis, & licteratissimi viri, quorum copiam super omnem terram Parisius maximam ex more producit, Franciscum virum idiotam, & vere simplicitatis, totiusque sinceritatis amicum humiliter, & devotissime * venerantur, admirantur, & colunt. Et vere Franciscus, qui super omnes cor francum, & nobile gessit. Noverunt quippe qui magnanimitatem ejus experti sunt, quam liber, quam liberalis moribus fuit, quam securus, & impavidus in omnibus extitit, quanta virtute, quanto fervore animi cuncta secularia conculcavit. Verum quid de aliis mundi partibus loquar, in quibus per semicinthia sua morbi discedunt, fugiunt ægritudines, & ad solam nominis invocationem utriusque sexus frequentia mul-

multa suis a cladibus liberatur. Ad ejus quoque tumbam assidue nova miracula fiunt; & multiplicatis intercessionibus eo in loco animarum; & corporum gloriosa beneficia impetrantur; cæcis restituitur visus, surdis reparatur auditus; claudis redditur gressus, mutus loquitur; salit podagricus; leprosus mundatur; turgens subtiliatur; & diversa variaque infirmitatum gravamina patientes desideratam obtinent sanitatem; ut mortuum corpus viva corpora sanat, sicut vivens mortuas animas suscitabat. Audit hoc, & intelligit Romanus Pontifex; pontificatuum omnium summus; Christianorum dux; dominus orbis; pastor Ecclesiæ Christi domini; vicarius Christi; gaudet; & exultat, tripudiat; & lætatur; cum temporibus suis novis mysteriis, sed antiquis mirabilibus Ecclesiam Dei videat innovari, & hoc in filio suo; quem sacro portavit in utero; fovit in gremio, lactavit verbo, & educavit cibo salutis. Audiunt & ceteri custodes Ecclesiæ, pastores gregis; fidei defensores, amici sponsi, collaterales ejus; mundi cardines, venerabiles Cardinales. Congratulantur Ecclesiæ; congaudent Papæ; glorificant salvatorem, qui summa; & ineffabili sapientia, summa; & inestimabili bonitate; summa; & incomprehensibili gratia stulta, & ignobilia mundi elegit; ut sic ad se fortia trahat. Audit; & applaudit totalitas orbis, & universa monarchia catholicæ fidei parens superabundat gaudio; & sancta consolatione perfunditur; sed fit subita conversio rerum; & nova interim causa emergit in mundo. Turbatur protinus pacis jucundum, & exardescente invidiæ face, domestico; & intestino bello Ecclesia laceratur. Romani; seditiosum hominum genus; & ferox; in vicinos ex more deseviunt; & temerarii ad sancta manus extendunt. Studet egregius Papa Gre-

Gregorius exortam compescere malitiam, sevitiam reprimere, impetum temperare, & velut munitissima turris Christi tuetur Ecclesiam. Multa pericula ingruunt, exitia multa crebescunt, & adversus Deum reliquo in orbe peccatorum cervix erigitur. Quid est? experientissime futura denuntians, præsentia ponderans, seditiosis reliquit Urbem, ut orbem a seditionibus liberet, & defendat. Venit proinde ad civitatem Reatinam, ubi honorifice suscipitur, sicut decet, inde progrediens Spoletum ab omnibus cum magna reverentia honoratur, ubi paucis diebus commorans, causa Ecclesiæ infortunia, comitantibus ipsum venerabilibus Cardinalibus, ad Christi famulas mundo mortuas, & sepultas benignus advenit, quarum conversatio sancta, paupertas altissima, & institutio gloriosa ipsum cum reliquis movet ad lacrimas, ad contemptum provocat seculi, ad cœlibem vitam accendit. O amabilis omnium gratiarum nutrix humilitas! Princeps orbis terrarum, successor principis Apostolorum visitat pauperculas mulieres, accedit ad abjectas, & humiles carceratas, & licet digna justo judicio, insueta exemplo tamen humilitas hæc, & multis retroactis seculis inexperta. Properat jam, properat Assisium, ubi sibi gloriosum depositum conservatur, ut in eo passio universa, & tribulatio ingruens exturbetur. Ad ejus ingressum tota jubilat regio, civitas exultatione repletur, populorum turba magna gaudia celebrat, & luminosa dies novis luminaribus inclarescit. In ejus occursum omnis homo procedit, & solemnes excubiæ ab omnibus exsolvuntur. Egreditur obviam ei pauperum fratrum pia societas, & unusquisque Christi domini dulcia cantica promit. Applicat ad locum Christi vicarius, & in primo descensu sepulchrum sancti Francisci humiliter, ala-

alacriterque salutat. Ingeminat suspiria, pectus tundit, lacrimas fundit, & uberiori devotione caput inclinat. Fit interea de sancti canonizatione solemnis collatio, & super hujuscemodi negotio egregia Cardinalium concio sæpius convocatur. Concurrunt undique multi, qui per sanctum Dei fuerant a suis cladibus liberati, & miraculorum maxima multitudo hinc inde coruscat. Approbantur, verificantur, audiuntur, recipiuntur. Urget interim officiosa necessitas, nova imminet causa, Perusium it Papa beatus, ut superabundanti, & singulari gratia pro summo negotio iterum Assisium revertatur. Convenitur denique Perusii rursum, & super hanc causam in camera domini Papæ venerabilium Cardinalium celebratur sacer conventus. Concordant pariter, & dicunt ad ipsum omnes. Miracula leguntur, & plurimum venerantur, summisque præconiis vitam beati patris, & conversationem extollunt. Non indiget, inquiunt, attestatione miraculorum * sanctissimi vita sanctissima, quam oculis nostris vidimus, manibus contrectavimus, magistra veritate probavimus. Tripudiant universi, lætantur, lacrimantur, & quidem in lacrimis illis benedictio multa; jam jamque diem constituunt benedictum, in quo totum mundum gaudio repleant salutari. Adest quoque dies solemnis toto venerabilis ævo, non solum terras, sed & cœlitas officinas sublimiori tripudio spargens. Convocantur Episcopi, Abbates adveniunt, de remotissimis partibus prælati Ecclesiæ adstant, regalis se offert præsentia comitum, & procerum advenit nobilis multitudo; comitantur demum universi dominum orbis, & cum ipso felici pompa civitatem Assisii ingrediuntur. Venitur ad locum tam solemni occursui præparatum, & beato Papæ gloriosorum Cardinalium, Episcoporum,

rum, & Abbatum conglomerato frequentia tota. Ibi sacerdotum, & clericorum conventus eximius, ibi religiosorum felix, & sacer conventus, ibi sacri velaminis verecundior habitus, ibi omnium populorum maxima turba, & utriusque sexus pene innumerabilis multitudo. Accurritur undique, ac * desideratissime omnis ætas tanto se conventui repræsentat, parvus, & magnus ibi sunt, servus liber a domino suo. Adstat Pontifex summus, Christi Ecclesiæ sponsus tantorum filiorum varietate circumdatus, & corona gloriæ in capite suo signo sanctitatis expressa, adstat pontificalibus infulis decoratus, & vestibus sanctitatis indutus in ligatura auri, & opere lapidarii scultilis. Adstat Christus domini in magnificentia gloriæ deauratus, & vernantibus, figuratisque gemmis coopertus omnes sollicitat ad videndum. Circumdant eum Cardinales, & Episcopi splendidioribus ornati monilibus, & niveis fulgoribus candidi supercœlestium pulchritudinum imaginem præferunt, & glorificatorum gaudium repræsentant. Expectat universus populus vocem gaudii, vocem lætitiæ, vocem novam, vocem omni dulcedine plenam, vocem laudis, vocem perpetuæ benedictionis. Prædicat primitus universo populo Papa Gregorius, & affectu mellifluo, voce sonora nuntiat præconia Dei; sanctum quoque patrem Franciscum nobilissimo sermone collaudat, & conversationis ejus recolens, & annuntians puritatem totus lacrimis madidatur. Sermo ejus tale sumit exordium: quasi stella matutina in medio nebulæ, & quasi luna plena in diebus suis, & quasi sol refulgens, sic iste effulsit in templo Dei. Completur itaque sermo fidelis, & omni acceptione dignus, & unus ex subdiaconibus domini Papæ nomine Octavianus miracula sancti coram omnibus voce altissima legit. Domi-

minus Rainerius diaconus Cardinalis perspicaci pollens ingenio, pietate, ac moribus clarus ea sacris loquelis lacrimis perfusus edisserit. Tripudiat pastor Ecclesiæ, ac de intimis visceribus longa suspiria trahens salutares singultus ingeminans lacrimarum *(*rivulos educit. Ceteri quoque prælati lacrimarum*) profluvia * spargunt, & sacri ornatus eorum exuberantiâ * irrorantur. Plorat denique cunctus populus, & desiderabili expectatione suspensus vehementius fatigatur. Clamat proinde voce altisona Papa beatus, & protensis manibus ad cœlum, inquit: Ad laudem, & gloriam omnipotentis Dei Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & gloriosæ Virginis Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & ad honorem gloriosæ Ecclesiæ Romanæ beatissimum patrem Franciscum, quem Dominus glorificavit in cœlis, venerantes in terris, de consilio fratrum nostrorum, & aliorum prælatorum in catalogo sanctorum decernimus adnotandum, & festum ejus die obitus sui celebrari. Ad hanc quoque vocem cœperunt reverendi Cardinales cum domino Papa te Deum laudamus alta voce cantare. Attollitur proinde clamor populorum multorum laudantium Deum, & immensas resonat terra voces, repletur jubilationibus aer, & tellus lacrimis madidatur, cantantur cantica nova, & in melodia spiritus jubilant servi Dei, audiuntur ibi organa melliflua, & carmina spiritualia modulatis vocibus decantantur, ibi suavissimus odor respirat, & jucundior melodia omnium movens affectus resultat ibidem. Emicat illa dies, & splendidioribus radiis coloratur, ibi virentes olivarum rami, & reliquarum arborum comæ recentes, ibi festivus ornatus lucidius incandescens cunctos exornat, & pacis benedictio convenientium lætificat mentes. Descendit denique de solio excelso felix Papa Gre-

Gregorius, & per inferiores gradus ad offerenda vota, & sacrificia sanctuarium intrat, tumbam continentem sacrum, & Deo dicatum corpus felicibus labiis osculatur, offert, & multiplicat preces, celebratque mysteria sacra. Stat circa illum corona fratrum laudans, adorans, & benedicens omnipotentem Deum, qui fecit magna in omni terra. Amplificat universus populus laudes Dei, & in honore Trinitatis excelso sancto Francisco persolvunt sacrarum munera gratiarum. Amen. Facta sunt autem hæc in civitate Assisii secundo anno Pontificatus domini Papæ Gregorii noni decimo septimo kalendas mensis Augusti.

IN CHRISTI NOMINE.

INCIPIUNT MIRACULA SANCTISSIMI PATRIS NOSTRI FRANCISCI.

JEsu Christi domini nostri suppliciter gratiam invocantes, ad excitandam præsentium, amplectendamque devotionem, & futurorum corroborandam fidem, miracula, quæ coram domino Papa Gregorio, ut dictum est, perlecta sunt, & populo nuntiata, Christo duce, breviter, sed veraciter conscribemus.

(*De contractis sanatis.*)

EO namque die, quo sacrum, & sanctum corpus beatissimi patris Francisci reconditum fuit velut pretiosissimus thesaurus, magis supercœlestibus aromatibus, quam terrenis spetiebus inunctum, apportata est puella quædam jam per annum habens collum monstruose plicatum, & caput humero adnexum, nec poterat nisi ex obliquo sursum respicere. Quæ dum sub

sub archa, in qua pretiosum sancti reconditum jacebat corpus, caput aliquandiu immisisset, statim meritis sanctissimi viri collum erexit, & in condecenti statu caput extitit reparatum ita, quod puella ex subita sui mutatione obstupefacta nimis cœpit fugere, ac plorare. Fovea quædam namque apparebat in humero, cui caput fuerat applicatum, propter situm, quem fecerat infirmitas diuturna.

In comitatu Narniensi puer quidam erat, qui tanta contorsione tibiam retortam gerebat, quod nisi duorum baculorum suffragio poterat ambulare. Erat enim mendicans, & tanta infirmitate per plures annos gràvatus patrem proprium, & matrem minime cognoscebat. Qui meritis beatissimi patris nostri Francisci a dicto periculo sic extitit liberatus, ut absque baculòrum substentaculo liber incederet usquequaque laudans, & benedicens Deum, & sanctum ejus.

Nicolaus quidam de Fulgineo civis cum haberet crus sinistrum contractum, nimio dolore gravatus ad recuperandam pristinam sanitatem tanta expendit in medicis, quod ultra posse, ac velle se debitis obligavit. Tandem cum eorum auxilium in nullo sibi penitus profecisset, dolore permaximo sauciatus in tantum, quod ingeminatis clamoribus vicinos de nocte non permitteret obdormire, vovens se Deo, & sancto Francisco fecit se ad ejus tumulum deportari. Cumque per noctem orans coram sancti tumulo moraretur, extenso crure, magno exhilaratus gaudio sine baculo ad propria remeavit.

Puer unus etiam crus habens contractum ita, quod genu pectori, & calcaneum natibus adhæreret, ad sepulchrum sancti Francisci accedens, patre ipsius carnem propriam cilicio macerante, ac matre pro ipso se graviter affligente, ita plena, & subita sanitate

tate convaluit, quod sanus, & lætus gratias agens Deo, & sancto Francisco posset discurrere per plateas.

In Fanensi civitate quidam contractus erat, cujus tibiæ ulceribus plenæ natibus adhærebant, quæ tantum exhalabant fœtorem, quod hospitalarii nullo modo eum volebant in hospitali recipere, ac tenere. Qui meritis beatissimi patris Frsncisci, cujus misericordiam invocavit, se paulo post gavisus est liberatum.

Quædam puella Eugubina cum, contractis manibus, omnium membrorum officium per annum penitus amisisset, ad obtinendam gratiam sanitatis nutrix ejus cum imagine cerea ipsam ad beatissimi patris Francisci tumulum deportavit. Cumque ibidem per octo dierum spatium moraretur, die una ita propriis usibus restituta sunt omnia membra ejus, quod ad pristina officia idonea solita haberet.

Alius quoque puer de Montenigro ante fores Ecclesiæ, ubi requiescebat corpus sancti Francisci, per plures dies decubans, quod nec ire poterat, nec sedere, a cingulo infra omnibus erat viribus, & membrorum officio destitutus. Quadam vero die intrans ecclesiam, ad tactum sepulchri beatissimi patris Francisci foras sanus, & incolumis est egressus. Dicebat autem puerulus ipse, quod dum coram tumulo gloriosi santi jaceret, astitit ei juvenis quidam habitu fratrum indutus super sepulchrum existens, qui pira in manibus portans vocavit eum, & præbens ei pirum unum, ut surgeret confortavit, qui pirum de manibus ipsius suscipiens respondebat: ecce contractus sum, & nullo modo surgere possum; pirum vero exhibitum manducavit, & ad aliud pirum, quod ei ab eodem juvene offerebatur, cœpit extendere manum. Qui dum iterum ut surgeret hortaretur, infirmitate gravatum se sentiens non surgebat; sed dum

ad

ad pirum manum extenderet, dictus juvenis, exhibito illi piro, manum ejus apprehendit, & foras educens eum disparuit ab oculis ejus. Qui sanum, & incolumem se videns cœpit alta voce clamare, quod factum in eo fuerat omnibus manifestans.

Mulier quædam de castro, quod dicitur Cucuranum, ad sepulchrum gloriosi patris in cistis delata est; in nullo enim membrorum præterquam in sola lingua operationis cujusquam remanserat usus. Moram igitur faciente aliquantulum ante tumbam sanctissimi viri, surrexit peroptime liberata.

Quidam alius civis Eugubinus cum filium suum in cista contractum ad sancti patris tumulum detulisset, sanum, & incolumem recepit. Fuerat enim tanta enormitate contractus, ut tibiæ natibus, manibus adhærentes forent penitus.

Bartholomæus de Narnii civitate homo pauperrimus, & egenus cum sub umbra cujusdam nucis quodam tempore obdormivisset, evigilans ita contractum se reperit, quod nusquam poterat ambulare. Crescente quoque sensuum infirmitate, tibia cum pede subtilis, curva, & arida facta est, incisionem ligni non sentiens, nec ignis adustionem pertimescens. Sed verus amator pauperum, & omnium egenorum pater Franciscus sanctissimus nocte quadam se illi per visionem somnii manifestat, præcipiens ei, ut ad balneum quoddam accedat, in quo tantæ miseriæ pietate permotus vult eum ab hac ægritudine liberare. Sed expergefactus nesciens quid faceret, Episcopo civitatis narravit per ordinem visionem; Episcopus vero adhortans, ut ad imperatum balneum properaret, signavit, ac benedixit eum. Cœpit quoque baculo substentatus ad locum utcumque, prout melius poterat, pertrahere semetipsum. Cumque mœstus pergeret

ret nimio labore confectus, audivit vocem dicentem sibi: vade cum pace Domini; ego sum ille, cui te vovisti. Appropinquans deinde ad balneum, quia nox erat, erravit a via, & audivit vocem iterum dicentem sibi, quod recto itinere ambularet, quæ & versus balneum eum direxit. Cumque venisset ad locum, & balneum fuisset ingressus, manum super pedem sensit imponi sibi, & aliam super tibiam, ipsam quietius extendentem. Continuo proinde liberatus, de balneo exilivit laudans, & benedicens omnipotentiam creatoris, & beatum Franciscum servum ejus, qui tantam ei gratiam contulit, & virtutem. Sex enim annorum spatio contractus, & mendicus fuerat homo ille, ac plena ætate provectus.

De cæcis visum recipientibus.

Mulier quædam Sibilia nomine cæciatem oculorum per plures annos perpessa ad sepulchrum viri Dei cæca tristis adducitur. Recuperato vero pristino lumine, gaudens, & exultans domum revertitur.

Cæcus quidam de Spello coram tumulo sacri corporis visum diu perditum reinvenit.

Alia vero mulier de Camerino dextri oculi lumine privata ex toto, pannum, quem beatus Franciscus tetigerat, parentes ejus super perditum oculum posuerunt, & facto voto, de recuperato lumine domino Deo, & sancto Francisco gratias persolverunt.

Simile aliquid cuidam mulieri de Eugubio accidit, quæ, voto facto, (*sanitatem*) pristinam se rehabere lætatur.

Civis quidam de Assisio per quinquennium perdito lumine oculorum, quia cum adhuc viveret beatus Franciscus, familiaris fuerat ei, semper, cum oraret bea-

beatum virum, pristinam familiaritatem commemorans, ad tactum sepulchri ejus exiit liberatus.

Albertinus quidam de Narnio fere per annum oculorum lumen ex toto amiserat ita, quod palpebræ usque ad genas dependerent, * qui beato Francisco se vovit, & statim, lumine reparato, ad gloriosum sepulchrum ejus visitandum se præparavit, & venit.

De dæmoniacis.

Vir erat in civitate Fulginei nomine Petrus; cum tempore quodam ad visitanda limina beati Michaelis sive ex voto, sive ex pœnitentia sibi pro peccatis injuncta pergeret, ad fontem quemdam applicuit, qui cum ex lassitudine itineris sitiret, illius fontis aquam degustans, visum est sibi dæmones imbibisse, sicque per tres annos ab ipsis obsessus horribilia visu, & dictu pessima faciebat. Veniens quoque ad tumbam sanctissimi patris, furentibus dæmonibus, & crudelissime discerpentibus eum, claro, & manifesto miraculo ad tactum sepulchri ejus mirifice liberatus est.

Nam & mulier quædam in civitate Narnii cum furia maxima duceretur, & mente perdita horribilia faceret, & inconvenientia loqueretur, apparuit ei tandem beatus Franciscus in visione dicens: facias tibi crucem. Et respondente illa: non possum; sanctus ipse signum crucis impressit ei, & omnem effugavit ab ea insaniæ passionem, & dæmoniacam phantasiam.

Viri quoque multi, & feminæ variis dæmonum cruciati suppliciis, & decepti præstigiis ab ipsorum potestate sancti, & gloriosi patris præclaris meritis sunt erepti. Verùm quia illud hominum genus sæpe so-

solet implicare deceptio falsitatis, & de iis nos breviter expedientes ad maxima transeamus.

De infirmis ad (vitam a) morte revocatis. de turgido. de hydropico. de artetico. de paraliticis. & de aliis diversis infirmitatibus.

PUerulus quidam Matthæus nomine de civitate Tuderti per octo dies quasi mortuus in lecto jacens, ore penitus intercluso, lumine oculorum sublato, cute vultus, manuum, & pedum ipsius ad modum ollæ penitus denigratis, & de salute vitæ hujus ab omnibus desperatus, ad votum matris suæ mirabili velocitate convaluit. Emittebat enim marcidum sanguinem per os suum, per quod etiam credebatur emittere intestina. Statim vero ut mater ejus sancti Francisci nomen flexis genibus invocasset, surgente ab oratione, cæpit puer oculos aperire, lumen videre, ac sugere mammas, & paulo post, decidente corio nigro, caro pristina rediit, & convalescentiam, viresque resumpsit. Protinus namque ut convalescere cæpit, interrogavit eum mater ejus dicens: quis te liberavit, fili? & ille balbutiendo: Cictu, Cictu. Et iterum interrogabatur: cujus es servus? qui denuo respondebat: Cictu, Cictu. Non enim poterat propter infantiam plene loqui, & ideo nomen beati Francisci sic dimidiabat.

Juvenis quidam cum in quodam loco altissimo moraretur, ex eodem loco corruens loquelam, & omnium membrorum officia perdidit. Tribus quoque diebus non manducans, nec bibens, nec aliquid sentiens mortuus credebatur. Mater vero ipsius nullorum medicorum requirens suffragium a beato Francisco ejus

ejus postulat sanitatem. Et sic voto facto, vivum eum recipiens laudare cæpit omnipotentiam salvatoris.

Alius quidam Mancinus nomine infirmatus ad mortem, & de liberatione sua penitus desperatus, invocato utcumque nomine sancti Francisci, subita sanitate convaluit.

Puer quidam de Aretio Gualterius nomine continuis febribus laborans, & duplici apostemate cruciatus, ab omnibus medicis desperatus, voto parentum beato Francisco exhibito, concupitæ restitutus est sanitati.

Alius vero morti propinquus, facta imagine cerea, priusquam perfecta esset, ab omni passione incontinenti extitit liberatus.

Mulier quædam per plures annos in lecto infirmitatis suæ decubans, nec se aliquo modo valens volvere, vel movere, vovit se Deo, & beato Francisco, & ab omni liberata ægritudine adimplevit necessaria vitæ suæ.

In civitate Narniensi mulier quædam erat, quæ per octo annos manum sic habuit desiccatam, quod nihil cum ea poterat operari. Tandem beatissimus pater Franciscus apparuit ei, & manum ejus extendens in laboritio alteri adæquavit.

Juvenis quidam in eadem civitate per decem annos gravissima infirmitate detentus totus erat tumidus effectus ita, quod nulla ei prodesse poterat medicina. Qui meritis beati Francisci, voto a matre emisso, statim recepit commodum sanitatis.

Erat in civitate Fanensi quidam hydropisis morbo detentus, cujus membra erant horribiliter tumefacta. Qui per beatum Franciscum ab eadem infirmitate plene meruit liberari.

Civis quidam de Tuderto in tantum gutta artetica gravabatur, quod nec sedere poterat, nec quiescere ullo modo. Tantum ei dictæ passionis vehementia frigus præstabat continuum, quod totus ad nihilum redigi videbatur. Vocavit medicos, multiplicavit balnea, medicinas adhibuit multas, nec tamen ullo potuit horum remedio sublevari. Die vero quadam, quodam Sacerdote præsente, votum emisit, ut sanctus Franciscus pristinam ei redderet sanitatem. Sicque precibus ad ipsum fusis, mox se conspexit pristinæ redditum sanitati.

Mulier quædam in Eugubii civitate paralitica jacens, tertiò invocato nomine beati Francisci, ab infirmitate sua dimissa est & sana.

Quidam nomine Bontadosus cum in pedibus, & digitis sustineret gravissimam passionem ita, quod nec se movere poterat, nec ad partem aliquam declinare, cibo jam perdito, atque somno, mulier quædam die quadam venit ad eum monens, & suggerens, ut, si ab hac infirmitate vellet citius liberari, beato Francisco se devotissime devoveret. Respondebat autem vir ille nimio dolore correptus: non credo ipsum esse sanctum. Muliere vero pertinacius illi de voto suggerente, vir ille tandem vovit se in hunc modum: voveo me, inquit, sancto Francisco, & ipsum credo sanctum, si me infra trium dierum terminum ab hac ægritudine liberabit. Qui meritis sancti Dei mox liberatus ambulavit, manducavit, & requievit, dans gloriam omnipotenti Deo.

Vir unus cum esset in capite sagitta ferrea graviter vulneratus, & sagitta illa intrans per cassam oculi remansisset in capite, nullo poterat medicorum auxilio adjuvari. Vovit se deinde devotione supplici sancto Dei Francisco, sperans se posse ipsius suffragio li-

liberari. Qui dum aliquantulum quiesceret, & dormiret, dictum est ei a sancto Francisco in somnis, quod (*per*) posteriorem partem capitis faceret eam trahi. Sicque, prout in somnis viderat, die sequenti faciens, sine difficultate magna extitit liberatus.

Homo quidam in castro Spelli nomine Imperator per duos annos rupturam adeo graviter passus est, quod per inferiores partes intestina omnia exterius defluebant; non enim per magnum temporis spatium ea intus reducere poterat, nec locare, ita quod eum habere unum plumatium oportebat, quo intestina omnia interius retineret. Recurrit ad medicos, ipsorum solatium petens, qui cum ab eo pretium insufficiens postularent, cum unius diei careret expensis, & victu, de illorum auxilio penitus desperavit. Convertit se tandem ad divinum auxilium, & merita beati Francisci, cœpit in via, in domo, & ubicumque foret, * eum suppliciter invocare. Sicque factum est, ut brevi temporis spatio per Dei gratiam, & beati Francisci merita sanitati sit integre restitutus.

Frater quidam in Marchia de Ancona sub obedientia nostræ religionis militans in yliis, vel in costis gravissimum morbum fistulæ tolerabat, ita quod ab omni curatione medicorum ob immensitatem morbi jam fuerat desperatus. Petiit deinde a ministro suo, sub cujus obedientia morabatur, licentiam veniendi ad visitandum locum, in quo corpus patris beatissimi quiescebat, gerens fidem, per ipsius merita curationis suæ se gratiam accepturum. Minister vero ipsius eum venire prohibuit, dubitans propter nives, & pluvias, quæ tunc temporis erant, ne majus ex itineris fatigatione incurreret detrimentum. Cumque de non habita licentia frater ille aliquantulum turba-

re-

retur, nocte quadam sanctus pater Franciscus adsistit ei dicens: fili, noli de hujusmodi de cetero anxiari, sed exue te pellicio, quo indueris, & emplastrum projice cum superposita ligatura, observaque regulam tuam, & liberaberis. Qui mane surgens, juxta præceptum ejus omnia fecit, & de subita liberatione gratias egit Deo.

De leprosis mundatis.

APud Sanctum-Severinum in Marchia de Ancona juvenis quidam erat nomine Acto, qui totus lepra infectus existens, medicorum judicio leprosus ab omnibus habebatur. Omnia enim membra ejus tumefacta, & ingrossata erant, & extensione, ac inflatione venarum inconvenienti aspectu cuncta cernebat. Non poterat ambulare, sed in lecto ægritudinis miser assidue jacens parentibus suis dolorem, atque tristitiam ingerebat. Pater vero ipsius dolore quotidie sauciatus quid de ipso ageret nesciebat. Tandem venit in cor suum, ut beato Francisco ipsum modis omnibus devoveret, & ait ad filium suum: vis te, fili, vovere sancto Francisco, qui multis ubique coruscat miraculis, ut ei complaceat te ab hac ægritudine liberare? Qui respondens ait: volo, pater. Fecit statim pater ejus apportari papirum, & filii * statura in longitudine, ac grossitudine misurata: erige te, inquit, fili, & beato Francisco te devove, & liberatione tibi donata, candelam sibi tuæ longitudinis singulis annis, dum vixeris, apportabis. Qui ad jussum patris utcumque se erigens, junctis manibus, cœpit utcumque beati Francisci misericordiam suppliciter invocare. Suscepta itaque mensura papiri, & completa oratione, illico a lepra sanatus est, & surgens, dans

dans gloriam Deo, & beato Francisco cœpit cum gaudio ambulare.

In civitate Fani juvenis quidam nomine Bonushomo, qui a medicis universis habebatur paraliticus, & leprosus, a parentibus suis beato Francisco devote oblatus, mundatus a lepra, & effugato morbo paralisis, plenam consecutus est sanitatem.

De mutis loquentibus, & surdis audientibus.

APud Castrum plebis puer unus erat pauperrimus, & mendicus, qui ex toto mutus, & surdus erat a nativitate sua. Habebat namque linguam ita brevissimam, atque curtam, quod multoties a pluribus exquisita, incisa penitus videretur. Sero verò quodam accessit ad domum cujusdam viri ejusdem castri, qui vocabatur Marcus, per signum, ut solent muti, ab eo petens hospitium. Inclinavit enim caput ex latere maxillæ ponens manum, ut per hoc intelligeretur, quod nocte illa desiderabat hospitari cum eo. Vir autem ille hilariter suscepit eum in domo sua, & libenter tenuit eum secum, quia competenter noverat famulari juvenis ille. Bonæ indolis erat puer, quia licet surdus, & mutus esset a cunabulis, per signum tamen quæque noverat imperata. Cænante viro prædicto nocte quadam cum uxore sua, & adstante puero coram eis, dixit uxori suæ: hoc ego maximum miraculum reputarem, si beatus Franciscus huic auditum redderet, & loquelam. Et adjecit: voveo domino Deo, quod si beatus Franciscus hoc dignabitur operari, propter amorem suum puerum ex nunc habebo charissimum, & expensas ei conferam toto tempore vitæ suæ. Mirum certe! completo voto, statim puer locutus est dicens: vivit sanctus Franciscus. Et sub-

subsequenter respiciens sursum ait: video sanctum Franciscum hic superius adstantem, qui venit, ut loquelam impendat mihi. Et adjecit puer: quid ergo jam populo dicam? Respondit homo ille: laudabis Deum, & salvabit homines multos. Surrexit denique homo ille gaudens, & exultans multum, & quod factum fuerat, coram omnibus publicavit. Currunt omnes, qui eum prius viderant non loquentem, & admiratione, & stupore repleti laudes Deo, & beato Francisco suppliciter retulerunt. Crevit lingua illius, & conveniens facta est ad loquendum, & quasi omni tempore puer fuisset locutus, cœpit verba formata proferre.

Alius quoque puer nomine Villa nec loqui poterat, nec ambulare, pro quo mater fideli voto ceream imaginem faciens, ad locum, in quo beatus pater Franciscus requiescit, magna cum reverentia deportavit; quæ domum regrediens ambulantem filium reperit, & loquentem.

Homo quidam in episcopatu Perusii loquela, & verbo privatus omnino, semper os ferens apertum, horribiliter hossitabat, & anxiabatur; habebat enim guttur valde tumidum, & inflatum. Cumque venisset ad locum, ubi requiescit sanctissimum corpus, & per gradus ad sepulchrum ejus vellet attingere, sanguinem multum evomit, & peroptime liberatus cœpit loqui, & os claudere, ac, sicut expedit, aperire.

Mulier quædam tam magnum dolorem in gutture patiebatur, quod præ nimio ardore lingua palato adhærens arida facta est; non enim poterat loqui, non comedere, neque bibere, emplastris appositis, medicinisque adhibitis, nullam infirmitatis alleviationem in iis omnibus sentiebat. Tandem in corde suo, quia loqui non poterat, devovit se sancto Francisco,

&

& subito caro crepuit, & de gula egressus est lapillus unus rotundus, quem manu suscipiens, & omnibus ostendens mox extitit liberata.

In castro Græcii juvenis quidam erat, qui auditum perdiderat, memoriam, & loquelam, nec erat intelligens, vel sentiens quidquam. Parentes autem ejus, qui magnam fidem habebant in sancto Francisco, ei supplici devotione dictum juvenem devoverunt, qui, expleto voto, cunctis, quibus carebat sensibus, affluenter sanctissimi, & gloriosissimi patris Francisci gratia est ditatus. Ad laudem, gloriam, & honorem Jesu Christi domini nostri, cujus regnum, & imperium solidum, & immobile perseverat per omnia secula seculorum. Amen.

Explicit.

DIximus pauca de miraculis beatissimi patris nostri Francisci, & plura ommisimus, relinquentes volentibus sequi vestigia ejus novæ benedictionis gratiam, studium exquirendi, ut qui verbo, & exemplo, vita, & doctrina mundum omnem gloriosissime innovavit, mentes diligentium nomen Domini semper dignetur supercœlestium charismatum novis imbribus irrigare. Obsecro propter amorem pauperis crucifixi, & sacra stigmata ejus, quæ beatus pater Franciscus portavit in corpore suo, universos ista legentes, videntes, & audientes, ut coram Deo mei meminerint peccatoris. Amen.

Benedictio, & honor, & omnis laus sit soli sapienti Deo, qui ad gloriam suam semper omnia in omnibus sapientissime operatur. Amen.

Co-

Codex Bollandianus desinit sequentibus versibus.

SAnctus pater, atque rectus
Est Franciscus cælo vectus
Transmigrans a seculo.
Fit obliquus per hunc rectus,
Et qui ligno fuit vectus
Redit absque baculo.
Per hunc dæmon est ejectus,
Sanitatumque profectus
Confertur in populo.
Qui repebat super pectus
Firmus vadit, & erectus
Ejus adminiculo.
Per hunc cæcus intuetur,
Mutus loqui prohibetur
Nec linguæ vincticulo.

S. FRAN-

S. FRANCISCI ASISIENSIS
VITA ALTERA;
SEU APPENDIX AD VITAM PRIMAM.

INCIPIUNT RUBRICÆ IN SEQUENTI OPERE, SUB QUARUM TITULIS DISTINCTUM BREVITER CONTINETUR QUOD IN HOC OPERE SCRIPTUM EST.

De conversione beati Francisci.

SUb hoc titulo continetur, qualiter beatus Franciscus vocatus fuit primo Joannes. De nomine Francisci. Quod mater prophetavit de ipso. Quod etiam ipse de se ipso futura prædixit. De patientia & gaudio, quod in vinculis positus habuit. I. §.

De milite paupere, quem vestivit. De visione suæ vocationis, quam in seculo vidit. II.

Qualiter eum juvenum turba, ut eos pasceret, suum dominum statuit. De sua spirituali mutatione, quam tunc sensit. III.

Qualiter pauperibus vestimentis indutus ante ecclesiam sancti Petri cum pauperibus manducavit. De oblatione, quam ibidem obtulit. IIII.

Qualiter sibi oranti diabolus mulierem ostendit. De responso, quod sibi Deus dedit. De leprosis quid fecit. V.

De imagine crucifixi, quæ sibi locuta fuit, & honore, quem ei impendit. VI.

De persecutione patris, & fratris carnalis. VII.

De

De verecundia, quam vicit, & prophetia pauperum virginum. VIII.

De cibariis hostiatim quæsitis. IX.

De expropriatione fratris Bernardi. X.

De similitudine, quam coram Papa Innocentio proposuit. De consensu domini Papæ, & visione, quam ipse Papa vidit.

De Sancta Maria de Portiuncula.

SUb hoc titulo continetur amor sancti in eo loco. Conversatio fratrum ibidem morantium. Amor beatæ Virginis ibidem. I.

De quadam visione.

De conversatione sancti Francisci, & fratrum.

SUb hoc titulo continetur rigor disciplinæ ipsius, & fratrum. I.

De discretione sancti. II.

De prævidentia futurorum, & qualiter religionem commisit Romanæ Ecclesiæ, & de quadam visione. III.

Qualiter Episcopum Hostiensem pro Papa petiit.

INTROITUS AD SECUNDUM OPUS.

De spiritu prophetiæ, quem beatus Franciscus habuit.

SUb hoc titulo continetur primo, quod beatus (*Franciscus*) quemdam, qui putabatur sanctus, falsum esse cognovit; & de vitio singularitatis. Simile de alio dixit. I.

Quo-

De

De aviculis ab ipso nutritis, quorum unus propter avaritiam mortem incurrit. XVI.

Quod ea, quæ de fratre Bernardo prædixit, omnia sunt impleta. XVII.

De fratre, qui desiderabat propter tentationem, quam habebat, habere aliquod scriptum de manu sancti. XVIII.

De eodem fratre, cui juxta desiderium tunicam dedit. XIX.

De petrosillo ad ejus jussum de nocte inter herbas agrestes invento. XX.

De fame, quam post mortem suam futuram prædixit. XXI.

De claritate Sancti, & ignorantia nostra.

De paupertate.

SUb cujus titulo de laude agitur paupertatis.

De paupertate ædificiorum.

SUb cujus titulo I. paragrapho exemplum ponitur de domo apud Portiunculam, quam devastare cœpit.

II. De domo Bononiensi, de qua infirmos ejici fecit.

III. De cella suo nomini facta, quam intrare noluit.

De paupertate utensilium.

SUb cujus titulo I. paragrapho exemplum ponitur de mensa in die Paschæ apud heremum Græcii præparata, & de peregrino.

II. Contra curiositatem librorum. De

De paupertate lectorum.

SUb cujus titulo ponitur exemplum de domino Hostiensi, & laude ipsius. I. §.

Quid sancto accidit nocte quadam de plumeo pulvinari; & contra utentes mollibus.

De exemplis contra pecuniam.

SUb cujus titulo exemplum ponitur correctio dura fratris, qui eam manibus tetigit. I. §.

Fratris vindicta, qui eam collegit. II.

Increpatio fratris, qui eam specie necessitatis servare voluit. III.

De pecunia versa in colubrum.

De paupertate vestimentorum.

SUb cujus titulo reprehendit sanctus verbo, & exemplo mollibus, & delicatis indutos. I. paragrapho.

Recedentes a paupertate a necessitate corrigendos prænuntiat; & quod libenter canebat psalmos paupertatem sonantes.

De petenda eleemosyna.

SUb cujus titulo laudatur verecundia bona, & mala vituperatur. De commendatione eleemosynæ. I. §.

Exemplum ponitur de petenda eleemosyna. II.

Exemplum, quod fecit Episcopo Ostiensi, & de responsione sua ad dominum Episcopum. III.

Ex-

Exhortatio ad hoc exemplo, & verbo. iv.

Reprehensio cujusdam fratris nolentis pro eleemosyna ire. v.

Qualiter osculatus fuit humerum eleemosynam portantis. vi.

Qualiter milites seculares induxit, ut eleemosynam peterent. vii.

De membro caponis verso in pisce.

De renuntiantibus seculo.

Sub cujus titulo exemplum ponitur cujusdam, qui sua parentibus, & non pauperibus dedit, quem sanctus reprobavit; & reprehensiones contra similia facientes.

De quadam visione, quæ facit ad paupertatem.
De compassione simili ad alios pauperes.

Sub cujus titulo describitur sancti animus compassivus, & qualiter se pauperioribus sancte invidebat. i. §.

Qualiter fratrem quemdam de paupere obloquentem correxit. ii.

De mantello, quem vetulæ apud Celanum dedit. iii.

Simile fecit in paupere alio. iv.

Dedit cuidam mantellum, ne odiret dominum suum. v.

Cuidam pauperi gaidam tunicæ dedit. vi.

Matri pauperi duorum fratrum dari fecit novum testamentum. vii.

Cui*dam* pauperi mulieri patienti in oculis dedit mantellum. viii.

De

De denariis, quos dari fecit tribus mulieribus sibi in via apparentibus, & cito disparentibus.

De studio orationis sancti Francisci.

Sub hoc titulo continetur tempus, locus, & affectus orantis. I. §.

De horis canonicis devote reddendis. II.

Qualiter orans abigebat phantasmata cordis. III.

De mentis excessu. IV.

Qualem se post orationem præbebat. V.

Quomodo Episcopus inveniens ipsum orantem loquela privatus est. VI.

Quomodo quidam Abbas sensit virtutem orationis ejus.

De intellectu sancti in sacris litteris, & virtute verborum ejus.

Sub hoc titulo continetur qualis scientiæ, & qualis memoriæ fuerit. I. §.

De verbo prophetico, quod ad preces cujusdam fratris de ordine Prædicatorum exposuit. II.

De iis, quæ, interrogante quodam Cardinali, exposuit. III.

Quid se scire cuidam fratri respondit. IV.

De visione fratris Pacifici, qui vidit in ore sancti duos fulgentes gladios. V.

De efficacia sermonum ejus, & testimonio cujusdam physici. VI.

Qualiter verbi virtute per fratrem Silvestrum de civitate Aretii dæmonia effugavit. VII.

De conversione ipsius fratris Silvestri, & visione quadam. VIII.

i De

De quodam fratre ab impugnatione dæmonis liberato. IX.

De porca ab ipso maledicta, quæ manducavit agnum.

De fugienda familiaritate mulierum.

Sub hoc titulo continetur, qualiter sanctus cum eis loquebatur proponens se omnibus in exemplum. I. §.

Enigma ponitur contra aspectum mulierum. II.
Exemplum sancti.

De tentationibus sancti patris.

Sub hoc titulo (*continetur*), qualiter sanctus tentationem superavit. I. §.

Quod diabolus vocavit eum, & de luxuria eum tentavit, & qualiter illud sanctus superavit. II.

Quomodo quemdam fratrem a tentatione liberavit, & de bono tentationis.

Qualiter verberaverunt eum dæmones in curia Cardinalis.

Sub hoc titulo continetur, quod fugiendum est a curiis magnorum. I. §.

De visione cujusdam fratris volentis stare in curia. II.

Qualiter sanctus passus fuit dæmonum tentamenta in quodam loco solitario; & de nobili visione cujusdam fratris de ipso, & de humilitate ipsius sancti. III.

De quodam fratre a tentatione liberato.

De

De lætitia spirituali.

SUb hoc titulo continetur laus sanctæ lætitiæ, & malum accidiæ, & remedium contra hoc. I. §.

De cithara, quam audivit, angelica. II.

Quod spiritu exhilaratus sanctus gallice cantabat. III.

Qualiter quemdam fratrem tristem redarguit, & qualiter se deberet gerere, monuit. IV.

Qualiter corpus tractandum est, ut non murmuret. V.

De inepta lætitia.

SUb hoc titulo concluditur contra vanam gloriam, & hypocrisim. I.

De quadam sua confessione contra hypocritas. II.

De confessione contra vanam gloriam. III.

Verba sua contra se laudantes. IV.

Verba pro hujusmodi monitoria ad fratres.

De occultatione stigmatum.

SUb hoc titulo continetur, quid de hoc quærentibus ipse respondit, & quo studio illa tegebat. I. §.

Quod pia fraude quidam illa inspexit. II.

De vulnere lateris a quodam inspecto. III.

De occultandis virtutibus.

De humilitate.

SUb hoc titulo continetur humilitas sancti in habitu, sensu, & moribus; & contra proprium sensum. I. §.

 De

De humilitate ad Episcopum Interamnensem. II.

Quomodo prælationem in capitulo resignavit, & de oratione quadam. III.

Qualiter socios resignavit. IV.

Verba ejus contra prælationem affectantes; & de descriptione fratris Minoris. V.

De subjectione, quam volebat fratres habere ad clericos. VI.

De reverentia, quam exhibuit Episcopo Imolæ. VII.

De humilitate ipsius ad sanctum Dominicum de ordine Prædicatorum, & sancti Dominici ad ipsum, & de mutua charitate ipsorum. VIII.

Quomodo se alter alteri devote commisit.

De obedientia.

SUb hoc titulo continetur, quod sanctus Franciscus, dum vixit, semper guardianum prælatum habuit. I.

Qualiter verum obedientem descripsit, & de tribus obedientiis. II.

Quod non est de levi per obedientiam præcipiendum. III.

De fratre, cujus projecit in igne caputium.

De iis, qui bonum, vel malum exemplum aliis præstant.

SUb hoc titulo ponitur cujusdam fratris bonum exemplum dantis; de more fratrum antiquorum in hoc ipsum, & benedictionibus sancti. I. §.

De quibusdam malum exemplum dantibus, & maledictione sancti in ipsos, & quam gravissime ista sanctus ferebat. II.

De

De revelatione sancti a Deo facta de statu ordinis.

Contra otium, & otiosos.

SUb hoc titulo ponitur revelatio ad sanctum facta, quando esset servus Dei, vel non. I. §.

Contra otiosa loquentes. II.

Qualiter ipse laborans otiosos odiebat. III.

Lamentum ad Deum de otiosis, & gulosis.

De ministris verbi Dei.

SUb hoc titulo continetur, qualis debeat esse prædicator, & de dignitate ipsius. I. §.

Contra vanæ gloriæ appetitores, & de expositione prophetici verbi.

De contemplatione creatoris in creaturis.

SUb hoc titulo continetur sancti amor ad sensibiles, & invisibiles creaturas. I. §.

Quomodo ipsæ creaturæ sibi amoris rependebant vicem, & de igne, qui eum non lesit. II.

De avicula, quæ in manibus ejus resedit. III.

De falcone. IV.

De apibus. V.

De fasciano. VI.

De cicada.

De charitate.

SUb hoc titulo continetur, qualiter se ipsum pro animarum salute perfectionis ponebat exemplum. I. §.

De

De sollicitudine subditorum. ii.

De compassione infirmorum. iii.

De compassione, quam infirmis spiritu gerebat, & de iis, qui contra hoc faciunt. iv.

De fratribus Hispaniæ qualiter sancte conversabantur; & de quibusdam miris, quæ de fratre orante visa sunt; & de gaudio, & oratione sancti. v.

Contra male in heremitoriis viventes, & quod volebat sanctus omnia esse communia. vi.

De duobus fratribus gallicis.

De detractione.

Sub hoc titulo continetur hujus vitii detestatio, & & pœna, qua volebat eos sanctus puniri, & de affectibus detractorum.

Descriptio generalis Ministri.

Sub hoc titulo describitur, qualis debet esse generalis Minister, & socii ejus. i.

De provincialibus Ministris. ii.

Quid sanctus interrogatus a quodam de Ministris respondit.

De sancta simplicitate.

Sub hoc titulo describitur quæ sit vera simplicitas. i.

De fratre Joanne simplice. ii.

De unitate, quam sanctus fovebat in filiis, de qua sub quodam ænigmate locutus est. iii.

Qualiter sanctus radi volebat. iv.

De magnis clericis intrantibus ordinem qualiter volebat eos expropriari. v.

Qua-

Qualiter volebat eos addiscere, & qualiter socio prædicanti apparuit.

De devotionibus specialibus sancti.

SUb hoc titulo continetur, qualiter afficiebatur audiens amorem Dei. I.

De devotione ad Angelos, & quid amore sancti Michaelis faciebat. II.

De devotione ad dominam nostram, cui specialiter commisit ordinem. III.

De devotione ad nativitatem Christi, in qua volebat pauperibus, & etiam animalibus multa præberi. IV.

De devotione erga corpus Christi. V.

De devotione ad reliquias sanctorum. VI.

De devotione ad crucem, & de quodam occulto sacramento.

De pauperibus Dominabus.

SUb hoc titulo ponitur, qualiter sanctus eis promisit perpetuum auxilium, & qualiter ipse volebat conversari fratres cum eis. I.

Exemplum de duobus fratribus. II.

De prædicatione, quam magis exemplo, quam verbo eis fecit.

De commendatione regulæ fratrum.

SUb hoc titulo ponitur exemplum fratris, qui fuit martyr. I.

De visione, quam de regula sanctus vidit.

De infirmitatibus sancti.

Sub hoc titulo ponitur patientia, & profectus ejus, consilium cujusdam fratris, exultatio sancti. I.

Qualiter per infirmitates purgatus fuit, & qualiter ei Deus propter meritum patientiæ regnum suum promisit.

De obitu sancti patris.

Sub hoc titulo ponitur, quid fecit circa mortem; de benedictione fratrum; quomodo comedit cum eis. I.

Visio fratris Augustini. II.
Visio alterius fratris. III.
Visio Episcopi Assisinatis.
Oratio sociorum sancti ad eumdem.

IN

IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. AMEN.

GENERALI MINISTRO ORDINIS FRATRUM MINORUM.

Incipit prologus.

PLacuit sanctæ universitati olim capituli generalis, & vobis, reverendissime pater, non sine divini dispensatione consilii parvitati nostræ injungere, ut gesta, vel etiam dicta gloriosi patris nostri Francisci nos, quibus ex assidua conversatione illius, & mutua familiaritate plus ceteris diutinis experimentis innotuit, ad consolationem præsentium, & posterorum memoriam scriberemus. Obedire propterea jussionibus sanctis, quas fas non est ullatenus præterire, supplici devotione concurrimus; sed virium nostrarum propensiori meditatione infirma justo timore percutimur, ne tam digna materia non prout exigit pertractata contrahat a nobis, quod displiceat ceteris. Hæc enim, quæ totius suavitatis sunt digna sapore, formidamus, ne ministrantium indignitate reddantur insipida, sicque præsumptioni potius id tentasse, quam obedientiæ imputetur. Nam si tanti hujus laboris effectus benevolentiæ vestræ, beate pater, tantùm spectaret examen, nec esset ad aures publicas oportunum prodire, sumeremus gratissime aut de correctione doctrinam, aut de adstipulatione lætitiam. Quis enim in tanta diversitate verborum, & actuum lance subtilis examinis valeat sic cuncta pensare, ut omnium auditorum sit de singulis una sententia? Sed quoniam omnium, & singulorum simplici animo lucra conquirimus, hortamur, ut benigne interpreten-

tur

tur qui legunt, sicque referentium simplicitatem supportent, vel dirigant, ut ejus, de quo fit sermo, reverentia illesa servetur. Memoria nostra velut hominum rudium temporis prolixitate obtusa fugas subtilium verborum ejus, & factorum stupenda præconia nequit attingere, quæ mentis exercitatæ velocitas etiam coram posita comprehendere vix valeret. Excuset igitur apud omnes nostræ imperitiæ culpas repetita multoties præcipientis auctoritas. Continet in primis hoc opusculum quædam conversionis facta mirifica, quæ in legendis dudum de ipso confectis non fuerunt apposita, quoniam ad auctoris notitiam minime pervenerunt. Dehinc vero exprimere intendimus, & vigilanti studio declarare quæ sanctissimi patris tam in se, quam in suis fuerit voluntas bona, beneplacens, & perfecta in omni exercitio disciplinæ cœlestis, & summæ perfectionis studio, quod semper habuit apud Deum in sacris affectibus, & apud homines in exemplis. Miracula quædam interseruntur, prout se ponendi opportunitas offert. Exili proinde studio, & mediocri quæ occurrunt describimus, cupientes tardioribus morem gerere, & etiam studiosis placere, si possumus. Oramus ergo, benignissime pater, ut laboris hujus non contemnenda munuscula, quæ non pauco labore quæsivimus, vestra benedictione consecrare velitis, corrigendo errata, & superflua resecantes, ut ea, quæ bene dicta vestro judicio docto probantur, cum nomine vestro vere Crescentio crescant ubique, & multiplicentur in Christo. Amen.

Explicit prologus.

IN-

INCIPIT MEMORIALE IN DESIDERIO ANIMÆ DE GESTIS, ET VERBIS SANCTISSIMI PATRIS NOSTRI FRANCISCI.

De conversione ejus.

FRanciscus servus, & amicus altissimi, cui divina providentia hoc vocabulum indidit, ut ex singulari, & insueto nomine opinio ministerii ejus toti innotesceret orbi, a matre propria Joannes vocatus fuit, cum de filio iræ ex aqua, & Spiritu sancto renascens gratiæ filius est effectus. Quæ mulier totius honestatis amica quoddam virtutis insigne præferebat in moribus, sanctæ illius Elisabeth tam impositione nominis ad filium, quam & spiritu prophetali aliquo similitudinis privilegio gaudens. Nam Francisci magnanimitatem, & morum venustatem admirantibus convicinis, quasi divino instructa oraculo sic ajebat: quid putatis iste filius meus erit? multorum gratiâ Dei * filiorum patrem ipsum noveritis affuturum. Hæc revera nonnullorum erat opinio, quibus grandiusculus factus studiis valde bonis placebat Franciscus. Relegabat semper a se omne, quod apud aliquem sonaret injuriam, & urbanis adolescens moribus omnibus videbatur non illorum parentum, qui dicebantur ejus prosapia, genitus. Joannis proinde nomen ad opus ministerii pertinet, quod suscepit, Francisci vero ad dilatationem famæ suæ, quæ de ipso jam ad Deum converso ubique cito pervenit. Celeberrimum ideo super omnium festa sanctorum festum Joannis Baptistæ ducebat, cujus dignitas nominis mysticæ virtutis impressit sibi vestigium. Illo inter natos mulierum non surrexit major, isto inter fundatores religionum non surrexit perfectior. Observatio igitur digna præ-

co-

conio. Prophetavit Joannes inter secreta materni uteri clausus, Franciscus in carcere seculi positus divini adhuc ignarus consilii futura prædixit. Et quidem cum inter Perusinos cives, & Assisinates tempore quodam fieret non modica strages ex belli conflictu, captus Franciscus cum pluribus, & convinculatus cum ceteris squalores carceris patitur. Absorbentur tristitia concaptivi, miserabiliter captivitatis suæ plorantes eventum; exultat Franciscus in Domino, vincula ridet, & spernit. Dolentes arguunt jucundantem in vinculis, insanum reputant, ac dementem. Respondet Franciscus prophetice: in quo exultare me creditis? Meditatio alia subest. Adhuc sanctus adorabor per seculum totum. Revera sic est; impletum est omne, quod dixit. Erat tunc inter reliquos concaptivos miles quidam superbus, & importabilis valde, quem dum proponunt omnes abjicere, patientia Francisci non frangitur. Intolerabilem tolerat, & ad pacem ejus revocat universos. Capax omnis gratiæ vas electum virtutum jam undique charismata manat.

* Liberatus a vinculis, elapso tempore modico, fit erga indigentes pietate benignior. Firmat jam ut non avertat faciem suam ab ullo paupere, quicumque amorem Dei proponeret in petendo. Die quadam pauperem militem, & pene nudum obviam habuit, cui vestes proprias curiose paratas, quibus indutus erat, pietate admonitus, pro Christi nomine liberaliter dedit. Quid minus hic a Martino illo sanctissimo gessit? quod licet unius propositi, & operis forent, in modo tamen dissimiles. Hic prius vestes, quam reliqua, ille primo datis omnibus, vestimenta dedit extremus; uterque pauper, & modicus vixit in seculo, uterque dives ingressus est cœlum. Ille miles, sed pauper, pauperem veste truncata contexit,

iste

iste non miles, sed dives, pauperem militem perfecta veste vestivit. Uterque, Christi perfecto mandato, visitari a Christo per visionem commeruit, unus de perfectione laudatur, alter ad id, quod deerat, dignantissime invitatus. Nam palatium speciosum sibi in visione ostenditur, in quo varios apparatus armorum, & sponsam pulcherrimam cernit; vocatur in somnis Franciscus ex nomine, & horum omnium promissione allicitur. Tentat itaque pro capessenda militia in Apuliam ire, & opulenter necessariis præparatis, festinat gradum militaris honoris contingere. Carnalem interpretationem præteritæ visionis carnalis ei spiritus suggerebat, cum in thesauris sapientiæ Dei longe lateret præclarior. Dormientem siquidem nocte quadam quidam ipsum secundo per visionem alloquitur, & quo tendere velit, sollicite perscrutatur. Cui cum suum enarrasset propositum, & in Apuliam militaturum proficisci se diceret, interrogatus ab eodem sollicite, quis sibi melius facere queat, servus, an dominus, Franciscus, dominus, inquit. Et ille: cur ergo servum pro domino quæris? Et Franciscus: quid me vis facere, Domine? Et Dominus ad eum: revertere, ait, ad terram nativitatis tuæ, quia visionis tuæ erit per me spiritualis impletio. Revertitur absque mora jam forma obedientiæ factus, & propriam abdicans voluntatem de Saulo Paulus efficitur. Prosternitur ille, & verbera dura verba dulcia gignunt. Franciscus vero arma carnalia in spiritualia vertit, & pro militari gloria divinum suscipit præsidatum. Stupentibus itaque multis lætitiam ejus insolitam, dicebat se magnum principem affuturum.

Incipit transformari in virum perfectum, & alter ex altero fieri. Regressus igitur domum, sequuntur eum

eum filii babilonis, & alio * tendentem trahunt ad alia vel invitum. Nam juvenum turba civitatis Assisii, qui ipsum olim habuerant suæ vanitatis præambulum, addit adhuc eum ad socialia prandia invitare, in quibus lasciviæ semper, & scurrilitati servitur. Eligitur ab eis in ducem, experta sæpius liberalitate ipsius, qua indubitanter sciebant, ipsum expensas pro omnibus soluturum. Obedientes se faciunt, ut impleant ventrem, & patiuntur subjici, ut valeant saturari. Non respuit oblatum decus, ne notetur avarus, & inter meditationes sacras curialitatis est memor. Sumptuosum præparat prandium, cibaria sapida duplicat, quibus repleti ad vomitum, plateas civitatis ebriis cantilenis commaculant. Sequitur Franciscus ut dominus manibus baculum gestans; sed paulatim ab eis se corpore subtrahit, qui mente jam tota totus ad illa sorduerat, corde Domino canens. Tanta, ut idem retulit, tunc fuit dulcedine divina perfusus, ut effari non valens penitus de loco moveri non posset. Quædam eum pervasit tunc affectio spiritualis ipsum ad invisibilia raptans, cujus virtute terrena omnia nullius esse momenti, sed penitus frivola judicavit. Stupenda revera Christi dignatio, quæ agentibus infima maxima donat, & in diluvio aquarum multarum quæ sua sunt servat, & promovet. Pavit enim Christus panibus, & piscibus turbas, nec repulit a suo prandio peccatores. Quæsitus ab eis in regem, iniit fugam, & montem oraturus ascendit. Mysteria sunt Dei, quæ Franciscus assequitur, & ad perfectam scientiam etiam ignorans adducitur.

Sed jam pauperum amator existit præcipuus, jam id, quod perfecte futurus erat, sacra spirabant initia. Frequenter proinde exuens semetipsum pauperes induit, quibus se similem fieri nondum operis execu-

tio-

tione, sed toto jam corde contendit. Cum tempore quodam Romam peregrinaturus adiret, paupertatis amore vestimenta delicata deposuit, & cujusdam pauperis vestimentis obtectus, in paradiso ante ecclesiam sancti Petri, qui locus ferax est pauperum, inter pauperes lætanter resedit, & velut unum ex ipsis se reputans, avide cum eis manducat. Multoties fecisset consimile, nisi notorum fuisset verecundia impeditus. Miratus, cum ad altare principis Apostolorum accederet, tam modicas oblationes ibidem ad adventantibus fieri, plena manu pecuniam jactat in loco, honorandum ab omnibus specialius indicans quem Deus supra ceteras honoravit. Pauperculis etiam Sacerdotibus ecclesiastica ornamenta pluries exhibebat, usque ad inferiorem gradum omnibus debitum honorem impendens. Nam apostolicam sumpturus legationem, fideque catholica integer totus erga ministros, & ministeria Dei reverentia plenus ab initio fuit.

Jam sic sub seculari habitu religiosum animum gerit, & solitaria loca de publicis petens visitatione Spiritus sancti monetur sæpissime. Abstrahitur namque, & illicitur illa principali dulcedine, quæ sic a principio eum plenarie superfudit, & nunquam ab eo recessit, donec vixit. Dum autem loca frequentat abscondita velut orationibus congrua, maligno commento nititur eum diabolus a talibus exturbare. Immittit cordi ejus feminam quamdam monstruose gibbosam suæ incolam civitatis, quæ horrendum cunctis præstabat aspectum. Huic illum, si non resipiscat a cæptis, comminatur similem se facturum, sed confortatus a Domino salutis, & gratiæ responsum fieri gaudet: Francisce, inquit illi Deus, spiritum pro carnaliter, & vane dilectis jam (*in*) spiritualia commutato, & amara pro dulcibus sumens contemne te

ipsum,

ipsum, me si velis agnoscere; nam & ordine verso sapient tibi quæ dico. Compellitur statim mandatis obedire divinis, & ad rei experientiam ducitur. Nam inter omnia infelicia monstra mundi Franciscus leprosos naturaliter abhorrens leprosum die quadam obvium habuit, cum juxta Assisium equitaret, qui, licet sibi tedium non parvum ingereret, & horrorem, ne tamen velut mandati transgressor datæ fidei frangeret sacramentum, ad deosculandum eum equo lapsus accurrit. Cui cum manum quasi aliquid accepturus leprosus protenderet, pecuniam cum osculo reportavit. Et statim equum ascendens, huc, & illuc se convertens, cum campus pateret undique liber, nullis objectis obstaculis, leprosum illum minime vidit. Admiratione inde repletus, & gaudio, post dies aliquos opus simile facere curat, ad leprosorum habitacula tendit, & leproso unicuique data pecunia, manum illorum osculatur, & buccam. Sic amara pro dulcibus sumit, & viriliter ad reliqua servanda se parat.

Mutatus perfecte jam corde in brevi mutandus & corpore, ambulat die quadam juxta ecclesiam sancti Damiani, quæ fere diruta erat, & ab omnibus derelicta, quam cum, spiritu ducente, causa orationis intraret, ante crucifixum supplex, & devotus prosternitur, & visitationibus pulsatus insolitis alterum quam ingressus fuerat se invenit. Cui protinus sic affecto, quod est a seculis inauditum, imago Christi crucifixi labiis picturæ deductis colloquitur; vocans enim ipsum ex nomine, Francisce, inquit, vade, repara domum mea/, quæ, ut cernis, tota destruitur. Tremefactus Franciscus stupet non modicum, & quasi alienus efficitur in sermone, ad obediendum se parat, totum se colligit ad mandatum. At vero quia inef-

ineffabilem sui mutationem persensit, quod exprimere ipse non potuit expedit nos silere. Infigitur ex tunc sancti animæ crucifixi compassio, &, ut pie putari potest, cordi ejus, licet nondum carni, venerandæ stigmata passionis altius imprimuntur. Mira res; & nostris seculis inaudita: quis non stupet ad ista? quis quandoque similia intellexit? quis Franciscum jam redeuntem ad patriam apparuisse dubitat crucifixum, cui, adhuc mundo plene exterius non contempto, novo & inaudito miraculo de ligno crucis loquitur Christus? Ab ea igitur hora liquefacta est anima ejus, ut dilectus ei locutus est. Patuit paulo post amor cordis per vulnera corporis. Nequit ex tunc (*oculos*) continere a fletu, etiam alta voce Christi passionem quasi semper coram positam plangit. Replet gemitibus vias, nullam consolationem admittit recordans plagarum Christi. Intimum sibi obvium habuit quemdam amicum, cui causâ patefacta doloris, statim amicus dure provocatur ad lacrimas. Verum sanctæ illius imaginis non obliviscitur gerere curam, nec mandatum ejus aliqua negligentia præterit. Extemplo dat cuidam Sacerdoti pecuniam, ut lampadem emat, & oleum, * ne sacra imago vel ad momentum debito luminis honore fraudetur. Impiger deinde ad perficienda reliqua * reparandæ illius ecclesiæ indefectibilem operam præbens. Nam licet de illa Ecclesia divinus sibi factus sit sermo, quam Christus proprio sanguine acquisivit, noluit repente fieri summus, paulatim de carne transiturus ad spiritum.

Sed jam operibus pietatis insistentem pater carnalis persequitur, & servitutem Christi insaniam judicans ubique ipsum maledictis dilaniat. Advocat itaque servus Dei quemdam virum plebejum, & simplicem satis, quem loco patris suscipiens rogat, ut,

cum pater ejus maledicta congeminat, ipse sibi e contrario benedicat. Propheticum sane verbum vertit in opus, & factis ostendit quod signat ille sermo: maledicent illi, & tu benedices. Resignat patri pecuniam, quam in opere dictæ ecclesiæ vir Dei expendisse voluerat, suadente hoc illi Episcopo civitatis viro utique valde pio, eo quod non liceret de male acquisitis aliquid in sacros usus expendere. Audientibus autem qui convenerant multis, amodo, inquit, dicam libere Pater noster, qui es in cælis, non pater Petrus Bernardonis, cui non solum reddo ecclesiæ pecuniam, sed integre vestimenta resigno. Nudus igitur ad Dominum pergam. O liberalem animum illum, cui solum jam sufficit Christus. Inventus est vir Dei cilicium tunc portare sub vestibus, virtutum existentiâ plusquam apparentiâ gaudens. Frater ejus carnalis more patris ipsum verbis venenatis insequitur, qui mane quodam tempore hiemali dum vilibus contectum panniculis cernit Franciscum orationi vacantem frigore tremebundum, ait cuidam concivi suo ille perversus: dic Francisco, ut nummatam unam nunc tibi velit vendere de sudore. Respondit: revera ego hunc Domino meo carissime vendam. Nihil verius, nam non solum centuplum, sed etiam millesies plurimum in hac luce recepit, & in futuro non sibi tantum, sed & multis vitam acquisivit æternam.

Studet proinde pristinam consuetudinem delicatam ordine converso mutare, & ad naturæ bonum jam lascivitum reducere corpus suum. Ibat una die per Assisium homo Dei, ut mendicaret oleum ad luminaria concinnanda in ecclesia sancti Damiani, quam tunc temporis reparabat, & videns hominum multitudinem ludentium ante domum consistere, quam intrare

trare volebat, rubore perfusus retraxit pedem. Sed illo suo nobili spiritu in cælum directo, propriam desidiam arguit, & de semetipso sumit judicium. Revertitur statim ad domum, & libera voce coram omnibus verecundiæ causam exponens, quasi spiritu ebrius lingua gallica petit oleum, & acquirit. Ferventissime ad opus illius ecclesiæ animat omnes, & monasterium esse ibidem sanctarum virginum Christi, audientibus cunctis, gallice loquens clara voce prophetat. Semper enim cum ipse ardore sancti Spiritus repleretur, ardentia verba foris eructans gallice loquebatur, se apud illam gentem præcipue honorandum prænoscens, & reverentia speciali colendum.

Ex quo communi omnium Domino cœpit servire, communia facere semper amavit, singularitatem in omnibus fugiens, quæ omnium vitiorum labe sordescit. Nam cum in opere illius desudaret ecclesiæ, de qua mandatum a Christo susceperat, de delicato nimium rusticanus, & patiens laboris effectus, Sacerdos, ad quem ecclesia pertinebat, cernens illum assidua fatigatione attritum, pietate permotus aliquid singularis victus licet non sapidi, quia pauper, cœpit ei quotidie ministrare; qui Sacerdotis discretionem commendans, & pietatem amplectens, non invenies Sacerdotem istum ubique, ad semetipsum ait, qui semper tibi talia subministret. Non est hæc vita hominis paupertatem profitentis: non expedit tibi assuescere talibus: paulatim ad contempta redibis, iterum ad delicata perefflues. Surgo jam impiger, & hostiatim cocta cibaria *mendicabo*. Et diversis ferculis cernens parassidem plenam, horrore primò percutitur, sed Dei memor, & sui victor illud cum spiritus delectatione manducat. Omnia lenit amor, & omne dulce facit amarum.

Bernardus quidam de civitate Assisii, qui postea filius fuit perfectionis, cum viri Dei exemplo disponeret seculum perfecte contemnere, consilium ejus exposcit. Consultans igitur eum sic ait: si quis, o pater, bona cujusquam domini longo tempore possedisset, & nollet illa retinere jam amplius, quid de illis perfectius foret agendum? Resignanda esse cuncta domino suo, a quo illa receperat, respondit vir Dei. Et Bernardus ad eum: universa, quæ habeo, a Deo mihi data cognosco, quæ ad consilium tuum resignare jam sibi assisto paratus. Si dicta, inquit sanctus, factis probare volueris, summo mane intremus ecclesiam, & evangelii codice sumpto, a Christo quæramus consilium. Intrant itaque ecclesiam, mane jam facto, & oratione devote præmissa, evangelii librum aperiunt, disponentes id facere, quod consilii primum occurrit. Aperiunt librum, & consilium suum aperit Christus: si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Secundo id replicant, &, nihil tuleritis in via, occurrit. Addunt hoc iterum, &, qui vult venire post me, abneget semetipsum, inveniunt. Absque cunctatione hæc omnia Bernardus adimplet, nec consilii hujus vel unum iota transgreditur. Convertuntur a mordacissimis curis mundi tempore brevi quamplures, & ad infinitum bonum, duce Francisco, revertuntur in patriam. Longum esset de singulis persequi, qualiter bravium supernæ vocationis attigerint.

Tempore, quo ad petendam vitæ suæ regulam se cum suis coram Papa Innocentio præsentavit, cum ejus supra vires propositum conversationis Papa videret, sicut homo discretione maxima præditus, dixit ad eum: ora, fili, ad Christum, ut suam nob is per te voluntatem ostendat, qua cognita, tuis piis de-

desideriis securius annuamus. Annuit sanctus summi pastoris mandato, fiducialiter currit ad Christum, orat instanter, & ad supplicandum Deo devote socios exhortatur. Quid plura? Responsum orando reportat, & refert filiis nova salutis. Familiaris allocutio Christi in parabolis noscitur: Francisce, inquit, sic dices ad Papam. Mulier quædam paupercula, sed formosa, in quodam deserto manebat. Adamavit eam rex quidam ob maximum illius decorem, contraxit cum ea gratanter, & filios ex ea venustissimos genuit. Adultos jam illos, & nobiliter educatos mulier alloquitur: nolite, inquit, verecundari, dilecti, eo quod pauperes sitis, nam illius regis estis filii omnes: ad curiam ejus itote gaudentes, & ab ipso vobis necessaria postulate. Audientes hoc illi mirantur, & gaudent, & regiæ stirpis sublevati promisso, futuros se scientes hæredes, omnem inopiam divitias reputant. Præsentant se regi audacter, nec pavent multum, cujus similem gestant imaginem. Cognita rex similitudine sua in illis, cujus essent filii mirando exquirit; qui cum mulieris illius pauperculæ in deserto morantis se filios affirmarent, amplexans rex, mei, ait, estis filii, & hæredes; timere nolite, nam si de mensa mea nutriuntur extranei, justius est, ut enutriri faciam quibus hæreditas tota de jure servatur. Mandat proinde rex mulieri, ut omnes ex se genitos ad suam curiam pascendos transmittat. Lætus & gaudens sanctus efficitur de parabola, & sacrum oraculum protinus reportat ad Papam. Mulier hæc erat Franciscus multorum fœcunditate natorum, non factorum mollitie: desertum mundus ipse illo incultior, & sterilis doctrinâ virtutum: filiorum venusta, & larga progenies fratrum multiplex numerus, & omni virtute decorus: rex filius Dei,

Dei, cui sancta paupertate consimiles eadem formâ respondent; qui nutritivà de mensa regis, omni vilitatis rubore contempto, suscipiunt, cum imitatione Christi contenti, eleemosynisque viventes per mundi opprobria futuros se beatos agnoscunt. Miratur dominus Papa propositam sibi parabolam; & indubitanter Christum locutum in homine recognoscit. Recordatur visionis cujusdam, quam viderat diebus paucis ante transactis, quam & in hoc homine fore complendam, Spiritu sancto docente, affirmat. Viderat in somnis Lateranensem basilicam fore proximam jam ruinæ, quam quidam religiosus homo modicus, & despectus, proprio dorso submisso, ne caderet substentabat: vere, inquit, hic ille est, qui opere, ac doctrina Christi substentabit Ecclesiam. Inde dominus ille petitioni ejus jam facile se inclinat: hinc Dei devotione repletus Christi famulum speciali semper dilexit amore; proinde postulata cito concessit, & iis plura adhuc devotus concedere repromisit. Cœpit exinde auctoritate sibi concessa virtutum semina spargere, (*ac*) civitates, & castella circuiens prædicare ferventius.

De sancta Maria de Portiuncula.

SErvus Dei Franciscus persona modicus, mente humilis, professione minor, in seculo degens Portiunculam pro se, & suis de mundo elegit, ex quo aliter Christo, nisi de mundo aliquid haberet, servire non potuit. Non enim sine præscientia divini oraculi a diebus antiquis dictus est locus, qui debebat in illorum cedere sortem, qui de mundo cupiebant penitus nil habere. Nam & in eo virginis matris ecclesia erat constructa, quæ sua singulari humi-

militate meruit post filium suum caput omnium esse Sanctorum. In ea Minorum ordo principium sumpsit, ibidem multiplici numero velut super stabile firmamentum eorum nobilis structura surrexit. Hunc locum sanctus adamavit præ omnibus, hunc præcepit fratres speciali reverentia venerari, hunc velut speculum religionis in humilitate, ac paupertate altissima semper voluit custodiri, proprietatem ex eo aliis reservans, sibi, & suis retinens usum tantùm. Servabatur ibidem rigidissima in omnibus disciplina tam silentio, & labore, quam ceteris regularibus institutis. Nemini, nisi specialiter fratribus deputatis, ibidem patebat ingressus, quos undique aggregatos volebat sanctus esse vere devotos, & ex omni parte perfectos: sic & omni seculari personæ omnis penitus præcludebatur introitus. Nolebat, ut fratres existentes ibidem, qui sub certo numero artabantur, ad secularium relationem paterent auribus, ne, contemplatione intermissa cœlestium, ad inferiorum commercia per rumigerulos traherentur. Non licebat ibidem alicui otiosa proferre, nec referre prolata per alios. Quod si quandoque per aliquem contingeret; ut ultra non adderet, pœna docente, cavebat in posterum. Sine intermissione diebus ac noctibus existentes in loco divinis erant laudibus occupati, & odore miro fragrantes vitam ducebant angelicam. Merito quidem, solebat enim veterum incolarum relatu sancta Maria de Angelis alio nomine dici. Revelatum sibi a Deo felix pater dicebat, beatam Virginem inter alias ecclesias ad suum honorem in mundo constructas ecclesiam illam speciali amore diligere; ideo sanctus eam præ ceteris plus amabat.

Visionem quamdam ante conversionem suam quidam devotus frater de ipsa viderat relatione condi-

gnam.

gnam. Innumeros homines cernebat in visu dolenda cæcitate percussos, facie directa in cœlum, genibus flexis in hujus ecclesiæ stare circuitu, qui omnes lacrimabili voce manibus protensis in altum clamabant ad Deum, misericordiam postulantes, & lumen. Et ecce ingens de cœlo splendor advenit se per omnes diffundens, qui lucem unicuique tribuit, & salutem desideratam concessit.

De conversatione sancti Francisci, & fratrum.

NUnquam parcebat corpori Christi strenuus miles, exponens illud tamquam alicujus a se omnibus tam operum, quam verborum injuriis. Apostolicum scriptum excederet, quo sanctorum recitantur angustiæ, si quis ea, quæ passus est, redigere sub numero vellet; sed etiam & tota prima illa sua schola omnibus se subdebat incomodis, ut nefas duceretur, si quis in aliquo alio, quam in consolatione spiritus respiraret. Nam cum circulis ferreis, & loricis se cingerent, & vestirent, vigiliis multis, & jejuniis macerati continuis, multoties defecissent, nisi pii pastoris monitione assidua rigorem tantæ abstinentiæ relaxassent.

Clamat una de ovibus nocte quadam, quiescentibus ceteris: morior, fratres, morior ecce fame. Surgit protinus pastor egregius, & oviculæ morbidæ remedio debito subvenire festinat. Mensam parari jubet, licet rusticanis refertam delitiis, ubi vini defectum, sicut & sæpius, aqua supplevit. Incipit primus ipse comedere, & ad charitatis officium, ne tabescat frater ille rubore, reliquos fratres invitat. Sumpto cum timore Domini cibo, ne quid deesset officiis charitatis, longam filiis pater de virtute dis-

cre-

cretionis texit parabolam. Sale conditum sacrificium Dominus sæpe reddere jubet, &, ut vires proprias in Dei obsequio unusquisque consideret, monet attente. Peccatum simile asserit indiscrete corpori subtrahere debitum, sicut, imperante gula, ei exhibere superfluum. Et addidit: quod feci ego manducans, charissimi, dispensatione, non voluntate id factum noveritis, quia charitas fraterna mandavit. Sit vobis charitas in exemplum, non cibus, quia ille gulæ, hæc deservit spiritui.

Vitæ meritis continue pater sanctus, ac virtute proficiens cum natorum soboles multiplici ubique jam numero dilataretur, & gratia, extenderetque usque ad fines orbis palmites fructuum fertilitate mirificos, cœpit sæpius meditari sollicitus, qualiter illorum novella plantatio servari posset, & crescere unitatis vinculo colligata. Videbat tunc contra pusillum gregem luporum more sevire quamplures, & de sola novitate dierum malorum inveteratos sumere occasionem nocendi. Prævidebat quædam inter ipsos filios accidere posse sanctæ paci, & unitati contraria, &, sicut sæpe accidit in electis, rebelles futuros quosdam suæ carnis sensu inflatos, & spiritu paratos ad jurgia, & pronos ad scandala dubitabat. Cumque vir Dei hæc, & similia sæpius animo volveret, nocte quadam deditus somno visionem hanc videt. Inspicit gallinam parvam, & nigram columbæ domesticæ similem, crura tota pennata habentem cum pedibus. Hæc pullos habebat innumeros, qui gallinam rotantes instanter, sub alas ejus omnes congregari nequibant. Surgit a somno vir Dei, ad cor meditata reducit, efficitur ipse suæ visionis interpres. Gallina, inquit, sum ego statura pusillus, nigerque natura, cui columbina per innocentiam vitæ debet famulari simpli-

ci-

citas, quæ sicut ævo rarissima, sic expedite volat ad cælum. Pulli sunt fratres numero multiplicati, & gratia, quos a conturbatione hominum, & contradictione linguarum defendere Francisci virtus non sufficit. Vadam igitur, & eos sanctæ Romanæ Ecclesiæ commendabo, cujus potentiæ virga percellantur malevoli, & filii Dei in æternæ salutis augmentum ubique plena gaudeant libertate. Recognoscent ex hoc filii dulcia beneficia matris, & speciali devotione semper ipsius reverenda vestigia complectentur. Non erit, ipsa protegente, in ordine malus occursus, nec filius belial per vineam Domini transibit impunis. Paupertatis nostræ ipsa sancta (*Ecclesia*) æmulabitur gloriam, & humilitatis præconia per superbiæ nubilum offuscari non sinet. Charitatis, & pacis in nobis vincula servabit illesa, censurâ strictissima percutiens dissidentes. Evangelicæ puritatis observatio sacra continue in conspectu ejus florebit, nec odorem vitæ vel ad horam patietur elabi. Hæc hujus amplectendæ commendationis sancti Dei fuit intentio tota. Hæc necessariæ commissionis pro futuro tempore præscientiæ viri Dei sanctissima documenta.

Veniens igitur Romam vir Dei, a domino Papa Honorio, & Cardinalibus omnibus magna cum devotione suscipitur, sicque quod fragraverat fama, fulgebat in vita, resonabat in lingua, quibus suppetentibus, indevotioni non restat locus. Prædicat coram Papa, & Cardinalibus spiritu prompto, & fervido, eructans de pleno quidquid spiritus suggerit. Commoventur in verbo ejus montes, & de profundis visceribus alta trahentes suspiria lacrimis interiorem hominem lavant. Prædicatione finita, paucisque familiari collatione cum domino Papa præmissis, tandem sic ipsum petendo alloquitur: Ad majestatem tuam

tuam pauperibus, & despectis viris de facili, domine, ut nostis, non datur accessus. Orbem quidem tenetis in manibus, nec minimis intendere prægrandium rerum negotia sinunt: propter quod, ait, a vestræ sanctitatis visceribus postulo hunc dominum Ostiensem pro Papa concedi, ut, salva semper vestræ præeminentiæ dignitate, possint fratres ad eum tempore necessitatis recurrere, & ab eo tam defensionis, quam gubernationis beneficia reportare. Placuit in oculis Papæ tam sancta petitio, moxque super religionem, sicut vir Dei petierat, dominum Hugonem tunc Ostiensem Episcopum statuit. Amplectitur sanctus ille Cardinalis gregem sibi commissum, ejusque sedulus nutritius factus, pastor, & alumnus usque ad beatum exitum fuit. Speciali subjectioni prærogativa dilectionis, & curæ debetur, quam semper sancta Romana Ecclesia Minorum ordini exhibere non cessat.

Explicit prima particula.

Introitus ad secundam.

INsignia patrum præcedentium reservari ad memoriam filiorum, illorum honoris, horum vero amoris inditium est. Sane qui eorum præsentiam corporalem non attigerunt, ipsorum tamen gestis provocantur in bonum, promoventur in melius, dum patres temporum successione disjunctos memoranda testimonia filiis repræsentant. Ac primum, (&) non modicum fructum inde consequimur, cognitionem propriæ parvitatis, videntes quanta illis copia, quanta nobis inopia meritorum. Extimo autem, beatum Franciscum speculum quoddam sanctissimum dominicæ sanctitatis, & imaginem perfectionis illius: ejus, in-

inquam, omnia tam verba, quam facta divinum quoddam divinitus redolent, quæ si diligentem * habeant inspectorem, humilemque discipulum, cito salutaribus disciplinis imbutum summæ illi philosophiæ reddunt acceptum. Postquam igitur vel tenui stilo transitu quodam aliqua de ipso præmissa sunt, non superfluum puto de multis pauca subnectere, quibus & commendetur sanctus, & noster somnolentus excitetur affectus.

De spiritu prophetiæ, quem beatus Franciscus habuit.

BEatus pater super mundana quadam elevatione subvectus, quidquid in orbe fuit mira virtute subegerat, cum summæ illi luci semper objectans oculum intellectus non solum agenda divinâ revelatione sciebat, sed prædicebat multa spiritu prophetiæ, occulta cordium rimabatur, noscebat absentia, prævidebat, & enarrabat futura. Probant exempla quæ dicimus.

Frater quidam erat, quantum a foris videbatur, sanctitatis eximiæ, conversationis insignis, tamen admodum singularis; omni tempore orationi vacans tanta districtione silentium observabat, quod consueverat non * se verbis, sed nutibus confiteri, in verbis scripturæ magnum concipiebat ardorem, ipsisque auditis, mira dulcedine gestiebat. Quid multa? Ter sanctus ab omnibus tenebatur. Accidit beatum patrem venire ad locum, videre fratrem, audire sanctum. Commendantibus autem omnibus, & magnificantibus illum, respondit pater: sinite fratres, nec mihi in eo diabolica figmenta laudate. In veritate sciatis, quod diabolica tentatio est, & deceptio faudolenta. Fir-

Firmum mihi hoc est, indeque maxime comprobatum, quia confiteri non vult. Dure acceperunt hoc fratres, præcipue vicarius sancti. Et quomodo, hic inquirit, verum hoc esset, ut in tot perfectionis signis fraudum commenta subluderent? Quibus pater: moneatur bis, vel semel obedientiâ confiteri; quod si non fecerit, scietis vera esse quæ dixi. Assumit eum seorsum vicarius, & primo quidem cum eo familiariter jucundatur, ultimo confessionem injungit. Respuit ille, imponensque digitum ori suo, excusso capite, innuit, se nullatenus confessurum. Obticuerunt fratres, timentes scandalum viri sancti. Non post multos dies religionem libens egreditur, convertitur ad seculum, revertitur ad vomitum, qui tandem facinora duplicans, pœnitentia simul, & vita privatus est. Cavenda semper singularitas, quæ nihil aliud quam pulchrum præcipitium est, de qua pluribus singularibus experimento innotuit, quoniam ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abissos. Virtutem nihilominus devote confessionis attende, quæ non solum sanctum efficit, sed ostendit.

Simile quoddam accidit in alio fratre nomine Thoma de Spoleto. Omnium de ipso & sana opinio, & firma sententia sanctitatis; de quo judicium sancti patris, quod perversus erat, apostasia tandem probavit. Non diu substitit, quia non in longum permanet fraude quæsita virtus. Exivit religionem, & extra eam mortuus novit modo quid fecerit.

Tempore, quo Damiatam Christianorum exercitus obsidebat, adera sanctus Dei cum sociis suis; siquidem fervore martyrii mare transierant. Cum igitur ad diem belli nostri pararentur in pugnam, audito hoc, sanctus vehementer indoluit, dixitque socio suo: si tali die congressus fiat, ostendit mihi Do-

Dominus, non prospere cedere Christianis. Verùm si hoc dixero, fatuus reputabor, si tacuero, conscientiam non evadam. Quid ergo tibi videtur? Respondit socius ejus dicens: pro minimo tibi sit, ut ab hominibus judiceris, quia non modo incipis fatuus reputari. Exhonera conscientiam tuam, & Deum magis time, quam homines. Exilit ergo sanctus, & salutaribus monitis Christianos aggreditur prohibens bellum, denuntians casum. Fit veritas in fabulam, induraverunt cor suum, & noluerunt adverti. Itur, committitur, bellatur, & de nostris dimicatur ab hostibus. In ipso vero pugnæ tempore suspensus animo sanctus socium surgere ad intuendum facit, nihilque primo, & secundo videntem tertio jubet inspicere; & ecce tota in fugam versa militia christiana, finem belli obbrobrium regerens, non triumphum. Tanta vero strage nostrorum imminutus est numerus, ut sex millia fuerint inter mortuos, & captivos. Urgebat ergo sanctum de ipsis compassio, nec minus eos pœnitudo de facto; verum præcipue Hispanos plangebat, quorum promptiorem in armis audaciam cernebat pauculos reliquisse. Noverint hoc principes orbis terræ, & sciant, quia contra Deum pugnare non est facile, idest contra Domini voluntatem. Exitiali fine solet terminari protervia, quæ dum suis viribus nititur, cæleste subsidium non meretur. Si enim ex alto sperari debet victoria, divino sunt spiritu prœlia committenda.

Eo tempore cum reverteretur sanctus de ultramare socium habens fratrem Leonardum de Assisio, contigit eum itinere fatigatum, & lassum parumper (*super*) asinum equitare. Subsequens autem socius & ipse non modicum fessus cœpit dicere intra se humanum aliquid passus: non ludebant de pari

pa-.

parentes hujus, & mei. En autem ipse equitat, & ego pedester asinum ejus duco. Hoc illo cogitante, protinus de asino descendit sanctus, & ait: non, frater, non convenit, inquit, ut ego equitem, tu venias pedes, quia nobilior, & potentior in seculo me fuisti. Et stupuit illico frater, & rubore suffusus deprehensum se cognovit a sancto. Procidit ad pedes ejus, & lacrimis irrigatus nudum cogitatum exposuit, veniamque poposcit.

Alius erat frater fama coram omnibus celeber, gratia celebrior ante Deum, cujus virtutibus invidens ille omnis invidiæ pater, cogitat succidere arborem jam cælos tangentem, & de manibus coronam præripere. Circuit, everrit, discutit, & ventilat quæ sunt ejus, si quem aptum ponat obicem facti. Ingerit ergo sub specie majoris perfectionis segregationis affectum, ut tandem irruens super solum citius cadere faciat, & cum solus ceciderit, non habeat sublevantem. Quid multa? separat se a fratrum religione, vadens per mundum peregrinus, & hospes. De tunica hic unus fecit tunicam parvam ferens caputium tunicæ non consutum, & sic per terras ibat in omnibus se contemnens. Factum est autem, dum sic iret, ut, mox divina consolatione subtracta, procellosis tentationibus fluctuaret. Intraverunt aquæ usque ad animam, & utroque homine sic desolato incedit velut avis, quæ festinat ad laqueum. Jamque velut circa voraginem in præcipitium ferebatur, cum paternæ providentiæ oculus miserum miseratus inspexit in bono; vexatione siquidem intellectum recipiens, tandem ad se reversus sic ait: revertere, o miser, ad religionem, quoniam ibi est salus tua. Non differt, protinus surgit, properat ad gremium matris. Cum autem veniret frater ad lo-

cum

cum fratrum, in quo erat sanctus Franciscus, mirum certe! mox ut vidit illum sanctus, profugit ab eo, & in cella raptu propero se reclusit. Commoti fratres percunctantur materiam fugiendi; quibus sanctus: cur miramini fugam qui non advertitis causam? Ad orationis confugi præsidium, ut liberarem erroneum. Vidi in filio quod jure displicuit; sed ecce jam Christi mei gratia delusio omnis discessit. Flexit se in genibus frater, & cum reverentia culpabilem reclamavit. Cui sanctus: indulgeat tibi Dominus, frater; sed caveas de cetero, ne sub specie sanctitatis a tua religione, & fratribus separeris. Factus est proinde dictus frater congregationis, & societatis amicus, illis maxime devotus collegiis, in quibus regularis observatio magis viget. O magna in consilio justorum, & congregatione opera Domini! in ea siquidem vexati continentur, elisi eriguntur, tepidi provocantur, in ea ferrum ferro acuitur, & frater (*a*) fratre adjutus quasi firma civitas stabilitur, & licet præ turba seculari Jesum videre non possis, minime tamen impedit angelica turba cælorum. Tantum ne fugias, & vitæ coronam fidelis usque ad mortem accipito.

Paulo post non multum dissimile in alio evenit. Unus aliquis ex fratribus non se vicario sancti subdebat, sed quemdam alium fratrem sequebatur ut proprium præceptorem. Monitus autem per internuntium a sancto, qui præsens erat, confestim ad pedes vicarii se projecit, & primo præceptore contempto, illi obtemperat, quem illi sanctus constituit in prælatum. Sanctus autem ex alto suspirium traxit, & socio suo, quem pro internuntio miserat, dixit: vidi, frater, diabolum super fratris inobedientis dorsum collum ejus tenentem obstricum; qui tali

tali sessore subactus, freno obedientiæ sprető, instinctus ejus sequebatur habenas, & cum rogarem, inquit, Dominum pro fratre, subito dæmon confusus abscessit. Talibus vir iste vigebat obtutibus, oculos habens ad corpora debiles, ad spiritualia perspicaces. Et quid mirum, si turpi sarcina prægravetur qui ferre non vult Dominum majestatis? Nihil, inquam, medium: aut onus leve portabis, quo magis ipse portaberis, aut molâ asinariâ collo suspensâ sedebit iniquitas super talentum plumbi.

In loco fratrum de Græcio sanctus placito morabatur, tum quia paupertate divitem esse cernebat, tum quia in remotiori cellula saxo prominente constructa vacabat liberius cælestibus disciplinis. Hic ille locus est, in quo pridem pueri Bethlemitis natalem recoluit, factus cum puero puer. Accidit autem, ut indigenæ malis multiplicibus vexarentur; nam luporum rapacium multitudo non solum bruta, sed (&) homines consumebat, grando vero annua tempestate bladum, & vineas devastabat. Quadam vero die dum prædicaret eis beatus Franciscus, dixit: ad honorem, & laudem Domini mei audite quam vobis annuntio veritatem. Si quisque vestrum confiteatur peccata, (&) dignos faciat pœnitentiæ fructus, fidejubeo vobis, quoniam pestilentia hæc omnis abscedet, & respiciens vos Dominus multiplicabit in temporalibus bonis. Verumtamen, ait, & hoc audite: iterum annuntio vobis, quod si beneficiis ingrati ad vomitum reversi fueritis, innovabitur plaga, duplicabitur pœna, & major in vobis ira deseviet. Factum est ita meritis, & orationibus sancti patris, quod ab illa hora cessaverunt clades, periere pericula, nec molestiæ quidquam lupi intulere, vel grandines; immo, quod majus est, si quando vici-

norum grando arva pervaderet, istorum terris appropinquans aut terminabatur quidem, aut in partem aliam divertebat. Data requie, multiplicati sunt nimis, nimisque repleti temporalibus bonis, sed effecti quod solet prosperitas; operiuntur siquidem crassitudine facies, & adipe temporalium, vel stercore potius excæcantur: tandem ad pejora relapsi obliti sunt Dei, qui salvavit eos. Non tamen impune, quia divinæ censura justitiæ lapsum minus vindicat, quam relapsum. Excitatur furor Dei contra eos, & reversis quæ discesserant malis, gladius insuper additus est humanus, & e cælo mortalitas imperata quammultos absumpsit: totum denique castrum flammis ultricibus concrematum est. Utique justum est, beneficiis terga vertentes in exitia devenire.

Post dies aliquot cum semel beatus pater de prædicta cella descenderet, fratribus, qui aderant, querula voce dixit: multa mala fecerunt homines Perusini vicinis suis, & elevatum est cor eorum ad ignominiam sibi. Verumtamen prope est ultio Domini, & manus ejus ad gladium ejus. Paucis autem elapsis diebus, surgit in fervore spiritus, & versus civitatem Perusium dirigit cursum. Liquido fratres perpendere potuerunt, aliquam visionem ipsum in cella vidisse. Deveniens ergo Perusium, populo congregato incepit prædicare; cumque milites in equis, ut assolet, * concurrerent, & in ludis militaribus arma tenentes verbum præpedirent, conversus sanctus ad eos ingemuit dicens: o miserorum hominum miseranda vecordia, quia non considerans, nec timens judicium Dei; sed audite quæ Dominus per me pauperculum vobis annuntiat. Dominus, inquit, exaltavit * vos super omnes, qui in circuitu vestro sunt; propter quod vicinis benigniores, Deo gratiores existere

stere deberetis: sed ingrati * gratiæ manu armata vicinos impetitis, occiditis, & vastatis. Dico vobis; non relinquetur inultum, sed ad graviorem punitionem faciet vos intestino bello Deus subruere ita, ut unus in alterum mutua seditione consurgat. Docebit indignatio, quia vos dignatio non instruxit. Non post multos dies oritur scandalum inter eos, corripiuntur arma in proximos, seviunt in milites populares, &, verso gladio, nobiles in plebejos; * ultimò tanta immanitate, ac cede certatum est, quod etiam vicini, quos offenderant, condolebant. Dignum laude judicium; nempe quoniam ab uno, & summo recesserant, necesse fuit, ut nec in eis unitas remaneret. Fortius in republica vinculum esse non potest, quam pius in Deum amor, sincera, & non ficta fides.

Illis diebus cum ad Cellam de Cortona vir Dei transiret, quædam nobilis mulier de castro, quod Volusianum dicitur, hoc audito, festinat ad illum, & longo cursu fatigata, quippe quia delicata erat nimis, & tenera, tandem pervenit ad sanctum; cujus laxitudinem, & interclusos anhelitus videns, miseratus pater sanctissimus dixit ad eam: quid tibi, domina, placet? At illa: pater, ut mihi benedicas. Et sanctus: nupta es, an innupta? Respondit dicens: pater, habeo virum valde crudelem, quem adversarium patior in servitio Jesu Christi; & iste mihi dolor præcipuus, quod bonam voluntatem, quam mihi Dominus inspiravit, marito præpediente, non exequor: unde quæro, sancte, ora pro ipso, ut divina misericordia humiliet cor illius. Miratur pater virilem in femina, senilem animum in puella, & pietate pertractus ait: vade, filia benedicta, & scias de viro tuo consolationem tibi proxime affuturam. Et ad-

 je-

jecit: dices ei ex parte Dei, & mea, quod nunc est tempus salutis, postmodum æquitatis. Benedictione accepta, revertitur mulier, invenit virum, denuntiat verbum. Cecidit subito super eum Spiritus sanctus, & novum factum de veteri cum omni mansuetudine respondere sic facit: domina, serviamus Domino, & salvemus animas nostras in domo nostra. Respondit uxor: videtur mihi continentia velut fundamentum quoddam in anima collocandum, & reliquæ tandem superædificandæ virtutes. Et hoc, inquit ille, mihi, sicut & tibi, placet. Exinde pluribus annis cœlibem vitam agentes, eodem die, unus matutinum holocaustum, alter quasi sacrificium vespertinum, feliciter migraverunt. Felix mulier, quæ sic herum mollificavit ad vitam. Impletur in ea illud Apostoli: * sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem. Sed tales, ut communi proverbio utar, possunt hodie digitis numerari.

Duo fratres venerunt aliquando de Terralaboris, quorum antiquior intulit multa scandala juniori. Erat, inquam, non socius, sed tyrannus. Junior vero omnia propter Deum * raro silentio substinebat. Cum autem venirent Assisium, & intrasset junior ille ad sanctum Franciscum, erat siquidem familiaris eidem, dixit inter alia sanctus: qualiter erga te socius tuus se habuit in hoc itinere? Qui respondit: utique satis bene, pater charissime. Cui sanctus: cave, frater, ne sub humilitatis specie mentiaris; scio enim, qualiter erga te se habuit: sed expecta modicum, & videbis. Miratus est perplurimum frater, quomodo tam absentia per spiritum cognovisset. Igitur non post multos (*dies*), contempta religione, foras arripitur qui scandalum fecerat fratri suo. Absque dubio perversitatis est signum, & deficientis sensus evidens ar-

argumentum, eadem via eamdem non habere cum bono comite voluntatem.

Iisdem diebus venit Assisium quidam nobilis puer de Luca, volens religionem intrare, qui repræsentatus sancto Francisco, flexis genibus preces cum lacrimis offerebat, ut eum reciperet. Intuens autem in eum vir Dei, statim cognovit per spiritum, spiritu illum non agi, dixitque illi: miser, atque carnalis, quia Spiritui sancto, & mihi mentiri posse confidis! carnaliter plangis, & cor tuum cum Deo non est; vade, inquit, quoniam nihil spiritualiter sapis. His dictis, nuntiant, ad ostium stare parentes quærentes filium capere, captumque reducere; & exiens foras ad illos tandem voluntarie rediit. Mirantur proinde fratres, Dominum in suo sancto laudantes.

Tempore, quo sanctus pater jacebat infirmus in palatio Episcopi Reatini, canonicus quidam nomine Gedeon lubricus, & mundanus infirmitate correptus, & doloribus undique circumseptus lectulo decubabat, qui faciens se deferri ante sanctum Franciscum rogat cum lacrimis, ut ab eo crucis signaculo consignetur; ad quem sanctus: cum vixeris olim secundum desideria carnis non veritus judicia Dei, quomodo te cruce signabo? Et intulit: ego te, ait, signo in nomine Christi; tu tamen scito te graviora passurum, si ad vomitum redieris liberatus. Et subdit: propter peccatum ingratitudinis semper pejora prioribus inferuntur. Signo itaque crucis in eum facto, statim qui contractus jacuerat, surrexit sanus, & in laudem (*Dei*) prorumpens, ego, ait, sum liberatus. Insonuerunt autem ossa renum ejus, audientibus multis, veluti cum manu ligna sicca franguntur. Paucis autem interlapsis temporibus Dei oblitus corpus impudicitiæ red*di*dit: qui cum sero quodam cœnaret in domo alteri-

rius concanonici sui, nocteque illa dormiret ibidem, subito super omnes corruit tectum domus; ceteris autem evadentibus mortem, solus (*ille*) miser interceptus, atque interemptus est. Nec mirum, si, ut sanctus dixit, secuta sunt eum pejora prioribus, cum de accepta venia gratum esse oporteat, & duplo displiceat facinus iteratum.

Manente sancto in eodem loco, frater quidam spiritualis de custodia Marsicana, qui gravibus tentationibus vexabatur, dixit in corde suo: oh! si unquam aliquid vel saltem parum de unguibus sancti Francisci haberem mecum, credo equidem tota hæc tentationum procella diffugeret, rediretque, Domino favente, tranquillum. Obtenta igitur licentia, ad locum se confert, causam uni de sociis sancti patris exponit. Cui respondit frater: non; mihi impossibile credo de unguibus tribuere, quoniam etsi aliquando eos ipsi præcidimus, jubet prohibens ne servemus. Illico acclamatur frater, & ad sanctum, qui eum quærebat, ire jubetur, (*qui dixit ei*): quæras mihi forfices, fili, quibus ungues meos protinus circumcidam. Profert ille ferrum, quod propter idipsum jam in manibus sumpserat, & prominentes cesuras excipiens, fratri, qui petierat, tradit; quas ille devote suscipiens conservat devotius, & statim ab omni impugnatione liber efficitur.

In eodem loco tunicula vetusta contectus pauperum pater dixit semel uni de sociis, quem suum statuerat guardianum: vellem, frater, si posses, ut pannum mihi pro una tunica invenires. Revolvit in mente sua frater hoc audiens, quomodo pannum tam necessario, tamque humiliter postulatum acquirat. In crastino autem summo diluculo procedit ad portam iturus ad villam pro panno: & ecce homo quidam

dam juxta ostium sedens, volens loqui illi, qui dixit ad fratrem: amore Dei accipe a me pannum pro sex tunicis, & unica quidem tibi retenta, reliquas pro anima mea distribue, sicut placet. Exhilaratus frater redit ad fratrem Franciscum, & cælitus factam oblationem denuntiat. Cui pater: accipe tunicas, quia in hoc missus est, ut meæ necessitati taliter subveniret. Gratias, inquit, illi, qui solus de nobis videtur esse sollicitus.

Commorantem beatum virum in heremitorio quodam juxta Reate medicus pro cura oculorum quotidie visitabat. Quadam vero die dixit sanctus ad suos: invitate medicum, & date illi optime manducare. Respondit ei guardianus dicens: pater, cum rubore dicimus, verecundamur ipsum invitare; tantùm nunc pauperes sumus. Respondit sanctus dicens: quid vultis, ut iterum dicam? Medicus, qui adstabat, dixit: & ego, fratres charissimi, penuriam vestram delitias reputabo. Festinant fratres, & omnem cellarii copiam mensæ imponunt, panis scilicet modicum, vini non multum, &, ut lautius ederent, parum leguminis coquina transmittit. Interim mensa Dei servorum mensæ compatitur, pulsatur hostium, accurritur protinus, & ecce mulier quædam canistrum offert plenum pulchro pane, piscibus, & pastillis gamarorum refertum, melle, & uvis desuper cumulatum. Exultat pauperum mensa, iis visis, & vilibus crastino reservatis, pretiosa hodie sumuntur in cibum. Medicus vero suspirando locutus est dicens: nec vos, fratres, sicut debetis, nec nos seculares hujus viri cognoscimus sanctitatem. Satiati denique non fuissent, nisi plus eos miraculum, quam ferculum satiasset. Sic paternus ille oculus nequaquam despicit suos, quin potius majori defectu mendicos major providentia nutrit. Largio-

giori mensa pauper pascitur, quam tyrannus, quanto Deus (*est*) homine profusior largitate.

Mos erat sancto Francisco integram diem solitaria in cella transigere, nec ad fratres reverti, nisi sumendi cibi necessitas perurgeret. Hinc tamen signatis horis cœnaturus exibat, quoniam edacior contemplationis fames totum sibi frequentius vendicabat. Contigit autem quandoque ad locum de Græcio duos fratres Deo dignam conversationem habentes a remotis venire: veniendi autem ratio tota videre sanctum, & benedictionem ejus diu optatam recipere. Venientes igitur, & non invenientes, quoniam de publico jam ad cellam redierat, contristati sunt miro modo, & quoniam exitus dubius longam dictabat moram, suis meritis hoc adscribentes desolati recedunt. Prosequentibus autem illos sociis beati Francisci, & consolantibus desolatos, cum jam a loco quasi jactu lapidis abscessissent, repente post eos sanctus inclamat, dixitque uni de sociis: dic fratribus meis, qui huc venerunt, quod respiciant ad me. Cumque dicti fratres verterent faciem ad illum, crucis eos signo signavit, & affectuosissime benedixit. At illi tanto lætiores effecti, quanto & proposito & * miraculum utilius consecuti, reversi sunt laudantes, & benedicentes Dominum.

Volens quandoque beatus Franciscus ad quamdam heremum pergere, ut ibidem liberius contemplationi vacaret, quia debilis erat non modicum, a quodam paupere viro ad equitandum obtinuit asinum; cumque diebus æstivis virum Dei sequendo montaneam conscenderet rusticus, asperioris, & longioris viæ itinere fatigatus, antequam perveniret ad locum, ardore sitis deficit, & lassatur. Clamat post sanctum instanter, & ut sui misereatur, exorat; mori se asse-

serit, nisi alicujus poculi beneficio recreetur. Sanctus Dei, qui afflictis semper erat compatiens, absque mora prosilivit de asino, & fixis in terra genibus palmas tetendit ad cœlum, orare non cessans, donec se sensit auditum: festina, inquit ad rusticum, & illic aquam vivam invenies, quam tibi hac hora misericorditer Christus de lapide bibendam produxit. Stupenda Dei dignatio, quàm servis suis tam facile se inclinat! Bibit rusticus aquam de petra orantis virtute, & poculum hausit de saxo durissimo. Aquæ decursus ibidem ante non fuit, nec, ut est diligenter quæsitum, deinceps potuit inveniri. Quid mirum, si sancto Spiritu plenus justorum omnium repræsentat in se gesta miranda? Nam qui specialis gratiæ munere Christo conjungitur, non magnum, sed cum reliquis sanctis similia operatur.

Sedebat ad mensam cum fratribus die quadam beatus Franciscus; aviculæ quædam mas, & femina veniunt, & (*de*) novorum educatione natorum sollicitæ, de mensa sancti quotidie micas pro voto suscipiunt. Exultat sanctus in talibus, blanditur illis, ut assolet, & de industria eis offert annonam. Die quadam pater, & mater filios offerunt fratribus, quasi eorum nutritos expensis, & assignantes pullulos fratribus ultra non apparent in loco. Mansuescunt pulli cum fratribus, & eorum manibus insidentes non ut hospites, sed ut accolæ versantur in domo, secularium hominum declinant aspectum, & fratrum tantùm se profitentur alumnos. Observat hoc sanctus, & stupet, fratresque invitat ad gaudium: videte, ait, quid fratres nostri pectusrubei fecerint, quasi ratione vigerent; dixerunt enim: ecce, fratres, vobis nostros præsentamus natellos, qui vestris nutriti sunt micis; disponite de illis, ut libet; ad alios nos la-

lares remisimus. Mansuescunt itaque ex toto cum fratribus, & unanimiter capiunt cibum; sed avaritia rumpit concordiam, dum minores persequitur majoris elatio. Saturatus namque major pro libitu reliquos repellit a cibo: videte, inquit pater, quid hic facit avarus: plenus ipse, ac satur famelicis fratribus invidet; mala * ob hoc morte necabitur. Verbum sancti confestim ultio sequitur. Super vasculum aquæ fratrum turbator ascendit, ut bibat, qui subito in aqua suffocatus interiit, nec gattus invenitur, nec bestia, quæ ausa fuerit sancti anathema contingere. Horrendum malum avaritia hominum, quando sic punitur in avibus. Timenda est & sanctorum sententia, quam tanta facilitate vindicta subsequitur.

Alio quodam tempore de fratre Bernardo, qui secundus in ordine frater extiterat, prophetice sic locutus est: dico vobis, quod fratri Bernardo dati sunt ad exercitium subtilissimi dæmones, & inter alios spiritus nequiores, quorum etsi semper invigilet studium, * ut stellam * faciant de cœlo corruere, alius tamen erit exitus rei. Tribulabitur quidem, stimulabitur, affligetur; sed tandem ex omnibus triumphabit. Et addidit: circa mortem ejus omni tempestate submota, omni tempore jam * mira tranquillitate, ac pace fruetur, cursuque consummato, feliciter migrabit ad Christum. Revera sic factum est: miraculis mors ejus inclaruit, & ad punctum, sicut vir Dei prædixerat, sic evenit; unde & fratres in ejus morte dixerunt: vere non fuit cognitus, dum viveret, frater iste. Sed hujus Bernardi laudes aliis narrandas relinquimus.

Dum maneret sanctus in monte Alvernæ cella reclusus, unus de sociis magno desiderio cupiebat habere de verbis Domini memorabile scriptum de

ma-

manu sancti Francisci breviter annotatum. Gravem enim, qua vexabatur, tentationem non carnis, sed spiritus credebat ex hoc evadere, vel certe levius ferre. Tali desiderio languens pavebat rem aperire patri sanctissimo; sed cui homo non dixit, spiritus revelavit. Quadam enim die vocat eum beatus Franciscus dicens: porta mihi cartam, & atramentum, quoniam verba Dei, & laudes ejus scribere volo, quæ meditatus sum in corde meo. Allatis protinus quæ petierat, scribit manu propria laudes Dei, & verba, quæ voluit, & ultimo benedictionem fratris, dicens: accipe tibi cartulam istam, & usque ad diem mortis tuæ custodias diligenter. Fugatur statim omnis illa tentatio; servatur littera, & in posterum miranda effecit.

In eodem fratre aliud sancti patris mirabile claruit; nam tempore, quo infirmus jacebat in palatio apud Assisium, dictus frater cogitavit apud se dicens: en morti appropinquat pater, & quamplurimum consolaretur anima mea, si post mortem haberem tunicam patris mei. Quasi cordis desiderium oris petitio fuerit, post statim vocat eum beatus Franciscus dicens: tibi trado tunicam istam; accipe eam, ut tua de cetero sit, quam ipse licet * feram, dum victito, tibi tamen cedat in morte. Miratur de tanta patris profunditate frater; tunicam tandem consolatus accepit, eamque postmodum in Franciam devotio sancta transvexit.

In ultimo suæ infirmitatis tempore nocturnis tenebris petrosillum comedere volens, humiliter petiit. Vocatus coquinarius, ut afferat, nihil in orto tunc se colligere (*posse*) respondit, dicens: petrosillos quotidie decerpsi, tantumque præcidi, quod legere quidquam inde etiam luce clara vix possum, quanto ma-

magis, obpansis nunc tenebris, discernere eos inter herbas alias non valebo. Cui sanctus: vade, frater, nec sit grave, & primas, quas manu contigeris, herbas afferto. Ivit frater in hortum, & agrestes herbas, quæ nihil videnti primitus occurrerunt, evellens, domum detulit. Aspiciunt fratres herbas silvestres, eisque diligenter revolutis, petrosillum frondosum, & tenerum inveniunt inter ipsas, de quo parum comedens sanctus, multum confortatus est. Dixit autem fratribus pater: fratres mei, primo verbo præceptum implete, nec expectetis iterandum quod dicitur; nihil enim impossibilitatis causemini, quoniam etsi super vires ipse mandarem, viribus obedientia non careret. Hucusque spiritus prophetiæ prærogativam spiritus commendavit.

Sancti viri mira quædam de se loqui sancti Spiritus instinctu quandoque coguntur, cum videlicet aut gloria Dei exigit revelare sermonem, aut in ædificationem proximi ordo postulat charitatis. Hinc est, quod beatus pater die quadam fratri cuidam, quem plurimum diligebat, retulit verbum istud, quod tunc de sibi familiari reportaverat secretario majestatis: hodie, inquit, est aliquis servus Dei super terram, propter quem, donec vixerit ipse, non permittit Deus famem super homines desevire. Nihil vanitatis habuit, sed sancta relatio, quam in ædificationem nostram verbis sanctis, modestis illa, quæ non quærit quæ sua sunt, sancta charitas eructavit; nec erat tam miræ dilectionis prærogativa Christi ad servum suum inutili silentio subticenda. Scimus enim omnes, qui vidimus, quam quieta, & pacifica, donec vixit Christi famulus, cucurrerint tempora, quanta exuberaverint omnium fertilitate bonorum. Non enim fames verbi Dei, cum prædicantium verba tunc tunc maxime

me fuerint plena virtute, cum auditorum corda cunctorum probabilia fuerint Deo; exempla sanctitatis refulgebant in religiosa imagine, nec hypocrisis dealbatorum adhuc infecerat sanctos tantos, nec etiam doctrina se transfigurantium curiositatem induxerat tantam: merito proinde bona * temporalia abundabant, cum sic æterna forent vere omnibus in amore. Sublato siquidem illo, verso penitus ordine, immutata sunt omnia; nam bella, & seditiones invaluere ubique; & diversarum mortium strages subito regna plura pervasit. Famis ergo immanitas se longe lateque diffudit, & ipsius crudelitas, quæ rerum omnium acerbitates exuperat, absumpsit quammultos. Omnia enim necessitas tunc vertit in cibum, & quæ brutis non edere usus fuit, humanis conficienda dentibus ingerebat. Nucum siquidem testis, & arborum corticibus conficiebantur panes, nec filii mortem, ut loquamur mitius, sicut confessione * cujusdam claruit, fame compulsa paterna pietas doluit. Sed ut liquido clareat, quis servus fuerit ille fidelis, pro cujus amore animadversio divina manum suspenderit a vindicta, beatus pater Franciscus post mortem suam paucis elapsis diebus * fratri, cui vivens futuram prædixerat cladem, se illum fore Dei famulum manifeste detexit. Nam nocte quadam cum frater ille dormiret, clara eum voce vocavit dicens: frater, jam venit fames, quam, donec viverem ego, venire super terram Dominus non permisit. Excitatur frater ad vocem, retulit postea cuncta per ordinem. Tertia vero nocte post hæc iterum illi sanctus apparuit, & verba similia replicavit.

Extraneum videri nemini debet, si propheta nostri temporis talibus privilegiis enitebat; nimirum terrenarum caligine rerum solutus, carnisque volupta-

ptatibus * subditis, liber * volabat intellectus ad summa, purus ingrediebatur in lucem. Sic lucis æternæ irradiatus fulgoribus a Verbo trahebat, quod resonabat in verbis. Heu! quantum hodie dissimiles sumus, qui tenebris involuti etiam necessaria ignoramus! Qua credis ex causa, nisi quia carnis amici ipsi quoque inserimur pulveri mundanorum? Nempe si corda nostra cum manibus levaremus in cœlum, si eligeremus suspendium in æterna, sciremus forsitan quam nescimus Deum, & nos. In cœno vesaniæ cœnum videre necesse est; cœlo oculum inhærentem impossibile est cœlestia non videre.

De paupertate.

IN valle lacrimarum positus pater ille beatus communes filiorum hominum opes inopes dedignatus, celsioris siquidem ambitiosus fastigii de omni corde suo inhiat paupertati. Hanc Filio Dei familiarem attendens, jam jamque toto orbe repulsam studet charitate perpetua desponsare. Amator ergo factus formæ illius ut uxori fortius inhæreret, ac duo essent in uno spiritu, non solum patrem, matremque reliquit, verum etiam universa submovit; proinde castis eam stringit amplexibus, nec ad horam patitur non esse maritus. Hanc filiis suis dicebat perfectionis viam, hanc æternarum divitiarum pignus, & arrham. Nemo tam auri, quam ipse cupidus paupertatis, nec thesauri custodiendi sollicitior ullus, quam ille hujus evangelicæ margaritæ. In hoc præcipue suus offendebatur aspectus, si quidquam domi, forisque videret in fratribus paupertati contrarium. Revera ipse a principio religionis usque ad mortem tunica sola, cordula, & femoralibus dives nihil aliud habuit.

buit. Indicabat ejus habitus pauper * ubi suas divitias aggregaret; hinc lætus, hinc securus, hinc expeditus accurrit; gaudebat perituras gazas centuplo commutasse.

De paupertate domorum.

DOcebat suos habitacula paupercula facere, ligneas, non lapideas, easque vili schemate casellas erigere. Sæpe vero de paupertate sermonem faciens ingerebat fratribus evangelicum illud: vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem Dei non habuit, ubi caput reclinaret.

Quodam tempore cum apud sanctam Mariam de Portiuncula teneri deberet capitulum, & jam tempus instaret, considerans * populus Assisii domum ibi facere, nesciente patre, & absente viro Dei, domum pro capitulo citissime construunt; quo tandem reversus pater, domum aspexit, & moleste ferens non molliter doluit. Mox ad eliminandam ædem primus assurgit, tectum conscendit, & lateres cum tegulis manu valida subruit; jubet etiam fratres ascendere, & monstrum paupertati oppositum eminus abrogare; dicebat enim, cito expandendum per ordinem, & & accipiendum omnibus in exemplum quidquid in loco illo arrogantius videretur. Hanc ergo domum funditus evertisset, nisi milites, qui adstabant, eam communitatis, & non fratrum dicentes, fervori sui spiritus obstitissent.

De Verona quodam tempore rediens, & per Bononiam transire volens, audit fratrum domum noviter ibi esse constructam, qui eo quod fratrum domum verbum insonuit, gressum vertit, & Bononiam non accedens aliunde pertransiit. Mandat deni-

que

que fratribus domum festinanter exire; propter quod, relicta domo, etiam infirmi non remanent, sed ejiciuntur cum aliis, nec redeundi licentia datur, donec dominus Ugo tunc Ostiensis Episcopus, & in Lombardia Legatus domum prædictam suam esse prædicando proclamat. Testimonium perhibet, & scribit hoc ille, qui tunc de domo ægrotus ejectus fuit.

Nolebat locellum aliquem fratres inhabitare, nisi certus ad quem proprietas pertineret, constaret patronus. Leges enim peregrinorum in filiis semper quæsivit, sub alieno videlicet colligi tecto, pacifice pertransire, sitire ad patriam. Nam & in heremo Sartiani cum interrogatus frater a fratre unde veniret, respondisset, a cella fratris Francisci, hoc sanctus audito, respondit: ex quo Francisci nomen cellæ imposuisti appropriians eam mihi, alium sibi quæras habitatorem; nam ipse in ea non morabor de cetero. Dominus, ait, quando stetit in deserto, ubi oravit, & jejunavit quadraginta diebus, non cellam ibi fieri fecit, nec aliquam domum, sed sub saxo montis permansit. Sequi cur non possumus inferiora præscripta, nihil proprietatis habendo, licet præter usum domorum vivere non possimus?

De paupertate utensilium.

NOn solum domorum arrogantiam odiebat homo iste, verum domorum utensilia multa, & exquisita plurimum perhorrebat. Nihil in mensis, nihil in vasis, quo mundi recordaretur, amabat, ut omnia peregrinationem, omnia cantarent exilium.

Factum est quodam die Paschæ, ut fratres in heremo Græcii mensam accuratius solito albis, & vitreis præpararent. Descendit autem pater de cella,
ve-

venit ad mensam, conspicit alto sitam, vaneque ornatam; sed ridenti mensæ nequaquam arridet. Furtim, & pedetentim retrahit gressum, capellum cujusdam pauperis, qui tunc aderat, capiti suo imponit, & baculum manu gestans egreditur foras. Expectat foris ad ostium, donec incipiant fratres; siquidem soliti erant non expectare ipsum, quando non veniret ad signum. Illis incipientibus manducare, clamat verus pauper ad ostium: amore domini Dei facite, inquit, eleemosynam isti peregrino pauperi, & infirmo. Respondent fratres: intra huc, homo, illius amore, quem invocasti. Repente ingreditur, & sese comedentibus offert. Sed quantum stuporem credis peregrinum civibus intulisse? Datur petenti scutella, & solo solus recumbens discum ponit in cinere: modo sedeo, ait, ut frater Minor; & ad fratres: magis nos exempla paupertatis Filii Dei quam ceteros religiosos cogere debet. Mensam vidi paratam, & ornatam, & pauperum ostiatim euntium non esse cognovi. Similem hunc fuisse peregrino illi; qui solus erat in Jerusalem eodem die, facti series probat; cor nihilominus ardens in discipulis, dum loqueretur, effecit.

In libris testimonium Dei quærere, non pretium, ædificationem, non pulchritudinem edocebat, paucos tamen haberi volebat, eosdemque ad fratrum egentium necessitatem paratos; unde cum quidam Minister libros ambitiosos, multumque valentes ejus licentia retinendos expeteret, audivit ab ipso: librum evangelii, quod promisimus, pro tuis libris perdere nolo. Tu quidem quod volueris, facies; (*sed*) mea non fiet licentia.

De paupertate lectorum .

IN stratis, & lectis ita demum abundabat copiosa paupertas, ut qui super paleas panniculos semisanos haberet, pro thalamo reputaret; unde accidit tempore, quo fiebat capitulum ad sanctam Mariam de Portiuncula, quod dominus Ostiensis cum turba militum, & clericorum illuc ad visitandos fratres perrexit, qui videns, quomodo fratres jacebant in terra, & lectos considerans, quos ferarum cubilia crederes, durissime illacrimans coram omnibus dixit: ecce hic dormiunt fratres. Et adjecit: de nobis vero miseris quid erit, qui tanta superfluitate abutimur? Omnes, qui aderant, ad lacrimas usque compuncti plurimum ædificati discedunt. Hic Ostiensis ille fuit, qui tandem ostium maximum in Ecclesia factus semper * adstitit (*beato*) patri, donec hostiam sacram animam illam beatam cælo refudit. O pius portus, o viscera charitatis! In alto positus dolebat alta merita non habere, cum revera sublimior esset virtute, quam sede.

Quoniam de lectis fecimus mentionem, occurrit aliud quiddam fortasse utile recitatu. A tempore, quo sanctus iste conversus ad Christum oblivioni tradidit quæ sunt mundi, noluit jacere in cultra, nec ad caput habere de penna pulvinar; hujus vero districtionis repagulum nec infirmitas, nec forense hospitium infringebat. Contigit autem in heremo Græcii oculorum infirmitate plus solito prægravatum cogi contra velle ad usum modici pulvinaris; primæ ergo noctis vigilia matutina vocat sanctus socium, & dicit illi: non potui, frater, hac nocte dormire, nec ad orandum erectus persistere; tremit caput, genua

nua collabuntur, & tota concutitur machina corporalis, uti comedissem panem de lolio. Credo, inquit, quod diabolus maneat in hoc pulvinari, quod ad caput habeo: tolle illud, quia diabolum ad caput ulterius nolo. Querulo * murmuri patris compatitur frater, & projectum ad se pulvinar accipit, ut asportet. Exiens itaque, subito loquelam amittit, & tanto orrore premitur, ac ligatur, quod nec pedes de loco movere, nec brachia quoquam ducere prævalet. Post modicum a sancto, qui hoc cognovit, vocatus liber efficitur, redit, & narrat quæ passus est; cui dixit sanctus: in sero cum dicerem completorium, liquido cognovi, diabolum venire ad cellam. Et rursus: multum astutus, & subtilis ingenii noster est inimicus, qui cum intus in anima nocere non possit, saltem corpori præstat materiam murmurandi. Audiant qui pulvillos sub omni latere præparant, ut quæcumque cadant, excipiantur in mollibus. Libenter sequitur opulentiam rerum diabolus, lectis pretiosis gaudet assistere, præsertim ubi necessitas non cogit, & professio contradicit. Nec minus antiquus serpens nudum hominem fugit, sive spernens contubernium pauperis, sive pavens altitudinem paupertatis. Si attendat frater plumis subesse diabolum, * contentum erit palea caput suum.

De exemplis contra pecuniam.

Verùm summopere amicus Dei cuncta, quæ sunt mundi, despiciens, super omnia tamen execrabatur pecuniam. Inde illam a principio suæ conversionis præcipue vilipendit, & tamquam ipsum diabolum se sequentibus semper innuit fugiendam: hæc ab ipso erat solertia data suis, ut stercus, & pecuniam

uno amoris pretio ponderarent. Accidit ergo die quadam, ut secularis quidam ecclesiam sanctæ Mariæ de Portiuncula oraturus intraret, qui causa oblationis pecuniam deposuit juxta crucem, quam, illo recedente, frater unus sua manu contingens in fenestram projecit. Pervenit ad sanctum quod fecerat frater; deprehensum ille se videns currit ad veniam, & humi prostratus se offert ad verbera. Arguit illum sanctus, & de pecunia tacta durissime increpat, jubet eum ore proprio de fenestra levare pecuniam, & extra septa loci ipsam ore suo super stercus ponere asininum; dumque implet jussum frater ille gratanter, timor replet audientium corda cunctorum. Contemnunt omnes magis de cetero sic stercori comparatum, & ad contemptum ejus novis exemplis quotidie animantur.

Pergentes quandoque insimul duo fratres, cuidam hospitali leprosorum approximant, reperiunt in via denarium, gressum figunt, disceptant quid de stercore sit agendum. Tentat unus eorum ridens conscientiam fratris denarium tollere, (*pro*) leprosis pecuniæ famulis offerendum. Prohibet eum socius ut falsa pietate deceptum, inculcans * temerario verbum regulæ, quo satis elucet, velut pulverem inventum denarium conculcari debere. Indurat ille mentem ad monita, nam semper ex more duræ cervicis fuit, spernit regulam, inclinatur, & accipit nummum, sed divinum non evadit judicium; perdit extemplo loquelam, frendet dentibus, loqui non prævalet. Sic pœnam prodit insanus; sic ultio docet patris legibus obtemperare superbum. Tandem fœtore projecto, polluta labia aquis pœnitentiæ lota solvuntur in laudem: verum proverbium est, corrige stultum, & erit amicus.

Vi-

Videns aliquando vicarius sancti frater Petrus Cathanii turbis fratrum forensium sanctam Mariam de Portiuncula frequentari, nec ad providendum in necessariis eleemosynas abundare, dixit ad sanctum Franciscum: chare frater, quid faciam, dum catervatim undique confluentibus fratribus, non habeo quo sufficienter provideam? Placeat, oro te, quod intrantium novitiorum res aliquæ reserventur, ad quas expendendas recurrant tempore opportuno. Respondit sanctus: absit hæc pietas, frater charissime, ut pro quovis homine impie agatur in regulam. Et ille: quid igitur faciam? Altare, inquit, spolia Virginis, & vanum aufer ornatum, cum aliter indigentibus non poteris subvenire. Crede mihi; gratius habebit evangelium filii servari sui, * & spoliari altare, quam altare vestitum, filiumque contemptum. Dominus mittet qui ornatum, * quem nobis commodavit, restituat.

Transeunte aliquando viro Dei cum socio per Apuliam prope Barum, invenit in via bursam magnam denariis tumescentem, quæ funda negotiatorum vocabulo nuncupatur. Monetur a socio sanctus, & instanter inducitur, ut bursa tollatur e terra, & pecunia pauperibus erogetur; attollitur pietas in egenis, & in erogatione ipsius misericordia commendatur. Recusat sanctus id penitus se facturum, & commentum affirmat fore diaboli: non licet, inquit, fili, alienum auferre, peccati pœna, non meriti gloria est aliena donare. Recedunt de loco, festinant iter perficere cœptum; sed nondum quiescit frater vacua pietate delusus, addit adhuc prevaricationem suggerere. Acquiescit sanctus redire ad locum, non ut fratris impleat votum, sed ut fatuo divinum ostendat mysterium. Advocat juvenem quemdam, qui su-

super puteum sedebat in via, ut in ore duorum, vel trium testium Trinitatis clareat sacramentum. Reversis jam tribus ad fundam, eam tumidam vident: prohibet sanctus quemquam illorum appropinquare, ut orationis virtute dæmonis prodatur fallacia. Recedens inde quantum jactus est lapidis, orationi sacræ incumbit: rediens ab oratione jubet fratrem levare bursam, quæ, ipso exorante, pro pecunia colubrum continebat. Tremit frater, & stupet, & nescio quid jam præsentiens alia, quam solito, animo volvit. Timore tandem obedientiæ sanctæ dubietatem * abigens cordis bursam manibus capit, & ecce serpens non modicus de bursa exiliens diabolicam deceptionem fratri monstravit; & ait sanctus ad eum: pecunia servis Dei, o frater, nihil aliud est, quam diabolus, & coluber venenosus.

De paupertate vestimentorum.

INdutus homo iste virtute ex alto plus intus igne calescebat divino, quam foris corporeo tegumento. Execrabatur vestitos triplicibus, & qui præter necessitatem mollibus utebantur in ordine. Necessitatem vero, quam non ratio, sed voluptas ostentat, signum extincti spiritus asserebat: spiritu, inquit, tepido, & pedetentim a gratia frigescente, necesse est, carnem, & sanguinem quæ sua sunt quærere. Quid enim, ait, restat, animâ non inveniente delitias, nisi ut caro convertatur ad suas? & tunc animalis appetitus necessitatis articulum palliat, tunc sensus carnis conscientiam format. Subdebatque: adsit fratri nostro vera necessitas, quævis eum indigentia tangat; si satisfacere properat, eamque a se longe repellere, quid mercedis accipiet? incidit quædam

oc-

occasio meriti, sed displicuisse sibi studiose probavit. His, & similibus ignotos necessitatibus configebat, cum ipsas patienter non ferre nihil aliud sit, quam Ægyptum repetere. Denique nulla vult occasione plures duabus tunicas fratres habere, quas tamen consutis petiis resarcire concedit: exquisitos pannos horrere jubet, & contraria facientes acerrime coram omnibus mordet; atque ut tales suo exemplo confunderet, super tunicam propriam rudem consuit saccum; in morte etiam exequialem tunicam vili sacco petiit operiri. Fratribus autem, quos urgeret infirmitas, seu necessitas alia, mollem subtus ad carnem tunicam indulgebat, ita tamen, quod foris in habitu asperitas, & vilitas servaretur; dicebat enim: tantùm adhuc laxabitur rigor, dominabitur tepor, quod filii pauperis patris etiam sortulaticos portare, colore solum mutato, minime verebuntur. Non tibi, pater, mentimur filii alieni, sibi potius nostra mentitur iniquitas. Ecce enim luce clarius innotescit, & crescit in dies.

Nonnunquam etiam hæc ingeminabat sanctus: quantum fratres declinabunt a paupertate, tantum mundus declinabit ab eis, & quærent, inquit, & non invenient; sed si dominam meam paupertatem complexi fuerint, mundus eos nutriet, quia mundo dati sunt ad salutem. Et iterum: commercium est inter mundum, & fratres; debent ipsi mundo bonum exemplum, debet mundus eis provisionem necessitatum. Quando ipsi retraxerint bonum exemplum fide mentita, retrahet mundus manum justa censura. Paupertati cavens homo Dei multitudinem metuebat, quam etsi non res, tamen species divitem monstrat; unde dicebat: o si fieri posset, poterit, inquam, ut mundus perraro fratres Minores aspiciens (*de*) paucitate mi-

miretur! Indissolubili itaque vinculo dominæ paupertati connexus non præsentem, sed futuram ejus dotem expectat. Psalmos, qui paupertatem sonant, ut illud, patientia pauperum, &, videant pauperes, & lætentur, ferventiori affectu, & lætiori jubilo decantabat.

De petenda eleemosyna.

Pater sanctus utebatur eleemosynis ostiatim quæsitis multo libentius, quam oblatis; verecundiam mendicandi inimicam saluti dicebat, verecundiam in mendicando eam, quæ pedem non retrahit, sanctam esse confirmans; nasci ruborem in tenera fronte laudabat, timore confundi non ita. Nonnunquam suos ad petendam eleemosynam hortans his utebatur verbis: ite, inquit, quoniam hac novissima hora fratres Minores commodati sunt mundo, ut electi in eis compleant unde a judice commendetur quod uni fecistis ex fratribus meis minoribus, mihi fecisti; unde privilegiatam (*a*) magno propheta dicebat religionem, quæ titulum nominis ejus tam evidenter expressit. Ideoque volebat fratres non solum in civitatibus, sed in heremis commanere, ubi cunctis merendi tribueretur materia, & excusationis velamen reprobis tolleretur.

Ne vel semel sanctam illam sponsam offenderet, hoc facere solitus erat servus excelsi. Si quando invitatus a dominis mensis esset profusioribus honorandus, prius per propinquas vicinorum domos panum fragmenta quærebat, ac deinde sic ditatus inopia festinabat accumbere. Interrogatus quandoque cur faceret istud, respondebat, pro feudo ad horam concesso hæreditatem stabilem se relinquere nolle. Paupertas, inquit, est, quæ hæredes, & reges regni cælorum instituit, non falsæ vestræ divitiæ. Cum

Cum venerandæ memoriæ Papam Gregorium adhuc in minori officio constitutum visitaret quadam vice sanctus Franciscus, instante jam hora comestionis, pro eleemosynis vadit, & rediens frusta nigri panis super Episcopi mensa componit; quo viso, aliquantulum verecundatur Episcopus, maxime propter convivas noviter invitatos. Acceptas autem eleemosynas pater militibus, & cappellanis convescentibus læto vultu distribuit, quas universi mira devotione suscipiunt, alii comedentes, alii ob reverentiam reservantes. Finita comestione, surrexit Episcopus, & introrsum virum Dei assumens, elevatis brachiis amplexatus est eum: mi frater, inquit, cur fecisti mihi verecundiam in domo, quæ tua est, & fratrum tuorum, ut pro eleemosynis ires? Ad quem sanctus: honorem potius vobis exhibui, dum majorem dominum honoravi; siquidem beneplacitum est Deo in paupertate, & ea maxime, quæ mendicitas voluntaria est. Ego autem regalem habeo dignitatem, & nobilitatem insignem illum sequi Dominum, qui cum esset dives, pro nobis egenus factus est. Et addidit: plures delitias sumo de paupere mensa, quæ parvis eleemosynis occupatur, quam de magna, in quibus fercula, quorum vix est numerus. Exinde plurimum ædificatus Episcopus dixit ad sanctum: fili, quod bonum est in oculis tuis, fac, quia Dominus tecum est.

Nonnunquam vero se ipsum exercitans, & fratrum verecundiæ parcens ipse solus in principio pro eleemosynis discurrebat. Videns autem plures vocationem suam non debite attendentes, semel aliquando dixit: charissimi fratres, Dei Filius nobilior nobis erat, qui pro nobis se fecit pauperem in hoc mundo. Suo amore viam paupertatis elegimus: non debemus confundi pro eleemosynis ire, arrham cælestis hære-

hæreditatis erubescere nequaquam regni hæredibus convenit. Dico vobis, multos nobiles, & sapientes nostræ congregationi jungendos, qui pro honore ducent eleemosynas mendicare. Vos igitur, qui estis illorum primitiæ, lætamini, & gaudete, nec renuatis facere quæ sanctis illis facienda transmittitis.

Dicebat sæpe beatus Franciscus, quod verus frater Minor non multum (*ruboris*) subire deberet, quando pro eleemosynis iret; & quanto nobilior filius meus est, tanto sit promptior ad eundum, quoniam taliter ei merita cumulantur. Aderat in quodam loco frater quidam ad eleemosynam nullus ad mensam plures, quem sanctus attendens ventris amicum, fructus participem, laboris expertem, sic semel intulit ei: vade viam tuam, frater musca, quoniam vis comedere sudorem fratrum tuorum, & esse otiosus in opere Dei. Similis es fratri apum, qui laborem apum non substinens mella vult comedere primus. Deprehensam carnalis homo suam ingluviem noscens, mundum, quem nondum dereliquerat, repetit. Exivit namque religionem, & qui nullus ad eleemosynam fuerat, nullus jam frater; (*&*) qui plures ad mensam, pluribus dæmon efficitur.

Alio tempore apud Portiunculam cum frater quidam rediret de Assisio cum eleemosyna, propinquus jam loco cœpit in cantum prorumpere, & Dominum alta voce laudare. Quo audito, repente exilit sanctus, accurrit foras, & osculato fratris humero, sacculum suo imponit: benedictus, inquit, sit frater meus, qui promptus vadit, humilis quærit, gaudens revertitur.

Contigit beatum Franciscum infirmitatibus plenum, & jam fere ad extrema vergentem in loco Noceriæ requiri a populo Assisii nuntiis suis solemnibus

nibus destinatis, ne gloriam suam alteri darent de corpore viri Dei. Cumque milites reverenter in equis ipsum transveherent, devenerunt ad villam quamdam pauperrimam nomine Satrianum, ubi cum fames, & hora cibi expeterent, euntes, & nihil venale invenientes milites redierunt ad beatum Franciscum dicentes: oportet, ut des nobis de eleemosynis tuis, quoniam nihil habere possumus ad emendum. Respondit sanctus, & dixit: ideo non invenitis, quia in vestris muscis plus, quam in Deo confiditis; muscas nempe denarios vocavit. Sed revertimini, ait, per domos, quas circuistis, & amorem Dei pro denariis offerentes, humiliter eleemosynam petite. Nolite erubescere, quoniam universa in eleemosynam concessa sunt post peccatum, dignisque, & indignis eleemosynarius ille magnus clementi pietate largitur. Ponunt erubescentiam milites, & eleemosynas prompte petentes, plura Dei amore, quam denariis emunt; siquidem cum hilaritate certatim cuncti dedere, nec invaluit fames, ubi paupertas opulenta prævaluit.

In eleemosynarum datione animarum lucrum potius quàm carnis subsidium requirebat, & non minus in dando, quam in accipiendo se ipsum ponebat ceteris in exemplum. Cum enim apud Alexandriam Lombardiæ verbum Dei prædicaturus accederet, & a quodam viro timente Deum, famæque laudabilis devote fuisset susceptus hospitio, rogatus ab eo, ut propter sancti evangelii observantiam de omni apposito manducaret, annuit benigne hospitis devotione devictus. Accurrit ille festinus, & caponem septennem studiose homini Dei præparat manducandum. Sedente ad mensam pauperum patriarcha, & familia jucundante, extemplo adest ad ostium

filius

filius belial omni gratia pauper, rerum oportunarum simulans paupertatem. Proponit sagaciter amorem Dei eleemosynam expetendo, & voce lacrimabili propter Deum sibi postulat subveniri. Recognoscit sanctus nomen super omnia benedictum, & dulcius sibi melle; gratissime membrum suscipit avis appositæ, ac pani suppositum petenti transmittit. Quid plura? Reservat infelix datum, ut sancto inferat opprobrium. In crastinum populo congregato, sanctus more suo prædicat verbum. Mugit subito sceleratus ille, & membrum caponis ostendere nititur omni plebi: ecce, garrit, qualis est Franciscus iste, qui prædicat, quem honoratis ut sanctum; videte omnes (*carnes*,) quas mihi sero, dum comederet, dedit. Increpant illum pessimum universi, & velut dæmone plenum omnes objurgant; piscis revera omnibus apparebat quod nitebatur ille asserere membrum fore caponis. Nam & ipse miser obstupefactus miraculo compulsus est confiteri quod ceteri fatebantur. Erubuit tandem infelix, & facinus deprehensum pœnitentia diluit, coram omnibus veniam postulavit a sancto, exponens quam habuit nefariam voluntatem. Redeunt carnes ad suam speciem, postquam rediit prævaricator ad mentem.

De renuntiantibus seculo.

Docebat sanctus venientes ad ordinem ante tradere mundo libellum repudii, prius sua foris, postea se intus Deo offerre. Nonnisi expropriatos, & nihil penitus retinentes ad ordinem admittebat tum propter verbum sancti evangelii, tum ne forent in scandalum loculi reservati. Contigit in Marchia Anconitana post prædicationem sancti venire quemdam ad

ad ipsum humiliter introitum ordinis postulantem; ad quem sanctus: si vis pauperibus jungi, mundi pauperibus prius tua distribue. Quo audito, perrexit homo, & ductus amore carnali sua suis dispersit, nihilque pauperibus. Factum est, cum rediret, & liberalem illam munificentiam sancto referret, irridens pater dixit: vade viam tuam, frater musca, quoniam nondum existi de domo, & cognatione tua. Consanguineis tuis tua dedisti, & defraudasti pauperes, dignus non es pauperibus sanctis; incepisti a carne, ruinosum fundamentum spirituali fabricæ collocasti. Rediit animalis homo ad suos, & repetiit sua, quæ pauperibus derelinquere nolens, virtutis propositum citius dereliquit. Multos hodie talis miseranda distributio fallit, temporali exordio vitam beatam quærentes. Neque enim quisquam propterea se Deo consecrat, ut suos divites faciat, sed ut pretio miserationis peccata redimens fructu boni operis vitam acquirat. Sæpe enim, si fratres egerent, potius ad alios recurrere, quam ad intrantes ordinem docuit, primo quidem propter exemplum, deinde ad vitandam omnem turpis commodi speciem.

De quadam visione, quæ facit ad paupertatem. 3-27

LIbet hujus sancti visionem referre memoria dignam. Nocte quadam longa tandem oratione conclusa, lente soporatus obdormit. Introducitur anima illa sancta in sanctuarium Dei, videtque per somnum inter alia dominam quamdam sic se habentem, caput aureum videbatur, argentea pectus, & brachia, venter chrystallinus, & deinceps in infimis ferrea; alta erat statura, subtili compage hac regula coaptata; verumtamen egregiæ formæ domina mantello sordi-

dido tegebatur. Mane surgens beatus pater, sancto homini fratri Pacifico recitat visionem, non tamen elucidat quid * portendat. Hanc etsi multi fuerint interpretati pro libitu, non abs re credo prædicti Pacifici interpretationem tenere, quam in ipso auditu suggessit ei Spiritus sanctus. Hæc, inquit, domina egregiæ formæ formosa anima sancti Francisci est: caput aureum contemplatio, & sapientia æternorum: pectus, & brachia de argento eloquia Domini sunt corde meditata, & opere adimpleta: rigida chrystallus sobrietatem, splendida castitatem designat: ferrum summa perseverantia est: porro sordidum mantellum despectum corpusculum crede, quo anima pretiosa contegitur. Multi attamen spiritum Dei habentes dominam istam velut sponsam patris intelligunt paupertatem: istam, inquiunt, fecit gloriæ præmium auream, famæ præconium argenteam, una foris, & intus absque loculis professio chrystallinam, finalis perseverantia ferream; huic autem præclaræ dominæ mantellum sordidum animalium hominum reputatio texuit. Plures oraculum istud religioni coaptant, successionem temporis cursu Danielis sequentes; sed ad patrem pertrahere hinc maxime liquet, quod arrogantiam vitans interpretari penitus noluit. Et quidem si stillasset ad ordinem, non muto silentio pertransisset.

*De * compassione sancti Francisci ad pauperes.*

HIc vir quantæ compassionis ad pauperes fuerit, quæ valeat lingua narrare? Sane clementiam habebat ingenitam, quam superinfusa pietas duplicabat. Itaque liquescebat animus Francisci ad pauperes, & quibus non poterat manum, exhibebat affectum; quid-

quid

quid defectus, quidquid penuriæ in quoquam cernebat, reduci mente, ac celeri conversione regerebat in Christum; sic filium pauperis dominæ legebat in pauperibus cunctis, nudum corde gerens quem illa nudum in manibus. At vero cum omnem a se relegasset invidiam, sola carere non potuit invidia paupertatis; si quidem pauperiorem se ipso videret, protinus invidebat, & æmula paupertate concertans vinci se timebat in illo. Accidit die quadam, cum prædicando vir Dei discurreret, pauperculum quemdam obvium habere in via, cujus cum nuditatem conspiceret, compunctus ad socium vertitur dicens: magnam verecundiam intulit nobis hujus inopia, & nostram paupertatem plurimum reprehendit. Cui respondit socius: qua ratione, frater? Et sanctus lamentabili voce respondit: pro meis divitiis, pro mea domina paupertatem elegi, & ecce relucet magis in isto. An ignoras, quod per totum mundum insonuit extra nos pro Christo nos pauperes esse? Sed aliter se habere, pauper iste convincit. O invisa invidia! o æmulatio filiis æmulanda! * non hæc illa est, quæ de alienis bonis affligitur; non illa, quæ solis radiis obscuratur; non illa, quæ pietati opponitur; non illa, quæ livore torquetur. Putas evangelicam paupertatem non habere aliquid invidendum? Christum habet, & per ipsum in omnibus omnia. Quid redditibus inhias, clerice hodierne? Crastino scies divitem fuisse Franciscum, cum in manu tua redditus invenies tormentorum.

Alia suæ prædicationis die quidam pauperculus, & infirmus venit ad locum; cujus duplex incommodum miseratus, inopiam scilicet, & languorem cœpit cum socio de paupertate habere sermonem, cumque patienti compatiens jam in affectum cordis illius tran-

transisset, dixit socius sancti ad eum: frater, verum est ipsum pauperem esse, sed forsitan in tota provincia non est ditior voluntate. Increpat eum illico sanctus, & culpam dicenti sic dixit: festina cito, & exue te tunicam tuam, & ad pauperis pedes projectus culpabilem te proclama, nec solum veniam poscas, immo ejus orationem afflagita. Paruit, & viro satisfecit, & rediit; cui dixit sanctus: cum pauperem vides, o frater, speculum tibi ponitur domini, & pauperis matris ejus; in infirmis similiter infirmitates, quas pro nobis assumpsit, considera. Eja semper mirrhæ fasciculus commorabatur (*cum*) * Francisco; semper respicit in faciem Christi sui; semper virum dolorum, & * scientem infirmitates attrectat.

Accidit apud Celanum tempore hyemali, ut sanctus Franciscus pannum in modum mantelli haberet plicatum, quem Tyburtinus quidam fratrum amicus commodaverat ei; & cum esset in palatio Episcopi Marsicani, occurrit ei vetula quædam eleemosynam petens. Confestim pannum solvit a collo, & licet alienum vetulæ pauperi donat dicens: vade, fac tibi tunicam, quoniam satis eges. Arridet vetula, & stupefacta, nescio timore an gaudio, pannum sumit e manibus, currit velocius, & ne mora periculum repetitionis trahat, forficibus scindit. Cum autem non inveniret præcisum pannum sufficere tunicæ, primam benignitatem experta redit ad sanctum, indicans in panno defectum. Vertit sanctus ad socium oculos, qui tantundem panni gerebat ad dorsum: audis, inquit, frater, quid hæc paupercula dicit? Amore Dei toleremus algorem, & pauperculæ (*da*) pannum, ut tunicam compleat. Dederat ipse, donat & socius, & uterque nudus remanet, ut vetula vestiatur.

Il-

Illo tempore cum reverteretur de Senis, pauperem quemdam obvium habuit, dixitque socio sanctus: oportet, frater, ut reddamus mantellum pauperculo, cujus est; mutuo accepimus ipsum, donec pauperiorem invenire contingeret. Socius considerans patris necessitatem, pertinaciter obsistebat, ne provideret aliis, se neglecto; cui sanctus: ego fur esse nolo; pro furto nobis imputaretur, si non daremus magis egenti. Destitit * ille, tradidit iste mantellum.

Simile contigit apud Cellam de Cortona. Portabat beatus Franciscus novum mantellum, quem pro ipso fratres studiose quaesierant: venit pauper ad locum uxorem mortuam plorans, & familiam pauperculam derelictam; cui sanctus: hunc tibi amore Dei trado mantellum tali pacto, ut nulli tradas, nisi bene comparaverit ipsum. Accurrerunt protinus fratres, ut mantellum auferrent, & donationem hanc praepedirent; sed pauper in vultu sancti patris audaciam sumens nexis manibus defendebat ut proprium. Ad ultimum redemere mantellum fratres, & pauper, pretio sumpto, discessit.

Quodam tempore apud Collem comitatus Perusii reperit sanctus Franciscus pauperculum quemdam, quem prius in seculo noverat, dixitque ad eum: frater, qualiter te habes? At ille malo animo coepit in dominum suum maledicta congerere, qui abstulerat sibi omnia sua: gratia domini mei, inquit, cui omnipotens Dominus maledicat, nonnisi male me habeo. Miseratus animam illius magis quam corpus, cum in odio mortali persisteret, dixit ei beatus Franciscus: frater, indulgeas domino tuo amore Dei, ut liberes animam tuam, & esse poterit, quod ipse ablata tibi restituet. Sin autem res tuas perdidisti, &

animam perdes. Et ille: non possum, ait, penitus indulgere, nisi prius reddat ille quod abstulit. Beatus Franciscus cum haberet quemdam mantellum ad dorsum, dixit ei: ecce do tibi mantellum istum; precor, ut indulgeas domino tuo amore domini Dei. Dulcoratus ille, ac beneficio provocatus, munere sumpto, remisit injurias.

Semel aliquando cum a paupere peteretur, nihilque haberet in manibus, gaidam propriæ tunicæ dissuit, & pauperi erogavit. Nonnunquam etiam ob simile opus femoralia traxit. Talibus erga pauperes affluebat pietatis visceribus, talibusque vestigia pauperis Christi prosequebatur affectibus.

Mater duorum fratrum aliquando venit ad sanctum fiducialiter eleemosynam petens; cui condolens pater sanctus vicario suo fratri Petro Catanii dixit: possumus aliquam eleemosynam facere matri nostræ. Matrem quippe alicujus fratris & suam, & omnium fratrum matrem dicebat. Respondit ei frater Petrus: nihil domi superest, quod ei dari possit; & adjecit: unum novum testamentum habemus, in quo breviario carentes ad matutinum legimus lectiones. Cui beatus Franciscus: da matri nostræ novum testamentum, ut vendat illud pro sua necessitate, quia per ipsum monemur subvenire pauperibus. Credo equidem, quod magis inde placebit donum, quam lectio. Datur ergo mulieri liber, & primum testamentum, quod in ordine fuit, sacra hac pietate distrahitur.

Tempore, quo morabatur sanctus Franciscus in palatio Episcopi Reatini pro oculorum infirmitate curanda, quædam paupercula mulier de Michilone venit ad medicum habens & ipsa similem cum sancto infirmitatem. Sanctus ergo guardianum suum famili-

liariter alloquens talia quædam instillat: frater guardiane, oportet nos reddere alienum. Qui respondit ei: reddatur, pater, si quod est apud nos. Istum, inquit, mantellum, quem mutuo accepimus a muliere illa paupercula, restituamus eidem, quia nihil est sibi pro expensis in bursa. Respondit guardianus: frater, iste mantellus est meus, & a nullo nobis accomodatus est; quousque enim placuerit, utere; postquam uti nolueris, mihi illum resigna. Siquidem paulo ante guardianus emerat ipsum pro necessitate sancti Francisci. Dixit ad eum sanctus: frater guardiane, semper mihi curialis fuisti, modò, precor, curialitatem ostende. Respondit guardianus: fac pro velle, pater, quidquid tibi spiritus suggerit. Advocans igitur quemdam hominem secularem multum devotum dixit illi: accipe hunc mantellum, & duodecim panes, & vadens sic loquere illi pauperculæ mulieri: pauper homo, cui commodasti mantellum, gratias tibi agit de mutuatione; sed nunc tolle quod tuum est. Ivit ille, & sicut audierat dixit. Extimans mulier illudi sibi, cum rubore dixit ad eum: dimitte me in pace cum tuo mantello: nescio quid loquaris. Instat homo, & omnia ponit in manibus. Considerans illa fraudem non esse in facto, timensque ne sibi auferretur tam facile lucrum, surgit noctu, & oculorum curam non curans domum cum mantello regreditur.

Mirabile quiddam interpretatione dubium, veritate certissimum paucis referam. Cum pauper Christi Franciscus de Reate Senas properaret pro remedio oculorum, transitum faciebat per planum prope roccam Campilli, comitem itineris habens medicum quemdam ordini obligatum, & ecce tres mulieres pauperculæ apparuerunt juxta viam in transitu sancti

Francisci. Sic autem statura, ætate, & facie similes erant, ut materiam triplicem una crederes forma perfectam. Adveniente itaque sancto Francisco, flectunt illæ reverenter vertices suos, & nova illos salutatione magnificant: bene veniat, inquiunt, domina paupertas. Statim sanctus indicibili repletus est gaudio, utpote qui nihil in se salutandum hominibus tam libenter haberet, quam quod illæ decreverant. Et prius quidem feminas esse reputans revera pauperculas, conversus ad medicum, qui comitabatur, ait: rogo te intuitu Dei, da, ut dem aliquid pauperculis illis. Citissime protulit ille, & equo avolans tribuit unicuique nummos. Procedunt ergo modicum, via cœpta, cum statim convertentes oculos fratres, & medicus totam illam planitiem nudam mulieribus cernunt. Plurimum stupefacti, mirabilibus tunc eventum annumerant, mulieres non fuisse scientes, quæ avibus ocius transvolassent.

De studio orationis sancti Francisci.

CORpore peregrinus a Domino vir Dei Franciscus præsentem spiritum cælo contendebat inferre, & Angelorum civem jam factum solus carnis paries disjungebat. Totâ in Christum suum animâ sitiebat, totum * illi non solum cordis, sed temporis dedicabat. Orationum ejus magnalia, quantum oculis vidimus, prout possibile est humanis auribus tradere, imitanda posteris pauca referimus. Otium sanctum, quo sapientiam cordi inscriberet, faciebat de tempore toto, ne, si non semper proficeret, deficere videretur. Si quando visitationes secularium, seu quævis negotia ingruebant, præcisis potius, quam finitis, ad intima recurrebat. Insipidus quidem

erat

erat mundus cælesti dulcedine pasto, & ad grossa hominum divinæ delitiæ fecerant delicatum. Locum semper petebat absconditum, quo Deo suo non solum spiritum, sed membra singula coaptaret. Cum in publico subitò efficeretur visitatus a Domino, ne sine cella foret, de mantello cellulam faciebat. Nonnunquam mantello carens, ne manna absconditum proderet, manica vultum tegebat. Semper aliquid objiciebat astantibus, ne sponsi tactum cognoscerent, ita, ut in arto tutus plurimis insertus oraret invisus. Denique nihil horum potens, faciebat de pectore templum. Excreationes, & gemitus oblivio sui, duros anhelitus, & forinsecos nutus absortio in Dominum abstulerant. Hæc domi. In silvis vero, & solitudinibus orans * nemora replebat gemitibus, loca spargebat lacrimis, pectora manu tundebat, ibique quasi occultum secretarium nactus confabulabatur sæpe verbis cum Domino suo, ibi respondebat judici, ibi supplicabat patri, ibi colloquebatur amico, ibi colludebat sponso. Revera ut cunctas medullas cordis multipliciter holocaustum efficeret, multiplicem ante oculos summè simplicem proponebat. Immotis sæpe labiis ruminabat interius, & introrsum extrinseca trahens spiritum subtrahebat in superos. Omnem sic & intuitum, & affectum in unam quam petebat a Domino, dirigebat totus non tam orans, quam oratio factus. Quanta vero credis suavitate perfundi, *(cum)* talibus assuesceret? *nemo* novit, *(nisi)* ipse; nam ego potius miror: experienti dabitur serio; non conceditur inexpertis. Sic fervore spiritus bulliens & cutis, & omnis aspectus, & tota prorsus anima liquefacta jam in cælestis regni summa republica versabatur. Solitus erat pater beatus nullam visitationem spiritus cum negligentia præterire; siquidem cum of-

fe-

ferebatur, sequebatur eam, & quamdiu Dominus permittebat, fruebatur dulcedine sic oblata. Cum igitur aliquo negotio urgeretur, vel intentus esset itineri, tactus quosdam gratiæ sensim persentiens gustabat interpolatim frequenter illud manna dulcissimum. Nam & in via, sociis præcedentibus, gradum figebat, novamque inspirationem * ad fruitionem convertens gratiam non recipiebat in vanum.

Horas canonicas non minus timoratus, quam devotus reddebat. Nam licet oculorum, stomachi, splenis, & epatis ægritudine laboraret, nolebat muro, vel parieti, dum psalleret, adhærere, sed horas semper erectus, & sine caputio, non girovagis oculis, non cum aliqua sincopa persolvere. Cum per mundum pedes ibat, semper ad dicendum horas gressum figebat; cum vero eques, descendebat ad terram: unde cum die quadam reverteretur ab Urbe, & continue plueret, ad dicendum officium de equo descendit, diuque stans totus fuit in pluvia balneatus; dicebat enim aliquando: si quiete corpus comedit cibum suum futurum cum ipso vermium esca, quanta pace, & tranquillitate debet anima cibum suum, qui est Deus suus, accipere?

Graviter se putabat offendere, si quando orationi deditus vanis phantasmatibus moveretur. Cum aliquid tale incideret, non parcebat confessioni, quin illud protinus expiaret. Hoc studium sic in usum verterat, ut rarissime muscas hujuscemodi pateretur. Fecerat quadam quadragesima vasculum quoddam, circa quod minutias temporis, ne penitus excideret, applicaverat. Quadam ergo die cum tertiam devotus diceret, oculis casualiter illapsis in considerationem vasis, impeditum sensit interiorem hominem a fervore. Dolens ergo interruptam vocem cordis ad aures

di-

divinas, tertiâ finita, dixit audientibus fratribus: hei * nugatorium opus, quod tantum in me valuit, ut in se animum detorqueret. Sacrificabo illud Domino, cujus sacrificium impedivit. His dictis, arripiens vasculum confricuit in igne. Pudeat, inquit, nos in vagationes nugatorias arripi, cum tempore orationis magnum regem alloquimur.

Suspendebatur multoties tanta contemplationis dulcedine, ut supra semetipsum raptus quod ultra humanum sensum experiebatur, nemini revelaret. Per unum tamen, quod semel innotuit, * patet nobis, quam frequenter in superna dulcedine absortus fuerit. Asino quodam tempore vectabatur, cum per Burgum sancti sepulchri eum oporteret transire; & dum quiescere vellet in quodam domicilio leprosorum, innotuit multis transitus viri Dei. Accurrunt undique viri, & mulieres videre ipsum, & sola devotione contingere cupientes. Quid enim? attrectant illum, & trahunt, & de tunica sua succidunt petiolas, & reponunt. Insensibilis videtur homo ad universa, & velut corpus exanime de iis, quæ fiunt, nihil advertit. Applicant tandem ad locum, & diu jam Burgo relicto, quasi aliunde regrediens cœlestium contemplator sollicite quærit, quando propinquent ad Burgum.

Quando a privatis redibat orationibus, quibus pene in virum alterum mutabatur, summo opere studebat se ceteris conformare, ne ignitus apparens, aurâ favoris quod lucratus erat amitteret. Sæpe etiam talia familiaribus dixit: quando servus Dei orans aliquâ nova consolatione visitatur a Domino, antequam exeat ab oratione, debet ad cœlum oculos sublevare, & junctis manibus Deo dicere: istam consolationem, & dulcedinem mihi peccatori, & indigno de

de cœlo misisti, Domine, & ego remitto illam tibi, ut mihi reserves eam, quoniam ego sum latro thesauri tui. Et iterum: Domine, aufer a me bonum tuum in hoc seculo, ut reserves mihi illud in futuro. Ita, inquit, debet; & cum exit ab oratione, sic pauperculum, & peccatorem aliis se ostendat, ac si nullam sit novam gratiam assecutus. Dicebat enim: levi mercede rem impretiabilem contingit amittere, & illum, qui dedit, ad iterum non dandum facile provocare. Denique sui moris erat tam furtive, tam leniter ad orationem assurgere, ut sociorum nullus vel surgentem perciperet, vel orantem; sero tamen cum ad lectum veniret, sonitum, & quasi strepitum faciebat, ut suus ab omnibus sentiretur accubitus.

Orante sancto Francisco in loco de Portiuncula, contigit Episcopum Assisii venire ad eum familiariter, ut erat solitus, visitandum; qui mox in locum ingreditur, ad cellam minus reverenter non vocatus accedit, pulsoque hostiolo intraturus se ingerit. Et ecce dum caput immittit, sanctumque orantem cernit, repente eum concutit tremor, & obrigentibus membris etiam loquelam amittit. Subito voluntate Dei per vim foras propellitur, & retrogrado pede procul abducitur. Credo, vel ipse indignus erat arcanum illud inspicere, vel ille dignus quod tenuerat plus tenere. Stupefactus Episcopus redit ad fratres, & primo verbo culpam confessus loquelam recuperat.

Alio tempore contigit, abbatem monasterii sancti Justini de episcopatu Perusii obviare sancto Francisco, qui de equo celeriter descendens pauca de salute animæ suæ contulit cum eodem, tandem abscedens orari pro se humiliter petiit; cui respondit san-

sanctus Franciscus: orabo, domine, libenter. Parum itaque discedente ab abbate * sancto Francisco, dixit sanctus ad socium: expecta, frater, parum, quia debitum volo solvere, quod promisi. Mos enim iste semper fuit (*ei*), ut orationem postulatus non post tergum projiceret, sed cito hujusmodi promissum impleret. Sancto itaque supplicante ad Deum, subito abbas ille insolitum calorem, & dulcedinem hactenus inexpertam sentit in spiritu, ita quod in excessu mentis factus totus a se deficere visus fuit. Parvula morula substitit, & in se reversus virtutem orationis sancti Francisci cognovit. Majori proinde circa ordinem amore flagravit, multisque factum pro miraculo retulit. Talia decet servos Dei in invicem conferre munuscula; talis inter eos convenit dati, & accepti communio. Sanctus amor ille, qui interdum dicitur specialis, fructu orationis contentus est; terrena munuscula charitas parvipendit. Juvare, & juvari in bello spirituali, commendare, & commendari ante tribunal Christi sancti amoris esse proprium credo. Sed quousque eum censes in orationem conscendere, qui sic alium potuit suis meritis elevare?

** (De intellectu sancti in sacris litteris, & de virtute verborum ejus.)*

Quamvis homo iste beatus nullis fuerit scientiæ studiis innutritus, tamen quæ desursum est a Deo sapientiam discens, & æternæ lucis irradiatus fulgoribus de scripturis non infime sentiebat. Penetrabat enim ab omni labe purum ingenium mysteriorum abscondita, & ubi magistralis scientia foris est, affectus introibat amantis. Legebat quandoque in sacris libris, & quod animo semel injecerat, indelebili-

liter scribebat in corde. Memoriam pro libris habebat, quia non frustra semel capiebat auditus quod continua devotione ruminabat affectus. Hunc discendi, legendique modum fructuosum dicebat, non per millesios evagari tractatus. Verum habebat, qui desiderio vitæ æternæ nihil præponeret. Asserebat autem scientiatum ad scientiam Dei facile perventurum eum, qui scripturæ intendens humilis non præsumptuosus inquireret. Enodabat frequenter quandoque dubia quæstionum, & imperitus verbis intellectum, & virtutem luculenter promebat.

Manente ipso apud Senas, contigit illuc venire quemdam de ordine Prædicatorum, virum quidem spiritualem, & sacræ theologiæ doctorem. Visitato igitur beato Francisco, ipse peritus, & sanctus diu de verbis Dei dulcissima collatione fruuntur. Interrogavit autem eum dictus magister de illo Ezechielis verbo: si non annuntiaveritis impio impietatem suam, animam ejus de manu tua requiram; dixit enim: multos, bone pater, ipse cognosco, quos sciens esse in peccato mortali, non semper impietatem suam annuntio. Numquid de manu mea talium animæ requirentur? Cui cum beatus Franciscus idiotam se diceret, & ideo magis docendum ab eo, quam supra scripturæ sententiam respondere, adjecit humilis ille magister: frater, licet ab aliquibus sapientibus verbi hujus responsionem audierim, libenter tamen super hoc tuum reciperem intellectum. Dixit ad eum beatus Franciscus: si verbum universaliter debet intelligi, taliter ego accipio, quod servus Dei sic debet vita, & veritate in se ardere, ut luce exempli, & lingua conversationis omnes impios reprehendat; sic, inquam, splendor vitæ ejus, & odor famæ ipsius omnibus annuntiabit iniquitatem eorum.

Plu-

Plurimum itaque vir ille ædificatus, abscedens dixit sociis beati Francisci: fratres mei, theologia viri hujus veritate, & contemplatione subnixa est aquila volans; nostra vero scientia ventre graditur super terram.

Alio tempore cum esset in Urbe in domo cujusdam Cardinalis, de obscuris interrogatus sermonibus ita profunda ponebat in lucem, ut putares ipsum semper inhabitasse scripturas; dixitque ad eum dictus Cardinalis: ego non te interrogo tamquam litteratum, sed quasi hominem habentem spiritum Dei, & tuæ responsionis (*verbum*) ideo libenter accipio, quia scio ipsum a solo Deo procedere.

Infirmanti sibi, & undique pervaso doloribus dixit aliquando socius ejus: pater, semper ad scripturas confugium habuisti, semper illæ tibi dolorum præbuere remedia: fac, oro, & nunc tibi de prophetis aliquid legi; fortassis exultabit spiritus tuus in Domino. Cui sanctus: bonum est scripturæ testimonia legere, bonum est dominum Deum nostrum in ipsis exquirere; mihi vero tantum jam ipse de scripturis adlegi, quod meditanti, & revolventi satissimum est. Non pluribus indigeo, fili; scio Christum pauperem crucifixum.

Erat in Marchia Anconitana secularis quidam sui oblitus, & Dei nescius, qui se totum prostituerat vanitati. Vocabatur nomen ejus Rex versuum, eo quod princeps foret lasciva cantantium, & inventor secularium cantionum: ut paucis dicam, usque adeo gloria mundi extulerat hominem, quod ab imperatore fuerat pomposissime coronatus. Cum itaque sic in tenebris ambulans iniquitatem traheret in funiculis vanitatis, miserata divina pietas miserum cogitat revocare, ne pereat qui abjectus erat. Occurrunt si-

sibi invicem divinâ providentiâ beatus Franciscus, & ipse ad quoddam monasterium Pauperum inclusarum; venerat illuc beatus pater ad filias cum sociis suis; venerat ille ad quamdam suam consanguineam cum sodalibus multis. Facta autem manu Domini super illum, videt corporeis oculis sanctum Franciscum duobus transversis ensibus valde fulgentibus in modum crucis signatum, quorum unus a capite ad pedes, alius a manu in manum per pectus transversaliter tendebatur. Non noverat ipse beatum Franciscum, sed, tanto monstrato miraculo, mox cognovit eumdem. Subito autem stupefactus ad visum, incipit vel in longum meliora proponere; beatus vero pater cum primo prædicaret communiter omnibus, gladium verbi Dei transvertit in hominem; seorsum namque de seculi vanitate, & mundi contemptu dulciter commonet illum, ac deinde transverberat cor illius divina comminando judicia. Respondit ille continuo: quid opus plura serere verba? veniamus ad facta. Tolle me ab hominibus, & magno me imperatori restitue. Altera die induit eum sanctus, & ad Dei pacem reductum fratrem Pacificum nominavit. Hujus conversio eo magis ædificatoria fuit multorum, quo latior fuerat vanorum turba sodalium. Gaudens societate beati patris frater Pacificus, sentire incipit quas nondum senserat unctiones. Iterato namque videre permittitur quod aliis velabatur; aspexit enim post pauca magnum signum thau super frontem beati Francisci, quod diversicoloribus circulis pavonis pulchritudinem præferebat.

Licet autem evangelista Franciscus per materialia, & rudia rudibus prædicaret, utpote qui sciebat, plus opus esse virtute, quam verbis, tamen inter spirituales, magisque capaces mirifica, & profunda par-

parturiebat eloquia; brevibus innuebat quod erat ineffabile, & ignitos interserens gestus, & nutus, totos rapiebat auditores ad cælica. Non distinctionum clavibus utebatur, quia quos ipse non inveniebat, non ordinabat sermones; dabat voci suæ vocem virtutis vera veritas, & sapientia * Christus. Dixit aliquando physicus quidam, vir eruditus, & eloquens: cum ceterorum prædicationem de verbo ad verbum retineam, sola me effugiunt quæ sanctus Franciscus eructat, quorum si aliqua committo memoriæ, non illa mihi videntur, quæ sua prius labia distillarunt.

Non solum in præsentia virtuosa erant verba Francisci, sed per alios quandoque transmissa vacua non redibant. Accidit siquidem ipsum ad civitatem Aretii devenire quandoque, cum ecce tota civitas intestino bello quassata propinquum sui minabatur excidium. Hospitatus itaque vir Dei in burgo extra civitatem videt super terram illam dæmones exultantes, & cives ad civium exitia succendentes; vocans autem fratrem, Silvestrum nomine, virum Dei, dignæ simplicitatis præcepit ei dicens: vade ante portam civitatis, & ex parte omnipotentis Dei dæmonibus præcipe, ut * quam cito exeant civitatem. Festinat pia simplicitas ad obedientiam prosequendam, & præoccupans in laudem faciem Domini clamat ante portam valenter: ex parte Dei, & jussu patris nostri Francisci procul hinc discedite dæmones universi. Redit ad pacem paulo post civitas, & civilitatis in se jura magna tranquillitate custodiunt; unde postmodum prædicans eis beatus Franciscus, in principio prædicationis dixit: vobis sicut quondam diabolo subjugatis, & vinctis dæmonum, loquor, quos inde scio cujusdam pauperis precibus liberatos.

Prædicti Silvestri conversionem, qualiter eum ad

ad intrandum ordinem moverit, non indignum credo præsentibus copulari. Silvester itaque Sacerdos fuerat secularis de civitate Assisii, a quo lapides pro reparanda ecclesia quondam emerat homo Dei. Hic cum videret illo in tempore fratrem Bernardum, qui post sanctum Dei Minorum ordinis prima plantula fuit, sua perfecte relinquere, ac dare pauperibus, veraci cupiditate succensus apud virum Dei de lapidibus olim sibi venditis movet querelam, quasi non perfectum * ei pretium solutum exciterit. Subridet Franciscus animum Sacerdotis advertens avaritiæ veneno infectum; sed refrigerium maledicto ardori cupiens utcumque præstare, manus ejus non numerata pecunia replet. Gavisus est Presbyter Silvester in datis; sed plus liberalitatem dantis miratus, domum regressus factum sæpe recogitat, senescentem jam se diligere mundum murmure felici submurmurat, & juvenem illum se cuncta despicere stupet. Odore bono jam proinde pleno misericordiæ suæ Christus aperit sinum: ostendit per visionem opera Francisci quantum valeant, quanta coram ipso eminentia fulgeant, quam magnifice totam mundi machinam compleant. Videt namque in somnis crucem auream de ore procedentem Francisci, cujus summitas cœlos tangebat, cujus brachia protensa in altum utramque mundi partem amplexando cingebant. Compunctus Sacerdos in visu damnosam excutit moram, reliquit mundum, viri Dei perfectus æmulator efficitur. Perfecte hic cœpit in ordine conversari, & perfectissime Christi gratiâ consumavit. Sed quid mirum, si Franciscus crucifixus apparuit, cui tantum cum cruce fuit? Cruce mirifica sic interius radicata, quid magnum, si de terra bona exoriens flores, frondes, & fructus protulit conspectivos? Nil alterius generis in il-

illa potuit gigni, quam ita sibi totam crux illa mirabilis a principio vendicavit. Sed jam nunc ad materiam recurrendum.

Tentatione spiritus, quæ carnis incentivo subtilior est, & pejor, accidit fratrem quemdam diutius esse vexatum; qui tandem ad sanctum Franciscum veniens, ad pedes ejus se projecit humiliter; amarissimis autem inundans lacrimis nil dicere prævalebat altis singultibus præpeditus. Movetur pietas patris in eum, & malignis impulsibus molestatum cognoscens ait: præcipio vobis, dæmones, in virtute Dei, ut amodo fratrem meum non impugnetis, sicut hactenus præsumpsistis. Mox discussa tenebrarum caligine, liber frater exurgit, nec plus vexationem sentit, quam si nullatenus habuisset.

Ad bruta quoque verbum suum mirandæ fuisse virtutis alibi satis elucet; tangam tamen unum, quod ad manum est. Hospitato quadam nocte servo excelsi apud monasterium sancti Verecundii de episcopatu Eugubii, ovicula quædam agniculum peperit in illa nocte. Aderat sus crudelissima, quæ vitæ innocentis non parcens, rapaci eum morsu necavit, cognoscentes vere suem illius malefitji * ream. Hoc audito, mira compassione pius pater movetur, & agni cujusdam alterius recordatus mortuum lacrimatur agniculum, coram omnibus dicens: heu, frater agnicule, animal innocens, utile semper omnibus repræsentans! Maledicta sit impia, quæ te interfecit, nullusque ex ea comedat homo, vel bestia. Mirabile dictu! Statim infirmari cœpit porca malefica, & tribus diebus pœnarum tormenta persolvens ultricem tandem pertulit necem. Projecta est autem in vallo monasterii, ubi longo tempore jacens in modum tabulæ desiccata nulli fuit esca famelico.

Con-

Contra familiaritates mulierum.

MEllita tossica, familiaritates videlicet mulierum, quæ in errorem inducunt etiam viros sanctos, jubebat penitus evitari; timebat enim ex hoc tenerum cito frangi, & fortem sæpe spiritum infirmari. Harum contagionem evadere conversantem cum eis, nisi probatissimum virum, tam facile dixit, quam juxta scripturam in igne ambulare, nec comburere plantas. Ut autem loqueretur manu, se ipsum exemplar omnis præbebat virtutis; siquidem sarcina usque adeo molesta erat, ut non cautelam, vel exemplum crederes, sed formidinem, vel horrorem. Quando earum importuna loquacitas faciebat in loquendo conflictum, verbo abbreviato, & humili vultu dejecto, advocabat silentium. Nonnunquam vero cælo intentus luminibus, inde extrahere videbatur quod de terra musitantibus respondebat: * eas vero, in quarum mentibus sacra devotionis instantia domicilium sapientiæ collocarat, mirisque brevibus instituebat sermonibus. Quando cum femina loquebatur, sonora, ut ab omnibus posset audiri, voce dicenda promebat. Dixit autem socio semel: fateor veritatem, charissime, nullam me, si aspicerem, recogniturum in facie, nisi duas. Illius, inquit, & illius mihi vultus cognitus est, alterius nescio. Optime, pater, quoniam sanctificat neminem aspectus earum: optime, inquam, quoniam lucis nihil, damni quamplurimum, vel temporis quidem. Impedimento hæc sunt arduum volentibus iter intendere, & faciem plenam gratiarum conspicere.

Solebat autem non castos oculos ænigmate tali confingere. Rex præpotens duos ad reginam successive nuncios misit. Redit primus, & tantum verba ver-

verbis reportat; siquidem oculi in capite fuerant, nec prosilierant quoquam. Redit alius, & post brevia verba, quæ refert, longam de dominæ pulchritudine texit historiam: vere, domine, vidi pulcherrimam. Felix qui fruitur. At ille: serve nequam, in sponsam meam oculos impudicos egisti? Liquet, quod emere volueris rem prospectam subtiliter. Jubet vocari primum, & ait: quid tibi de regina videtur? Et ille: optime quidem; quoniam silenter audivit, respondit sagaciter. Et nihil, inquit (*rex*), formositatis inest (*ei*)? Tuum, ait, domine mi, sit hoc inspicere; meum fuit verba perferre. Fertur a rege sententia: tu, inquit, oculis castus esto in camera corpore castior: hic vero exeat domum, ne polluat talamum. Dicebat autem beatus pater: ex nimia securitate minus cavetur hostis: diabolus si de suo capillum habere potest in homine, capillum excrescere facit in trabem; nec, si per multos annos dejicere non potuit quem tentavit, moram causatur, dummodo sibi cedat in fine. Hoc est enim opus suum, nec ad alia die noctuque sollicitus.

Contigit semel, cum sanctus Franciscus Mevanium pergeret, præ debilitate jeiunii ad castrum pervenire non posse: socius vero, misso nuncio ad quamdam spiritualem dominam, panem, & vinum pro sancto humiliter petiit. Illa ut audivit, cum filia virgine Deo devota cucurrit ad sanctum, portans quæ necessaria erant. Refectus autem sanctus, & aliquantulum confortatus, verbo Dei matrem, & filiam versa vice reficit; cumque prædicasset eisdem, nullam respexit in faciem. Recedentibus illis, dixit socius ad eum: cur, frater, non respexisti sanctam virginem, quæ cum tanta devotione venit ad te? Cui pater: quis non deberet timere respicere sponsam Christi? Quod

si oculis prædicatur, & facie, ipsa me viderit, non ego illam. Multoties vero de hujusmodi loquens asserebat frivolum omne colloquium mulieris, excepta sola confessione, vel, ut assolet, monitione brevissima. Dicebat enim: quæ sunt fratri Minori cum muliere tractanda negotia, nisi cum sanctam pœnitentiam, vel melioris vitæ consilium religiosa petitione deposcit?

De tentationibus, quas passus est.

CRescentibus meritis sancti Francisci, crescebat quoque discordia cum antiquo serpente; nam quo majora hujus charismata, subtiliora illius tentamenta, & graviora prœlia movebantur. Licet autem virum bellatorem, & strenuum sæpe probasset nec ad horam cessisse certamini, adhuc tamen aggredi nititur semper vincentem. Quodam enim tempore immissa est sancto patri gravissima tentatio spiritus, utique ad coronæ augmentum. Angustiabatur exinde, & replebatur doloribus, affligebat, & macerabat corpus, exorabat, & lacrimabatur acerrime. Pluribus annis taliter impugnatus, dum oraret die quadam in sancta Maria de Portiuncula, vocem audivit in spiritu: Francisce, si habueris fidem ut granum sinapis, dices monti, ut transeat, & transibit. Respondit sanctus: Domine, quis est mons, quem velim ipse transferre? Et iterato audivit: mons est tentatio tua. Et ipse illacrimans dixit: fiat enim, Domine, sicut dixisti. Statim omni tentatione propulsa, liber efficitur, & totaliter in intimis quietatur.

In heremo fratrum de Sartiano malignus ille, qui semper profectibus invidet servorum Dei, tale quiddam erga sanctum præsumpsit. Videns namque sanctum

ctum sanctificari adhuc, nec pro hesterno hodiernum intermittere lucrum, cum nocte quadam ad orationem vacaret in cellula, vocavit eum ter dicens: Francisce, Francisce, Francisce. Qui respondit dicens: quid vis? Et ille: nullus est in mundo peccator, cui, si conversus fuerit, non indulgeat Dominus; sed quicumque semetipsum pœnitentia dura necaverit, in perpetuum misericordiam non inveniet. Statim sanctus per revelationem cognovit hostis astutiam, quomodo nisus fuerit eum ad tepida revocare. Quid ergo? Non destitit inimicus aliud inferre certamen. Cernens enim, quod laqueum sic occultare non potuit, alium laqueum præparat, carnis videlicet incentivum; frustra tamen, quoniam qui spiritus deprehendit versutiam, carne sophisticari non * potuit. Immittit ergo in eum diabolus gravissimam tentationem luxuriæ; at beatus pater statim ut percipit, veste deposita, cordula durissime se verberat dicens: eja, frater asine, sic te manere decet, sic subire flagellum: tunica religionis est; furari non licet: si quò vis pergere, perge. Videns autem propter disciplinas tentationem non discedere, cum tamen jam livoribus membra cuncta punxisset, aperta cellula, foras exiit in hortum, & in magnam nivem demergit se nudum. Recipiens autem nivem plenis conficit manibus, & ex ea in modum pilæ septem glebas compingit, quas sibi præponens, cœpit alloqui corpus: ecce, inquit, hæc major uxor tua est: porro istæ quatuor duo sunt filii, & duæ filiæ tuæ: reliquæ duæ servus sunt, & ancilla, quos ad serviendum habere oportet; & festina, inquit, omnes induere, quoniam frigore moriuntur. Si autem * eorum multiplex sollicitudo molestat, uni Deo sollicitus servi. Illico diabolus confusus abscedit, * sanctusque in cellam revertitur glorificans Deum. Quidam spiritua-

lis frater, qui tunc vacabat orationi, luna clarius incedente, totum intuitus est; sanctus autem comperto postmodum quod ille se in nocte vidisset, dolens multum præcepit, ut rem nulli detegeret, donec in seculo viveret.

Vice quadam cum frater unus solus sederet cum sancto, dixit ei: ora pro me, benigne pater; credo equidem, quod de meis tentationibus continuo liberabor, si pro me fueris dignatus orare. Nempe supra vires affligor, & scio, quod te ipsum non lateat. Dixit ei sanctus Franciscus: crede, quoniam magis propterea servum Dei te credo, & quo magis tentatum, magis a me dilectum te noveris; & subjunxit: vere dico tibi, nullus se Dei servum reputare debet, quousque per tentationes, & tribulationes (*non*) transierit. Annulus, inquit, quodammodo est victa tentatio, quo Dominus sibi desponsat animam servi sui. Plures sibi de annosis meritis blandiuntur, & nulla substinuisse tentamenta lætantur; sed quoniam ante congressum solus eos terror elideret, sciant spiritus sui debilitatem consideratam a Domino; vix enim objiciuntur certamina fortia, nisi ubi fuerit virtus perfecta.

Qualiter verberaverunt eum dæmones.

NOn solum tentationibus vir iste impetebatur a sathana, verum manu ad manum confligebat cum ipso. Rogatus quandoque a domino Leone Cardinali sanctæ Crucis, ut secum in Urbe paululum moraretur, turrem quamdam remotam elegit, quæ per novem testitudines concamerata quasi mansiunculas heremiticas præferebat. Prima igitur nocte cum post orationem Deo fusam vellet quiescere, veniunt dæ-

dæmones, & hostiles agones immovent sancto Dei, quem diutissime, ac durissime verberantes, ad ultimum quasi seminecem relinquunt. Illis discedentibus, temperato tandem anhelitu, vocat sanctus socium suum sub alia testudine dormientem, & venienti ait: frater, volo, quod maneas juxta me, quia solus esse formido; verberaverunt enim me dæmones paulo ante. Tremebat autem sanctus, & quatiebatur in membris, quasi qui febrem durissimam pateretur. Totam ergo noctem insomnem ducentibus, dixit sanctus Franciscus ad socium suum: dæmones sunt castaldi Domini nostri, quos destinat ipse ad puniendos excessus; signum autem amplioris est gratiæ, nihil in servo suo impune relinquere, dum vivit in mundo. Ego vero offensam non recolo, quam per misericordiam Dei satisfactione non laverim; sua quippe paterna dignatione semper sic mecum egit, ut placentia, & displicentia sibi oranti, & meditanti ostenderet. Sed potest esse, quod ideo castaldos suos in me permisit irrumpere, quia non bonam speciem aliis præfert mansio mea in curia magnatorum. Fratres mei, qui in locis pauperculis commorantur, audientes me cum Cardinalibus esse, suspicabuntur forsitan abundare delitiis; ideo, frater, melius judico, eum, qui ponitur in exemplum, fugere curias, & penurias substinentes fortes efficere talia substinendo. Veniunt ergo mane, & recitatis omnibus, valefaciunt Cardinalem. Noverint hæc palatini, & sciant abortivos se esse tractos ex utero matris suæ. Non obedientiam damno, sed ambitionem, sed otium, sed delitias reprehendo; denique & obedientiis cunctis Franciscum omnino propono. Substineatur tamen quidquid displicet Deo, quoniam placet hominibus.

Accurrit quod nullatenus transeundum puto.

Fra-

Frater quidam cum fratres videret in quadam curia commorantes, allectus qua gloria nescio, desideravit una cum eis fieri palatinus, & cum de curia curiosus existeret, nocte quadam videt in somnis fratres prædictos extra locum fratrum positos, & ab eorum consortio separatos; videt insuper eos comedentes in vase porcorum turpissimo, & immundo, in quo cicera manducabant humanis stercoribus * intermixta. Cernens hoc frater vehementer obstupuit, & diluculo surgens amplius de curia non curavit.

Devenit aliquando sanctus cum socio ad ecclesiam quamdam longe ab habitatione sitam, & solitariam; orationem offerre cupiens amovet socium dicens: vellem, frater, hic solus hac nocte manere, vade ad hospitale, & ad me summo mane revertere. Cum ergo solus persisteret orationes longas, ac devotissimas Domino fundens, circumspicit tandem ubi caput ad dormiendum reclinet, & subito turbatus spiritus pavere, & tædere cœpit, corpore vero ex omni parte contremere. Sentiebat liquido contra se diabolicas impugnationes, supra tectum vero domus catervas dæmonum cum strepitu discurrentes. Surrexit itaque protinus, & egressus foras crucis signaculum fronti imprimens dixit: ex parte omnipotentis Dei dico vobis, dæmones, ut quidquid vobis permissum est in meo corpore faciatis; libens substineo, quia cum majorem inimicum non habeam corpore, vindicabitis me de adversario meo, dum in ipso vice mei exercebitis ultionem. Itaque qui propter spiritum deterrendum convenerant, spiritum promptiorem in carne infirma cernentes, pudore confusi protinus evanescunt. Mane facto, revertitur ad eum socius, & inveniens sanctum coram altari prostratum,

ex-

expectat extra chorum, oratque interim ipse coram cruce ferventer; & ecce factus in ecstasi videt inter multas in cælo sedes unam ceteris digniorem, ornatam pretiosis lapidibus, omnique gloria præfulgentem. Miratur intra se nobilem thronum, & cujus sit tacitus pensat; audit inter hæc vocem dicentem sibi: sedes ista unius de ruentibus fuit, & nunc humili Francisco servatur. Demum ad se reversus frater videt beatum Franciscum ab oratione exire, moxque in modum crucis prostratus ipsum non ut (*in*) mundo viventem, sed quasi jam (*in*) cælo regnantem alloquitur dicens: deprecare pro me filium Dei, pater, ut mihi peccatum non imputet. Extendens manum vir Dei allevat ipsum, cognoscens aliquid ei fuisse in oratione monstratum. Tandem recedentibus inde, interrogat frater ille beatum Franciscum dicens: quid de te, pater, tua tibi ministrat opinio? Qui respondit: videor mihi maximus peccatorum, quoniam si aliquem sceleratum tanta fuisset Deus misericordia prosecutus, * decuplo me spiritualior esset. Ad hæc statim in corde fratris spiritus dixit: cognosce, quod vera fuerit visio, quam vidisti, quoniam ad sedem superbiâ perditam humilitas levabit humillimum.

Frater quidam spiritualis, & antiquus in religione magna carnis tribulatione afflictus quasi desperationis profundo videbatur absortus. Duplicabatur ei quotidie dolor, dum conscientia magis tenera, quam discreta cogebat eum de nihilo confiteri, siquidem non tentationem habere, sed tentatione cessisse vel modicum tanto studio confitendum esset. Ipse vero tantum pudoris habebat, quod timens totum uni Sacerdoti detegere, quippe cum nihil esset, cogitationes ipsas dividens diversas diversis particulas committebat. Quadam vero die cum deambularet cum bea-

to

to Francisco, dixit ei sanctus: frater, dico tibi, quod tribulationem tuam nulli debeas de cetero confiteri; & noli timere, quia quod circa te fit, nec tu facis, ad coronam tibi perveniet, non ad culpam. Quoties autem fueris tribulatus, septem Pater noster de mea licentia dicas. Miratus inde quod hoc sanctus novisset, plurimoque exhilaratus gaudio, post modicum omnem tribulationem evasit.

De vera lætitia spiritus.

Tutissimum remedium contra mille inimici astutias lætitiam spiritualem sanctus iste firmabat. Dicebat enim: tunc potissimum exultat diabolus, cum gaudium spiritus servo Dei potest subripere. Pulverem portat, quem quantumlibet parvis aditibus conscientiæ possit injicere, mentisque candorem, & vitæ munditiam sordidare; sed lætitia, inquit, spirituali corda replente, in vanum effundit serpens lethale venenum. Non possunt dæmones offendere Christi famulum, ubi eum viderint sancta jucunditate repletum: quando vero flebilis est, amarus, desolatus, & mœrens, facile vel absorbetur tristitia, vel ad gaudia vana trasmittitur. Studebat proinde sanctus in jubilo cordis semper existere, servare unctionem spiritus, oleumque lætitiæ. Morbum accidiæ pessimum summa cura vitabat ita, ut cum vel parum menti illapsum sentiret, ad orationem citissime curreret. Dicebat autem: servus Dei pro aliquo, ut assolet, conturbatus illico surgere ad orationem debet, & tamdiu coram summo patre persistere, donec reddat ei sui salutaris lætitiam; si enim in mœstitia fecerit moram, adolescet babilonicum illud, quod tandem nisi per lacrimas expurgetur, mansuram generabit in corde rubiginem. Die-

Diebus, quibus pro cura oculorum apud Reate manebat, vocavit unum de sociis, qui fuerat in seculo citharista, dicens: frater, filii seculi hujus divina non intelligunt sacramenta. Instrumenta quippe musica divinis quondam laudibus deputata in aurium voluptatem libido humana convertit: vellem ergo, frater, ut secreto citharam mutuatus afferres, qua versum honestum faciens fratri corpori doloribus pleno solatium aliquod dares. Cui respondit frater: verecundor non modicum, pater, timens ne levitate hac suspicentur homines me esse tentatum. Cui sanctus: dimittamus ergo, frater. Bonum est multa dimittere, ne ledatur opinio. Nocte sequenti vigilante sancto viro, & meditante de Deo, repente insonat cithara quædam armoniæ mirabilis, & suavissimæ melodiæ. Non videbatur aliquis, sed * transitum, & reditum citharedi ipsa hinc inde auditus volubilitas innuebat. * Spiritu denique in Deum directo, tantum in illo dulcisono carmine sanctus pater suavitate perfruitur, ut aliud se putet seculum commutasse. Mane surgens sanctus vocat fratrem prædictum, & narrans ei cuncta per ordinem subdit: Dominus, qui consolatur afflictos, nunquam me sine consolatione dimisit. Ecce enim qui citharas hominum audire non potui, citharam suaviorem audivi.

Nonnunquam vero talia faciebat. Dulcissima melodia spiritus intra ipsum ebulliens exterius gallicum dabat sonum, & vena divini susurri, quam auris ejus suscipiebat furtive, gallicum erumpebat in jubilum. Lignum quandoque, ut oculis vidimus, colligebat a terra, ipsumque sinistro brachio superponens anulum filoflexum tenebat in dextera, quem supra tuellam trahens per lignum, & ad hoc gestus repræsentans idoneos gallice cantabat de Domino. Termina-

nabantur tota hæc tripudia frequenter in lacrimas, & in passionis Christi compassionem hic jubilus solvebatur. Inde hic sanctus continua trahebat suspiria, & ingeminatis gemitibus inferiorum, quæ in manu erant, oblitus, suspendebatur ad cœlum.

Vidit semel quemdam socium suum accidiosum, & tristem faciem protendentem, & non leniter ferens dixit ad eum: non decet servum Dei tristem, vel turbulentum se monstrare hominibus, licet semper honestum. Offensas tuas in tuo cubiculo discute, & coram Deo tuo lacrimare, & ingemisce. Cum redis ad fratres, mœrore deposito, * ceteris conformare. Et post pauca. Multum invident mihi æmuli salutis humanæ, & semper, ait, conantur quem in me non possunt, in sociis conturbare. Tantum autem diligebat virum spirituali lætitia plenum, quod pro generali commonitione in quodam capitulo scribi fecit hæc verba: caveant fratres, ne se ostendant extrinsecus nubilosos, & hypocritas tristes, sed ostendant se gaudentes in Domino, hilares, & jucundos, & convenienter gratiosos.

Dixit etiam aliquando sanctus: fratri corpori cum discretione providendum est, ne ab eo tempestas commoveatur accidiæ; ut enim non tædeat ipsum vigilare, & reverenter in oratione persistere, tollatur ei occasio murmurandi; diceret enim: fame deficio, tui exercitii sarcinam ferre non possum. Quod si postquam sufficientem vorasset annonam, talia musitaret, scito pigrum jumentum indigere calcaribus, & inertem asellum stimulum expectare. Hoc solo documento dissona fuit manus a lingua in patre sanctissimo; corpus enim suum utique innocens flagellis, & penuriis subigebat, multiplicans ei vulnera sine causa. Nam & calor spiritus ita jam levigaverat corpus,

ut,

ut, anima sitiente in Deum, sitiret & quam multipliciter caro sanctissima.

De inepta lætitia.

VErùm spiritualem amplectens lætitiam, ineptam studiose vitabat, sciens ferventer diligendum quod proficit, nec minus vigilanter quod inficit, fugiendum. Inanem quidem gloriam elidere studebat in semine, non sinens quod Dei sui offenderet oculos, subsistere vel momento. Nam multoties cum multis attolleretur præconiis, dolens, & gemens protinus in tristitia subrogabat affectum. Tempore hyemali cum nonnisi unica tunica sanctum ejus corpusculum tegeretur petiis admodum vilibus resarcita, guardianus suus, qui & socius ejus erat, unum corium vulpinum acquirens, & ad ipsum perferens dixit: pater, infirmitatem pateris splenis, & stomachi; precor charitatem tuam in Domino, ut subtus tunicam patiaris istud consui corium: quod si totum non placet, saltem super stomacum fieri sine. Cui beatus Franciscus: si vis, ut sub tunica patiar istud, fac mihi ejusdem mensuræ petiam exterius applicari, quæ consuta de foris indicet hominibus pellem intus absconditam. Audit frater, nec approbat; instat, nec impetrat aliud. Acquiescente tandem guardiano, petia supra petiam suitur, ne aliud foris quam intus Franciscus esse monstretur. O idem lingua, & vita; idem foris, & intus; idem subditus, & prælatus! Nihil extraneæ, nihil privatæ gloriæ diligebas, qui semper gloriabaris in Domino. Sed pelliciatos ne offenderim, precor, si pellem pro pelle positam dixerim; scimus enim innocentia spoliatos tunicis pelliceis eguisse.

Tem-

Tempore quodam apud heremitorium de Podio circa nativitatem Domini magno populo ad prædicationem vocato, tali prologo exorsus est: vos creditis me hominem sanctum, & ideo devote venistis: sed fateor, ait, vobis, tota hac quadragesima cibaria lardo condita comedi. Sicque frequenter voluptati imputavit quod prius infirmitati concesserat. Simili fervore quandocumque spiritus ejus ad vanam gloriam moveretur, statim coram omnibus nuda illud confessione prodebat.

Quodam tempore cum iret per civitatem Assisii, occurrit ei vetula quædam petens aliquid ab eo; nihil autem habens præter mantellum, festina ei liberalitate concessit; sentiens vero inanis favoris motus irrepere, statim coram omnibus vanam gloriam habuisse confessus est.

Studebat bona Domini sui arcano pectoris condere, nolens patère gloriæ quod posset ruinæ. Nam sæpe cum beatificaretur a pluribus, verba hujuscemodi respondebat: filios, & filias adhuc habere possum; nolite laudare (*non*) securum; nemo laudandus, cujus incertus est exitus. Quandocumque mutuum auctor revolverit, qui concessit, solum, inquit corpus, & * anima remanebunt, quæ infidelis etiam possidet. Ista quidem laudantibus. Ad se autem sic: latroni (*si*) tanta contulisset altissimus, gratior te foret, Francisce.

Dicebat autem fratribus sæpe: de omni eo, quod peccator potest, nemo sibi debet iniquo plausu blandiri. Peccator, ait, jejunare potest, orare, plangere, carnem propriam macerare; hoc vero non potest, domino suo fidelis existere. Itaque in hoc gloriandum est, si suam Deo laudem reddimus, si fideliter servientes, ipsi quidquid donat adscribimus.

Ma-

Major hominis inimicus caro est; nihil recogitare novit ut doleat, studium ejus abuti præsentibus; quod autem pejus est, ipsa, inquit, sibi usurpat, ipsa in suam gloriam transfert quod non sibi, sed animæ datum est; ipsa de virtutibus * laudem, de vigiliis, & orationibus favorem carpit extrinsecum; nihil animæ relinquens quærit & de lacrimis obolum.

De occultatione stigmatum.

IPsa vero Crucifixi insignia summis etiam spiritibus veneranda fas non est silentio præterire quanto velamine texerit, quanto absconderit studio. Primo in tempore, quo verus Christi amor in eamdem imaginem transformarat amantem, tanta cautela celare, & occultare cœpit thesaurum, ut usque ad multa tempora nec ipsi familiares agnoscerent; sed semper abscondi, nec ad oculos venire charorum divina providentia noluit, quin etiam, & publica loca membrorum idipsum non patiebantur obtectum. Videns autem semel unus de sociis stigmata in pedibus ejus, dixit ei: quid est hoc, bone frater? Qui respondit: curam habe de facto tuo. Alia vice idem frater tunicam ejus ad excutiendum petens, eamque sanguinolentam aspiciens, dixit sancto, postquam reddidit eam: cujusmodi sanguis est ille, quo tunica infecta videtur? Sanctus vero imponens digitum oculo dixit ei: interroga quid est hoc, si nescis occultum esse. Raro itaque totas abluit manus, digitos tantum perfundens, ne res astantibus proderetur. Pedes vero lavat rarissime, nec minus occulte, quam raro. Manum ab aliquo postulatus ad osculum dimidiat, digitos tantum proferens, quod possit osculum poni; non-

nonnunquam vero pro manu manicam porrigit. Pedes laneis peduciis vestit, ne videri possint, pelle supra vulneribus posita, quæ asperitatem laneam mitigaret. Licet autem sanctus pater non posset manuum, & pedum stigmata omnino tegere sociis, ægre tamen ferebat, si aliquis illa respiceret, unde & ipsi socii spiritus prudentia pleni, quando ille manus, aut pedes aliqua necessitate detegeret, oculos avertebant.

Cum Senis moraretur vir Dei, accidit venire illuc fratrem quemdam de Briscia, qui multum affectans videre stigmata sancti patris, ut id queat, a fratre Pacifico instanter deposcit. Et ille: recessurus, inquit, a loco, petam ab eo deosculandas manus, quam cum dederit, annuam tibi oculis, & videbis. Parati ad recessum, vadunt ambo ab sanctum, flexisque genibus, dixit Pacificus sancto Francisco: benedic nobis, pater charissime, & manum mihi ad osculandum præbe. Osculatur non libenter porrectam, & videndam innuit fratri; petens & aliam, osculatur, & monstrat eidem. Discedentibus illis, suspicatus est pater, sanctam ibi fraudem fuisse, quæ fuerat, & piam animositatem impiam judicans, revocato statim fratre Pacifico, dicit ei: indulgeat tibi Deus, frater, quoniam tribulationem multum facis mihi aliquando. Prosternit se Pacificus statim, & humiliter interrogat dicens: qualem tribulationem tibi feci, charissima mater? Nihil autem respondente beato Francisco, silentio terminatur eventus.

Licet autem manuum, & pedum vulnera ipsa membrorum loca propatula facerent aliquibus manifesta, lateris tamen vulnus nemo dignus videre fuit in vita, unico tantum, & semel excepto. Quoties enim tunicam faceret excuti, dextro brachio cooperiebat la-

lateris vulnus; nonnunquam vero manu sinistra lateri confixo applicata beatam illam plagam tegebat. Quidam vero ejus socius dum scalperet ipsum, manu vulneri illapsa magnum ei dolorem inflixit. Alter quidam de fratribus curiosa inquisitione nisus videre quod aliis erat absconditum, dixit sancto patri die quadam: placet ne tibi, pater, ut excutiamus tunicam tuam? Cui sanctus: retribuat tibi Deus, frater, quoniam indigeo quidem. Illo itaque se * exuente, attentis oculis frater inspiciens expressum vidit vulnus in latere. Hic solus vidit in vita, ceterorum nullus usque post mortem.

Taliter homo iste omnem gloriam, quæ Christum nôn saperet, abjuraverat; talibus humanis favoribus æternum irrogaverat anathema. Sciebat famæ pretium conscientiæ secretum minuere, longeque damnosius abuti, quam carere virtutibus. Heu! ad plura nos vanitas, quam charitas provocat, & Christi amori prævalet favor mundi. Affectus non discutimus, spiritus non probamus, & cum in actum gloria vana compulerit, charitate putamus elicitum. Porro si boni vel parum agimus, pondus ejus ferre non possumus, quodlibet illud exoneramus viventes, & ad ultimum litus amittimus. Patienter ferimus non esse bonos; non videri, non credi, pati non licet. Sic totum in laudibus hominum vivimus, quia nihil aliud quam homines sumus.

De humilitate.

OMnium virtutum custos, & decor humilitas. Hac non substituta fabricæ spirituali, cum crescere videtur, proficit in ruinam. Hæc, ne quid viro tot donis ornato deesset, copiosiori eum ubertate reple-

verat: in propria quidem reputatione nihil erat, nisi peccator, cum decor esset, & splendor omnimodæ sanctitatis. In hac studuit ædificare se ipsum, ut fundamentum jaceret, quod a Christo didicerat. Eorum, quæ lucratus fuerat, oblitus, solos ante oculos ponebat defectus, plus sibi adesse, quam deesse considerans. Sola in eo cupiditas viguit ut melior fieret, & primis non contentus novas virtutes adjiceret, humilis habitu, humilior sensu, humillimus reputatu. Non discernebatur Dei princeps quod prælatus esset, nisi hac clarissima gemma, quia inter minores minimus aderat. Hæc virtus, hic titulus, hoc insigne indicabat generalem esse ministrum. Aberat ab ejus ore omnis altitudo, pompa omnis a gestibus, ab actibus omnis fastus. Sensum in multis ex revelatione didicerat, quem tamen in medio conferens aliorum anteponebat sensus. Sociorum consilium tutius esse credebat, & alienus visus melior proprio videbatur. Non omnia pro Deo reliquisse dicebat eum, qui sensus proprii loculos retineret. Malebat de se vituperium audire, quam laudem, cum hoc ad se emendandum cogeret, illa impelleret ad cadendum.

Prædicante aliquando populo Interamnensi, commendans eum episcopus civitatis coram omnibus, finita prædicatione, sic ait: hac novissima hora illustravit Deus Ecclesiam suam isto pauperculo, & despecto, simplice, & inlicterato; propter quod tenemur Dominum semper laudare, scientes quod non fecit taliter omni nationi. Quibus sanctus auditis, miro acceptavit affectu, quod verbis tam expressis contemptibilem ipsum judicasset Episcopus, & intrantibus ecclesiam, procidit ad pedes Episcopi dicens: in veritate, domine Episcope, magnum honorem mihi fecisti, quoniam quæ mea sunt * auferenti-

tibus aliis, tu solus illesa servasti; separasti, inquam, pretiosum a vili, sicut discretus homo, Deo laudem, mihi vilitatem reddendo.

Ad servandam humilitatis sanctæ virtutem, paucis annis elapsis post suam conversionem, in quodam capitulo coram omnibus fratribus de religione prælationis officium resignavit dicens: amodo sum mortuus vobis; sed ecce, inquit, frater Petrus Cathanii, cui ego, & vos omnes obediamus. Et inclinans se protinus coram ipso obedientiam, & reverentiam promisit eidem. Flebant igitur fratres, & altos extorquebat gemitus dolor, cum videbant se tanto patre quodammodo orphanos fieri. Surgens beatus Franciscus, junctis manibus, & oculis in cœlum erectis, dixit: Domine, tibi recommendo familiam, quam mihi hactenus commisisti; & nunc propter infirmitates, quas tu nosti, dulcissime Domine, curam ejus habere non valens ipsam recommendo ministris. Teneantur in die judicii coram te reddere rationem, si aliquis frater eorum negligentia, vel exemplo, seu aspera correctione perierit. Permansit exinde subditus usque ad mortem, humilius agens quam aliquis aliorum.

Alio tempore vicario suo cunctos socios resignavit dicens: hac libertatis prærogativa singularis videri volo, si fratres me de loco ad locum associent, sicut Dominus inspiraverit eis. Et adjecit: vidi jam cæcum, qui unam caniculam ducem habebat itineris. Hæc itaque sua gloria erat, ut, omnis singularitatis, & jactantiæ specie relegata, habitaret in eo virtus Christi.

Videns autem quosdam prælationibus inhiare, quos præter alia vel sola reddebat indignos ambitio præsidendi, eos non esse fratres Minores dicebat,

 sed

sed vocationis, qua vocati erant, oblitos a gloria excidisse; nonnullos vero miseros ægre ferentes ab officiis amoveri, quippe cum onus non quærerent, sed honorem, multis sermonibus confutabat. Dixit autem quandoque socio suo: non mihi videor frater Minor, nisi fuero in statu, quem tibi descripsero; & ait: ecce prælatus existens fratrum vado ad capitulum, prædico, commoneo fratres, & in fine dicitur contra me: non convenit nobis illicteratus, & contemptibilis, ideo nolumus te regnare super nos, quia elinguis es, simplex, & idiota, tandem ejicior cum opprobrio vilipensus ab omnibus; dico tibi, nisi eodem vultu, eadem mentis lætitia, eodem sanctitatis proposito hæc verba audiero, frater Minor nequaquam sum. Et addebat: in prælatione casus, in laude præcipitium, in humilitate subditi animæ lucrum est. Cur ergo (*damnis*) plusquam lucris attendimus, cum tempus ad lucrandum accepimus?

Licet autem cum omnibus hominibus pacem habere filios vellet, atque universis parvulus se præbere, clericis tamen maxime humiles verbo esse docuit, ac monstravit exemplo; dicebat enim: in adjutorium clericorum missi sumus ad animarum salutem, ut quod in illis minus invenitur, suppleatur a nobis. Recipiet unusquisque mercedem non secundum auctoritatem, sed secundum laborem. Scitote, inquit, fratres, animarum fructum Deo gratissimum esse, meliusque illum consequi posse pace, quam discordia clericorum. Quod si ipsi salutem impediunt populorum, Dei est ultio, & ipse retribuet eis in tempore. Ideo estote subjecti prælatis, ne, quantum ex vobis est, zelus aliquis surgat. Si filii pacis fueritis, clerum, & populum Deo lucrabimini, quod acceptabilius judicat Dominus, quam populum solum,

lum, clero scandalizato, lucrari. Tegite, inquit, eorum casus, multiplices supplete defectus, & cum hæc feceritis, humiliores estote.

Quodam tempore deveniens sanctus Franciscus Imolam civitatem Romagnolæ repræsentavit se Episcopo terræ petens ab eo licentiam prædicandi; cui Episcopus: sufficit, frater, quod ego prædicem populo meo. Flexo capite sanctus Franciscus humiliter foras egreditur, ac post modicam horam regreditur intro; cui Episcopus: quid vis, frater? quid iterum quæris? Et beatus Franciscus: domine, si * pater filium uno repulerit ostio, alio sibi reintrandum est. Humilitate victus Episcopus, alacri vultu complexatur eum, & dicit: tu, & omnes fratres tui de cetero in episcopatu meo generali mea licentia prædicetis, quoniam istud humilitas sancta promeruit.

In Urbe cum domino Ostiensi, qui postea summus Pontifex fuit, clara illa luminaria orbis aderant, sanctus Dominicus, & sanctus Franciscus, & cum melliflua vicissim de Domino eructarent, dixit tandem Episcopus illis: in Ecclesia primitiva pastores Ecclesiæ pauperes erant, & homines charitate, non cupiditate servientes: cur, inquit, non facimus de vestris fratribus Episcopos, & prælatos, qui documento, & exemplo ceteris prævalent? Fit inter sanctos de respondendo contentio, se prærıpientibus, * se offerentibus, quin immo sese cogentibus ad responsum; siquidem uterque prior erat alterius, unde uterque devotus in alterum. Vicit tamen humilitas Franciscum, ne se præponeret, vicit & Dominicum, ut prius respondendo humiliter obediret. Respondens ergo beatus Dominicus dixit Episcopo: domine, gradu bono, si cognoscunt, sublimati sunt fratres mei, nec pro meo posse permittam, ut aliud

assequantur specimen dignitatis. Hæc itaque sic breviter perorante, inclinans se beatus Franciscus coram Episcopo dixit: domine, Minores ideo vocati sunt fratres mei, ut majores fieri non præsumant. Docet vocatio in plano subsistere, & humilitatis Christi sequi vestigia, quo tandem in respectione sanctorum plus aliis exaltentur. Si vultis, ait, ut fructum afferant in Ecclesia Dei, tenete illos, & conservate in statu vocationis eorum, & ad plana * reducite vel invitos. Precor itaque, pater, ne superbiores, quo pauperiores, existant, & contra ceteros insolescant, ad prælationem illos ascendere nullatenus permittatis. Hæc beatorum responsa. Quid dicitis filii sanctorum? Degeneres vos zelus, & invidia probat, nec minus illegitimos honorum ambitio. Invicem mordetis, & comeditis, nec bella, & lites nisi ex concupiscentiis oriuntur. Colluctatio vobis adversus acies tenebrarum, certamen forte contra exercitus dæmonum, & inter vos mucronem convertitis, versis vultibus in propitiatorium; familiariter se respiciunt patres pleni scientia, filii vero invidia pleni graves sunt invicem ad videndum. Quid corpus faciet, si cor * divisum habuerit? Sane per universum mundum fructuosius pietatis doctrina proficeret, si ministros verbi Dei charitatis vinculum fortius couniret; suspectum namque quod loquimur, vel docemus hinc maxime redditur, quo in nobis fermentum quoddam hodie signis evidentibus demonstratur. Scio hinc inde probos non esse in causam, sed improbos, quos, ne sanctos inficerent, merito crederem extirpandos. Quid demum de alta sapientibus dicam? Humilitatis, non altitudinis viâ patres pervenerunt ad regnum; filii in circuitu ambitionis ambulantes viam civitatis habitaculi non requirunt.

Quid

Quid restat, nisi ut quorum viam non sequimur, nec gloriam consequamur? Absit a nobis, Domine. Fac humiles esse discipulos sub alis humilium magistrorum; fac benevolos consanguines spiritus, & videas filios filiorum tuorum pacem super Israel.

Finitis, ut supra diximus, responsionibus servorum Dei, multum de utriusque sermonibus ædificatus dominus Ostiensis immensas Deo gratias egit. Discedentibus autem inde, rogavit beatus Dominicus sanctum Franciscum, ut sibi chordam, qua cingebatur, dignaretur concedere. Lentus ad hoc sanctus Franciscus, * tam humilitate renuens, * quam ille charitate deposcens, vicit tamen felix devotio postulantis, & concessam sibi sub inferiori tunica devotissime cinxit. Tandem manus inter manus ponuntur, & mutuæ recommendationes dulcissime fiunt. Dixit autem sanctus sancto: vellem, frater Francisce, unam fieri religionem tuam, & meam, & in Ecclesia pari forma nos vivere. Demum cum ad invicem discesserunt, dixit sanctus Dominicus pluribus, qui tunc aderant: in veritate dico vobis, hunc sanctum virum Franciscum ceteri religiosi sequi deberent; tanta est suæ sanctitatis perfectio.

De obedientia.

UT pluribus lucraretur modis negotiator iste cautissimus, ac totum præsens tempus conflaret in meritum, frenis obedientiæ agi voluit, & alieno regimini submittere semetipsum. Siquidem non solum generalis officio resignavit, sed propter majus obedientiæ bonum guardianum singularem expetiit, quem specialiter coleret in prælatum; dixit enim fratri Petro Cathanii, cui pridem obedientiam sanctam promi-

miserat: rogo te propter Deum, ut vicem tuam de me uni de sociis meis committas, cui sicut tibi devotus obediam. Scio, inquit, obedientiæ fructum, & quod nihil transeat temporis sine lucro qui alterius jugo colla submiserit. Admissa igitur sua instantia, usque ad mortem subditus ubique permansit, guardiano proprio semper reverenter obtemperans. Dixit autem quadam vice sociis suis: inter alia, quæ dignanter pietas mihi divina concessit, hanc gratiam contulit, quod ita diligenter novitio unius horæ obedirem, si mihi guardianus daretur, sicut antiquissimo, vel discretissimo cuiquam. Subditus quidem prælatum suum non hominem considerare debet, sed illum, pro cujus est amore subjectus. Quanto autem contemptibilior præsidet, tanto obedientis humilitas magis placet.

Alio tempore sedens cum sociis beatus Franciscus tale quoddam emisit suspirium: vix aliquis religiosus est in toto mundo, qui perfecte obediat prælato suo. Permoti socii dixerunt ei: dic nobis, pater, quæ sit perfecta, & summa obedientia. At ille verum describens obedientem sub figura corporis mortui, respondit: tolle corpus exanime, & ubi placuerit, pone; videbis non repugnare motum, non murmurare situm, non reclamare dimissum; quod si statuatur in cathedra, non alta, sed ima respiciet; si collocetur in purpura, duplo pallescit. Hic, inquit, verus obediens est; cur moveatur non dijudicat, ubi locetur non curat, ut transmutetur non instat, evectus ad officium solitam tenet humilitatem, plus honoratus plus reputat se indignum. Alia vice de hujusmodi loquens, concessas post petitionem proprie licentias dixit, injunctas vero, nec postulatas, sacras obedientias nominavit; utramque bonam dicebat, sed aliam tutiorem.

Sum-

Summam vero, & in qua nihil haberet caro, & sanguis, illam esse credebat, qua divina inspiratione inter infideles itur sive ob proximorum lucrum, sive ob martyrii desiderium. Hanc vero petere multum Deo judicabat acceptum.

Per obedientiam itaque raro præcipiendum censuit, nec primo fulminandum jaculum, quod esse debet extremum: ad ensem, inquit, non cito manus mittenda est. Eum vero, qui præcepto obedientiæ obedire non festinaret, nec Deum timere, nec hominem revereri. Nil verius istis; nam quid in temerario præceptore auctoritas imperandi, nisi gladius in manu furiosi? quid vero desperatius religioso obedientiam contemnente?

Ablatum quadam vice caputium fratri, qui sine obedientia solus venerat, in magno igne projici jubet. Nullo autem excutiente caputium, verebantur enim patris vultum parumper commotum, jubet illud sanctus detrahi flammis nihil lesionis adeptum. Hoc etsi merita sancti potuerint, fortassis & illius fratris non defuit meritum; evinxerat enim eum devotio videndi patrem sanctissimum, licet discretio non adfuerit auriga sola virtutum.

De iis, qui bonum, vel malum exemplum præbent.

AFfirmabat Minores fratres novissimo tempore idcirco a Deo missos, ut peccatorum obvolutis caligine lucis exempla monstrarent. Suavissimis dicebat se repleri odoribus, & unguenti pretiosi virtute liniri, cum sanctorum fratrum per orbem distantium audiebat magnalia. Accidit fratrem quemdam Barbarum nomine coram quodam *(*milite*) de Insula Cipii semel in fratrem alium verbum jactare injuriæ, quem

cum

cum *(*ex eo turbatum*) aliquantulum cerneret fratrem, asinino stercore sumpto, in suimet accensus vindictam ori proprio conterendum immittit dicens: stercus commasticet lingua, quæ in fratrem meum iracundiæ venenum effudit. Aspiciens hoc miles, stupore attonitus nimium ædificatus discessit, & ex tunc se, & sua liberaliter fratrum voluntati exposuit. Hoc omnes fratres infallibiliter ex more servabant, ut si quis eorum alteri verbum quandoque turbationis inferret, protinus in terra prostratus lesi pedem vel inviti beatis osculis demulceret. Exultabat sanctus in talibus, cum suos filios audiebat ex se ipsis exempla sanctitatis educere, benedictionibus omni acceptione dignissimis fratres illos accumulans, qui verbo, vel opere ad Christi amorem inducerent peccatores. Animarum zelo, quo perfecte repletus erat, volebat sibi filios vera similitudine respondere.

Sic etiam qui sacram violaret religionem iniquis operibus, vel exemplis, maledictionis ejus gravissimam incurrebat sententiam. Nam cum die una dictum esset ei, quod Fundanus Episcopus dixisset duobus fratribus euntibus * Soram, qui sub specie majoris sui contemptus barbam longiorem nutriebant: cavete ne religionis pulchritudo præsumptione novitatum hujuscemodi deturpetur; surrexit sanctus continuo, & ad cœlum protensis manibus lacrimis perfusus in hujusmodi orationis verba, vel potius imprecationis erupit: domine Jesu Christe, qui duodenum Apostolorum numerum elegisti, de quo, licet uno cadente, ceteri tamen adhærentes tibi sanctum evangelium uno repleti spiritu prædicarunt, tu, Domine, in hac hora novissima antiquæ memoriæ memorans fratrum plantasti religionem in tuæ fidei fulcimentum, & ut evangelii tui per eos mysterium impleretur. Quis ergo pro

pro ipsis coram te satisfaciet, si ad quod missi sunt, non solum omnibus lucis exempla non monstrant, sed potius ostendunt opera tenebrarum? A te, sanctissime Domine, & a tota cælesti curia, & a me parvulo tuo sint maledicti qui suo malo exemplo confundunt, & destruunt quod olim per sanctos fratres ordinis hujus ædificasti, & ædificare non cessas. Ubi sunt qui sua benedictione felices se prædicant, & familiaritate ipsius se jactant pro velle potitos? Si, quod absit, inventi fuerint absque pœnitudine in aliorum periculo in se monstrasse opera tenebrarum, væ illis, væ damnationis æternæ. Confunduntur, ajebat, optimi fratres in malorum fratrum operibus, & ubi non peccaverunt ipsi, pravorum exemplo portant judicium. Duro propterea gladio me transfodiunt, & reducunt illud per mea viscera tota die. Subtrahebat se propter hoc maxime a consortio fratrum, ne contingeret eum audire aliquid sinistri de quoquam in sui renovatione doloris, & dicebat: veniet tempus, quo malis exemplis dilecta Dei religio diffametur ita, ut pudeat exire in publicum. Qui vero tunc temporis ad suscipiendum ordinem venerint, sola Spiritus sancti operatione ducentur, & nullam in eis maculam caro, & sanguis impinget, eruntque vere a Domino benedicti.

Consolabatur autem plurimum in visitationibus Domini, quibus reddebatur securus religionis suæ fundamenta semper inconcussa manere, cui etiam promittebatur in pereuntium numero indubitata substitutio electorum. Cum enim turbaretur malis exemplis, & se orationi semel conferret turbatum, hanc invectivam reportavit a Domino: cur tu homuncio conturbaris? An ego te super religionem meam sic pastorem constitui, ut me principalem nescias esse pa-

patronum? Hominem simplicem ad hoc te constitui, ut quæ in te fecero ceteris imitanda, sequantur qui sequi voluerint. Ego vocavi, servabo, & pascam, & in aliorum reparandum excidium alios subrogabo ita, ut si natus non fuerit, faciam ipsum nasci. Non ergo turberis, sed tuam operare salutem, quoniam etsi ad numerum trium religio venerit, inconcussa semper meo munere permanebit. Ex tunc maximam imperfectorum turbam unius sancti virtute superari dicebat, quia radio solis unius innumeræ tenebræ delitescunt.

Contra otium, & otiosos.

EX quo vir iste cœpit, caducis abjectis, Domino cohærere, vix particulam temporis vacuam abire permisit. Revera cum in thesauris Domini multas jam intulisset copias meritorum, semper novus, semper ad spiritualia exercitia promptior. Non aliquid boni agere gratiæ ducebat offensam, non semper procedere retrocedere judicabat. Cum enim semel apud Senas in cella maneret, vocavit ad se quadam nocte socios dormientes dicens: rogavi Dominum, fratres, ut mihi ostendere dignaretur, quando servus ejus sum, & quando non servus. Non vellem, inquit, nihil, quam servus existere suus. Ipse vero benignissimus Dominus sua mihi nunc dignatione respondit: servum meum tunc te cognosce veraciter, cum sancta cogitas, loqueris, operaris. Ideo vocavi vos, fratres, quoniam coram vobis verecundari volo, si quando horum trium nullum effecero.

Alio tempore apud sanctam Mariam de Portiuncula considerans homo Dei, quod lucrum orationis per verba otiosa post orationem deflueret, contra la-

lapsum otiosorum verborum hoc remedium ordinavit, dicens: quicumque frater otiosum, vel inutile verbum protulit, teneatur statim dicere suam culpam, & pro singulis otiosis semel dicere Pater noster. Sic autem volo, ut si ipse prius se culpaverit de commisso, dicat Pater noster pro anima sua, si ab alio prius fuerit redargutus, animæ redarguentis attribuat.

Tepidos nulli se negotio familiariter applicatos cito ex ore Domini evomitos dicebat. Nullus coram eo comparere poterat otiosus, quin mordaci eum dicto corriperet; siquidem ipse omnis perfectionis exemplar laborabat, & operabatur manibus suis, nihil permittens effluere de optimi temporis dono. Dixit etiam aliquando: volo omnes, fratres mei, laborare, & exercitari, & eos, qui nesciunt, aliquas artes addiscere. Et rationem reddens, ut, inquit, minus simus hominibus onerosi, & ne in otio per illicita cor, aut lingua vagetur. Lucrum autem, vel mercedem laboris non laborantis arbitrio, sed guardiani, vel familiæ committebat.

Liceat, sanctus pater, pro illis, qui tui dicuntur, in excelsum hodie levare lamentum. Odio sunt virtutum exercitia multis, qui ante laborem volentes quiescere, filios se non Francisci, sed luciferi probant. Infirmantibus quam militantibus abundamus, cum tamen ad laborem nati militiam vitam suam reputare deberent. Non placet actione proficere, contemplatione non possunt. Cum omnes singularitate turbaverint, plus fauce quam manibus operantes, odiunt corripientem in porta, nec summis patiuntur digitis attrectari. Illorum tamen juxta verbum beati Francisci magis impudentiam miror, qui domi nisi cum sudore vixissent, & nunc absque la-

bo-

bore pauperum sudore pascuntur. Mira prudentia! cum nihil agant, semper eos existimes occupatos. Horas cognoscunt ad epulum, & si quando fames urget, solem dormisse causantur. Tuâ gloriâ, bone pater, monstra hæc hominum digna crediderim? Sed nec tunica quidem. Tu semper hoc tempore lubrico, & fugaci docuisti meritorum divitias quærere, ne in futuro contingeret mendicare; hi vero nec patria perfruuntur, in exilium postmodum transituri. Viget hic morbus in subditis, quin prælati dissimulant, quasi possibile sit, quorum substinent vitium, non lucrari supplicium.

De ministris verbi Dei.

MInistros verbi Dei tales volebat, qui studiis spiritualibus intendentes nullis aliis præpedirentur officiis; hos enim a quodam magno rege dicebat electos ad edicta, quæ ex ejus ore perciperent, populis demandanda. Dicebat autem: prius prædicator haurire secretis orationibus debet quod postea sacris effundat sermonibus, prius intus calescere, quam foris frigida verba proferre. Reverendum hoc dicebat officium, & qui illud administrarent, omnibus reverendos. Isti etiam vita sunt corporis, isti dæmonis impugnatores, isti mundi lucerna. Sacræ vero theologiæ doctores amplioribus dignos * censebat honoribus; fecit enim quandoque generaliter scribi: omnes theologos, & qui ministrant nobis verba divina, debemus honorare, & venerari tamquam qui nobis ministrant spiritum, & vitam; & beato Antonio cum semel scriberet, sic poni fecit in principio litteræ: fratri Antonio episcopo meo.

Plangendos tamen dixit prædicatores, qui vendunt

dunt sæpe quod faciunt, obolo vanæ laudis; talium vero tumoribus tali quandoque medebatur antidoto: cur de conversis hominibus gloriamini, quos fratres mei simplices suis orationibus convertère? Illud denique verbum, donec peperit sterilis plurimos, taliter exponebat: sterilis, inquit, est frater meus pauperculus, qui generandi in Ecclesia filios non habet officium. Hic accipiet in judicio plurimos, quia quos nunc privatis orationibus convertit, suæ gloriæ tunc judex adscribet. Quæ multos habet filios infirmabitur, quia prædicator, qui multis velut sua virtute genitis gaudet, cognoscet tunc nihil proprium habuisse in eis. Illos autem, qui se magis rhetores, quam prædicatores laudari cupiunt, ornatu, non affectu loquentes, non multum amabat. Eos vero dicebat male dividere, qui prædicationi totum, devotioni nihil impendunt. Laudabat revera prædicatorem, sed eum, qui pro tempore sibi saperet, sibique gustaret.

* (*De contemplatione creatoris in creaturis*).

MUndum quasi peregrinationis exilium exire festinans juvabatur iste viator iis, quæ in mundo sunt, non modicum quidem. Nempe ad principes tenebrarum utebatur eo ut campo certaminis, ad Deum vero ut clarissimo speculo bonitatis, in artificio quolibet commendat artificem, quidquid in factis reperit, regerit in factorem, exultat in cunctis operibus manuum Domini, & per jucunditatis spectacula vivificam intuetur rationem, & causam. Cognoscit in pulchris pulcherrimum, cuncta sibi bona, qui nos fecit est optimus, clamant; per impressa rebus vestigia insequitur ubique dilectum, facit de omnibus scalam, qua perveniatur ad solium. Inauditæ

ditæ devotionis affectu complectitur omnia, alloquens ea de Domino, & in laudem ejus adhortans. Parcit lucernis, lampadibus, & candelis, nolens sua manu deturbare fulgorem, qui nutus esset lucis æternæ; super petras ambulat reverenter ejus intuitu, qui dicitur petra; cum opus esset illo versiculo, in petra exaltasti me, ut reverentius * illum diceret, subtus pedes, inquit, exaltasti me; ligna cedentes fratres prohibet totam succidere arborem, ut spem habeat iterum pullulandi; jubet hortulanum indefossos limites circa hortum dimittere, ut suis temporibus herbarum viror, & florum * venustas prædicent speciosum rerum omnium patrem; hortulum, in horto herbis odoriferis, & florificis præcipit designari, ut in memoriam suavitatis æternæ avocent speculantes; legit de via vermiculos, ne pedibus conculcentur, & apibus, ne inedia pereant in glacie hyemali, mel, & optima vina jubet apponi; fraterno nomine (*vocat*) animalia cuncta, licet in omni specie bestiarum prædiligat mansueta. Quis enarrare cuncta sufficiat? Siquidem fontalis illa bonitas, quæ omnia in omnibus est futura, jam sancto huic omnia in omnibus clarescebat.

* Nituntur proinde creaturæ omnes vicem amoris rependere sancto, & gratitudine sua pro meritis respondere, blandienti arrident, roganti annuunt, obediunt imperanti. Placeat paucorum relatio. Tempore infirmitatis oculorum coacto ut mederi sibi pateretur, vocatur ad locum cyrugicus. Veniens igitur ferreum instrumentum ad cocturas faciendas defert, jubetque igni submitti, donec igniatur & ipsum; ac beatus pater corpus jam horrore concussum confortans sic alloquitur ignem: frater mi ignis (*præ*) ceteris rebus æmulandi decoris virtuosum, pulchrum, &

& utilem te creavit altissimus. Esto mihi in hac hora propitius, esto curialis, quia olim te dilexi in Domino. Precor magnum Dominum, qui te creavit, ut tuum modo calorem temperet, quo suaviter urente, valeam substinere. Oratione finita, crucis signo ignem consignat, & deinceps intrepidus perstat. Sumitur in manibus candens, & horridum ferrum, fugiunt fratres humanitate victi, lætus & alacer ferro se obicit sanctus, profundatur crepitans ferrum in tenera carne, & ab aure usque ad supercilium tractim coctura protrahitur. Quantum irrogaverit ignis ille dolorem, ejus, qui melius novit, sancti verba testantur; nam reversis qui fugerant fratribus, subridens dixit pater: pusillanimes, & modici cordis, quare fugistis? In veritate dico vobis, nec ignis ardorem sensi, nec ullum carnis dolorem. Et conversus ad medicum: si non (*est*,) inquit, (*caro*) bene decocta, imprime iterum. Expertus medicus dissimiles casus in simili facto, divinum hoc miraculum extulit, dicens: dico vobis, fratres, vidi mirabilia hodie. Credo ad innocentiam primam redierat, cui, cum volebat, mansuebantur immitia.

Per lacum Reatinum beatus Franciscus ad heremum de Grætio tendens, in quadam navicula residebat, cui piscator quidam unam aviculam obtulit fluvialem, ut de ipsa jucundaretur in Domino, quam beatus pater gaudenter suscipens, apertis manibus, ut libere abiret, illam cum mansuetudine invitavit. Quæ cum ire nollet, sed velut in nidulo in illius se manibus reclinavit, sanctus erectis oculis in oratione permansit. Et quasi aliunde post longam moram ad se reversus, dulciter præcepit aviculæ, ut absque timore pristinæ libertati se redderet. Suscepta itaque cum benedictione licentia, corporis (*gestu*) quoddam prætendens gaudium avolavit. Cum

Cum beatus Franciscus aspectum, & colloquium hominum more solito fugiens in quadam heremo commaneret, falco in loco nidificans magno se illi amicitiæ fœdere copulavit; nam semper horam nocturno tempore, in qua sanctus ad divina obsequia surgere solitus erat, cantu suo præveniebat & sono, quod sancto Dei gratissimum erat, eo quod tanta sollicitudine, quam erga eum gerebat, ab eo desidiæ moram excuteret; cum vero sanctus aliqua infirmitate plus solito gravaretur, parcebat falco, nec tam tempestivas indicebat vigilias. Siquidem velut instructus a Deo, circa diluculum vocis suæ campanam levi tactu pulsabat. Creatoris præcipuum amatorem non mirum si venerantur reliquæ creaturæ.

In monte quodam quandoque cellula facta fuit, in qua servus Dei quadraginta dierum numero rigidissime pœnitentiam egit; qui cum, completo temporis spatio, inde recederet, velut in solitudine posita absque aliquo successore cella remansit; vasculum terreum, cum quo sanctus bibere solebat, fuit ibidem relictum. Euntes autem homines quandoque ad locum illum ob reverentiam sancti, vasculum illud apibus plenum inveniunt, in ipso autem vase mirabili arte favorum cellulas fabricabant, revera significantes contemplationis dulcedinem, quam ibi hauserat servus Dei.

Nobilis quidam de comitatu Senensi beato Francisco infirmanti fasianum unum transmisit, qui cum alacriter illum susciperet non appetitu edendi, sed more, quo in talibus lætari semper solebat ob creatoris amorem, dixit ad fasianum: laudatus sit creator noster, frater fasiane. Et ait ad fratres: tentemus jam nunc, si frater fasianus velit nobiscum morari, an ad loca solita, & magis sibi congrua pergere. Et

por-

portans eum quidam frater de sancti mandato longè, illum in vinea posuit, qui statim concito gressu ad cellam reversus est patris. Iterum eum longius poni præcepit, qui pernicitate maxima ad cellæ ostium rediit, & quasi vim faciens, sub tunicas fratrum, qui erant in ostio, intravit. Jussit proinde illum sanctus diligenter nutriri, amplexans illum, & dulcibus verbis demulcens. Videns hoc medicus quidam sancto Dei satis devotus petiit illum a fratribus, nolens eum comedere, sed illum ob reverentiam sancti nutrire. Quid plura? Detulit eum secum ad domum, sed quasi injuriam passus disjunctus fasianus a sancto, donec sine ejus præsentia fuit, manducare penitus noluit. Obstupefactus est medicus, & ad sanctum statim fasianum reportans, quæ acciderant, per ordinem cuncta narravit. Mox ut in terra positus patrem suum fasianus inspexit, projecta tristitia, manducare cum gaudio cœpit.

Juxta cellulam sancti Dei apud Portiunculam super ficum cicada residens consueta frequenter suavitate canebat, ad quam quandoque beatus pater manus extendens, ad se benigne vocavit dicens: soror mea cicada, veni ad me; quæ velut rationis compos statim super manus ejus ascendit; & ait ad eam: canta, soror mea cicada, & Dominum creatorem tuum jubilo lauda; quæ sine mora obediens canere cœpit, & tamdiu canere non cessavit, donec vir Dei ejus cantibus suam laudem interserens, ut ad solitum revolaret locum, ei mandavit, in quo per octo dies continue quasi ligata permansit. Sanctus cum descendebat de cella, eam sæpe manibus tangens cantare jubebat, cujus jussionibus parère semper erat sollicita. Et ait sanctus ad socios suos: demus jam licentiam sorori nostræ cicadæ, quæ satis hucusque sua

laude lætos * nos fecit, ne caro nostra vane pro hujusmodi glorietur. Et statim ab eo licentiata recessit, nec ultra ibidem apparuit. Cernentes hæc omnia fratres perplurimum admirati sunt.

De charitate.

QUæ in aliis creaturis germanum effecerat jus amoris, mirum non est, creaturis insignitis imagine creatoris si germaniorem Christi charitas faciebat. Salute namque animarum præstare nihil dicebat, eo sæpius probans, quod unigenitus Dei pro animabus dignatus fuerit in cruce pendere. Hinc sibi in oratione luctamen, in prædicatione discursus, in exemplis dandis excessus. Non se Christi reputabat amicum, nisi animas diligeret, quas ipse dilexit; & hæc penes eum causa potissima venerandi doctores, quod Christi adjutores unum (*cum*) Christo exequerentur officium, ipsos vero fratres velut domesticos fidei singularis, & quos uniret participium hæreditatis æternæ, viscerosissime totis amplexabatur affectibus. Quoties asperitas vitæ reprehenderetur in ipso, respondebat, se datum ordini ad exemplum, ut aquila provocaret ad volandum pullos suos; unde cum innocens ejus caro, quæ jam sponte spiritui se subdebat, nullo propter offensas egeret flagello, tamen exempli causa renovabat in ea pœnas, solum propter alios custodiens vias duras. Recte quidem, quoniam plus ad manum, quam ad linguam respicitur prælatorum. Manu pater perorabat suavius, persuadebat facilius, probabat & certius: si linguis hominum loquantur, & Angelorum, charitatis autem exempla non monstrent, mihi parum, sibi nihil sunt; verum ubi reprehensor minime formidatur, & est pro ratione vo-

voluntas, satis ad salutem sigilla sufficiunt? Faciendum tamen quod intonant; * ut, jejunis * canalibus, ad areolas fluenta, pertranseant. Colligatur interdum rosa de spinis, ut major minori serviat.

Jam vero quis Francisci sollicitudinem pro subditis induit? Levat ille semper ad cœlum manus pro veris Israelitis, & sui quandoque oblito prima fraterna charitas occurrit. Provolutus pedibus majestatis, sacrificium spiritus pro suis offert, cogit ad beneficia Dominum. Gregi pusillo, quem post se traxerat, pleno amoris timore compatitur, ne post perditum mundum perdere contingat & cœlum: futurum se putabat inglorium, nisi commissos una secum faceret gloriosos, quos laboriosius ejus parturiebat spiritus, quam materna pepererant viscera.

Multa sibi ad infirmos compassio, multa pro illorum necessitatibus sollicitudo. Si quando pietas secularium electuaria mittebat eidem, cum ipse plus aliis indigeret, ceteris infirmantibus dabat. Omnium languentium in se transformabat affectus, verba præbens compassionis, ubi subventionis non poterat. Comedebat ipse diebus jejunii, ne infirmi comedere vererentur, nec verebatur per publica civitatum carnes fratri infirmo conquirere. Monebat tamen languidos, patienter ferre defectus, nec consurgere in scandalum, cum non esset per omnia satisfactum; unde in quadam regula scribi fecit hæc verba: rogo omnes fratres meos infirmos, ut in suis infirmitatibus non irascantur, (&) non conturbentur contra Deum, nec contra fratres. Non multum sollicite postulent medicinas, nec nimis desiderent liberare carnem cito morituram, quæ est animæ inimica. De omnibus gratias agant, ut quales vult eos esse Deus, tales se fore desiderent; quos enim Deus ad vi-

 tam

tam præordinavit æternam, flagellorum, atque infirmitatum stimulis erudit, sicut ipse dixit: ego quos amo, corrigo, & castigo. Infirmum quemdam, cui comedendarum uvarum desiderium inesse sciebat, semel in vineam duxit, & sedens sub vite, ut comedendi audaciam daret, prior ipse comedit.

* Eos autem infirmos majori fovebat clementia, patientia supportabat, quos velut fluctuantes, tentationibus agitatos, & spiritu deficientes sciebat; unde asperas correctiones evitans; ubi non videret periculum, parcebat virgæ, ut parceret animæ. Delinquendi materiam prævenire, nec sinere labi eum, qui difficulter erigeretur elisus, prælati, qui pater est, non tyrannus, proprium esse dicebat. Ut miseranda * nimis vecordia temporis! labiles non solum non erigimus, vel continemus, sed nonnunquam impellimus ad cadendum. Nihilo reputamus pastori illi unam oviculam * detrahere, pro qua validum in cruce clamorem cum lacrimis obtulit. Aliter tu, sancte pater; errantes malos emendare, quam perdere. Scimus tamen morbos propriæ voluntatis in quibusdam altius radicatos, eisque opus esse cauterio, non unguento. Liquet enim, plurimis esse salubrius ferrea virga confringi, quam manibus deliniri. Sed oleum & vinum, virga & baculus, zelus & pietas, ustio & unctio, carcer & gremium, omnia tempus habent: universa hæc Deus ultionum, & pater misericordiarum requirit; misericordiam tamen plusquam sacrificium volens.

Nonnunquam mente Deo excedebat miro modo, jubilabat in spiritu vir iste sanctissimus, quoties bonus odor ad ipsum progrediebatur de filiis. Contigit quemdam Hispanum Deo devotum clericum perfrui aliquando visione, & allocutione sancti Franci-

cisci, qui inter alia de fratribus, qui in Hispania erant, tali sanctum lætificavit relatu: fratres, inquit, tui in terra nostra (*in*) pauperculo quodam heremitorio commorantes ita vivendi modum sibi statuerunt, ut media pars domesticis curis intenderet, media contemplationi vacaret. Hoc modo qualibet hebdomada in contemplativam activa transibat, & contemplantium quies ad laborum exercitia recurrebat. Die quadam posita mensa, signoque vocatis absentibus, omnes præter unum conveniunt, qui de contemplantibus erat; post expectationem aliquantulam itur ad cellam, ut ad mensam vocetur, cum profusiore ille mensa reficiebatur a Domino. Siquidem humi prostratus in faciem, in modum crucis reperitur extensus, nec anhelitu, nec motu quod vivus esset apparens. Ardebat ad caput ejus, & pedes binum candelabrum, quæ rutilo fulgore miro modo lustrabant. Dimittitur in pace, ne molesti essent unctioni, ne suscitent dilectum, quousque ipsa vellet. Rimantur proinde fratres per cellæ foramina stantes post parietem, & respicientes per cancellos. Quid plura? Dum eam, quæ habitabat in hortis, auscultarent amici, subitò, lumine disparente, redit frater in hominem; surgit protinus, & ad mensam veniens culpam dicit de mora. Sic, inquit ille Hispanus, in terra nostra evenit. Non se poterat præ gaudio capere sanctus Franciscus tali respersus filiorum odore; subito surrexit in laudem, & quasi hæc sola sibi gloria foret, audire bona de fratribus, plenis eructavit visceribus: gratias tibi ago, Domine pauperum sanctificator, & rector, qui me de fratribus meis tali lætificasti auditu. Benedic, precor, illos fratres benedictione largissima, & omnes, qui (*per*) bona exempla redolere faciunt professionem suam, dono speciali sanctifica. Li-

Licet hinc sancti charitatem noverimus, quæ congaudere jubet successibus dilectorum, illos tamen, qui in heremitoriis dissimiliter vivunt, non parum credimus redargutos. Multi enim locum contemplationis convertunt in otium, & heremiticum ritum, qui animabus perficiendis inventus est, in sentinam transferunt voluptatis. Talis horum temporum anachoritis constitutio est, vivere unumquemque pro libitu. Non pro omnibus istud; scimus enim sanctos in carne viventes optimis in heremo legibus vivere; scimus & eos, qui præcesserunt, patres flores solitarios extitisse. Utinam non degenerent nostri temporis heremitæ ab illa pulchritudine primitiva, cujus justitiæ laus manet æterna. Monens ad charitatem omnes sanctus Franciscus, affabilitatem, & domesticam familiaritatem hortabatur ostendere: volo, inquit, ut fratres mei filios ejusdem matris ostendant se, & quod tunicam, vel chordam, seu quicquid unus petierit, alter liberaliter tribuat. Libros, & placentia quæque sibi communicent, quin potius cogat unus alterum tollere. Et ne in hoc aliquid diceret eorum, quæ per ipsum non efficeret Christus, primus erat ad hæc omnia facienda.

Contigit duos fratres gallicos magnæ sanctitatis viros obvios occurrere sancto Francisco; inauditam vero lætitiam de ipso habentibus, hoc eis gaudium duplicavit, quod longo ad istud erant desiderio fatigati. Post dulces affectus, & suaves affatus tunicam a sancto Francisco petiit illorum ardens devotio; qui statim exuens tunicam, nudusque manens devotissime tradidit illis, & alterius eorum pauperiorem acceptam pia commutatione vestivit. Non solum talia, verum se ipsum superimpendere paratus erat, & quæcumque peterentur., erogabat lætissimus.

De

De detractione.

DEmum cum animus charitate repletus Deo odibiles odiat, vigebat istud in sancto Francisco. Detractores quippe super aliud vitiosorum genus horribiliter execrans, venenum in lingua ferre eos dicebat, aliosque veneno inficere; ideoque rumigerulos, pulicesque mordaces, si quando loquerentur, vitabat, avertebatque, prout vidimus, aures, ne tali pollueretur auditu. Audiens namque semel quemdam fratrem famam alterius denigrare, conversus ad fratrem Petrum Cathanii vicarium suum, terribile hoc intulit verbum: instant religioni discrimina, nisi detractoribus obvietur; cito multorum suavissimus odor fœtebit, nisi fœtidorum ora claudantur. Surge, surge, discute diligenter, & si accusatum fratrem repereris innocentem, accusantem dura correctione cunctis redde notabilem. Trude, inquit, eum in manus pugilis florentini, si tu ipse punire non poteris. Summa volo prudentia cures tu, & omnes ministri, ne pestifer iste morbus latius se diffundat. Nonnunquam vero eum, qui fratrem suum famæ gloria spoliaret, judicabat tunica spoliandum, nec ad Deum oculos posse levare, nisi prius quod abstulerat redderet. Hinc est, quod fratres illius temporis hoc vitium quasi specialiter abjurantes, firma secum sanctione statuerunt, quidquid aliorum honorem demeret, vel probrum sonaret, studiose vitare. Recte, & optime quidem; quid enim detractor, nisi fel hominum, nequitiæ fermentum, dedecus orbis? quid vero bilinguis, nisi religionis scandalum, claustri venenum, dissidium unitatis? Heu! venenosis animalibus abundat superficies terræ, nec fieri potest, ut proborum quis æmulo-

lorum morsus evadat; præmia delatoribus proponuntur, & innocentiâ subruta, palma quandoque tribuitur falsitati. Ecce, ubi sua quisque vivere probitate non potest, aliorum probitatem vastando victum promeretur, & vestes, juxta quod sæpe dicebat sanctus Franciscus: vox detractoris hæc est: vitæ mihi perfectio deest, scientiæ, vel peculiaris gratiæ facultas non suppetit, ac per hoc nec apud Deum locum invenio, nec apud homines. Scio quid faciam: ponam maculam in electis, & apud majores gratiam promerebor. Scio prælatum meum bominem esse, eodemque mecum quandoque uti officio, quo, succisis cedris, solus videatur * rhamnus in silva. Eja miser; humanis carnibus vescere, & quia vivere aliter non potes, fratrum viscera rode. Tales boni student videri, non fieri, accusantes vitia, nec vitia deponentes. Solos eos laudant, quorum cupiunt auctoritate foveri, silentes a laudibus, quas ad laudatum non extimant reportari. Jejunæ faciei pallorem perniciosis laudibus vendunt, ut spiritales videantur qui dijudicant omnia, & ipsi a nemine judicentur. Gaudent sanctitatis opinione, non opere, angelico nomine, non virtute.

Descriptio Generalis Ministri.

Prope finem vocationis ejus ad Dominum frater quidam semper divinorum sollicitus, affectus pietate ad ordinem quæsivit ab eo dicens: pater, tu transibis, & familia te secuta in valle lacrimarum relinquitur. Innue aliquem, si cognoscis in ordine, in quo tutus animus conquiescat, cui generalis ministerii pondus secure possit imponi. Respondit sanctus Franciscus induens cuncta verba suspiriis: tam multimodi exercitus ducem, tam ampli gregis pastorem nullum,

lum, fili, sufficientem intueor; sed volo vobis unum depingere, ac manu juxta proverbium facere, in quo reluceat, qualis esse debeat hujus familiæ pater. Homo, inquit, esse debet vitæ gratissimæ, discretionis magnæ, famæ laudabilis. Homo, qui privatis amoribus careat, * ne, dum in parte plus diligat, in toto scandalum generet. Homo, cui sanctæ orationis studium sit amicum, qui certas horas animæ, certas gregi commisso distribuat. Nam primo mane missarum sacramenta debet præmittere, & longa devotione se ipsum, & gregem divino tutamini commendare. Post orationem vero se ipsum, inquit, in publico statuat ab omnibus depilandum, omnibus responsurum, omnibus cum mansuetudine provisurum. Homo debet esse, qui personarum acceptione sordidum non faciat angulum, & apud quem minorum, & simplicium non minus cura vigeat, quam sapientium, vel majorum. Homo, cui etsi concessum est litteraturæ dono præcellere, plus tamen in moribus piæ simplicitatis imaginem gerat, teneatque virtutem. Homo, qui execretur pecuniam nostræ professionis, & perfectionis præcipuam corruptelam, quique pauperis religionis caput imitandum se ceteris præbens, nullis unquam loculis abutatur. Sufficere, inquit, debet huic pro se habitus, & libellus, pro fratribus vero pennarium, & sigillum. Non sit aggregator librorum, nec lectioni multum intentus, ne detrahat officio quod prærogat studio. Homo, qui consoletur afflictos, cum sit ultimum refugium tribulatis, ne, si apud eum remedia defuerint sanitatum, desperationis morbus prævaleat infirmos. Protervos ut ad mansuetudinem flectat, se ipsum prosternat, & aliquid sui juris relaxet, ut animam lucrifaciat Christo. Ad refugos ordinis velut ad oves, quæ perierant, viscera pietatis non claudat, sciens

sciens tentationes esse prævalidas, quæ ad tantum possunt impellere casum. Honorari eum vice Christi vellem ab omnibus, & in necessariis ipsi cum omni benevolentia provideri. Verùm oporteret eum non arridere honoribus, neque favoribus plusquam injuriis delectari. Propensiori cibo si quando vel debilis, vel lassus egeret, non in abditis, sed in publicis locis assumeret, ut aliis tolleretur verecundia debilibus providendi corporibus. Ad eum maxime pertinet latentes * distinguere conscientias, & ex occultis venis eruere veritatem, auresque non deferre multiloquis. Talis denique debet esse, qui retinendi honoris cupiditate virilem formam justitiæ nullatenus labefactet, quive tantum officium plus sibi fore sentiat oneri, quam honori; non tamen ex superflua mansuetudine torpor nascatur, nec ex * laxa indulgentia dissolutio disciplinæ, ut cùm amori omnibus, sit * terrori non minus iis, qui operantur malum. Vellem autem eum habere socios præditos honestate, qui se, sicut ipse, omnium bonorum præberent exemplum, rigidos adversus voluptates, fortes adversus angustias, tamque convenienter affabiles, ut omnes, qui venirent, sancta cum jucunditate reciperent. Et, inquit, generalis minister ordinis talis esse deberet.

Requirebat hæc omnia felix pater in ministris provincialibus, licet in generali ministro singula debeant singulariter præminere. Volebat eos affabiles esse minoribus, & tanta benevolentia placidos, ut eorum affectui non se vererentur committere delinquentes; volebat moderatos in præceptis, propitios in offensis, ferre magis promptos, quam referre injurias, hostes vitiis, medicos vitiosis, tales denique volebat, quorum vita ceteris esset speculum disciplinæ. Hos tamen volebat omni honore præveniri, & di-

diligi, sicut qui pondus portarent sollicitudinum, & laborum. Summos eos præmiis apud Deum esse dicebat, qui tali forma, talique lege creditas sibi animas gubernarent.

Interrogatus a quodam fratre semel, cur fratres omnes sic a sua custodia rejectos alienis eos tradiderat manibus, quasi ad eum nullatenus pertinerent, respondit: fratres diligo sicut possum; sed si mea sequerentur vestigia, eos utique plus amarem, nec me illis redderem alienum. Nam sunt quidam de numero prælatorum, qui eos ad alia trahunt, antiquorum eis proponentes exempla, & parum mea monita reputantes. Sed quid agant, in fine videbitur. Et paulo post cum infirmitate nimia gravaretur, vehementia spiritus in lectulo se direxit: qui sunt isti, ait, qui religionem meam, & fratrum de meis manibus repuerunt? Si ad generale capitulum venero, tunc eis ostendam, qualem habeam voluntatem. Et addidit frater ille: numquid & provinciales illos ministros, qui tamdiu libertate abusi sunt, non mutabis? Et pater ingemiscens, verbum respondit terribile: vivant pro libitu, quia minoris est damni paucorum, quam multorum perditio. Non propter omnes, sed propter quosdam dicebat, quia nimia temporis diuturnitate videbantur prælationem hæreditario vendicasse. In omni quidem genere prælatorum regularium hoc potissimum commendabat, mores non mutare nisi in melius, conciliatos favores non quærere, potestatem non exercere, sed implere officium.

De sancta simplicitate.

SAnctam simplicitatem gratiæ filiam, sapientiæ germanam, matrem justitiæ quodam attentiori studio

dio prætendebat sanctus in se, ac diligebat in aliis; non autem omnis ab eo probabatur simplicitas, sed ea solum, quæ Deo suo contenta cetera vilipendit. Hæc est, quæ in timore Domini gloriatur, quæ malum facere, vel dicere nescit. Hæc est, quæ sese examinans condemnat suo judicio neminem, quæ meliori debitum imperium reddens imperium appetit nullum. Hæc est, quæ græcas glorias non optimas arbitrans plus eligit facere, quam discere, vel docere. Hæc est, quæ in omnibus divinis legibus verbosas ambages, ornatus, & faleras, ostentationes, & curiositates perituris relinquens, quærit non corticem, sed medullam, non testam, sed nucleum, non multa, sed multum, summum, & stabile bonum. Hanc in fratribus litteratis, & laicis requirebat pater sanctissimus, non eam contrariam sapientiæ credens, sed vero germanam, licet pauperibus scientiâ faciliorem ad habitum, promptiorem ad usum; unde in laudibus, quas de virtutibus fecit, sic ait: ave regina sapientia. Deus te salvet cum tua sorore pura sancta simplicitate.

Eunte sancto Francisco juxta villam quamdam prope Assisium, quidam Johannes vir simplicissimus, qui in agro arabat, occurrit ei dicens: volo, quod me fratrem efficias, quoniam ex multo tempore Deo servire cupio. Gavisus est sanctus, considerata viri simplicitate, responditque ad placitum: si vis, inquit, frater, noster socius fieri, da pauperibus, si quid habes, & expropriatum recipiam. Solvit protinus boves, & unum offert sancto Francisco: istum autem, (*ait*), bovem demus pauperibus; dignus enim sum de bonis patris mei tantam portionem accipere. Subridet sanctus, at non modicum probat simplicitatis affectum. Audientes hoc parentes, & parvuli fratres

tres accurrunt cum lacrimis, plus bovem, quam hominem sibi auferri dolentes; quibus sanctus: animæquiores estote; en reddo vobis bovem, aufero fratrem. Ducit ergo hominem secum, & pannis religionis indutum ob gratiam simplicitatis specialem socium facit. Cum igitur in aliquo loco ad meditandum staret sanctus Franciscus, quoscumque faciebat gestus & nutus, protinus in se repetebat, & transformabat simplex Johannes; nam spuente spuebat, tuxiente tuxiebat, suspiria suspiriis jungens, & fletus fletibus socians; levante sancto manus ad cœlum, levabat & ille, intuens diligenter ipsum velut exemplar, cunctaque in sese transformans. Advertit hoc sanctus, & quærit aliquando, cur faciat talia. Respondet ille: omnia, inquit, promisi ego facere, quæ tu facis; periculosum mihi est aliquid præterire. Congaudet sanctus puræ simplicitati, blande tamen prohibet ne de cetero faciat. Itaque non post multum tempus in ista puritate migravit simplex ad Dominum, cujus vitam frequenter sanctus imitandam proponens, non fratrem Johannem, sed sanctum Johannem jucundissime nominabat. Adverte, piæ simplicitatis proprium esse, majorum legibus vivere, sanctorum semper inniti exemplis, & institutis. Quis det humanæ sapientiæ tanto studio sequi vel regnantem in cœlis, quanto pia simplicitas sibi conformabatur in terris? Quid demum? Secuta sanctum in vita præcessit sanctum ad vitam.

Assiduum votum, vigilque studium semper in eo fuit custodire inter filios vinculum unitatis, ut quos idem spiritus traxerat, idemque genuerat pater, unius matris gremio pacifice foverentur; uniri volebat majores minoribus, germano affectu conjungi sapientes simplicibus, longinquos longinquis amoris

ris glutino copulari. Moralem parabolam semel proposuit instructionem non modicam continentem: ecce, ait, fiat omnium religiosorum, qui in Ecclesia sunt, unum capitulum generale. Quoniam igitur adsunt litterati, & qui sine litteris sunt, scientes, & qui sine scientia Deo placere sciunt, uni sapientum, unique simplicium sermo indicitur. Deliberat sapiens, nam sapiens est, & cogitat intra se: non est hic ostentandæ scientiæ locus, ubi sunt perfecti scientia, nec me inter subtilissimos dicentem subtilia reddere decet curiositate notabilem. Simpliciter loqui forsitan fructuosius erit. Illucet statuta dies, congregantur in unum congregationes sanctorum, sitiunt audire sermonem. Procedit sapiens sacco vestitus, & cinere aspersus caput, & mirantibus cunctis, facto plus prædicans, abbreviat verba: voluptas brevis, pœna perpetua, modica passio, gloria infinita, multorum vocatio, paucorum electio, omnium retributio. Erumpunt in lacrimas auditorum corda compuncta, vereque sapientem venerantur ut sanctum. Æterne, ait simplex in corde suo, totum mihi præripuit sapiens quidquid facere, vel dicere statui. Sed novi quid faciam. Scio quosdam versus de psalmis; geram ergo sapientis morem, postquam ille simplicis morem gessit. Advenit crastina sessio, surgit simplex, psalmum proponit in themate; divino igitur afflatus spiritu tam ferventer, subtiliter, dulciter ex insperato Dei dono perorat, ut omnes repleti stupore vere dicant: cum simplicibus sermocinatio Dei. Hinc moralem parabolam, quam sic proponebat, sic exponebat vir Dei: religio, inquit, nostra cœtus prægrandis est, quasi synodus generalis, quæ ex omni parte mundi sub una forma vivendi convenit. In hac sapientes quæ simplicium sunt, ad suum commodum trahunt, cum vi-

vident idiotas igneo vigore cœlestia quærere, & indoctos per hominem per spiritum specialia sapere. In hac etiam simplices quæ ad sapientes pertinent, in suum fructum convertunt, cum ad eadem secum humiliatos vident præclaros viros, qui possent ubique in seculo vivere gloriosi. Hinc, ait, relucet beatæ hujus familiæ pulchritudo, cujus multiformis ornatus patrisfamilias non modicum placet.

Quando radebatur sanctus Franciscus, sæpe rasori dicebat: cave ne mihi magnam coronam facias; volo enim, quod fratres mei simplices partem habeant in capite meo. Volebat denique religionem pauperibus, & illitteratis, non solum divitibus, & sapientibus esse communem. Apud Deum, inquit, non est acceptatio personarum, & generalis minister religionis Spiritus sanctus æque super pauperem, & simplicem requiescit. Hoc sane verbum voluit in regula ponere, sed bullatio facta præclusit.

Dixit aliquando, magnum clericum etiam scientiæ quodammodo resignare debere, cum veniret ad ordinem, ut tali expropriatus possessione nudum se offerret brachiis crucifixi. Multos, inquit, scientia reddit indociles, rigidum quoddam eorum inflecti non sinens humilibus disciplinis. Quapropter vellem, ait, ut vir litteratus hanc mihi primo precem offerret: ecce, frater, diu in seculo vixi, nec Deum meum vere cognovi. Oro, concede mihi locum a strepitu mundi semotum, quo recogitem annos meos in dolore, quove dispersiones cordis mei recolligens, animum ad meliora reformem. Qualem, ait, futurum crederetis, qui sic inciperet? Profecto leo excatenatus ad omnia robustus exiret, & beatus fructus, quem * hausisset initio, continuis in eo profectibus cresceret. Hic tandem vero ministerio verbi

bi daretur, certus, quia illud, quo bulliret, effunderet. Vere pia doctrina; quid enim tam necessarium redeunti de regione dissimilitudinis, quam longo tempore mollitos, atque impressos seculares affectus humilibus exercitiis eliminare, atque detergere? Cito in schola perfectionis perfectionem attingeret quisquis * (*ordinem sic*) introiret.

Dolebat, si, virtute neglecta, scientia quæreretur, præsertim si non in ea vocatione quisque persisteret, in qua vocatus a principio fuerit. Fratres, ait, mei, qui scientiæ curiositate ducuntur, in die retributionis manus invenient vacuas. Vellem eos magis roborari virtutibus, ut, cum tempora tribulationis venirent, secum haberent in angustia Dominum. Nam & ventura est, inquit, tribulatio, qua libri ad nihilum utiles in fenestris projiciantur, & latebris. Non hoc dicebat, quod scripturæ studia displicerent, sed quo a superflua cura discendi universos retraheret, & quosque magis charitate bonos, quam curiositate sciolos esse vellet. Præodorabatur etiam tempora non longe ventura, in quibus occasionem ruinæ fore scientiam sciret, spiritus vero fulcimentum spiritualibus intendisse. Fratri laico volenti habere psalterium, & ab eo licentiam postulanti cinerem pro psalterio obtulit. Quemdam sociorum prædicationibus aliquando intendentem post mortem in visione apparens prohibuit, viam simplicitatis incedere jussit. Testis sibi est Deus, tantam post visionem hanc sensisse dulcedinem, ut pluribus diebus rorificum patris alloquium suis videretur auribus præsentialiter * instillari.

De

De specialibus devotionibus sancti.

SPeciales devotiones sancti Francisci brevibus pertransire, fortassis nec inutile, nec indignum erit. Cum enim vir iste devotus esset in omnibus, utpote qui fruebatur spiritus unctione, speciali tamen affectu movebatur circa specialia quædam. Inter alia verba, quorum usus in communi sermone, amorem Dei non sine quadam sui immutatione valebat audire; subitò namque ad auditum amoris Dei excitabatur, afficiebatur, inflammabatur, quasi plectro vocis extrinsecæ chorda cordis interior tangeretur. Talem pro eleemosynis censum offerre nobilem prodigalitatem dicebat, & eos, qui minus ipsum, quam denarios reputarent, esse stultissimos. Ipse vero propositum, quod mundanis adhuc immixtus fecerat de non faciendo repulsam ulli pauperi petenti propter amorem Dei, usque ad mortem infallibiliter observavit. Nam petenti semel pauperi propter amorem Dei, (*cum*) ipse nihil haberet, forficibus clanculo sumptis, tuniculam partiri festinat. Fecisset hoc ipsum, nisi deprehensus a fratribus, alia compensatione fecisset pauperi provideri. Ejus, inquit, qui nos multum amavit, multum est amor amandus.

Angelos, qui nobiscum in acie sunt, qui nobiscum postulant in medio umbræ mortis, maximo venerabatur affectu. Tales ubique socios reverendos esse dicebat, tales nihilominus invocandos custodes. Inoffensos eorum aspectus servare docebat, nec præsumere coram eis quod non coram hominibus fieret. Pro eo quod in conspectu Angelorum psallebatur in choro, omnes, qui possent, in oratorium convenire volebat, & ibidem psallere sapienter. Beatum

r ve-

vero Michaelem, eo quod animarum repræsentandarum haberet officium, sæpe dicebat excellentius honorandum; nam ad honorem sancti Michaelis inter festum Assumptionis, & festum ejus quadragenam dierum devotissime jejunabat; dicebat enim: quilibet pro tanti honore principis aliquid laudis, vel muneris specialiter Deo deberet offerre.

Matrem Jesu indicibili complectebatur amore, eo quod Dominum majestatis fratrem nobis effecerit, peculiares illi persolvebat laudes, fundebat preces, offerebat affectus quot, & qualiter humana promere lingua non possit. Sed quod lætificat plurimum, ordinis advocatam ipsam constituit; suisque alis quos relicturus erat filios usque in finem fovendos, & protegendos submisit. Eja pauperum advocata, imple in nobis tutricis officium usque ad præfinitum tempus a patre.

Nativitatem pueri Jesu præ aliis solemnitatibus ineffabili alacritate colebat, festum festorum asserens, quo Deus infans parvulus factus ad ubera pependit humana. Infantilium illorum membrorum imagines famelica cogitatione lambebat, & eliquata pueri compassio in cor suum etiam verba dulcedinis faciebat more infantium balbutire. Cum de non comedendis carnibus collatio fieret, quia dies veneris erat, respondit fratri Morico dicens: peccas, frater, diem veneris vocans quo puer natus est nobis. Volo, inquit, quod etiam parietes tali die comedant carnes, &, si non possunt, vel de foris liniantur. Volebat hoc die pauperes a divitibus saturari, annonam, & fœnum plus solito bobus, & asinis indulgeri. Si locutus fuero, (*inquit*), imperatori, supplicabo constitutum fieri generale, ut omnes, qui possunt, frumenta, & grana per vias projiciant, ut die tantæ solem-

lemnitatis abundent aviculæ, præcipue sorores alaudæ. Paupercula Virgo quanta illo die fuerit circumventa penuria, non sine lacrimis recolebat; sedenti namque ad prandium die quadam paupertatem beatæ Virginis commemorat quidam frater, & Christi filii ejus inopiam replicat; protinus surgit a mensa, singultus ingeminat dolorosos, & profusis lacrimis super nudam humum reliquum panem manducat. Inde hanc virtutem reginam esse dicebat, quæ in rege, & regina tam præeminenter effulserit; nam & consultantibus in conclavi fratribus quæ virtus magis amicum redderet Christo, quasi secretum sui cordis aperiens respondebat: paupertatem noveris, fili, specialem viam salutis, cujus est fructus multiplex, & paucis notissimus.

Flagrabat erga sacramentum dominici corporis fervore omnium medullarum, stupore permaximo considerans charam illam dignationem, & dignantissimam charitatem. Missam vel unicam non audire quotidie, si vacaret, non parvum reputabat contemptum; sæpe communicabat, & tam devote, ut alios devotos efficeret; reverendum enim illud omni reverentia prosequens, membrorum omnium sacrificium offerebat, & agnum immaculatum recipiens, illo igne, qui in altari cordis semper ardebat, spiritum immolabat. Diligebat propterea Franciam ut amicam corporis Domini, atque in ea mori propter sacrorum reverentiam cupiebat. Voluit quandoque mittere fratres per mundum cum pretiosis pixidibus, ut ubicumque indecenter locatum pretium redemptionis adverterent, optimo reconderent loco. Sacerdotalibus manibus, quibus de ipso conficiendo tam divina collata auctoritas est, magnam volebat reverentiam exhiberi; frequenter dicebat: si sancto cuicumque de cælo venienti, & pau-

perculo alicui Sacerdoti simul me contingeret obviare, prævenirem honore Presbyterum, & ad manus ejus deosculandas citius me conferrem; dicerem enim: oi expecta me, sancte Laurenti, quia manus hujus Verbum vitæ contrectant, & ultra humanum aliquid possident.

Divino cultui se devotissimum exhibens Deo dilectus homo, nihil, quod Dei est, relinquebat per incuriam inhonorum. Cum esset apud Montem Casalem in provincia Massæ, præcepit fratribus, ut de quadam ecclesia ab omnibus derelicta sacras reliquias ad locum fratrum reverentissime asportarent; gravabatur pernimium longo jam tempore illas debita devotione fraudatas; sed cum poscente causa ipsum ire aliò oporteret, mandati patris immemores filii obedientiæ meritum neglexerunt. Die vero quadam cum celebrare vellent fratres, remota syndone, ut moris est, de altari, ossa pulcherrima, & nimis redolentia invenerunt. Obstupefacti sunt satis, quæ nunquam viderant intuentes. Regressus paulo post sanctus Dei diligenter exquirit, si esset quod de reliquiis mandaverat, adimpletum: verum neglectæ obedientiæ culpam fratres humiliter confitentes, cum pœna veniam meruerunt; & ait sanctus: benedictus dominus Deus meus, qui per semetipsum implevit quod vos facere debuistis. Considera diligenter Francisci devotionem, attende beneplacitum Dei circa pulverem nostrum, & obedientiæ sanctæ magnifica laudem; nam cujus voci non paruit homo, precibus obedivit Deus.

Denique quomodo sibi aberat, nisi in cruce Domini gloriari, quis promere, quis capere posset? Soli datum est nosse, cui soli datum est experiri: nimirum etsi sensu quodam perciperemus in nobis, ne-

nequaquam tantis mirabilibus exprimendis verba suppeterent rebus quotidianis, & vilibus sordidata; & fortassis ideo in carne debuit aperiri, quia non potuisset sermonibus explicari. Loquatur ergo silentium, ubi deficit verbum, quia & signatum clamat, ubi deficit signum. Hoc solum humanis auribus intimetur, quod nondum claruit, quare sacramentum illud in sancto apparuit; ubi enim ab eo revelatum est, de futuro trahit rationem, & finem. Verus erit, dignusque fide, cui natura, lex, & gratia testes erunt.

De Pauperibus dominabus.

Spiritualis ædificii memoriam multo nobiliorem ab illa terrena, quam beatus pater post illius materialis ecclesiæ reparationem in augmentum civitatis supernæ, Spiritu sancto ductore, illo in loco instituit; non expedit silentio præterire. Non est credendum, quod pro perituro, & labenti opere reparando de ligno crucis sibi locutus fuerit Christus modo utique sic stupendo, quod audientibus timorem incutit, & dolorem immittit; sed, sicut olim prædixerat Spiritus sanctus, ordo sanctarum virginum ibi debebat institui, qui ad restaurationem cœlestis domus velut vivorum lapidum expolita congeries erat aliquando transferendus. Verum postquam in loco illo convenire cœperunt virgines Christi, & de diversis mundi partibus aggregari, summam profitentes perfectionem in observantia paupertatis altissimæ, ac omnium virtutum decorem, licet pater illarum paulatim suam præsentiam corporalem subduxerit, affectum tamen in Spiritu sancto ad ipsarum curam semper extendit. Nam cum per plura summæ per-

perfectionis argumenta probatas sanctus eas cognoverit omnium pro Christo paratas substinere jacturam, & subire laborem, nec a sanctis mandatis velle aliquando declinare, promisit eis, & aliis paupertatem in consimili conversatione profitentibus suum, & fratrum suorum auxilium, & consilium perpetuo exhibere. Hoc semper, dum vixit, diligenter exsolvit, & fieri semper, cum morti proximus esset; non negligenter mandavit, unum atque eumdem spiritum dicens fratres, & Dominas illas paupérculas de hoc seculo eduxisse. Mirantibus quandoque fratribus, quod tam sanctas Christi famulas sua præsentia corporali non sæpius visitaret, dicebat: non credatis, charissimi, quod eas perfecte non diligam. Si enim * magnum esset eas in Christo fovere, nonne majus fuisset eas Christo junxisse? Et quidem non eas vocasse nulla fuisset injuria; non curare vocatas summa est inclementia. Sed exemplum do vobis, ut quemadmodum ego facio, ita & vos faciatis. Nolo, quod aliquis ad visitandum eas spontaneum se offerat; sed invitos, & plurimum renitentes jubeo ipsarum servitiis deputari, spirituales dumtaxat viros, digna, & longæva conversatione probatos.

Cum enim semel quidam frater, qui duas in monasterio quodam filias perfectæ conversationis habebat, quoddam pauperculum munusculum ex parte sua libenter ad dictum locum se diceret delaturum, increpavit eum sanctus durissime, verba non modò referenda inculcans, sicque per alium recusantem, sed non obstinatius persistentem transmisit exenium. Alius frater in hyeme causa compassionis ad monasterium quoddam accessit, sed voluntatem sancti sic efficacem de non eundo nescivit; per plura millia in maximarum nivium frigore illum nudum pergere fecit.

Fre-

Frequenti supplicatione vicarii sanctus pater pulsatus, cum apud sanctum Damianum faceret moram, ut filiabus proponeret verbum Dei, ipsius tandem instantia devictus concessit. Congregatis autem Dominabus ex * more, ut verbum Dei audirent, sed non minus ut patrem viderent, levatis ipse in cælum oculis, ubi cor semper habebat, ad Christum cœpit orare. Cinerem proinde sibi deferri jubet, de quo circa se in pavimento circulum fecit, reliquum super proprium caput imponens. Expectantibus beatum patrem intra cinereum circulum cum silentio persistentem, stupor in earum cordibus non parvus oboritur. Surgit subito sanctus, & illis admonitis, Miserere mei Deus, recitat pro sermone, quo finito, celeriter foras egreditur. Hujus virtute alludii tanta fuerunt famulæ Dei contritione repletæ, ut lacrimarum educentes profluvia vix a sui vindicta manus proprias continerent. Opere docuit illas, se cinerem reputare, nihilque cordi ejus aliud approximare de ipsis, nisi hac reputatione condignum. Hæc erat conversatio ejus cum feminis sanctis, hæc visitatio illarum perutilis, coacta tamen, & rara, hæc voluntas ejus pro fratribus omnibus, quos eis ita pro Christo, cui servivit, servire volebat, ut semper velut animalia pennata laqueos coram positos præcaverent.

De commendatione regulæ fratrum.

Communem professionem, & regulam ardentissime zelabatur, & illos, qui circa eam zelotes erant, singulari benedictione dotavit. Hanc enim suis dicebat librum vitæ, spem salutis, medullam evangelicam, viam perfectionis, clavem paradisi, pactum æterni fœderis. Hanc volebat haberi ab omnibus, sciri ab

ab omnibus, & ubique in * alleviationem tædii, & memoriam præstiti juramenti cum interiori homine confabulari. Docuit eam semper in commonitionem agendæ vitæ portare præ oculis, quodque plus est, cum * ipsa mori debere: cujus instituti non immemor quidam laicus frater, quem intra martyrum numerum credimus esse colendum, palmam assecutus est gloriosæ victoriæ; nam cum a saracenis ad martyrium peteretur, summis manibus regulam tenens, genibus humiliter incurvatis, sic socio dixit: de omnibus, quæ contra sanctam istam regulam feci, frater charissime, ante oculos majestatis, & coram te culpabilem me proclamo. Successit brevi confessioni gladius, quo martyrio vitam finivit, signisque, & prodigiis postmodum claruit. Hic juvenculus intraverat ordinem adeo, ut ferre vix posset jejunium regulare, cum tamen loricam ad carnem sic puerulus deferebat. Felix puer, qui feliciter incepit, ut felicius consumaret.

Vidit aliquando pater sanctissimus visionem quamdam cælesti miraculo factam ad regulam pertinentem. Tempore, quo de regula confirmanda fiebat inter fratres collatio, sancto de hujusmodi negotio vehementer sollicito talia monstrantur in somnis. Videbatur sibi de terra micas panum subtilissimas collegisse, multisque famelicis fratribus ipsum circumstantibus debere tribuere. Cumque micas tam tenues distribuere formidaret, timens ne inter manus exciderent pulveres tam minuti, vox ei desuper inclamabat: Francisce, unam de micis omnibus hostiam confice, ac manducare volentibus tribue manducandam. Quo illud agente, quicumque non devote reciperent, aut receptum contemnerent donum, mox lepra infecti notabiles apparebant. Recitat mane sanctus hæc omnia sociis, dolens se non percipere mysterium visionis.

Post

Post modicum vero cum vigil in oratione persisteret, hujusmodi vox (*de*) cœlo sibi delapsa est: Francisce, inquit, micæ noctis præteritæ verba evangelica sunt, hostia regula, lepra iniquitas. Hanc quidem, quam juraverant, fidem non duram, vel asperam fratres illorum temporum reputabant, qui erant ad omnia supererogare promptissimi. Neque enim languor, vel desidia locum habet, ubi amoris stimulus semper ad majora perurget.

De infirmitatibus sancti Francisci.

PEr labores innumeros, & ægritudines validas in semitis Christi vestigia posuit præco Dei Franciscus, nec pedem retraxit, donec quod perfecte cœpit, perfectius consumavit. Nam cum laxatus esset, & totaliter corpore conquassatus, nunquam a perfectionis suæ substitit cursu, nunquam rigorem passus est inflectere disciplinæ; nam & exhausto jam corpori sine concientiæ murmure nequibat vel in modico subvenire. Itaque cum oporteret ipsum etiam nolentem proprii corporis incommoda, quæ vires ejus excesserant, blandimentis remedialibus delinire, quemdam, quem sciebat consilium sibi daturum expediens, benigne die quadam alloquitur: quid tibi videtur, fili charissime, quòd conscientia mea de cura corporis frequenter submurmurat? Timet, ne infirmanti nimis indulgeam, & exquisitis ei studeam fomentis succurrere, non quod ipsum jam aliquod delectet accipere (*in*) infirmitate longa confortum, a quo totius saporis recessit impulsus. Respondit filius diligenter ad patrem, a Domino sibi dari verbum responsionis agnoscens: dic mihi, si dignaris, o pater, qua diligentia corpus tuum, dum potuit, tuis ob-

obtemperavit mandatis? Qui ait: testimonium illi perhibeo, quia per omnia obediens fuit, in nullo sibimetipsi pepercit, sed quasi princeps ad cuncta ferebatur imperia. Nullum subterfugit laborem, nullum declinavit incommodum, dummodo jussa posset perficere. In hoc perfecte convenimus ego, & ipsum, ut sine aliqua repugnantia Christo domino serviremus. Et ait frater: ubi est ergo, pater, liberalitas tua? ubi pietas, & summa discretio? Est ne ista fidelium amicorum redhibitio digna, beneficium libenter accipere, nec ipsi necessario danti pro merito respondere? Quid servire domino tuo Christo absque auxilio corporis hactenus impendere potuisti? Nonne, ut ipse fateris, propter hoc se omni periculo dedit? Fateor, fili, ait pater, hoc esse verissimum. Et filius: est ne hoc rationi conveniens, ut tam fideli amico in tanta necessitate desis, qui se, & sua pro te usque ad mortem exposuit? Absit a te, pater auxilium, & baculus afflictorum, absit a te hoc peccatum in Domino. Benedictus es tu, inquit, fili, qui sapienter meis disceptationibus tam salutaria remedia propinasti. Et cœpit hilariter loqui ad corpus: gaude, frater corpus, & parce mihi, quia ecce jam placita libenter perficio, libenter tuis querulis affectibus subvenire festino. Sed quid jam extinctum poterat delectare corpusculum? Quid substentare ex omni parte * collapsum? Mortuus erat Franciscus jam mundo, * Christus vivebat in eo. Crux illi erant mundi delitiæ, quia Christi crucem radicatam gerebat in corde, & ideo stigmata exterius fulgebant in carne, quia intus radix altissima excrescebat in mente.

Ita ex omni parte cruciatibus fesso mirum, quod sufficere vires ad tolerantiam poterant. Has vero

ro suas angustias non pœnarum censebat nomine, sed sororum, quas multis ex causis provenisse non dubium est. Sane ut clarior fieret ex triumphis, non solum tyrocinio suo difficilia commisit altissimus, verum etiam emeritæ militiæ viro dabatur materia triumphandi. Habent & in hoc exempla sequentes, dum propter senectutem nihil lentius, propter infirmitatem nihil indulgentius egit. Nec ulla causa fuit perfecta in valle lacrimarum purgatio, quæ sic de quadrante novissimo redderet rationem, si quid inhæsisset cremabile, ut tandem purgatissimus raptim ad superos evolasset. Potissimam vero tormentorum suorum existimo rationem, quia, ut ipse asserebat de aliis, in substinendis illis retributio multa. Nam nocte quadam cum propter infirmitatum suarum graves, & diversas molestias plus solito lassaretur, cœpit de intimo cordis compati sibi ipsi. Sed ne spiritus ille promptus carni carnaliter consentiret in aliquo vel ad horam, patientiæ scutum orando ad Christum servat immobile. Orans tandem sic positus in agone, promissionem æternæ vitæ a Domino sub hac similitudine reportavit: si tota terræ moles, & machina mundi aurum esset sine pretio pretiosum, & tibi pro his, quæ pateris, duris molestiis, omni dolore sublato, daretur in præmium thesaurus gloriæ tantæ, cui prædicta auri comparatio nulla esset, vel etiam nominari non digna, nonne gaudens libenter substineres quæ substines ad momentum? Gauderem utique, ait sanctus, & super modum gauderem. Exulta igitur, dixit illi Deus, quia regni mei est arrha infirmitas tua, & per pœnitentiæ meritum securus, & certus ejusdem regni hæreditatem expecta. Sed quanta putas exultatione gavisum hominem tam felici promissione beatum?

Quan-

Quantùm non solum patientia, verùm etiam charitate illum credis corporis molestias amplexatum? Novit ipse modo perfecte, quia indicibile tunc dicere sibi fuit; retulit tamen sociis pauca, ut potuit. Laudes de creaturis tunc quasdam composuit, & eas utcumque ad creatorem laudandum accendit.

De transitu sancti patris.

IN fine hominis, ait sapiens, denudatio operum illius; quod in sancto isto gloriose cernimus esse completum, qui viam mandatorum Dei mentis alacritate percurrens per omnium virtutum gradus ad summa pervenit, & velut ductile opus sub multiplicis tribulationis malleo ad perfectionem adductus omnis consummationis vidit finem; tunc enim magis ejus mirifica opera colluxerunt, & divinum fuisse omne, quod vixit, veritatis inditio fulsit, cum, vitæ mortalis calcatis illecebris, liber evasit ad superos. Nam mundo vivere duxit opprobrium, dilexit suos in finem, mortem cantando suscepit. Cum igitur ad dies jam propinquaret extremos, quibus, finibili luce subtracta, lux perpetua succedebat, virtutis exemplo monstravit, quod nihil commune illi erat cum mundo; confectus namque infirmitate illa tam gravi, quæ omni languore conclusit, super nudam humum se fecit deponi, ut hora illa extrema, in qua poterat adhuc hostis irasci, nudus luctaret cum nudo. Triumphum revera expectabat intrepidus, & consertis manibus justitiæ complectebatur coronam. Positus sic in terra, saccina veste deposita, faciem solito levavit ad cælum, & intendens illi gloriæ totus, manu sinistra dextri lateris vulnus ne videretur, obtexit, & ait ad fratres: ego quod meum est feci; quod

quod vestrum est Christus edoceat. Videntes hoc filii producunt rivulos lacrimarum, & de intimis longa trahentes suspiria nimio dolori compatiendo succumbunt. Interea sopitis utcumque singultibus, guardianus ejus, qui veram causam divina verius inspiratione cognovit, festinus surrexit, & * accepit cum femoralibus tunicam, saccinamque cappellulam, (&) dixit ad patrem: tunicam istam, & femoralia cum cappellula obedientiæ sanctæ mandato a me tibi accommodatam cognoveris; sed ut scias, te nihil proprietatis in illis habere, dandi hæc alicui omnem tibi aufero potestatem. Gaudet sanctus, & jubilat præ lætitia cordis, quoniam fidem tenuisse dominæ paupertati usque in finem se videt. Fecerat enim hæc omnia paupertatis zelo, ut nec habitum quidem proprium in fine vellet habere, sed quasi ab altero commodatum. Cappellulam vero saccinam portavit in capite, ut cicatrices contegeret pro sanitate oculorum susceptas, cui satis necessarium erat pileum cujusvis pretiosæ lanæ suavitate lenissimum. Levat post hæc sanctus palmas ad cœlum, & Christum suum magnificat, quod jam exhoneratus omnibus liber vadit ad Christum. Verùm ut ostenderet se Dei sui Christi verum imitatorem in omnibus, fratres, & filios, quos dilexerat a principio, in finem dilexit eos. Fecit enim fratres omnes assistentes ibidem ad se vocari, & verbis consolatoriis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem; de patientia, & paupertate servanda sermonem protraxit, ceteris institutis sanctum evangelium anteponens. Circumsedentibus vero omnibus fratribus, extendit super eos dexteram suam, & incipiens a vicario suo capitibus singulorum imposuit, benedixitque in illis, qui erant ibi, etiam om-

omnibus fratribus, qui ubique conversabantur in mundo, & qui venturi erant post ipsos usque in finem seculi seculorum. Nullus sibi hanc benedictionem usurpet, quam pro absentibus in præsentibus promulgavit, ut alibi, tempori enim aliquid insonuit speciale, sed potius ad officium detorquendum. Cum itaque amarissime lacrimarentur fratres, & inconsolabiliter deplorarent, jussit pater sanctus panem sibi afferri, quem benedixit, & fregit, & particulam unicuique ad manducandum porrexit. Recordabatur illius sacratissimæ cœnæ, quam Dominus cum suis discipulis ultimam celebravit; in illius enim veneranda memoria ostendens quem ad fratres habebat amoris affectum, fecit hoc totum. Proinde paucos dies, qui usque ad transitum ejus restabant, expendit in laudem, socios suos valde dilectos secum Christum laudare instituens. Invitabat omnes creaturas ad laudem Dei, & per verba quædam, quæ olim composuerat, ipse eas ad divinum hortabatur amorem; nam & mortem ipsam cunctis terribilem, & exosam hortabatur ad laudem, eique lætus occurrens ad suum invitabat hospitium: bene veniat, inquit, soror mea mors. Ad medicum autem audacter: frater medice, pronostica mortem, quæ mihi erit janua vitæ. Ad fratres vero: cum me videritis ad extrema perduci, sicut me nudius tertius nudum vidistis, sic me super humum exponite, & per tam longum spatium jam defunctum sic jacere sinatis, quod unius milliarii tractum suaviter quis perficere possit. Venit ergo hora, &, cunctis in eum Christi completis mysteriis, feliciter volavit ad Deum.

Minister fratrum in Terra laboris tunc erat frater Augustinus, qui in hora ultima positus, cum diu jampridem amisisset loquelam, audientibus qui astabant,

bant, de subito clamavit, & dixit: expecta me, pater, expecta. Ecce jam venio tecum. Quærentibus fratribus, & admirantibus multum cui sic loqueretur, audacter respondit: nonne videtis, inquit, patrem nostrum Franciscum, qui vadit ad cælum? Et statim illius anima carne soluta patrem est secuta sanctissimum.

Alteri fratri vitæ laudabilis tunc temporis orationi suspenso nocte illa, & hora gloriosus pater purpurea dalmatica vestitus apparuit, quem turba hominum innumera sequebatur, a qua se plurimi sequestrantes dixerunt ad fratrem: nonne hic est Christus, o frater? Et ille dicebat: ipse est. Alii vero iterum perquirebant dicentes: nonne hic est sanctus Franciscus? Frater ipsum esse similiter respondebat. Videbatur revera fratri, & omnium comitantium turbæ, quod Christi, & beati Francisci una persona foret; quod a sane intelligentibus nequaquam temerarium judicatur, cum qui adhæret Deo, unus spiritus sit cum ipso, & ipse Deus omnia in omnibus sit futurus. Pervenit tandem beatus pater cum illa turba mirabili ad amœnissima loca, quæ aquis irrigata perliquidis omnium virebant graminum venustate, & florum decore vernantia arborum omnium delitioso genere replebantur. Erat ibi palatium magnitudinis miræ, ac pulchritudinis singularis, quod alacriter intrans novus accola cæli, cum in eo fratres plurimos reperisset, super mensam splendidissime præparatam, & variis refertam deliciis cœpit cum suis delectabiliter epulari.

Episcopus Assisinas ad ecclesiam S. Michaelis tunc temporis causa peregrinationis perrexerat, cui, cum inde rediens Beneventi hospitatus fuisset, beatus pater Franciscus nocte sui transitus per visionem apparuit,

ruit, dixitque ad eum: ecce, pater, mundum relinquens ad Christum vado. Mane surgens Episcopus sociis narravit quæ vidit, & accito notario, diem notavit, & horam, multumque inde tristis effectus, irrigatus lacrimis dolebat, se patrem amisisse præcipuum; sicque ad terram suam reversus, & cuncta per ordinem referens super dicta sua Deo gratias inexplebiles fecit.

Oratio sociorum sancti ad eumdem.

Ecce, beate pater noster, simplicitatis studia conata sunt magnifica tua facta utcumque laudare, ac de innumeris sanctitatis tuæ virtutibus vel pauca pro tua gloria referre in medium. Scimus, tuis insignibus nostra verba multum ademisse splendoris, dum ad tantæ perfectionis promenda magnalia imparia sunt inventa. Petimus a te, & a legentibus affectum pensari ut studium, gaudentes mirabilium morum apicibus humanos calamos superari. Quis enim, sanctorum egregie, spiritus tui ardorem vel in se ipso formare, vel imprimere posset in aliis, & affectus illos ineffabiles, qui ex te * non intermissè fluebant in Deum, concipere quis valeret? Sed scripsimus hæc tuâ dulci memoriâ delectati, quam, donec vivimus, aliis eructare vel balbutiendo conamur. Cibaris jam ex adipe frumenti, quondam famelice; jam torrente voluptatis potaris, hactenus sitibunde. Non sic te inebriatum credimus ab ubertate domus Domini, ut tuorum oblitus sis filiorum, cum & ille, quem potas, nostri sit memor. Trahe nos igitur ad te, digne pater, ut in odorem unguentorum tuorum curramus, quos utique cernis desidia tepidos, pigritia languidos, negligentia semivivos. Sequitur te grex pu-

pusillus jam nutanti vestigio; tuæ perfectionis radios infirmorum luminum acies reverberata non substinet. Innova dies *nostros*, sicut a principio, perfectorum speculum, & exemplar, nec patiar s vita dissimiles eâdem tibi professione conformes. Ecce jam prosternimus humilitatis precamina coram clementia majestatis æternæ pro Christi famulo ministro nostro successore tuæ sanctæ humilitatis, & veræ paupertatis æmulatore, qui ovium tuarum sollicitam gerit curam affectu dulci pro charitate Christi tui; quem sic promovere petimus, & amplecti, ut tuis semper ipsis adhærens vestigiis, laudem, & gloriam, quam assecutus es, perpetuo consequatur. Supplicamus etiam toto cordis affectu, benignissime pater, pro illo filio tuo, qui nunc, & olim devotus tua scripsit præconia. Hoc ipse opusculum etsi non digne pro meritis, pie tamen pro viribus colligens, una nobiscum tibi offert, & dedicat. Dignanter illum ab omni malo conserva, & libera, merita sancta in illo adaugens. Recordare universitatis filiorum tuorum, pater, qui inexplicabilibus vexati periculis, quantum a remotis tua vestigia insequantur, tu, sanctissime, perfecte cognoscis. Da vires, ut resistant; purifica eos, ut nitescant; lætifica, ut fruescant. Infundi super eos spiritum gratiæ, & precum impetra pro vera humilitate habenda, quam habuisti, pro servanda paupertate, quam tenuisti, pro merenda charitate, qua Christum crucifixum semper amasti; qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat in secula seculorum. Amen.

SE-

SEQUENTIA
FRATRIS THOMÆ A CELANO
DE BEATO FRANCISCO.

SAnctitatis nova signa
Prodierunt laude digna,
Mira valde, & benigna
In Francisco credita.
Regulatis novi gregis
Jura dantur novæ legis,
Renovantur jussa regis
Per Franciscum tradita.
Novus ordo, nova vita
Mundo surgit inaudita;
Restauravit lex sancita
Statum evangelicum.
Legis Christi paris formæ
Reformatur jus confor-
me;
Tenet ritus datæ normæ
Culmen apostolicum.
Corda rudis, vestis dura
Cingit, tegit sine cura,
Panis datur in mensura,
Calceus abjicitur.
Paupertatem tantum quæ-
rit,
De terrenis nihil gerit,
Hic Franciscus cuncta
terit,
Loculus despicitur.

Quærit loca lacrimarum,
Promit voces cor ama-
rum,
Gemit mœstus tempus
carum
Perditum in seculo.
Montis antro sequestratus
Plorat, orat humi stra-
tus,
Tandem mente serenatus
Latitat ergastulo.
Ibi vacat rupe tectus,
Ad divina sursum ve-
ctus,
Spernit ima judex re-
ctus,
Eligit cœlestia.
Carnem frenat sub censura
Transformatam in figu-
ra,
Cibum capit de scri-
ptura,
Abigit terrestria.
Tunc ab alto vir hierarca
Venit ecce rex monar-
cha,

Pa-

Pavet iste patriarcha
Visione territus.
Defert ille signa Christi,
Cicatrices confert isti,
Dum miratur corde tri-
sti
Passionem tacitus.
Sacrum corpus consigna-
tur
Manu, pede vulneratur,
Dextrum latus perfora-
tur,
Cruentatur sanguine.
Verba miscent, arcanorum
Multa clarent futuro-
rum,
Videt sanctus vim di-
ctorum
Mystico spiramine.
Patent statim miri clavi
Foris nigri, intus flavi,
Pungit dolor pœna gra-
vi,
Cruciant aculei.
Cessat artis armatura
In membrorum apertu-
ra,
Non impressit hos na-
tura,
Non tortura mallei.
Signis crucis, quæ porta-
sti,
Per quæ mundum trium-
phasti,
Carnem hostem supera-
sti
Inclita victoria.
Nos, Francisce, tueamur
In adversis protegamur,
Ut mercede perfruamur
In cœlesti gloria.
Pater pie, pater sancte,
Plebs devota, te juvan-
te,
Turba fratrum comitan-
te,
Mereatur præmia.
Fac consortes supernorum,
Quos informas vita mo-
rum,
Consequatur grex Mi-
norum
Sempiterna gaudia.
Amen.

Voces codd. mss. mutatæ in edit.

Pag.	lin.	ms.	edit.
1.	12.	& jubente	jubente
2.	8.	eorum	sanctorum
3.	21.	lasciva	lascivia
	27.	cum quo	& eo
	28.	cessare	cessere
4.	3.	adolescentule	adolescentiæ
	27.	humanis	humanius
	29.	fautorum	fautores
7.	31.	Jurabat	Intrabat
9.	30.	festinans	festinat
11.	32.	hiis	his
18.	4.	necessitatis	necessitati
22.	30.	donatori	dominatori
23.	3.	intima	intime
24.	5.	processum	processuum
28.	13.	cum	eum
31.	5.	nullo	nullis
32.	5.	aspirassent	aspirarent
40.	8.	molestia	molesta
41.	15.	actiones	attentos
43.	29.	*	*lacuna in cod.*
51.	14.	ne sibi	sibi, ne
56.	13.	invisu	visu
67.	13.	Quanta	Quantam
70.	12.	carius	carnis
72.	1.	conservabatur	conservatur
74.	28.	totus	totius
76.	10.	oratione	contemplatione
	13.	capiebat	cupiebat
78.	16.	affixus	affixum

81.

Pag.	lin.	ms.	edit.
81.	16.	videretur	niteretur
83.	16.	clariosis	clarioris.
88.	8.	& relictis	relictis
92.	20.	sex dies	diem festum
101.	32.	comprobent	comprobant
102.	25.	veneratur, admiratur, & colit	venerantur, admirantur, & colunt
105.	19.	& sanctissimī	sanctissimi
106.	6.	desiderantis sm̄	desideratissime
107.	5.	*	*suppletum ex cod. Bolland.*
	6.	sparguntur	spargunt
	7.	irrotatur	irrorantur
113.	5.	quæ	qui
117.	18.	&	eum
118.	24.	statuam	statura
139.	17.	fil	filiorum patrem
142.	1.	tradentem	tendentem
145.	23.	ut	ne
	25.	*	*lacuna in ms.*
156.	24.	de	se
162.	27.	concurrerunt	concurrerent
	33.	nos	vos
163.	1.	gratia	gratiæ
	9.	ultimā	ultimò
164.	15.	salvatus	sanctificatus
	22.	tanto	raro
168.	24.	*	*ita in ms.*
170.	7.	adhuc	ob hoc
	20.	in	ut
		facient	faciant

Pag.	*lin.*	*ms.*	*edit.*
170.	24.	*	*lacuna in ms.*
171.	24.	feras	feram
173.	6.	temporibus	temporalia
	18.	cuidam	cujusdam
	23.	frater	fratri
174.	1.	subditus	subditis
		volebat	volabat
175.	14.	populis	populus
176.	12.	pertransit	pertransire
	21.	cum	cur non
178.	16.	obstitit	astitit
179.	5.	murmure	murmuri
180.	23.	temerarium	temerario
181.	15.	quam	&
	17.	quod	quem
182.	11.	ambigens	abigens
190.	3.	prætendat	portendat
	27.	*confessione*	*compassione*
191.	21.	nonne	non
192.	13.	Francisci	Francisco
	14.	scientis	scientem
193.	9.	iste	ille
196.	24.	illum	illi
197.	15.	nemorum	nemora
198.	7.	&	ad
199.	2.	mitigatorium	nugatorium
	11.	daret	patet
201.	2.	a sancto	sancto
	23.	*	*titulus suppletus ex indice .*
205.	6.	Christo	Christus
	23.	tam	quam
206.	10.	&	ei

Pag.	lin.	ms.	edit.
207.	23.	iram	ream
208.	17.	eis	eas
211.	15.	potuerit	potuit
	31.	earum	eorum
	33.	sanctoque	sanctusque
214.	9.	intermissa	intermixta
215.	20.	declupo	decuplo
217.	16.	transitus, & reditus	transitum, & reditum
	18.	Spiritum	Spiritu
218.	12.	ceteros	ceteris
220.	24.	animam	anima
221.	5.	laudare	laudem
223.	9.	exeunte	exuente
224.	34.	afferentibus	auferentibus
227.	11.	frater	pater
	27.	set	se
228.	10.	reducere	reducite
	23.	divinum	divisum
229.	12.	tandem	tam
		qua	quam
231.	31.	*	*lacuna in ms.*
232.	1.	*	*lacuna in ms.*
	22.	Coram	Soram
236.	25.	crescebat	censebat
237.	19.	*	*titulus desumptus ex indice*
238.	7.	aliud	illum
	12.	vetustas	venustas
	24.	Utuntur	Nituntur
242.	1.	non	nos
243.	2.	nec	ut
		caralibus	canalibus

244.

Pag.	lin.	ms.	edit.
244.	7.	Quos	Eos
	15.	nisi	nimis
	18.	detractare	detrahere
248.	13.	rapnus	rhamnus
249.	6.	nec	ne
250.	10.	extinguere	distinguere
	16.	lapsa	laxa
	17.	terroris	terrori
255.	33.	auxisset	hausisset
256.	7.	*	*lacuna in ms.*
	31.	instillare	instillari
262.	15.	certum	magnum
263.	5.	mora	more
264.	1.	allautionem	alleviationem
	5.	ipso	ipsa
266.	27.	collapsam	collapsum
	28.	si Christo	Christus
269.	6.	acceptam	accepit
272.	21.	in intermissa	non intermisse

IN-

INDEX CAPITUM.
VITÆ PRIMÆ.

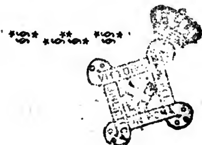
XIII.

PARS SECUNDA.

VIII.

PARS TERTIA.

MIRACULA SANCTISSIMI PATRIS NOSTRI FRANCISCI.

IN.

INDEX CAPITUM.

VITÆ SECUNDÆ.

PRIMA PARS.

SECUNDA PARS.

V,

FINIS.

49 50 65 86.

136 130 155 136

197 201 203 207 212.

238 261

